

Қазақстан Республикасы Қоғамдық даму министрлігі
«Жастар» ғылыми-зерттеу орталығы

Алматы қаласы жастарының субмәдениеттерге қызығушылығы мен маргиналдану деңгейін анықтау

Әлеуметтік зерттеулердің нәтижелері
бойынша талдамалық баяндама

Астана, 2018 ж.

Алматы қаласы жастарының қосалқы мәдениетке қызығушылығы мен маргиналдану деңгейін анықтау / Ашимханова Д.Э., Калдыбаева О.В., Каримова Ж.К., Султабаева Г.М. – Астана: «Жастар» ҒЗО 2018. – 92 бет.

© «Жастар» ғылыми-зерттеу орталығы, 2018

Мазмұны

1 Бөлім. Әлеуметтанулық зерттеу бағдарламасы.....	4
1.1 Бағдарламаның әдіснамалық бөлімі.....	4
1.1.1. Күрделі жағдайдың негіздемесі.....	4
1.1.2. Зерттеудің мақсаты мен міндеттері.....	6
1.1.3. Зерттеудің пәні мен объектісі.....	7
1.1.4. Негізгі түсініктердің интерпретациясы.....	7
1.1.5. Зерттеу болжамдары.....	7
1.2. Бағдарламаның әдістемелік бөлімі.....	7
1.2.1. Жиынтық көлемін анықтау.....	7
1.2.2. Ақпаратты жинақтау әдісі.....	8
1.2.3. Ақпаратты өңдеу әдістемесі.....	9
2 Бөлім. Алматы қаласындағы жастардың субмәдениеттерге енуі және маргиналдану деңгейін анықтау.....	10
2.1. Жастардың әлеуметтік-экономикалық жағдайы.....	10
2.1.1. Өмірге қанағаттану.....	10
2.1.2. Тұрғын үй жағдайына қанағаттану деңгейі.....	11
2.1.3. Білім деңгейі және жастардың маргиналдануы.....	13
2.1.4. Жұмыспен қамтылу саласындағы жастар мәселесі.....	14
2.2. Жастардың ішкі және сыртқы көші-қоны.....	17
2.2.1. Алматы қаласындағы көші-қон мәселесіне қарым-қатынас.....	17
2.2.2. Жастардың миграциондық жай-күйі.....	19
2.3. Салауатты өмір салты және девиантты мінез-құлық.....	25
2.3.1. Салауатты өмір салты қағидаларын ұстану.....	25
2.3.2. Жастардың шылым шегу, алкогольизм, нашақорлыққа қарым-қатынасы.....	27
2.3.3. Жастар арасындағы физикалық күш көрсету мәселесі.....	33
2.3.4. Жастар арасындағы өз-өзіне қол жұмсау.....	36
2.4. Жастардың бос уақытын өткізуі және жастар субмәдениеттеріне кіруі..	40
2.4.1. Бос уақытты өткізу тәжірибесі.....	40
2.4.2. Жастар субмәдениеттеріндегі мүшелік.....	43
2.4.3. Жастардың субмәдениеттерге кіру себептері және жастар субмәдениетінің мүшелеріне теріс қарым-қатынас.....	46
2.5. Жастардың діншілдігі және азаматтық белсенділік деңгейі.....	48
2.5.1. Жастар санасындағы діншілдік динамикасы.....	48
2.5.2. Жастардың наразылық әлеуеті.....	51
2.5.3. Жастардың саяси өмірдегі жағдайларға қызығушылығы.....	54
2.5.4. Жастардың ерікті жұмыс түріне қарым-қатынасы.....	56
2.5.5. Жастардың азаматтық және сайлау белсенділігінің деңгейі.....	58
Қорытынды және ұсыныстар.....	60
Қосымша.....	64

1 Бөлім. Әлеуметтанулық зерттеу бағдарламасы

1.1 Бағдарламаның әдіснамалық бөлімі

1.1.1. Күрделі жағдайдың негіздемесі

Жастар әрдайым қоғамдық-саяси процестерге кеңінен араласып, өткен ғасырдағы ең үлкен әлеуметтік төңкерістер мен саяси өзгерістердің орбитасына тап болды. Ең қарқынды әлеуметтік топ бола отырып, жастар мұқият зерделеуді қажет етеді. Жастар ортасында жүретін үрдістерді диагностикалау мен қадағалаудың қажеттілігі, ең алдымен, жастар болашақта әлеуметтік, саяси және мәдени процестердің даму динамикасын болжау үшін ойлау және даму перспективалары ықпал ететін арнайы топтар болып табылады. Екіншіден, жастардың қоғамдық өмірдің барлық салаларын (нарықтық экономикаға көшу, жаһандану үдерістеріне көшу, сәйкестендіру үлгілерін ауыстыру) және қоғамда пайда болған әлеуметтік қатынастарды өзгертуді жастардың әлеуметтендіру үдерістеріне кеңінен әсер ету жағдайында жастарды зерделеу міндеті ерекше болып келеді. Үшіншіден, жастар жаңа идеялардың әсеріне ұшырайды. Жас ұрпақ ең алдымен мінез-құлығының жаңа модельдерін қабылдайды. Егде жастағы адамдардың өздерінің терең қалыптасып қалған әдеттерінен және дүниетанымнан бас тартуы қиын.

Халықтың ерекше әлеуметтік-демографиялық тобы ретінде жастар болып жатқан өзгерістерге аса сезімтал, технологияның дамуын белсенді қабылдап, білім беру стратегияларын өзгертеді және оларға тез бейімделеді. Жастар – болып жатқан өзгерістердің ең белсенді әлеуметтік агенті. Сонымен бірге, оның қызметі конструктивті (прогреске бағытталған) және деструктивті сипаттағы (қолданыстағы жүйені және қорларды жоюға бағытталған) болуы мүмкін.

Осыған байланысты жастардың әлеуметтік белсенділігі мен оның деструктивтілік деңгейін тұрақты түрде бағалау қажет. Сонымен қатар, жастар мәселесін талдау барысында жыныстық, жас ерекшелік, тұрғылықты мекен-жайы, білім деңгейі, еңбекпен қамтылу ерекшеліктерімен қатар жастардың әртүрлі санатының мінез-құлығына және санасының ерекшеліктерін көрсету және талдау арқылы жастар мәселесін талдау сараланған түрде қарастырылу керек.

Жастар мәселелерін зерттеуде өмір қиыншылықтарын көрген және наразылық күйге ұшыраған әлеуметтік осал топтарға ерекше көңіл бөлінуі керек.

«Маргиналды топтар» термині халықтың әлеуметтік осал топтарын сипаттау үшін жиі пайдаланылады. Ғылымда бұл тұжырымдама екі және/немесе одан да көп әлеуметтік топтар арасындағы адамның «аралық», «шекаралық» позициясын білдіреді, бұл оның психикасына белгілі бір әсерін тигізеді. Маргинал адам бір мезгілде екі әлемде өмір сүреді, бұл оның екі әлемнің құндылықтары мен нормаларын қабылдауға мәжбүр етеді.

Жастық шақ бала кезінен ересекке көшу секілді бір әлеуметтік рөлден екіншісіне дейінгі маргиналдану ұстанымның өзіндік түрі және бұл өтпелі үрдіс өте күрделі және қарама-қайшы. Жастарды маргиналдану процесі жастардың дамуының инновациялық сипаты, әлеуметтік бейімделудің жаңа тәсілдері мен механизмдері, өзін-өзі дамыту және өзін-өзі іске асыру әдістерін сынақтан өткізудің оң нәтижесін береді, ал теріс, әлеуметтік траекториядан ауытқыған мінез-құлық пен бейімделудің формалары жастарды жиі әлеуметтік жетелеу жолына алып келеді.

Айта кету керек, осы терминнің құндылықты бейтараптығына қарамастан, заманауи ғылымда оның басым бөлігі теріс көзқарасқа ие. Маргиналдану - бұл жеке тұлға мен әлеуметтік топтардың өзіндік сәйкестендіруін жоғалтқан үрдіс ретінде түсініледі, сананың жоғалуына, әлеуметтік бейімделмеу және дезинтеграцияға әкеледі, сананың аномиясында және мінез-құлқының ауытқуларында көрініс табады. Бұл үдеріс әлеуметтік маңызы бар дамудың қиын және өтпелі дәуірінде барынша қарқынды жүргізіліп отырады, ол кезде қалыптасқан құндылық жүйесінің бұзылуы мен институционалдық нормалар жойылып, жаңа формалар мен мінез-құлық түрлерін қалыптастырады.

Маргиналдану көбінесе наразылықпен, қоғамның дәстүрлі құндылықтарынан ерікті түрде кетіп, жастардың төменгі мәртебесі жағдайында жастардың субмәдениеттерінің өзіндік қорғаныстық жауаптарымен байланысты.

Бұл жан-жақты зерттеу шеңберінде жастар арасында әлеуметтік мәселелер алдында маргиналдану жас қазақстандықтардың әлеуметтік осалдығы деп түсініледі, сонымен бірге маргиналдану көрсеткіш ретінде әрекет етеді. Бұл мәселенің орын алуы жастар арасында бар жүйедегі наразылықтың өсуіне, наразылық акцияларының өсуіне, радикалдандыруға, алаңдаушылықтың артуына, агрессияны, депривацияны, әлеуметтік интеграция деңгейін төмендетуді және девианттық мінез-құлықтың өсуін тудыруы мүмкін.

Алматы қаласының жастар арасындағы әлеуметтік мәселелердің жай-күйін зерделеу оның маргиналдану дәрежесін және әлеуметтік осалдығын өлшеуге мүмкіндік береді. Қалалық жастарды маргиналдану құбылысы 5 блокқа бөлінген бірқатар нақты көрсеткіштерді өлшеу арқылы талданады, олар нақты әлеуметтік мәселелерді талдауды қамтиды:

1 Блок. Жастардың әлеуметтік-экономикалық жағдайы

1. Өмірге қанағаттану
2. Өзіндік тұрғылықты үйдің болуы және баспана жағдайымен қанағаттану деңгейі
3. Білімнің болуы және жоғары білімге деген қажеттілік
4. Жұмыспен қамтылу саласындағы мәселелер

2 Блок Жастардың ішкі және сыртқы көші-қоны

1. Алматы қаласындағы көші-қонға қарым-қатынас

2. Миграциондық мәртебе
3. Миграциондық жай-күй

3 Блок Салауатты өмір салты және девиантты мінез-құлық

1. Салауатты өмір салты қағидаларын ұстану
2. Жастардың шылым шегу, алкогольизм, нашақорлыққа қарым-қатынасы
3. Жастар арасындағы өз-өзіне қол жұмсау

4 Блок Жастардың субмәдениеттерге енуі

1. Бос уақытты өткізу тәжірибесі
2. Жастар субмәдениеттеріндегі мүшелік
3. Жастардың субмәдениеттерге кіру себептері
4. Жастар субмәдениетінің мүшелеріне теріс қарым-қатынас

5 Блок Жастардың діншілдігі және азаматтық белсенділік деңгейі

1. Жастар санасындағы діншілдік динамикасы
2. Діншіл адамдарға көзқарас
3. Жастардың наразылық әлеуеті
4. Жастардың саяси өмірдегі жағдайларға қызығушылығы
5. Қоғамдық ұйымдардағы мүшелік
6. Жастардың ерікті жұмыс түріне қарым-қатынасы
7. Жастардың сайлау белсенділігінің деңгейі

1.1.2. Зерттеудің мақсаты мен міндеті

Зерттеудің мақсаты қазақстандық жастарды маргиналдану феноменін талдау болып табылады.

Осы мақсатқа жету үшін келесідей негізгі *зерттеу міндеттері* қойылды:

1. жастардың әлеуметтік-экономикалық жағдайын сипаттау және оның маргиналдану дәрежесіне әсерін анықтау;
2. жастар үшін тұрғын үй мәселелерін анықтау;
3. жастар үшін жоғары білімнің қажеттілігін анықтау;
4. жұмыспен қамту саласындағы жастардың мәселелерін анықтау;
5. Алматыдағы ішкі көші-қонның жастардың маргиналдануына әсерін анықтау; жастардың көші-қон жай-күйін талдау;
6. жастардың девиантты мінез-құлығының көріністерін маргиналдану көрсеткіші ретінде талдау;
7. жастар ортасында субмәдениеттерге қатысу деңгейін анықтау;
8. жастардың діншілдігі мен маргиналдану арасындағы байланысты анықтау;
9. жастардың наразылық белсенділігін арттыруға әкелетін мәселелерді анықтау;
10. жастардың азаматтық белсенділік деңгейінің маргиналдануымен байланысын талдау;

11. маргиналдың әлеуметтік портретін жасау;
12. маргинал жастармен жұмыс істеу бойынша тәжірибелік ұсыныстар әзірлеу.

1.1.3. Зерттеудің пәні мен объектісі

Зерттеу нысаны – Алматы қаласында тұратын 14-29 жас аралығындағы жастар.

Зерттеу пәні – Алматы жастарының маргиналдану феномені.

1.1.4. Негізгі ұғымдардың интерпретациясы

Маргиналды – әртүрлі әлеуметтік топтардың, жүйелердің, мәдениеттің шекарасында орналасқан және олардың қарама-қайшы нормалары мен құндылықтарының әсеріндегі адам.

Сәйкестілік – белгілі бір әлеуметтік топқа, қауымдастыққа тиесілілік сезімі.

Мәдениет – бұл бүкіл адамзат үшін ортақ болып табылатын және ұрпақтан ұрпаққа берілетін игерілген мінез-құлық.

Құндылық – тұлғаның өмірінің қажеттіліктерін қанағаттандыру үшін нысандар, мақсаттар немесе құралдар ретінде қарастырылатын материалдық және рухани игілік пен идеалдардың жиынтығына адамның салыстырмалы тұрақты, таңдаулы қатынасы.

Құндылықты бағдарлар – стратегиялық өмірлік мақсаттар мен жалпы дүниетанымдық бағдарлар деп танылған құндылықтардың адамының ойында көрініс табуы.

1.1.5. Зерттеу болжамы

Жастарды бейәлеуметтік нысандарда маргиналдану үрдісі негізінен әлеуметтік-экономикалық факторлардың әсерімен байланысты - өмірге қанағаттанудың төмен деңгейі, тұрғын үй мәселелерінің болуы, жұмыспен қамту саласындағы қиындықтар.

1.2 Бағдарламаның әдістемелік бөлімі

1.2.1. Таңдамалы жиынтық көлемі

Жаппай сұрау әдісінің таңдамалы жиынтық көлемі 500 респондент - Алматыда тұратын 14-29 жас аралығындағы жастар.

Әлеуметтанулық зерттеулер аумағы Алматы қаласының барлық аудандарын қамтиды. Зерттеуде бөлікке бөлінген көп сатылы таңдама қолданылады.

1.2.2. Ақпаратты жинау әдісі

Осы мақсатқа қол жеткізу және осы зерттеудің мақсаттарын іске асыру үшін ақпарат жинаудың сандық әдісі - респондентпен жеке қарым-қатынас арқылы жаппай сұрау жүргізілді.

«Face to face» жаппай сауалнамасы қазақстандықтардың құндылық бағдарлары туралы шынайы ақпаратты алуға мүмкіндік береді. «Face to face» жаппай сауалнамасы Қазақстан Республикасында кеңінен қолданылады және іріктеме негізінде іріктелген және әлеуметтік топ құрылымын тұтастай көрсететін көптеген респонденттерді зерттеуге қатысуын қарастырады. Жүргізілген жаппай сұрау нәтижелері бойынша алынған бұқаралық мінез-құлық туралы болжам белгілі дәрежеде дәлдікпен құрылып отыр. Жаппай сұрау жүргізудің негізгі мақсаты - халықтың пікірі, олардың әлеуметтік құбылыстарды бағалауы, әлеуметтік, топтық және жеке сананың құбылыстары мен жай-күйі туралы ақпарат алу.

Жаппай сұрау тұрғысында ақпарат жинау респонденттердің (пәтерлерден сұрау деп аталатын) тұрғылықты жерінде немесе оқу / жұмыс / жұмыспен қамту орталығында (мақсатты топқа жылдам іздеу және қол жеткізу үшін) жүргізіледі. Жаппай сұрауды тексерудің артықшылығы ретінде интервьюерлердің жұмысына ұзақ уақыт сұхбаттасу мүмкіндігін және мониторингті жеңілдету мүмкіндігін қамтиды. Пәтерлерден сұрау жүргізу күрделілігіне респонденттердің ықтимал күдікті қатынасы, байланыс жасауға келісім бермеуі жатады. Айта кету керек, егер бұл интервьюерлер жоғары білікті маман болса, бұл қиындықтар ішінара өтіп кетеді. Осы қағидаға негізделген сұрау бірнеше кезеңдерді қамтиды. Интервьюер жобаның жетекшісінен және менеджерлерден алынған нұсқауларға сай қозғалады, бірақ сауалнама жүргізілген күні, уақыты және мекен-жайы, сұхбаттар саны, сәтті және сәтсіз сапарлары, респонденттердің байланыс телефондары жазылған маршруттау парағы болуы тиіс.

Жаппай сұрау жүргізу - бұл халықтың құндылық бағдарларын зерттеуде зерттеушілер жиі пайдаланатын әдіс.

Сауалнама тілі: респонденттің қалауына байланысты қазақ және орыс тілдері.

Зерттеудің далалық кезеңінен алынған ақпарат жинағы әлеуметтік-демографиялық параметрлерге сәйкес таңдалған арнайы дайындалған интервьюерлермен жүргізілді. Интервьюерлер әрбір респондентпен сұхбаттасу кезінде сауалнаманың толтырылуын тікелей қамтамасыз етеді. Сұхбаттасу барысында жеке сұхбат жүргізу интервьюердің респонденттермен тікелей сұхбаттасуын қарастырады - Қазақстан Республикасының жас азаматы, яғни сұхбат берген кезде интервьюер респондентке сұрақтар қоя отырып сауалнаманы толтырып отырады.

1.2.3. Ақпаратты өңдеу әдістемесі

Далалық зерттеулердің нәтижелері бойынша «Жастар» ҒЗО қызметкерлері интервьюерлердің жұмысына бақылау жүргізді

(сауалнамаларды толтырудың дұрыстығы 100% және телефон арқылы бақылау 30%), сондай-ақ деректерді кодтау, енгізу және өңдеу.

Сандық деректерді енгізу, өңдеу, сондай-ақ желілік және корреляциялық үлестіруді шығару, соның ішінде факторлық, кластерлік талдау лицензиялық, орыс тіліне бағытталған компьютерлік бағдарлама SPSS көмегімен жүргізілді.

2 Бөлім. Алматы қаласындағы жастардың субмәдениеттерге енуі және маргиналданду деңгейін анықтау

2.1. Жастардың әлеуметтік-экономикалық жағдайы

2.1.1. Өмірге қанағаттану

Әлеуметтік жай-күйдің және халықтың әлеуметтік әл-ауқатының маңызды көрсеткіштерінің бірі оның өмірге деген қанағаттану дәрежесі болып табылады. Әлеуметтік көңіл-күй - өмірді қабылдаудың тұтас бейнесі, шын мәнінде жұмыс істейтін жеке экономикалық, әлеуметтік топ пен халықтың нақты экономикалық, саяси және рухани үдерістердің әсерінен қалыптасқан және тәжірибелік қызметте жүзеге асырылатын әлеуеті бар әлеуметтік көзқарастар, әлеуметтік мақсаттар мен мүдделердің эмоционалды-рационалды қабылдау деңгейін, ұзақтығын және дәрежесін көрсететін әлеуметтік сана мен мінез-құлықтың басым түрі.

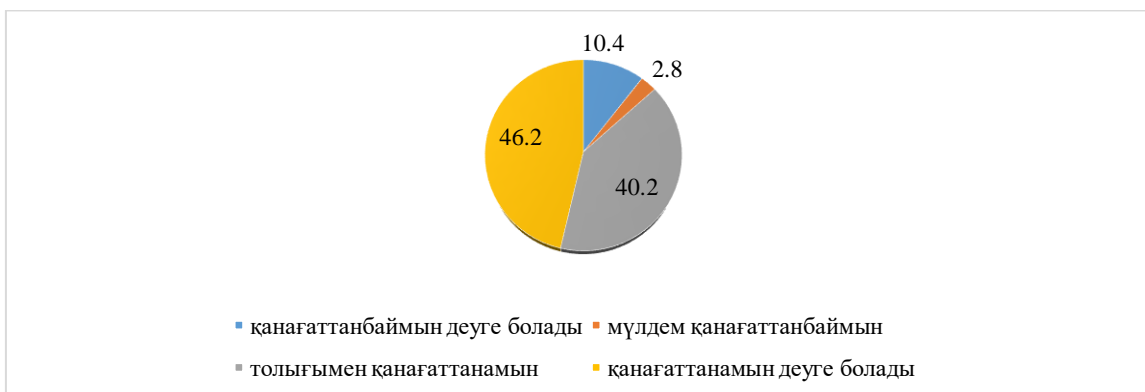
Бұл индикатор мемлекеттік органдардың жұмысының тиімділігін ғана емес, тұтастай алғанда қоғамның тұрақтылығын бағалауға мүмкіндік береді. Әдетте, өмірге қанағаттанбау, депрессиялық сезім шиеленіс тудырады, қоғамды тұрақсыздық жағдайына алып келеді және керісінше, болашаққа деген сенім қоғам климатына жағымды әсер етеді. Әлеуметтанулық зерттеу барысында Алматыдағы жас респонденттердің әлеуметтік хал-жағдайы бірнеше сұрақтар бойынша анықталды. Сонымен, өмірге қанағаттанудың өзін-өзі бағалауы: Қазіргі сүріп жатқан өміріңізге қанағаттанасыз ба?-деген сұрақпен анықталған болатын.

Жалпы алғанда, жас тұрғындардың үштен екісі бұл сұраққа оң жауап берді (респонденттердің 86,4% «Толығымен қанағаттанамын» және «Қанағаттанамын деуге болады» деп жауап берді). Оның ішінде респонденттердің 40,2% қазіргі сүріп жатқан өміріне толығымен қанағаттанып отыр (1-сурет).

Сауалнамаға қатысқан жас алматылықтардың 2,8% олардың шынайы өміріне қанағаттанбағандарын айтты. Әрбір оныншы респондент (10,4%) олардың өмірі қанағаттанарлыққа қарағанда қанағаттанарлықсыз деп есептейді.

Жастардың жасына сәйкес өмір сүру деңгейінде айырмашылықтар бар. Оптимистер ретінде ең жас респонденттер, яғни 14-18 жас аралығындағы жастар. Осы жастағы респонденттердің 57,3% қазіргі өмірі оларды толықтай қанағаттандыратынын көрсетеді. Табыс көрсеткіштерінде де айырмашылықтар да байқалады. Қаржылық жағдайды «толық жетістік, қаражатқа шектелмеген» деп бағалаған респонденттердің 71,6% өз өміріне толық қанағаттанған. Секция секциясында өмірге қанағаттану деңгейіндегі айырмашылықтар байқалмайды. Өмірге қанағаттану деңгейі бойынша жыныстық жағынан ерекшеліктер байқалмайды.

Сұрақ бойынша жауаптар: «Қазіргі сүріп жатқан өміріңіз сізді қанағаттандырады ма?», (%)

Осылайша, жас алматылықтардың өмірге қанағаттану деңгейін бағалау айтарлықтай жоғары, жалпы айтқанда мегаполистағы жастардың әлеуметтік әл-ауқатының тұрақты екенін байқауға болады.

2.1.2. Тұрғын үй жағдайына қанағаттану деңгейі

Қаладағы әлеуметтік жағдайды анықтаудағы негізгі көрсеткіштердің бірі тұрғын үй мәселесі болып табылады. Сондықтан сауалнамаға респонденттердің тұрғын үй жағдайына қатысты сұрақтар қойылды.

Алматылық респонденттер өздерінің тұрғын үй жағдайын бағалаған кезде респонденттердің жартысы ата-аналарымен бірге тұратыны (48%), әрбір бесінші респондент пәтер немесе бөлмені (21,6%) жалға алатыны анықталды. Респонденттердің 22,8% өздерінің тұрғын үйінде, 6% достарымен, туыстарымен, 1,2% жатақханада тұрады.

Тұрғын үй жағдайымен қанағаттану халықтың әлеуметтік әл-ауқатының маңызды құрамдас бөлігі болып табылады. Респонденттердің жартысынан көбі тұрғын үй жағдайына толығымен қанағаттанатынын атап өтті (53,8%), респонденттердің шамамен үштен бірі (28,6%) олар жартылай қанағаттанады, 17,4% тұрғын үй жағдайына қанағаттанбайды.

Респонденттердің тұрғын үй жағдайына қанағаттану деңгейі олардың материалдық жағдайы мен жас деңгейіне тікелей байланысты. Респонденттердің ең қанағаттанған деңгейі табыстары «толық жетістік, қаражатқа шектелмеген» (85,2% орташа көрсеткіші 50,6%) және 14-18 жас аралығындағы кіші жастағы индивидтер (72,8% орташа көрсеткіші 57,8%). Кіші топтағы жастарда тұрғын үй жағдайына қанағаттанудың жоғары дәрежесі олардың ата-аналарымен және тұрғын үй мәселесімен байланысты, себебі олар өздерінің жас ерекшеліктеріне байланысты ата-аналарымен тұрады және тікелей тұрғын үй жағдайына қатысты мәселе туындамайды.

Жас респонденттер арасында ең жоғары қанағаттанбау деңгейі - жалдамалы тұрғын үй және коммуналдық қызметтер (36,9%), құнының

жоғары болуы кесірінен туындайды. Жалға алудың жоғары құны әрқашан үйді өз бетімен жалға алуға мүмкіндік бермейді және жастарды туыстарымен, достарымен, таныстарымен әркімнің бюджетіне қаржылық жүктемені азайту мақсатында бірігіп тұруға мәжбүр етеді. Екінші жағынан, бұл көптеген адамдардың бірігіп өмір сүруіне байланысты таршылық мәселесі туындайды. Жастардың 27,9% тұрғын үй жағдайына қанағаттанбаудың себебі ретінде таршылық мәселесін атап өтті. Жас тұрғындардың 26,6% наразылығын тудырған мәселе ескі (бұзылған) тұрғын үй, 18,5% өздерінің тұрып жатқан ауданның танымалсыздығына, беделсіздігіне қатысты наразылығын білдірсе, қанағаттанбаудың тағы бір себебі ретінде олардың тұрғылықты жеріндегі дамыған инфрақұрылымның жоқтығы (8,2%) екенін атап өтті. Алматы қаласының әрбір он бесінші тұрғыны тұрғын үй жағдайына қанағаттанбаудың себебі ретінде су құбырлары мен кәріз жүйесінің жоқтығын көрсетті (6,4%) (1-кесте).

1-кесте

Сұрақ бойынша жауаптар: «Айтыңызшы, неліктен Сіз тұрып жатқан жеріңіздің жағдайына наразысыз?», (%)

№	Жауап нұсқалары	%
1.	Коммуналды қызметтердің жоғары бағасы	36,9
2.	Жалдамалы тұрғын үйдің жоғары бағасы	36,9
3.	Көптеген адамдардың бірігіп өмір сүруіне байланысты таршылық	27,9
4.	Ескі тұрғын үй (пәтер)	26,6
5.	Танымал емес, беделсіз аудан (орталықтан алыс орналасуы, нашар экологиялық жағдай және т.б.)	18,5
6.	Аудандағы дамыған инфрақұрылымның жоқтығы (балабақша, мектеп, аурухана, супермаркеттердің жоқтығы және т.б.)	8,2
7.	Жайсыз тұрғын үй (үйдегі су құбырлары мен кәріз жүйесінің жоқтығы)	6,4
8.	Өзімнің жеке үйімді қалаймын	5,6
9.	Тұрғын үй-коммуналдық шаруашылықтың ықпалсыздығы	0,4
10.	Жол кептелісі	0,4
11.	Басқа қалада тұру	0,4
12.	Кальянның иісі, шу	0,4
13.	Жауап беруге қиналамын	3,0

Осылайша, Алматыдағы жастар үшін тұрғын үй жағдайына қанағаттану деңгейін бағалау орташа болып табылады, оларды ұлғайту үшін елорданың аумағындағы инфрақұрылымды жақсарту, ескі үйлерді бұзу және т.б. жұмыстарды жүргізу қажет.

2.1.3. Білім деңгейі және жастардың маргиналдануы

Білімнің болуы адамның әлеуметтік жағдайының маңызды сипаттамасы болып табылады. Оқу үрдісі жастардың маргиналдану жағдайының қаупін азайтады. Әлеуметтанулық зерттеу нәтижелері бойынша респонденттердің жартысынан астамы (62,2%) техникалық және кәсіптік немесе жоғары білімі бар, 21,6% жоғары оқу орнында, 9,2% - мектептерде, 6,8% - техникалық және кәсіптік білім беру ұйымдарында оқыған.

Заманауи қоғамда білім беру адам қызметінің ең кең салаларының бірі болды. Білім берудің әлеуметтік рөлі айтарлықтай өсті, оның бағыты мен тиімділігінен бүгінгі күні қоғам дамуының болашағы айтарлықтай дәрежеде байланысты. Халықтың білім беруге қарым-қатынасы да өзгеріп келеді. Осылайша, білім, әсіресе жоғары білім, қазіргі қоғамда тұтастай алғанда қоғамның және индивидтің әлеуметтік, саяси және экономикалық дамуындағы маңызды фактор ретінде қарастырылады.

Білім беру деңгейі жастардың маргиналдануына әсер ете ме? Білімді жасөспірім девиантты мінез-құлыққа аз бейім деп айтуға бола ма? Мұндай сұрақтарға жауап беру үшін жастардың заманауи әлемдегі жоғары білімнің маңыздылығын қалай бағалайтынын білу қажет.

Әлеуметтанулық сауалнамаға қатысқандардың айтуынша, жоғары білім бірінші кезекте тұрақты жалақы алудың (40,2%) және мансаптық өсудің (37,2%) міндетті шарты болып табылады. Әрбір үшінші респондент жоғары білімді жоғары жалақы алу үшін қажет (30,6%) деп ойлайды. Респонденттердің 26,2% жоғары білімсіз еңбек нарығында бәсекеге қабілетсіз болуы мүмкін екендігін және 23,8% жоғары білімсіз жұмысқа тұруға мүмкіндік жоқ деп есептейді. 23,4% жоғары білім беру жас индивидтерге өздерін жүзеге асыруға мүмкіндік беретіндігі туралы пікір білдірді. Әрбір бесінші респондент үшін жоғары білім жоғары әлеуметтік мәртебеге байланысты (21,4%). 12% жоғары білім ешқандай артықшылықты ұсынбайтынын атап өтті. Жоғары білімнің құндылығының оң бағалауын кіші жас топтарындағы (14-18 жас) респонденттерде байқалады, бұл оқушылардың психологиялық сипаттамалары жасына байланысты жоғары бағаланған күтулердің нәтижесінде туындап отыр (2-кесте).

2-кесте

Сұрақ бойынша жауаптар: «Сіз қалай ойлайсыз, қазіргі заманғы Қазақстанда жастарға жоғары білім алу не береді?», (%)

№	Жауап нұсқалары	%
1.	Тұрақты жалақы алу кепілдігі	40,2
2.	Мансаптық өсу мүмкіндігі	37,2
3.	Жоғары табыс	30,6
4.	Еңбек нарығындағы бәсекеге қабілеттілік	26,2
5.	Қалаған жұмыс орнына орналасу мүмкіндігі	23,8
6.	Өзін өзі жүзеге асыру мүмкіндігі	23,4
7.	Жоғары әлеуметтік мәртебе	21,4
8.	Жоғары білім ешқандай артықшылық бермейді	12,0
9.	Шетелде оқу мүмкіндігі	0,2

10.	Білім алу	0,2
11.	Жауап беруге қиналамын	1,6

Байқағанымыздай, Алматының жас тұрғындары жоғары білімнің құндылығын жоғары бағалайды және онымен одан әрі табысты өмір сүру мүмкіндігін көреді. Бұл сұхбат жастардың алған білімі мен оқытудың қажеттілігі мен құндылығын түсінетінін және жастардың арасында ауытқу көріністерінің қаупін азайтатындығын көрсететін оң фактор.

2.1.4. Жұмыспен қамтылу саласындағы мәселелер

Халықты жұмыспен қамту саласына қанағаттануы - әлеуметтік әл-ауқаттың маңызды көрсеткіші. Бұл әсіресе жастар үшін өзекті. Жұмыс іздеу және жұмыспен қамтылу жастардың басым бөлігінің өміріндегі басты мақсат болып табылады. Зерттеудің нәтижесі көрсеткендей, респонденттердің жартысынан көбі (53,2%) «жастар тұрақты жұмыспен қамту мәселелеріне тап болады». Респонденттердің үштен бір бөлігі «жастар өз мамандығы бойынша жұмыс табуда қиындықтарды бастан кешіреді, ал арнайы кәсіби дағдыларды қажет етпейтін жұмыс табу қиын емес» (32%) деп белгілеген. Тек 6,6% «жастар арасында жұмысқа орналасу мәселесі жоқ» деп санайды. Көріп отырғанымыздай, жұмыс іздеу және жұмысқа орналасу мәселесі мегаполис жастары үшін өте өзекті және қала басшылығының назарын аударуды талап етеді.

Қазіргі заманғы жастар еңбек нарығында қаншалықты тез бейімделе алады? Ұзақ жұмыс іздеу халықтың әлеуметтік-экономикалық жағдайына және индивидтердің әлеуметтік көңіл-күйіне әсер ететін теріс фактор ретінде әрекет етуі мүмкін. Жастарда, өздерінің жасына, психологиялық сипаттамаларына байланысты жұмыспен қамтылудың сәтсіз әрекеттерінен кейін теріс көзқарас қалыптасады. Еңбек нарығында жастардың мүмкіндіктерін бағалаудың өзін-өзі бағалауын анықтау үшін әлеуметтанулық зерттеулердің инструментарийіне мына сұрақ енгізілді: «Жұмыссыз қалған жағдайда, Сіз өзіңізге лайықты жұмысты қаншалықты тез таба аласыз?» (3-кесте).

3-кесте

Сұрақ бойынша жауаптар: «Жұмыссыз қалған жағдайда, Сіз өзіңізге лайықты жұмысты қаншалықты тез таба аласыз», (%)

№	Жауап нұсқалары	%
1	Жұмыс табу белгілі бір қиындықтарды туғызады, алайда, үш айдың аралығында мен жұмыс тауып аламын	45,4
2	Мен жұмысты ең қысқа мерзімде табамын	22,2
3	Жаңа жұмыс іздеу – бұл жастар үшін үлкен мәселе, жақсы жағдайда жұмысты жарты жылдың аралығында табамын	19,0
4	Оқимын, жұмыс іздемеймін, менің жұмыс іздеу, жұмысқа орналасу тәжірибем жоқ	11,4

5	Жас ерекшелігіме байланысты жұмыс табу қиындау	0,2
6	Тек таныстарым арқылы	0,2
7	Жауап беруге қиналамын	1,6

3-кестеде келтірілген мәліметтерден көріп отырғанымыздай, респонденттердің жартысына жуығы (45,4%) белгілі бір қиындықтарды мойындай отырып, үш айдың ішінде жұмыс таба алатынын атап өтті. Әрбір бесінші респонденттің пікірінше, «қысқа мерзімде жұмыс таба алады» (22,2%). Респонденттердің 19% «жаңа жұмыс іздеу – жастар үшін үлкен мәселе, жақсы жағдайда, жарты жылдың аралығында жұмыс табуға болады» деп сенеді. 11,4% жұмыс іздеуде, жұмысқа орналасуда тәжірибесі жоқ, себебі қазіргі кезде тек оқиды.

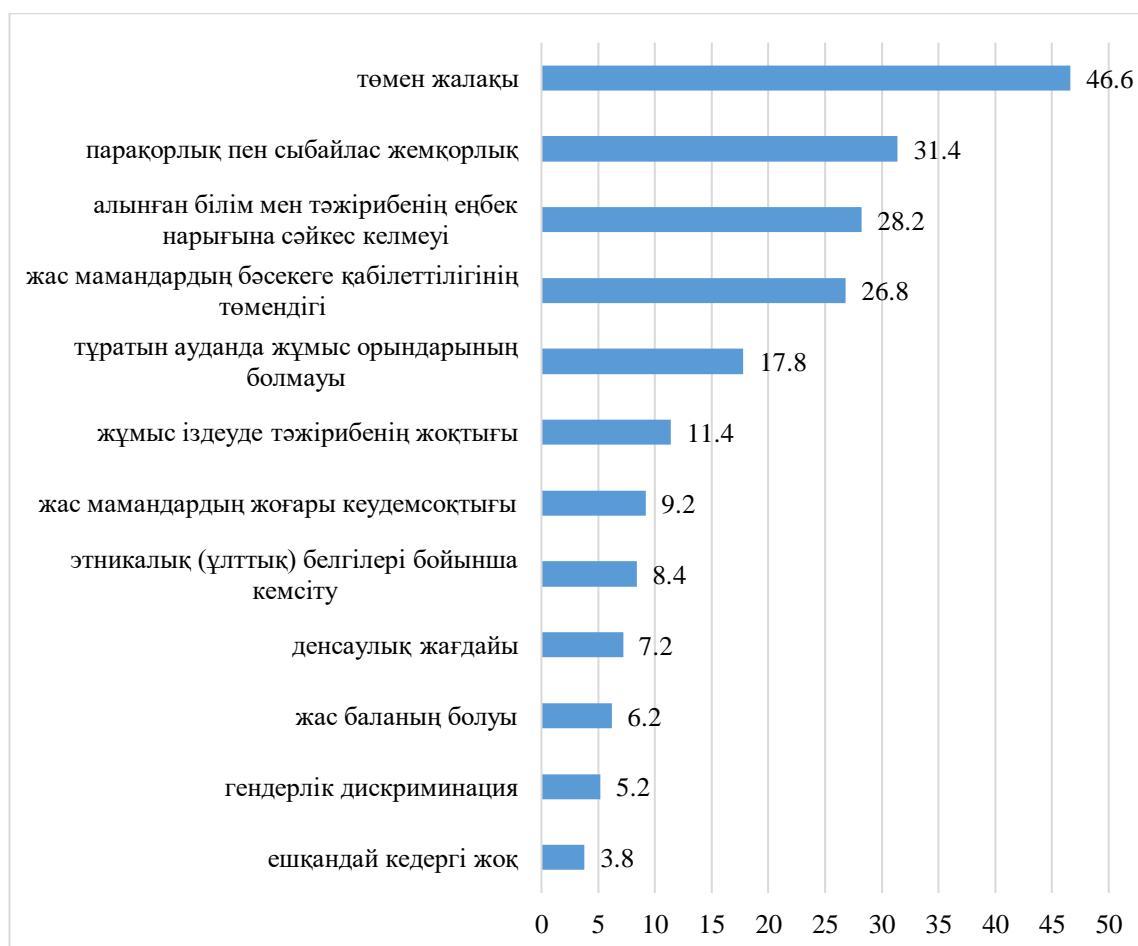
Еңбек нарығындағы жастардың өз мүмкіндіктерін өзіндік бағалауына білім деңгейі әсер етеді. Осылайша, жоғары білімі бар респонденттер (27,5%) орта кәсіптік білімі бар респонденттерге қарағанда (15,7%) «Мен жұмысты ең қысқа мерзімде табамын» нұсқасын жиі атап өтті. Жоғары білімнің болуы - табысты жұмысқа орналасудың өзіндік кепілі. Бұдан басқа, бағалауға респонденттердің табыстары әсер етеді: соғұрлым ол қаншалықты төмен болса, жастардың жұмыс іздеуге мүмкіндіктері соншалықты аз. Қалалық биліктің бұл мәселеге дереу назарын аудару қажет, өйткені жастардың аз қамтылған топтары жұмысқа деген ынта-жігерсіздігімен ерекшеленеді және тиісінше, маргиналды жұмыссыздар тобына түсу қаупі жоғары.

Осылайша, жастар үшін жұмыс табу мәселесі өте маңызды және жастардың белгілі бір топтары оны шешуде қиындықтарға тап болады.

Жастар жұмыс іздеу және жұмыспен қамтылудың қиынға соғатын себептері қандай? Респонденттердің жауаптары 2-суретте көрсетілген.

2-сурет

Сұрақ бойынша жауаптар: «Сіздің қалаңызда жастардың жұмысқа орналасуына не кедергі келтіреді?», (%)

2-суретте келтірілген деректерден көріп отырғанымыздай, жастарды жұмыспен қамтудың негізгі мәселелері, бірінші кезекте, жұмыс тәжірибесінің болмауы (55,6%), төмен жалақы (46,6%). Респонденттердің үштен бірі кедергі ретінде парақорлық пен сыбайлас жемқорлық мәселесін келтірді (31,4%). 28,2% алған білім мен бос орынның функционалдық талаптары сәйкес келмейтінін көрсетсе, 26,8% жас мамандардың бәсекеге қабілеттілігінің төмен екендігін, 17,8% тұрғылықты жердегі жұмыс орындарының жоқтығын атап өтті. Көбінесе Наурызбай (24,1%), Жетісу (22,9%) және Бостандық (22,8%) аудандарында бұл мәселе жиі кездеседі.

Деректерді талдау нәтижелері бойынша респонденттердің гендерлік тиесілілігі, жасы, табысы және басқа да әлеуметтік-демографиялық сипаттамалары осы сұраққа жауап беруге ешқандай әсер етпейтінін атап өту керек.

Осылайша, бүгінгі күні Алматыдағы жастардың әлеуметтік-экономикалық жағдайы тұрақты, бұл әлеуметтік тұрмыс деңгейінің орташа деңгейін, өмір сүру жағдайларын тұрақты бағалауды, білім берудің маңыздылығын жоғары екендігін және өзіндік жұмысқа орналасу мүмкіндіктерінің орташа бағаларын көрсетеді. Мегаполис жастарының әлеуметтік-экономикалық жағдайын жақсарту үшін қалалық билік алдымен қаладағы аудандардың біртұтас даму мәселелерін әрқашан назарға ала отырып, тұрғындар арасында, әсіресе жастар арасында наразылық тудыруы мүмкін аумақтық, тұрғын үй бөлінуді күшейтетін көріністерге жол бермеу

керек. Екіншіден, NEET санатындағы жастар іздейтін, бірақ жұмыс таба алмайтын жастар санатына ерекше назар аудару керек. Бұл маргиналданған және девиантты ортаға кіруге үлкен қауіп-қатері бар жастардың екі тобы. Мұндай жастардың санының өсуіне жол бермеу үшін оларды жұмысқа орналастыру және білім беру және/немесе қайта даярлау үрдісіне қосу қажет. Бұдан басқа, респонденттер ұсынған ұсыныстарды ескере отырып, жұмыспен байланысты мәселелерді шешу қажет: жұмыс тәжірибесін (жоғары оқу орнында немесе колледжде оқыту кезінде) жұмыс тәжірибесіне енгізу мүмкіндігін ойластыру, жастарға мемлекеттік жобаларға қатысу және жұмыспен қамту бағдарламалары туралы қосымша ақпарат беру, еңбек нарығында алынған білімдер мен дағдылар арасындағы сәйкессіздіктер мәселесін шешуге көмектесетін жас мамандарды оқыту үдерісіне әлеуетті жұмыс берушілерді тарту.

2.2. Жастардың ішкі және сыртқы көші-қон

2.2.1. Алматы қаласындағы көші-қон мәселесіне қарым-қатынас

Қазіргі қоғамда көші-қон үдерістері әлеуметтік-экономикалық тұрғыдан айтарлықтай кеңінен таралған. Қазақстан да жаһандық көші-қон үдерістеріне белсене қатысады. Көші-қон бір мемлекеттерде демографиялық тапшылық пен еңбек ресурстарының жетіспеушілігін еңсеру, екінші бір елдерде жұмыспен қамту мәселелерін шешу және кедейлікті төмендетуде маңызды рөл атқарады.

Алматы қаласы мигранттардың ең қарқынды дамып келе жатқан мегаполистердің бірі ретінде көші-қон орталығы болып табылады. Қалада көші-қон жағдайына байланысты жас алматылықтардың өзін-өзі бағалауы өте маңызды. Бірінші кезекте, қаладағы қолайсыз көші-қон ахуалы наразылық күйлерінің және девианттық мінез-құлық көріністерінің ықтималдығын арттыруы мүмкін. Сонымен қатар, жастар өте мобильді, көші-қон тұрғысынан ширақ. Жастар Алматыдағы мигранттар мәселелерін көтеру мүмкіндігін қалай бағалайды? (4-кесте).

4-кесте

Сұрақ бойынша жауаптар: «Сіз қалай ойлайсыз, Алматыда мигранттармен байланысты мәселелер бар ма?», (%)

Жауап нұсқалары	%
Жоқ, Алматыда қоныс аудару мәселесі жоқ	26,4
Иә, қалада Қазақстанның басқа облыстарынан келушілер көп	24,2
Иә, Алматыда Орталық Азия мемлекеттерінен (Өзбекстан, Қырғызстан, Тәжікстан және т.б.) келушілер көп	21,8
Иә, қалада алыс шетелден (Қытай, Пәкістан, Үндістан т.б.) келген мигранттар көп	14,0
Иә, ТМД мемлекеттерінен (Ресей, Молдова, Украина, Беларусь) келген мигранттар көбейді	4,2

Иә, Алматыда Алматы облысынан келетін мигранттар көп	3,6
Жауап беруге қиналамын	5,4

Алматыдағы көші-қон мәселесін өзекті деп санайтын респонденттердің жиынтық үлесі 67,8% құрады. Олардың ішінде әрбір төртінші респондент 24,2% ішкі мигранттар ағыны туралы мәселені атап өтті, сұралған жастардың 3,6% Алматы облысынан қоныс аудару мәселесіне алаңдайды, ал 21,8% Орталық Азияның көптеген келушілеріне, 14% алыс шетелден келген мигранттар деген ойда болса, 4,2% ТМД елдерінен көші-қон деп санайды.

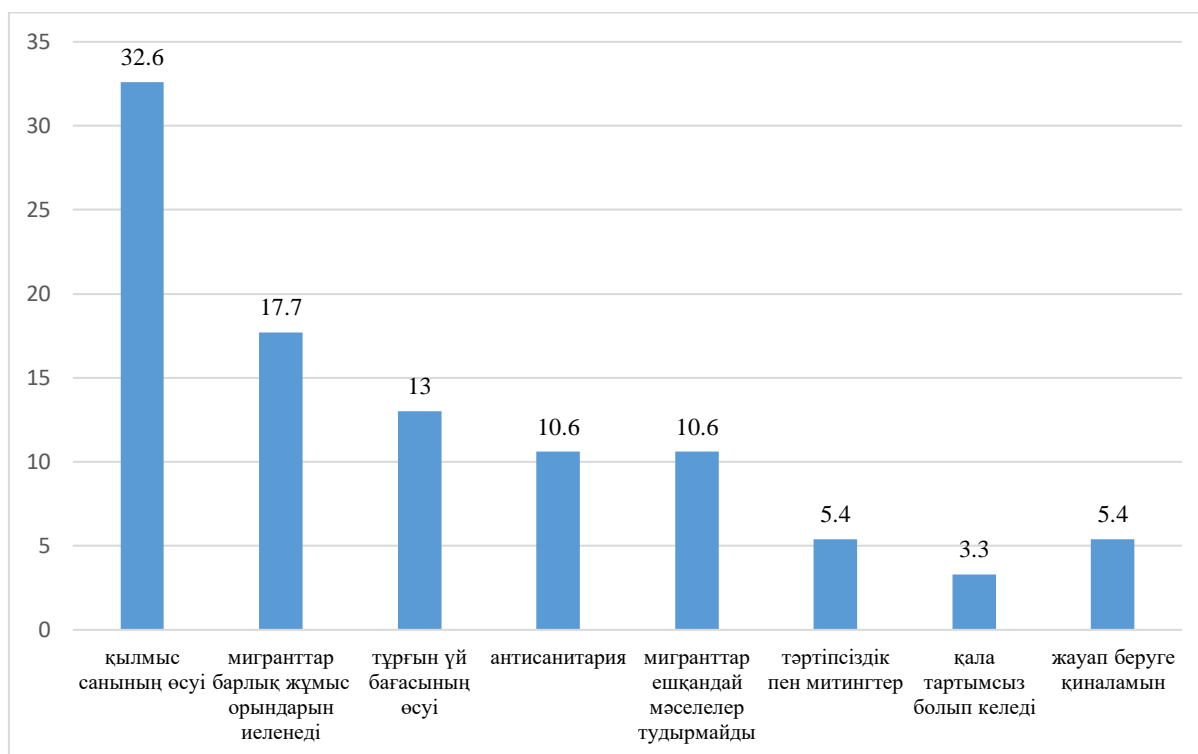
Респонденттердің жауаптарына сүйенсек, Алматыдағы көші-қон әлеуметтік-аумақтық тұрғыда мигранттардың әлеуметтік-экономикалық және әлеуметтік-мәдени ерекшеліктеріндегі айырмашылықтарда көрініс табатын ауыл-қала және қалааралық көші-қонға бөлінеді. Сонымен бірге мұсылман Шығыс елдеріндегі ауылдық-қалалық көші-қон туралы әдебиеттерді талдау Шығыс елдеріндегі тәртіпсіздіктер мен қалалық тәртіпсіздіктердің негізгі тасымалдаушылары ауылдық қалалық мигранттар емес, олардың балалары екенін байқауға болады. Осыған байланысты Колумбия университетінің профессоры Фархад Каземидің сөзіне қарағанда, ауылдық қалалық революцияның негізгі қатысушылары бірінші ұрпақтың тұрғындары, ауылдық қалалық мигранттардың балалары болып табылатын ауылдық-қалалық көші-қонның екінші ұрпағының аса көтерілген және іске асырылмаған күту теориясы болып табылады.

Заманауи Қазақстандағы мигранттардың әлеуметтік көңіл-күйін неғұрлым нақты талдау және мінез-құлықты болжау үшін Алматыда ауылдық, қалалық және қала маңындағы мигранттар профильдерін талдау арқылы осы тақырып бойынша нақты әлеуметтанулық зерттеулер жүргізу қажет. Қазіргі уақытта қалалық билік мегаполисті табысты бейімделуге қажетті (мысалы, жоғары білім, тиісті біліктілік, тілдік дағдылар, бастапқы қаржылық капиталы) аз ресурсты жастардың топтарына назар аудару керек.

Бұл топтың жастары ішкі қалалық саясаттың басты назарына және белсенді ықпалы бар объектісіне айналуы керек. Респонденттердің пікірінше, қандай мәселелер Алматыда көші-қонмен байланысты?

Респонденттердің айтуынша, қаладағы көші-қонның күшеюі нәтижесінде туындайтын негізгі мәселе қылмыстың өсуі болып табылады, респонденттердің үштен бірінің жауабы - 32,6% құрайды. 17,7% мигранттардың еңбек нарығында өте белсенді, көптеген жұмыс орындарын иеленіп отырғанына алаңдайды, ал 13% жоғары тұрғын үй бағасын көші-қонмен байланыстырады. Әрбір оныншы респондент антисанитарлық жағдайды (10,6%) атап өтті. Сол көрсеткіш (респонденттердің 10,6%), керісінше, мигранттар ешқандай мәселелерді тудырмайды деп есептейді (3-сурет).

Сұрақ бойынша жауаптар: «Алматыда көші-қонмен байланысты қандай мәселелер туындайды?», (%)

Осылайша, көптеген Алматының жас тұрғындары қаладағы қылмыстың өсуін мигранттар ағынымен байланыстырады. Бұл нәтижені тексеру немесе жоққа шығару үшін құқық қорғау органдарының мигранттардың жасаған қылмыстары туралы статистикалық деректерді талдау ұсынылады және оның негізінде бұл мәлімдеменің сенімділігі / дұрыс еместігі туралы қорытынды жасалады. Соған қарамастан респонденттердің бағалауы бойынша, Алматыға келген мигранттардың кейбірі маргиналданады немесе қалаға келгенде аймақтағы қоғамдық ахуалға теріс әсерін тигізеді. Қалалық билік органдары ішкі мигранттарды бақылау және тіркеу үшін жұмысын күшейтіп, олар еркіндігі мен қалада еркін қозғалуын қамтамасыз етуі қажет.

2.2.2. Жастардың миграциондық жай-күйі

Осы зерттеудің маңызды міндеттерінің бірі Алматыдағы жастардың көші-қонға қатысты көзқарастарын анықтау болды.

Елдің ең ірі мегаполисі ретінде Алматы геосаяси, экономикалық және мәдени орталық болып табылады. Алматы адам ресурстарын тартудың негізгі орталықтарының бірі болып табылады. Барлық елдердегі мегаполистердің «тартымдылық күші» жалпыға белгілі. Адамдар әлдеқайда қолайлы өмір сүруге, жұмыс іздеуге, ақша табуға, балаларды тәрбиелеуге, интеллектуалды тұрғыдан дамуға жақсы жағдай жасауға ұмтылады. Жоғарыда аталған барлық параметрлер бойынша Алматы шынымен де тартымды. Инвестициялық тартымдылық, сауда-саттықтың қарқынды дамуы, кәсіпкерлікті дамыту және жұмыс орындарын құру үшін қолайлы жағдайлар - бұл Алматы қаласының

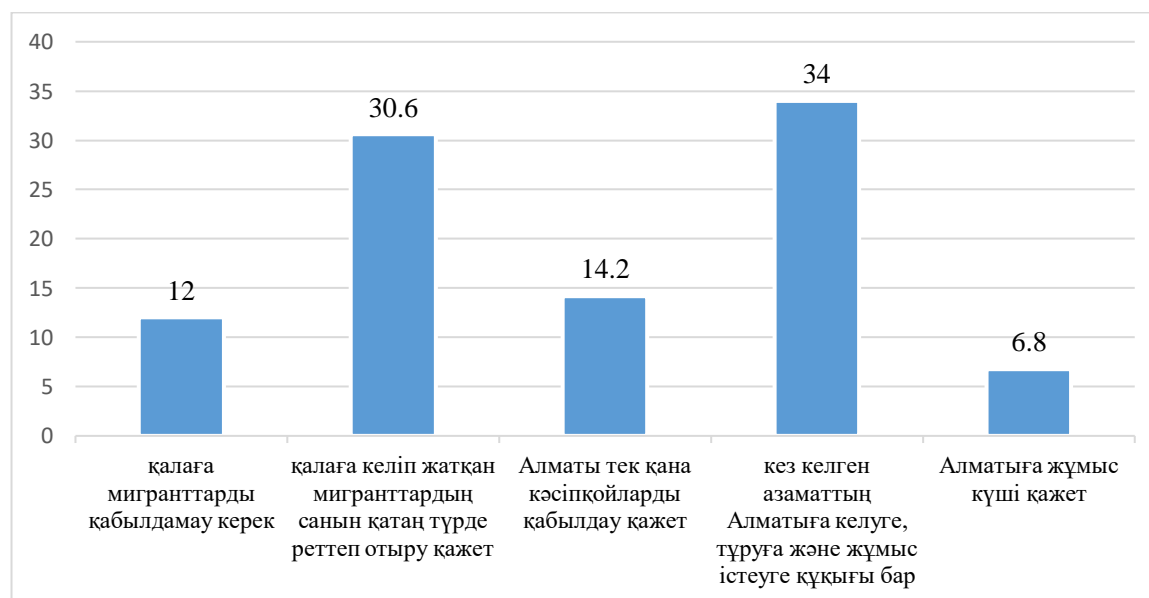
тұрғындарын иммиграциялық тартудың басымдықтары. Алайда, көші-қон ағындарының қарқындылығы кері әсерге ие болуы мүмкін, бұл өз кезегінде жастар ортасында девиантты мінез-құлықтың көрінісін күшейте алады.

Алматы қаласындағы халықтың көші-қонымен байланысты жағдайын бағалау үшін біз респонденттерге бірқатар шешімдер ұсындық. Мәселен, мегаполис барлық келушілерді қабылдау керек пе немесе ішкі мигранттарға белгілі бір квота қажет пе? Осы және басқа да сұрақтарға жауап 4-суретте келтірілген.

Көріп отырғанымыздай, респонденттердің бағалауы бойынша: үштен бірінен астамы (34%) кез келген азаматтың Алматыға келуге, тұруға және жұмыс істеуге құқығы бар деп есептейді. Тағы үштен бірі (30,6%), керісінше, «қалаға келетін мигранттардың санын қатаң түрде реттеу керек» деп санайды. 14,2% «Алматы тек қана кәсіпқойларды қабылдауға тиіс» деген пікірін білдірді, ал 12% «қала мигранттарды қабылдауды қажет етпейді» деп санайды. Алматыдағы көші-қон ахуалына баға беру бойынша, қалалық жастардың 85,6% мигранттарды қалаға қабылдау мүмкіндігін мойындайды, алайда респонденттердің жартысынан астамы (44,8%) бұл мүмкіндікті елеулі ескертулермен ғана қабылдайды (тек қана кәсіпқойларды қабылдау және қатаң түрде реттеп отыру қажет).

4-сурет

Сұрақ бойынша жауаптар: «Алматы қаласындағы халықтың көші-қон мәселесін қарастыратын болсақ, Сіз төмендегі көрсетілген қай пікірмен келісесіз?», (%)

Жастардың көші-қон мәселесіне қатысы респонденттердің өздері Алматыда қаншалықты ұзақ уақыт өмір сүріп келетіндеріне тікелей байланысты. Респонденттердің 29,6% осы қалада дүниеге келгенін, оның 22,8% өздері секілді ата-аналары да дүниеге келген, 18,4% қалада 10 жылдан астам уақыт өмір сүріп келеді, 10,4% респонденттер 5 жылдан астам, 8,8% - 5 жылдан кем, 6,4% - 20 жылдан астам.

Заманауи әлемдегі жастардың әлеуметтік көшіп қоныстануының ең көп таралған түрлерінің бірі білім беру мақсатындағы көші-қон болып табылады. Әлеуметтанулық жобаның шеңберінде зерттеу міндеттерінің бірі болып жас алматылықтардың көші-қон жай-күйін зерттеу болды. Осы мақсатта респонденттерге: «Айтыңызшы, жас қазақстандықтардың Қазақстаннан білім алу мақсатында кетіп жатқанына қалай қарайсыз?» деген сұрақ қойылды.

Зерттеудің нәтижелері респонденттердің осы құбылысқа оң көзқарастарын көрсетеді. Осылайша, жауаптардың жиынтық көрсеткіші «оң» және «оң деуге болады» 80% құрайды («Оң» - 58,4% және «Оң деуге болады» - 21,6% жауаптар қорытындысы).

8,8% білім беру көші-қонына бей-жай қарап отыр. Академиялық көші-қонды теріс бағалаған респонденттер үлесі 11%, «Теріс деуге болады, себебі оқып болып шетелде жұмысқа қалып, «ғалымдардың шетелге көшіп кетуі» орын алады» (8,4%) және «Теріс, себебі бұл патриоттыққа жатпайды»(2,6%)(5-сурет).

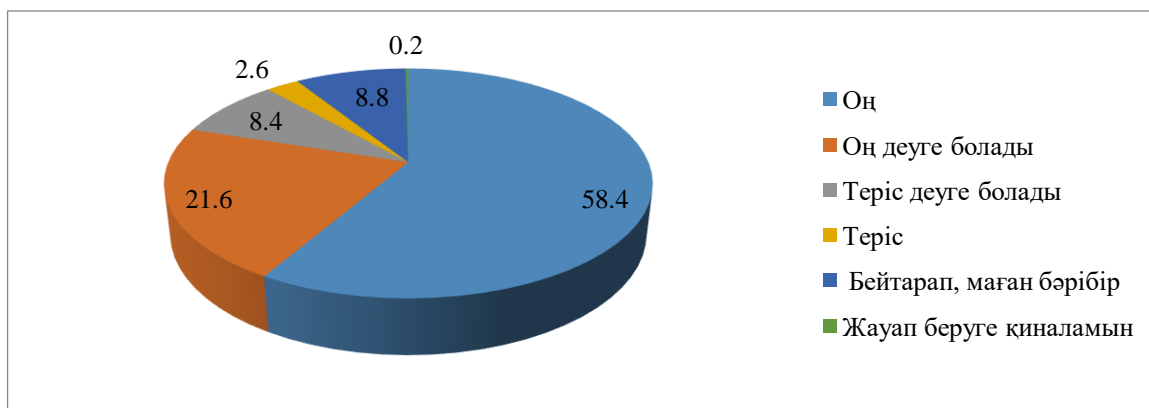
Респонденттің жасына байланысты білім беру көші-қонын қабылдау туралы пікір өзгереді. Бұл жағдайда мынадай үрдіс байқалады: респонденттің жасы кіші болса, білім алу мақсатында көшіп қоныстануға жақын.

Келесі сұрақ респонденттердің көзқарасы тұрғысынан білім беру миграциялық әлеуетінің деңгейін анықтау мақсатында сұралды. Бұл үшін әлеуметтанулық сауалнамада мынадай сұрақ қойылды: «Айтыңызшы, сіз басқа елге білім алу мақсатында, колледжге немесе университетке түсуді қалайсыз ба?».

Сұрау қорытындысы бойынша сауалнамаға қатысқан жастардың үштен бір бөлігі (37%) шетелде оқуға ниет білдірмейді («Жоқ, менің қазақстандық білімім бар және шетелдік білімді алуды жоспарламаймын» - 20,8% және «Жоқ, Мен Қазақстанда білім алғым келеді» - 16,2% құрайды. Нәтижесінде Алматы қаласының жас тұрғындарының көбі отандық білім беруге қарағанда шетелдік білім беру орындарын қалайтынын көрсетті.

5-сурет

Сұрақ бойынша жауаптар: «Айтыңызшы, жас қазақстандықтардың Қазақстаннан білім алу мақсатында кетіп жатқанына қалай қарайсыз?», (%)

Республиканың әрбір үшінші жас тұрғыны шетелдік білім алу үшін шетелге баратындығын білдірді, бірақ ол қажет мүмкіндіктерге ие емес

(30,4%). Сонымен қатар біз жастардың арасында білім беру (білім беру) көші-қонының әлеуетін 18,2% бағалай аламыз. Респонденттердің көбісі жоғары білім алу үшін басқа елге кетуді жоспарлағанын айтты. Респонденттердің 8% басқа елде білім алғысы келеді, бірақ олардың ата-аналары оған қарсы болатынын көрсетті. Зерттеу барысында респонденттердің 5,2% шетелдік білімі болды (5-кесте).

5-кесте

Сұрақ бойынша жауаптар: «Айтыңызшы, сіз басқа елге білім алу мақсатында, колледжге немесе университетке түсуді қалайсыз ба?», (%)

Жауап нұсқалары	%
Иә, мен басқа елде білім алғым келеді, алайда мүмкіндігім жоқ	30,4
Жоқ, менің қазақстандық білімім бар және шетелде білім алуды жоспарламаймын	20,8
Иә, мен басқа елге жоғары білім алу мақсатында кетуді жоспарлаймын	18,2
Жоқ, қаламаймын, Қазақстанда білім аламын	16,2
Иә, мен шетелде білім алуды қалаймын, алайда ата-анам (туыстарым) кетуіме қарсы	8,0
Шетелдік білімім бар	5,2
Жауап беруге қиналамын	1,0

Гендерлік тиістілігіне байланысты жастардың сұраққа жауаптары басқаша болды. Мәселен, ерлерге қарағанда көбіне әйелдер адамдар шетелдік білім алуды қалайды: 20,6% ер адамдар отандық білім беруді қаласа, ал әйелдер арасында бұл көрсеткіш 12,5% құрайды. Алайда, шетелде оқуға арналған арнайы жоспарлардың болуы ер адамдарда (21,9%) әйелдерге (15,1%) қарағанда жиі байқалады. Әйел адамдар жиі (37,1%) ер адамдарға қарағанда (21,9%) шетелде білім алу үшін мүмкіндіктің жоқтығын тежеуші фактор ретінде көрсеткен. (6-кесте).

6-кесте

Сұрақ бойынша жауаптар: «Айтыңызшы, сіз басқа елде біліміңізді жалғастыру мақсатында, колледжге немесе университетке түсуді қалайсыз ба?», (гендерлік ерекшеліктер бойынша), (%)

Жауап нұсқалары	Ерлер	Әйелдер
Жоқ, қаламаймын, Қазақстанда білім аламын	20,6	12,5
Иә, мен басқа елде білім алғым келеді, алайда мүмкіндігім жоқ	37,1	22,4
Иә, мен шетелде білім алуды қалаймын, алайда ата-анам (туыстарым) кетуіме қарсы	6,1	9,6
Иә, мен басқа елге жоғары білім алу мақсатында кетуді жоспарлаймын	21,9	15,1
Шетелдік білімім бар	6,1	4,4
Жауап беруге қиналамын	1,8	0,4

Респонденттердің жауаптарынан көріп отырғандай, респонденттердің жартысынан көбі шетелде білім алуға қалауы немесе ниеті бар. Қазақстан

жастарының білім беру көші-қонына қолайлы елдердің тізімін анықтау үшін респонденттерге сұрақ қойылды: «Егер, Сізде мүмкіндік болса, қай елде жоғары білім алуды қалайсыз?». 42,5% Еуропада, 28,8% АҚШ және 12,3% Ресейде білім алуды қалайды. Респонденттердің 7,2% Түркия, 5,5% Қытай, 1,4% Канада мен Кореяны атап өтті.

Респонденттердің берген жауаптары бойынша этностық тиістілігінің корреляциясы қызықты.

Этникалық тұрғыда келесі суреттер байқалады: қазақ ұлтының респонденттері екі ең қолайлы бағытты көрсетті: Еуропа (47,9%) және АҚШ (31,5%).

Орыс этникалық топ өкілдеріне келетін болсақ, бұл жағдайда респонденттердің төрттен бірінен астамы Ресей Федерациясын білім алу үшін таңдаған еді. Мүмкін, ресейлік этникалық жастар Ресейде тұрақты тұру мақсатында білім алуды қалайды (7-кесте).

7-кесте

Сұрақ бойынша жауаптар: «Сіз қай жерде жоғары білім алуды қалайсыз? Егер Сіздің жоғары біліміңіз бар болса, Сізге тағы бір мүмкіндік берсе қай жерде білім алар едіңіз? (этникалық ерекшеліктер бойынша), (%)»

Жауап нұсқалары	Қазақ	Орыс	Басқалар
Еуропадағы білім	47,9	36,8	37,3
АҚШ-тағы білім	31,5	25,3	27,1
Қытайдағы білім	4,1	6,9	6,8
Түркиядағы білім	8,2	2,3	11,9
Ресейдегі білім	3,4	26,4	13,6
Жауап беруге киналамын	0	1,1	0

Білім беру көші-қонына қатысты соңғы сұрақ ретінде жастардың шетелде оқуға деген ниетіне қатысты сұрақ қойылды. Негізгі себеп ретінде білім сапасы басты фактор болып отыр, бұл нұсқаны респонденттердің басым көпшілігі (65,5%) таңдаған. Респонденттердің жартысынан астамы шетелде оқығысы келетінін айтты, өйткені олар «әлемді көруді, ой-өрісін кеңейтуді» қалайды (57,3%). Респонденттердің үштен бір бөлігі шетелдік білім алудың беделді екендігін атап өтті (32,4%). Респонденттердің үштен бірі шетелге барудың негізгі себебі шет тілдерін оқып үйренуге ықыласымен (31,1%) түсіндірді. Әрбір бесінші респондент «шетелдік зертханалар, кабинеттер мен ғимараттар компьютерлермен техникалық жабдықталған» деп санайды (20,5%). 17,7% шетелде оқысы келеді, себебі «жұмыс табу және өмір сүру оңай» (8-кесте).

8-кесте

Сұрақ бойынша жауаптар: «Неліктен Сіз шетелдік ЖОО оқығыңыз келеді?», (%)»

Жауап нұсқалары	%
Шетелде сапалы білім	65,5
Әлемді көріп, ой-өрісімді кеңейткім келеді	57,3
Шетелдік білім алған беделді арттырады	32,4
Тіл үйренуге мүмкіндік	31,1

Шетелде зертханалар, кабинеттер мен ғимараттарда компьютерлік техникалық жабдықталу жоғары	20,5
Шетелде жұмысқа орналасу және өмір сүру оңай	17,7
Жоғары шәкіртақы алу мүмкіндігі	10,6
Шетелде жатақханаларда тұруға қолайлы жағдайлар жасалған	7,2
Тегін білім алу	5,8
Менің ділім жергілікті халыққа сәйкес келмейді	5,5
ЖОО түсуге оңай	4,8

Өртүрлі жас топтары бойынша деректерді талдау 14 жастан 18 жасқа дейінгі кіші жастағы топ өкілдерінің білім алу мақсатында шетелге бару ниеті басқаларына қарағанда әлдеқайда жоғары екенін көрсетті, өйткені олардың көзқарасы бойынша, шетелдік білім отандық білім беруге қарағанда әлдеқайда беделді. Осы топ, пайыздық көрсеткіште, басқаларына қарағанда көбірек шет тілдерін үйрену мүмкіндігіне назар аударады. Екінші жас тобындағы жастар да (19-23 жас) Қазақстандағы білімге қарағанда шетелдік білімді таңдайды, себебі, шетелде алған білім сапалы, әлемді көруге және ой-өрісін кеңейтуге мүмкіндік туатынын көрсетті. Үлкен жастағы топтың (24-29 жастағы) өкілдері ғимараттар, кабинеттер, зертханалардың ең жақсы техникалық, компьютерлік жабдығымен және шетелде жұмыс табуға және өмір сүруге оңай болғандығын ескереді (9-кесте).

9-кесте

Сұрақ бойынша жауаптар: «Неліктен Сіз шетелдік ЖОО оқығыңыз келеді?» (жас ерекшеліктері бойынша), (%)

Жауап нұсқалары	14-18 жас	19-23 жас	24-29 жас
Шетелде сапалы білім	65,3	67,7	64,0
Шетелдік білім алған беделді арттырады	40	31,2	28,8
Әлемді көріп, ой-өрісімді кеңейткім келеді	53,3	66,7	52,8
Шетелде жатақханаларда тұруға қолайлы жағдайлар жасалған	2,7	9,7	8,0
Жоғары шәкіртақы алу мүмкіндігі	12,0	10,8	9,6
Шетелде зертханалар, кабинеттер мен ғимараттарда компьютерлік техникалық жабдықталу жоғары	14,7	18,3	25,6
Шетелде жұмысқа орналасу және өмір сүру оңай	13,3	18,3	20,0
Тіл үйренуге мүмкіндік	34,7	25,8	32,8
Менің ділім жергілікті халыққа сәйкес келмейді	8,0	3,2	5,6
ЖОО түсуге оңай	8,0	5,4	2,4
Тегін білім алу	9,3	4,3	4,8

Осылайша, эмпириялық мәліметтер негізінде, Алматы қаласының жастары арасында көшіп-қонушыларға қатысты көші-қонның артықшылықтары, мигранттарға деген қарым-қатынасының өзіндік ерекшеліктері бар. Біріншіден, жас респонденттердің басым бөлігі мигранттарға қарсы емес, бұл өздерінің көші-қон мәртебесіне байланысты. Басқа бөлігі, керісінше, көші-қонды қолдамаудан бөлек, сондай-ақ барлық қала мигранттарын қылмыстың өсуінен бастап, жұмыспен қамту

мәселелерінің пайда болуымен байланыстырып отыр. Қалалық билік осы екі топтың мүдделері арасында ашық қақтығыстарды, бұрыннан келе жатқан тұрғындар мен жергілікті тұрғындар тарапынан шектеулерді болдырмау мақсатында икемделу қажет. Уақыт өте келе, қалалық кеңістікті толықтай үйреніп, жұмыспен қамтылуы, желілерді құруы, қалалық өмір салтын қабылдауы барысында жаңадан келгендердің маргиналдығы реттеліп, девиация қаупі азайды.

2.3 Салауатты өмір салты және девиантты мінез-құлық

2.3.1. Салауатты өмір салты қағидаларын ұстану

Қазіргі уақытта салауатты өмір салтын қалыптастыру мен насихаттауға және халықтың денсаулығына жауапты қарауға көп көңіл бөлінеді. Дегенмен, халықтың барлық санаттары денсаулығын күтіп, спортпен шұғылданып, салауатты өмір салтын қалыптастырады деп айту қиын. Жасөспірімдер мен жастар, өздерінің жас ерекшеліктеріне және белгілі бір дәрежеде инфантильдігіне байланысты, олар өз қызметін әрдайым конструктивті арнаға бағыттамайды және жиі қоғамға қарсы мінез-құлық танытып, қазіргі қоғамның рухани және әлеуметтік нормаларын бұзады.

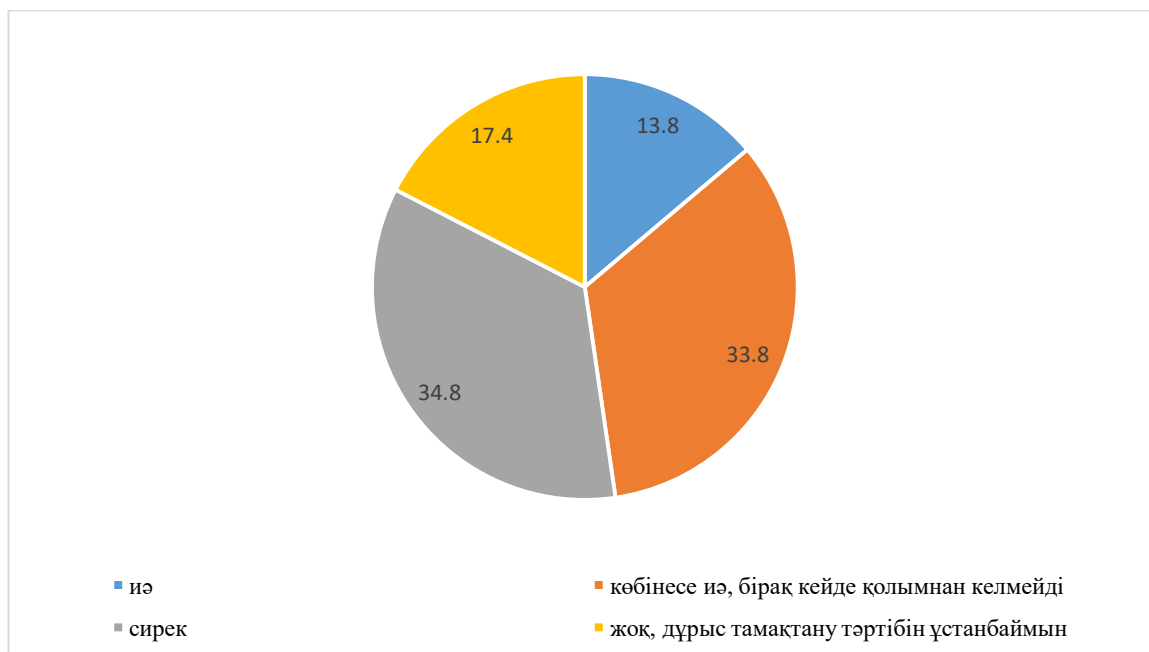
Заманауи әлемде салауатты өмір салты - халықтың өмір сүру сапасының негізгі көрсеткіштерінің бірі.

Салауатты өмір салтын құрайтын компоненттердің бірі - дұрыс тамақтану. Қазіргі заманғы жастар қаншалықты дұрыс тамақтану принциптеріне бағынады? (6-сурет).

Респонденттердің жауаптары төмендегідей болды: жауаптардың шамамен жартысы (47,6% - «Иә, ұстанамын» және «Көбінесе иә, бірақ кейде болмай қалады»), дұрыс тамақтану тәртібін ұстануға тырысады және бақылайды, 52,2% дұрыс тамақтану тәртібін ұстанбайды (сирек ұстанады) олардың 17,4% мүлде ұстанбайды, 34,8% сирек ұстанады.

6-сурет

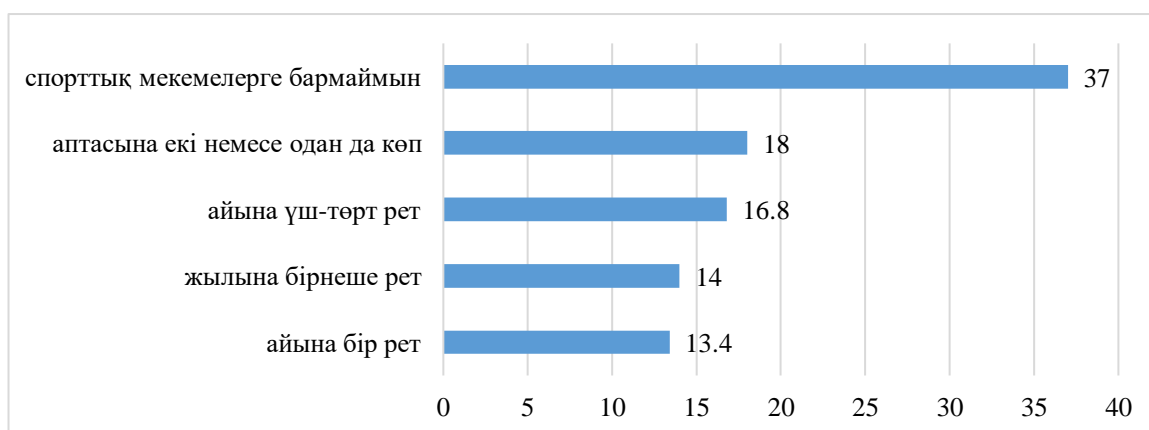
Сұрақ бойынша жауаптар: «Айтыңызшы, Сіз дұрыс тамақтану тәртібін ұстанасыз ба?», (%)

Бұл сұраққа жауап беру кезінде гендерлік айырмашылықтар байқалады. Мәселен, ерлерге қарағанда, дұрыс тамақтану тәртібін ұстанатын әйелдер жиі кездеседі (оң жауаптар бойынша жиынтық процент - ерлердің 39,9% қарсы 54% құрайды). Сонымен қатар, респонденттің материалдық әл-ауқат деңгейімен арақатынасы бар: табыс деңгейі неғұрлым жоғары болса, соғұрлым дұрыс тамақтану тәртібін ұстанады.

10-кесте

Сұрақ бойынша жауаптар: «Сіз қаншалықты жиі спорт залына, стадионға, бассейнге барасыз?», (%)

Сауалнамаға қатысқан жас алматылықтардың үштен бірінен көбі (37%) спорттық нысандарға бармайды. Бұл негізінен қыздар (44,1%), НЕЕТ санатының өкілдері (48,6%), материалдық әл-ауқаты төмен респонденттер, көбінесе отбасылы адамдар.

Спортпен айналысатын респонденттердің жоғарыда аталған әлеуметтік сипаттамаларына сүйене отырып, біз спортқа деген ынталандырудың жоқтығы және жасөспірімдердің осы санаттарына арналған спорттық инфрақұрылым объектілерінің қолжетімсіздігі туралы қорытынды жасай аламыз. Іс жүзінде аталған барлық сипаттамалар респонденттердің табыс

деңгейіне және олардың әлеуметтік мәртебесіне тікелей байланысты. Жастарды спортқа жетелеу үшін қалалық билікке жастардың әр түрлі санаттағы спорттық инфрақұрылым объектілерінің болуын қамтамасыз ету үшін күш-жігерін салу ұсынылады.

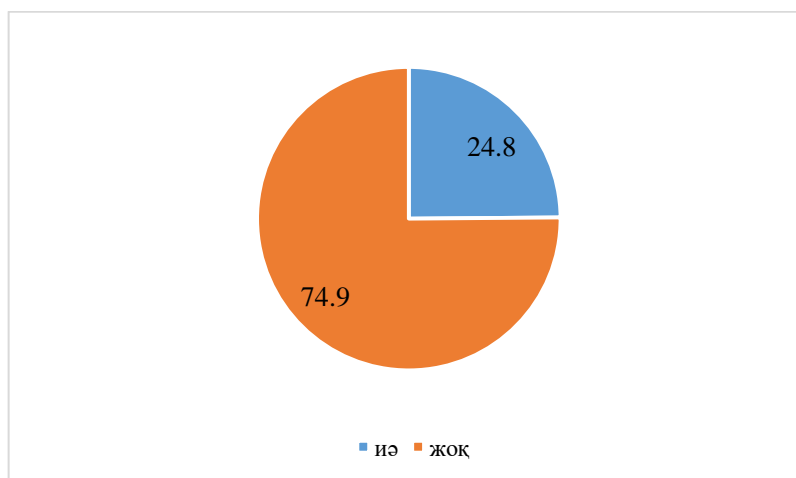
2.3.2. Жастардың шылым шегу, алкоголизм, нашақорлыққа қарым-қатынасы

Жастардың шылым шегуге қатысты көзқарасы жастардың салауатты өмір салтының қағидаттарына деген сүйіспеншілігін көрсетеді. Қазіргі заманғы қоғамда шылым шегудің кең таралғандығына қарамастан, темекіге тәуелділік әлі де ауытқудың бір түрі (девиантты мінез-құлықтың) болып саналады. Алайда, жастар темекі шегуді девиантты мінез-құлықтың көрінісі ретінде қарастырмайды, бұл олардың ортасында қалыпты жағдай. Алматы жастары шылым шегуге қалай қарайды?

Алынған мәліметтерге сүйенсек, сұралған жас алматылықтардың төрттен бір бөлігі темекі шегетінін (24,8%) атап өтті. Олардың көпшілігі (77,4%) үнемі (күн сайын) тартады (7,8-сурет).

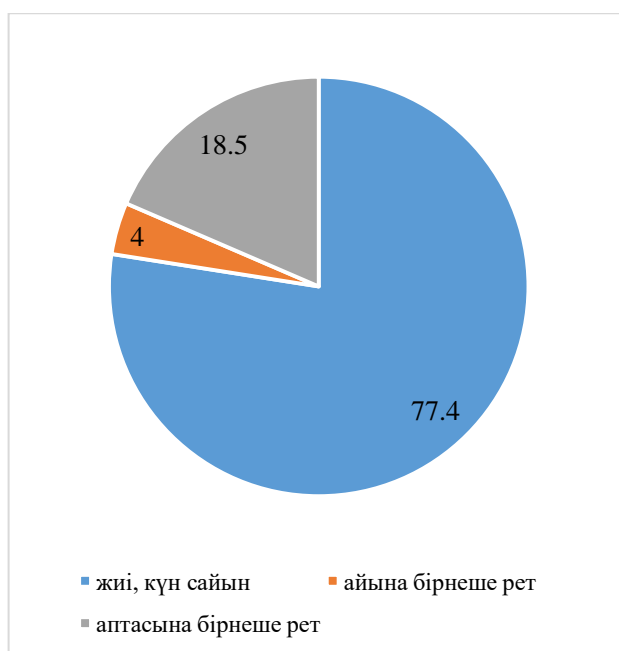
7-сурет

Сұрақ бойынша жауаптар: «Айтыңызшы сіз шылым шегесіз бе?» (%)

8-сурет

Сұрақ бойынша жауаптар: «Егер шексеңіз, қаншалықты жиі?», (%)

Зерттеудің нәтижесі бойынша шылым шегу мәселесі әйелдерге (12,5%) қарағанда ерлерде (39,5%) жиі кездеседі, сондай-ақ әл-ауқат деңгейі төмен респонденттер салыстырмалы түрде көбірек шылым шегеді. Респонденттердің жасы бойынша арақатынас көрсеткендей, шылым шегу тәжірибесі үлкен топтағы респонденттерде кеңінен таралған (11-кесте).

11-кесте

Сұрақ бойынша жауаптар: «Айтыңызшы, Сіз шылым шегесіз бе?», жас ерекшеліктері бойынша, (%)

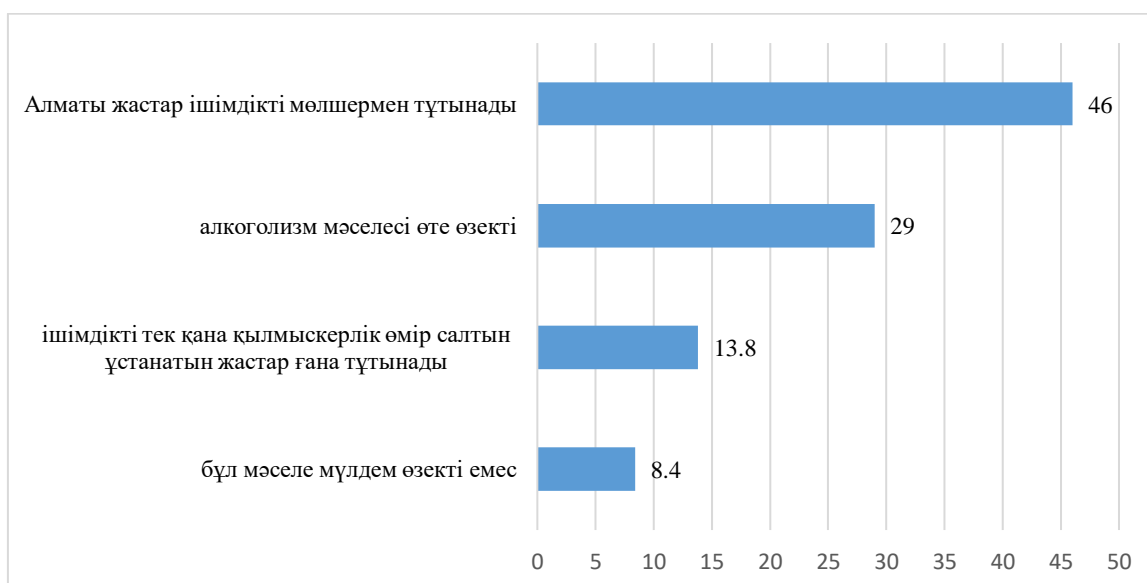
Жауап нұсқалары	14-18 жас	19-23 жас	24-29 жас
Иә	7,8	28,4	29,8
Жоқ	92,2	71,6	69,8

Осылайша, эмпириялық деректерді талдау Алматы қаласындағы жастар арасында шылым шегу мәселесі жиі кездесетінін көрсетті. Дегенмен, шылым шегудің қоғамдағы әлеуметтік жағынан қабылдауға өрескел мінез-құлық екендігін ескере отырып және респонденттер осы мәселеге қатысты шындықты жасыру фактісін ескеретін болсақ, түпкілікті тұжырымдар жасау мүмкіндігі болмайды.

Қазіргі қоғамда ең өткір мәселелердің бірі - жасөспірімдер мен жастардың ішімдікке салыну және алкогольді ішімдіктердің таралу жағдайлары. Алкогольді ішімдіктерді пайдалану және ішімдікке салыну - бұл маргиналды (девиантты) жастарға тән жаман әдеттердің бірі. Бұл мәселе мегаполисте қаншалықты таралған? Жастар арасындағы алкоголизмге қатысты бұл жағдайды жастар қалай бағалайды? Респонденттердің жауаптары 9-суретте келтірілген.

9-сурет

Сұрақ бойынша жауаптар: «Сіз қалай ойлайсыз, Алматы жастары алкогольизмге қаншалықты бейім?», (%)

Респонденттердің жартысына жуығы алматылық жастардың қалыпты мөлшерде алкогольді ішімдік ішетініне сенеді (46%). Респонденттердің үштен бірінен аз бөлігі (29%) алкогольизм мәселесі қаланың жастары үшін маңызды екенін атап өтті. 13,8% алкогольді тек қылмыскерлік өмір салтын ұстанатын жастар ғана пайдаланады деп есептейді. 8,4% бұл мәселе Алматы қаласының жас тұрғындары үшін мүлдем өзекті емес екендігі туралы пікір білдірді.

Көбінесе Медеу (43,6%) және Алмалы (37,7%) тұрғындары жастар арасында алкогольизм мәселесі бар екенін атап өтті. Респонденттердің басқа әлеуметтік-демографиялық сипаттамалары олардың бағалауына айтарлықтай әсер еткен жоқ. Яғни респонденттердің көпшілігі алматылық жастардың алкогольді ішімдік ішу жағдайын қалыпты деп бағалайды.

Балалар мен жастардың психоактивті заттарды пайдалануы қазіргі қоғамның маңызды мәселесі болып табылады. Нашақорлық пен алкогольизмнің әлеуметтік жағымсыз салдары бар: қылмыс пен адамгершілікке жатпайтын әрекеттер жасалады, жеке тұлға және тұтастай алғанда халық деградацияға ұшырайды, өлім саны өседі (әсіресе жастар арасында), аурулар дамып, таратылады, науқастар мен ауру балалардың туу деңгейі артады, отбасылар құлдырайды. Кәмелетке толмағандар, балалар мен жасөспірімдер заманауи қоғамның жағымсыз әлеуметтік құбылыстарына ұшырауы мүмкін.

Есірткіге тәуелділік те девиантты мінез-құлықтың аса қауіпті формасы ретінде зерттеудің негізгі мақсаты болып отыр. Әлеуметтанулық зерттеу барысында жастардан есірткі қолданатыны туралы жастардан тікелей сұрау жөнсіз болады, себебі жастардың бұл туралы шындықты айту ықтималдығы аз. Бұл мәселені жастардың өмірінде таныстарының арасынан есірткіні қолдану фактілерін анықтауға мүмкіндік беретіндей етіп жасау туралы шешім қабылданды. Жастар ортасында есірткіні жиі қолдану жағдайларының кездесуі адамның өзі де осындай девиацияның формасына шалдыққанын көрсетуі мүмкін.

Респонденттердің көпшілігі (82,8%) мұндай жағдайға тап болмағандарын атап өтті. Әрбір оныншы респондент «кейде есірткіні қолданудың куәгері боламын» деген жауапты таңдады. Респонденттердің 3,8% мұндай жағдайларды жиі көреді. Бұл өте шетін мәселе және біз респонденттер оны сақтықпен жауап берген деп есептейміз. Сонымен бірге, 15% («Кейде есірткіні қолданудың куәгері боламын» және «Иә, мен осындай жағдайларды жиі көремін» жауаптарының жиынтығы тиісінше 11,2% және 3,8%) респонденттердің айтуынша, олардың араласатын ортасында есірткі қолдану жағдайлары белгілі бір жиілікте жүреді (12-кесте).

12-кесте

Сұрақ бойынша жауаптар: «Сіз өміріңізде есірткіні пайдаланудың куәгері болып көрдіңіз бе?», (%)

№	Жауап нұсқалары	%
1	Жок, мен мұндай жағдайларды ешқашан көрген емеспін	82,8
2	Мен кейде есірткіні пайдаланудың куәгері боламын	11,2
3	Иә, мен мұндай жағдайларды жиі көремін	3,8
4	Жауап беруге қиналамын	1,6

Бұл мәселенің гендерлік сәйкестігіне арақатынасына келетін болсақ, ер адамдар әйел адамдарға қарағанда есірткі қолдану жағдайларымен жиі кездеседі (куәгері болады).

Респонденттердің жасы бойынша жауаптарын талдау мынадай нәтижені көрсетті: 14-18 жас аралығындағы жастардың көбі басқаларға қарағанда есірткі қолдану жағдайларын жиі көргендерін айтты.

Респонденттердің басым көпшілігі мұндай жағдайларды ешқашан көрмегенін атап өткенімен, жасөспірімдердің (мектеп және колледж оқушылары) жасы үлкен респонденттерге қарағанда мұндай оқиғаларда көбірек куәгер болғаны екендігі - алаңдаушылық туғызды. Қалалық билік мектептер мен колледждердегі оқушылар арасында мұндай фактілерді жою үшін шұғыл шаралар қабылдауы керек (13-кесте).

13-кесте

Сұрақ бойынша жауаптар: «Сіз өміріңізде есірткіні пайдаланудың куәгері болып көрдіңіз бе?», (%)

Жауап нұсқалары	14-18 жас	19-23 жас	24-29 жас
Иә, мен мұндай жағдайларды жиі көремін	4,9	2,8	3,9
Мен кейде есірткіні пайдаланудың куәгері боламын	9,7	12,1	11,3
Жок, мен мұндай жағдайларды ешқашан көрген емеспін	85,4	83,7	81,3
Басқасы	0	0	0,4

Бұл тақырыптың шетін сезімі респонденттерге есірткіге және психотроптық заттарға деген көзқарастары туралы тікелей сұрауға мүмкіндік бермейді. Сонымен қатар, тікелей сұрақтар жиі жауапсыз қалады және

респонденттерге қиындық тудырады. Мұндай жағдайды болдырмау және мегаполистік жастар арасында есірткі қолдану мәселесінің өзектілігі туралы мәселеге сенімді жауап алу үшін респонденттерге есірткі қолданатын таныстарының бар-жоқтығын анықтау мақсатында сұрақтар қойылды.

Респонденттердің басым көпшілігі (90,2%) бұл сұраққа теріс жауап берді. Респонденттердің 6,6% есірткі қолданатын таныстарының бар екенін көрсетті. Респонденттердің жасына байланысты арақатынас та алдыңғы сұрақтағы секілді, 14-18 жас аралығындағы жасөспірімдер мен жастар есірткі қолданатын таныстарының бар екендігі туралы жиі айтылғанын көрсетті. Бұл мәселенің жастардың кіші жас тобына деген өзектілігін тағы бір рет растайды. Қалалық билікке бұл жағдайдың жасөспірімдер арасында таралуын және есірткі заттарын қолдану жағдайларын зерттеп, мұндай девиациялық мінез-құлықты жою үшін шұғыл шаралар қабылдауын ұсынамыз.

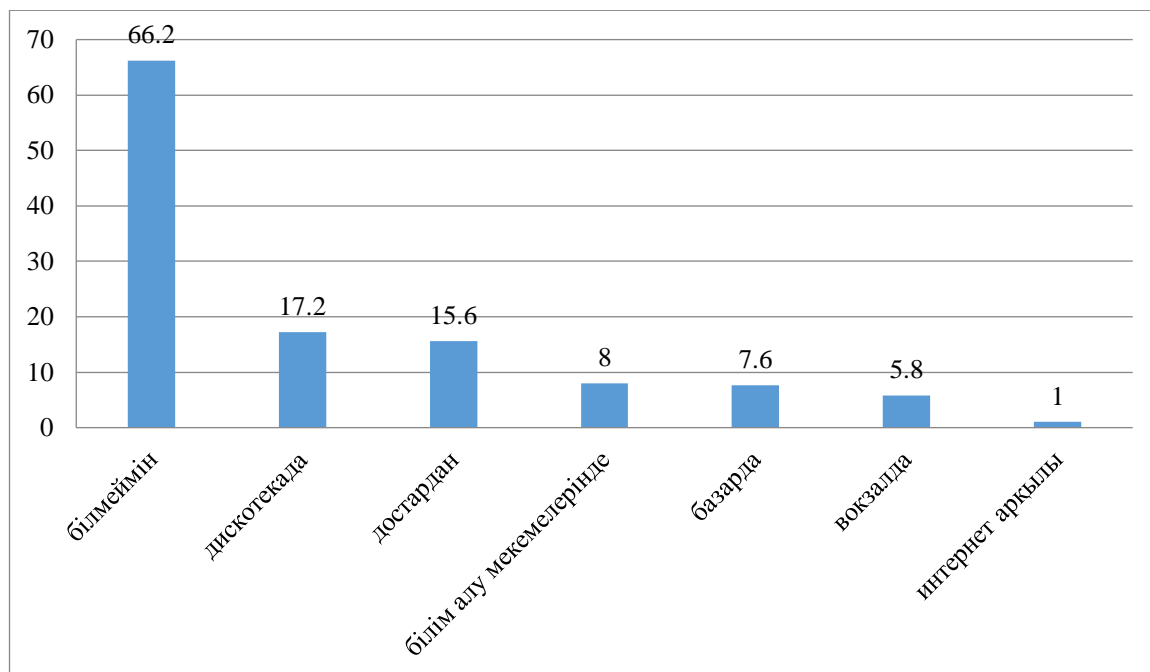
Респонденттердің гендерлік сәйкестілігімен арақатынасы көрсеткендей, жасөспірім ұлдар жасөспірім қыздарға қарағанда есірткі құралдарын қолданатын таныстарының жиі кездесетінін айтты. Мектептердің, колледждердің басшылығы әлеуметтік жағдайы төмен отбасылардан шыққан, басқа жасөспірімдерден айырмашылығы бар жасөспірімдерге ерекше назар аудару керек, мұндай оқушылардың отбасыларындағы жағдай туралы ақпаратты иемденуі қажет.

Бұл бірінші кезекте тәуекел топқа түсетін жасөспірімдер. Тұтастай алғанда, білім беру мекемелерінің басшылығы оқушылар арасында бар және ықтимал мәселелер туралы нақты ақпарат алу үшін тек ресми көшбасшылармен (топ басшысы, белсенділер) ғана емес, бейресмилерімен де байланысуы керек.

Жастар арасында есірткіні қолдану жағдайын анықтауға мүмкіндік беретін тағы бір мәселе олар қай жерде таратылғандығы туралы болды. Жастар арасында есірткінің таралуы - құқық қорғау органдарынан да, жасөспірімдердің ата-аналарынан да мұқият назар аударуды талап ететін өте өткір, әрі өзекті мәселе. *«Сіз қалай ойлайсыз, егер Сіздің қалаңыздың жастарында есірткі пайдалану құмары пайда болса, олар оны қай жерден сатып алар еді?»* деген сұраққа 66,2 % адам білмейтіндігін, 17,2 % дискотекада, 15,6 % есірткі қажет болған жағдайда оны достардан сатып алуға болатындығын, 8 % білім алу мекемелерінде, 7,6 % базарда, 5,8 % вокзалда алуға болады деп жауап берді (10-сурет).

10- сурет

Сұрақ бойынша жауаптар: «Сіз қалай ойлайсыз, егер Сіздің қалаңыздың жастарында есірткі пайдалану құмары пайда болса, олар оны қай жерден сатып алар еді?», (%)

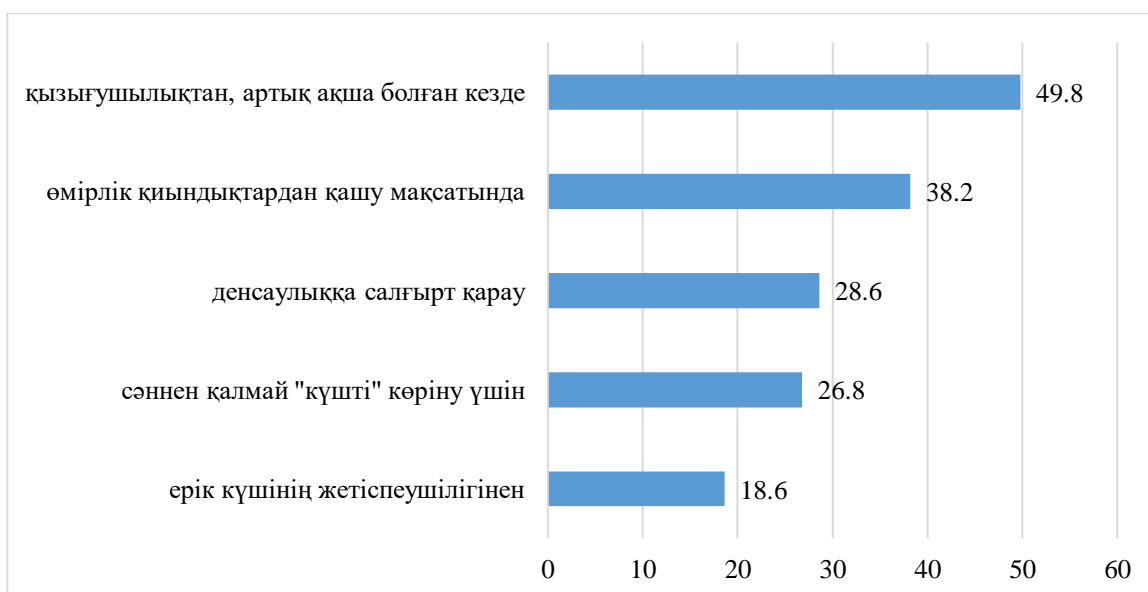

Бұл сауалға жауап берген респонденттер, таныстарының арасында есірткі қолданатын адам болмағанымен, осы сауалға байланысты олардың жақсы хабардар екендігіне мән берген жөн. Бұл өз кезегінде осы мәселенің жастар арасында кең таралғандығынан дәйек беруі мүмкін. Жастар өздері есірткі қолданбағанымен, қалаулары пайда болған жағдайда ол есірткіні қай жерден алуға болатындығын біледі.

Бұл жағдайда өте үлкен қатер - респонденттермен белгіленген есірткі құралдарын сатып алу орындарының арасында білім беру ұйымдарының болуы. Зерттеу нәтижелеріне мән беріп, оның нәтижелерімен білім беру мекемелеріндегі педагогтар мен ата-аналарды таныстыру арықылы жасөспірімдер арасында есірткіні тарату мен қолдануға қарсы ескерту және алдын алу шараларын ұйымдастыру қажет.

Жастардың есірткі қолдануы ол- назар аудару мен зерттеуді қажет ететін мәселе. Жастардың есірткі қолдану себептері әр түрлі. Бұл зерттеудің зерттеу мәселелерінің бірі- жастардың ойынша есірткіге тәуелділіктің себебі болатын факторларды анықтау.

«Қалай ойлайсыз, сіздің қалаңыздағы жастар неліктен есірткі қолданып бастайды? » деген сұраққа респонденттердің жартысы дерлік «артық ақшалары болған соң,қызығушылықтан» (49,8 %) деп жауап берді. Одан әрі ары қарай респонденттердің жауаптары келесідей болды: 38,2 % өмірлік қиындықтардан қашу мақсатында, 28,6 % өз денсаулығына салғырт қарағандықтан, әр бір төртінші адам- «заманауи» көріну үшін деп (26,8%), 18,6 % ерік күшінің жетіспеушілігінен (бас тарта алмайды) (11-сурет).

Бұл жағдайда біз респонденттердің бағалауында біреудің тарапынан есірткінің қолдануына байланысты толықтай және нақты сынға алу мен қабылдамаушылық байқалмайтынын көреміз. Одан бөлек кейбіреулер үшін бұл девиация «күштіліктің» немесе заманауи тәжірибенің көрсеткіші ретінде көрініс табады. Біз респонденттердің девиантты мінез-құлыққа байланысты берген бағаларын шикі (қалыптасып бітпеген) деп айта аламыз. Есірткі қабылдауға қарсы және жол беруге болмайтын сезім қалыптастыруға байланысты жұмыстар жүргізу қажет. Есірткіге қарсы күрестің тиімді шарасы ретінде әлеуметтік желілерде қоғамдық пікір лидері: блогерлер, вайнерлер қатысуымен әлеуметтік роликтер ұынуды айтуға болады. Есірткіге қарсы күрестің тиімді шарасы ретінде жастар арасында танымал блоггерлердің, вайнерлердің қатысуымен түсірілген әлеуметтік желілердегі әлеуметтік бейнероликтер ең тиімді әдістер болып саналады. Есірткі қолдану сәнді және индивидтің қаржылық тоқтылығын білдіретін көрсеткіш деген стереотиптің таралуына жол бермеу маңызды. Керісінше, салауатты өмір салтын, спортты насихаттау, темекі шегуден, алкогольді және есірткіні қолданудан бас тарттыру қоғам мен негізгі әлеуметтік институттардың басты міндеті болып табылады.

2.3.3. Жастар арасындағы физикалық күш көрсету мәселесі

Жастар арасында зорлық-зомбылық мәселелері олардың жасерекшелік, психологиялық ерекшеліктеріне байланысты. Жастар арасындағы зорлық-зомбылық тек құрбан болғандарға ғана емес, олардың отбасыларына, достарына және бүкіл қоғамға зиянын тигізеді. Зорлық-зомбылықтың салдары тек өлімнің, жарақат алудың және жарақаттардың санымен ғана емес, сонымен қатар зардап шеккендердің өмір сүру сапасының төмендеуімен өлшенеді. Жастар арасындағы зорлық-зомбылық мәселелерін басқа мәселелік мінез-құлық түрлерінен бөліп қарастыруға болмайды.

Осы әлеуметтанулық сауалнама барысында жас алматылықтарға соңғы үш айда өздерінің құрдастарына қарсы жасалған физикалық немесе басқа да зорлық-зомбылық түрлеріне куәгер болғандығы жайлы сұрақ қойылды. Сауалнама барысында келесідей жауаптар топтастырылды: сұралған жастардың басым көпшілігі (76,2 %) ондай жағдайға куә болмағандығын, ал респонденттердің 17 % кейде осындай жағдайларға тап болатындығы жайлы мәлімдеді, 3,2 % осындай әрекеттерге жиі куә болатындығын мәлімдеді.

Зерттеу нәтижелері көрсеткендей, дене және басқа да зорлық-зомбылық әрекеттері балалар мен жасөспірімдер арасында жиірек кездеседі, бұл олардың белсендірек мінез-құлығымен түсіндіріледі (14-кесте).

Гендерден басқа, жасқа байланысты да өзара арақатынас анықталған (12-сурет). Суретте 14-18 жас аралығындағы жастар физикалық немесе басқа да зорлық-зомбылықтардың түрлеріне басқаларға қарағанда көп жағдайда куәгер (мүмкін, құрбандары) болып табылатыны айқын көрініс тауып тұр. Респонденттердің жасын ескере отырып, олардың басым көпшілігі мектеп оқушылары мен колледж оқушылары екендігін аңғаруға болады. Бұл жас кезеңі жасөспірімдерде кездесетін кейбір физиологиялық, психологиялық және әлеуметтік өзгерістерге байланысты өтпелі кезең деп сипатталады. Осы жас мөлшеріндегі жастар басқа жастағы адамдарға қарағанда маргиналдану мен девианттық мінез-құлыққа жиірек душар болады.

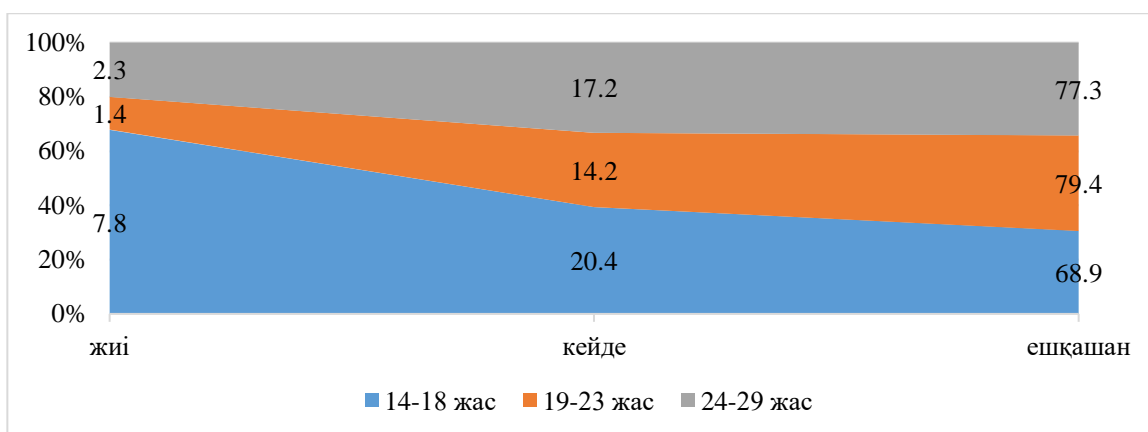
14- кесте

Сұрақ бойынша жауаптар: «Соңғы үш айда Сіз қанишалықты жиі құрдастарыңызға, сыныптастарыңызға, достарыңызға қатысты жасалған физикалық немесе басқа озбырлықтың куәгері болдыңыз?» (жынысы бойынша, %)

Жауаптар нұсқасы	ерлер	әйелдер
Жиі	5,3	1,5
Кейде	21,5	13,2
Ешқашан	69,3	82,
Жауап беруге қиналамын	3,9	3,3

12-сурет

Сұрақ бойынша жауаптар: «Соңғы үш айда Сіз қанишалықты жиі құрдастарыңызға, сыныптастарыңызға, достарыңызға қатысты жасалған физикалық немесе басқа озбырлықтың куәгері болдыңыз?» (Жас топтары бойынша, %)

Көбінесе, зорлық-зомбылық (физикалық немесе басқа) жақын қарым-қатынас шеңберінде жасалды: құрдастар (50 % жағдайда), 13,2 % сыныптастар, 10,4% ата-аналарды атап өтті. Респонденттердің 7,5% жүргіншілер тарапынан болған зорлық-зомбылық әрекеттеріне куә болғанын атап өтті. Мұғалімдер тарапынан 5,7%. Осылайша, жастар арасында зорлық-зомбылық әрекеттер көбінесе таныстарымен және құрдастарының қатысуымен жасалады.

Жастардың қылмысқа төмен материалды жағдайға байланысты баратындығы жайлы қоғамда жиі айтылатын пікір бар. Осы көзқарасты тексеру мақсатында біз зерттеу жұмысымыздың құралына келесідей сұрақты қостық: "Сіздің ойыңызша жастардың төмен табысы қылмысқа себеп бола алады ма?". Бұл мәлімдемеге келіскен респонденттердің жиынтық саны 79,8% -ды құрады (төмен қаржылық жағдайдың қылмыстық деңгеймен тығыз байланысты екенін (40,2%) және басқа себептердің де бар екендігін алға тарта отырып келіскендердің санын (39,6%) қоса есептегенде) 19,4% бұл көзқараспен келіспейді, жастардың төмен қаржылық жағдайы қылмыстылыққа бейімділікпен байланысты болмайды дейді (жалпы жауапты есептегенде « Жоқ, аз табыс қылмыс жасауға себеп болуы мүмкін емес » - 15,4% «жастардың қаржылық жағдайының төмен болуы қылмыскерлікке тіпті ешқандай да қатысы жоқ» - 4,0%).

Табыс пен жоқтылықтың арақатынас анализі барысында, көбіне материалды тұрғыдан қамтамасыз етілмеген тұлғалардың бұл мәлімдемемен келіскені анықталды. Бұл тұрғыда жоқтылық әлеуметтік теңсіздіктің қосымша көрінісі ретінде, ал қылмыс оның алдын алудың жолы ретінде көрініс табады. Қылмыс жасауға себеп ретінде тамаққа, киімге, ойын сауыққа деген құмарлықты қанағаттандыру. Қылмыс жасауға итермелеуші негізгі себеп, ол адамның тамаққа, киімге, ойын-сауыққа деген алғашқы қажеттіліктерін қанағаттандыруы болып табылады. Бірақ та ескере кететін жайт ол жасөспірімдердің материалды тұрғыда толыққанды қамтылуы олардың толықтай заңға бағынатын тұлға болатындығына кепіл бермейді, себебі толық қамтылған жанұялардағы балалар да құқық бұзушы әрекеттер жасауы мүмкін, бірақ та соңғы келтірілген жағдайда бұл қылмыстар көбіне моральдық тұрғыдағы ақауларды бейнелейді.

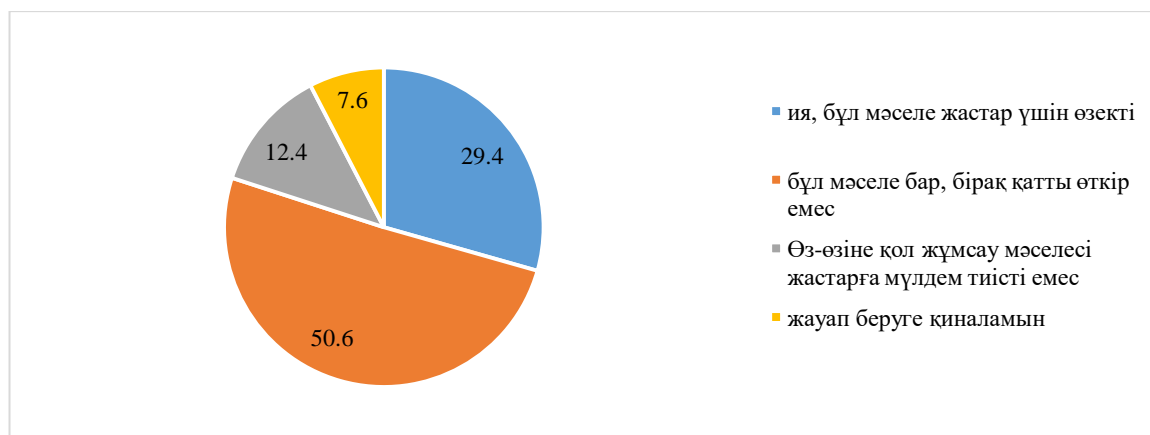
2.3.4. Жастар арасындағы өз-өзіне қол жұмсау

Қазақстандық қоғамдағы ең өткір мәселелердің бірі - халықтың өлімінің жоғары деңгейі. Адам өлтіру, суицид, улану, жарақат алу, жол-көлік оқиғалары мен басқа да апаттарды қоса алғанда, сыртқы (табиғи емес) себептерден болатын өлімнің жоғары деңгейі ерекше алаңдаушылық туғызады. Халықтың табиғи емес себептерден көп қаза табуы Қазақстанның статистикасының ерекшелігіне айналды. Халық арасында өлім көрсеткішінің өсу себептерінің бірі ол суицид. Осыған орай, жастардың өз-өзіне қол жұмсау мәселесіне қатысты көзқарастары мен көзқарастарын зерттеу өте маңызды болып табылады.

Осы мақсатта респонденттерге келесідей сұрақ қойылды: «Сіздің пікіріңізше, өз-өзіне қол жұмсау мәселесі Алматы жастары үшін өзекті болып табылады ма?». Респонденттердің жауаптары келесідей болды. Респонденттердің жартысы бұл мәселенің бар екендігіне келіседі, бірақ та бұл мәселеге тым жоғары назар аударылатынын, шын мәнінде бұл өте маңызды мәселе емес екендігін алға тартты (50,6%). Респонденттердің үштен бір бөлігі (29,4%) Алматы қаласының жастары үшін бұл мәселенің өте өзекті екендігін атап көрсетті. Респонденттердің 12,4% өзін-өзі өлтіру мәселесі қаланың жастарына мүлде қатысы жоқ деп есептейді. Респонденттердің 7,6% жауап беруге қиыналды (15-сурет).

15-сурет

Сұрақ: «Сіздің пікіріңізше, өз-өзіне қол жұмсау мәселесі Алматы жастары үшін өзекті болып табылады ма?» (%)

Жасөспірімдер арасындағы өз-өзіне қол жұмсау мәселесіне жас жігіттермен салыстырғанда (25,4%) жас әйелдер (32,7%) көбірек алаңдаушылық танытады.

Жас топтарына қарай жастардың арасында суицид мәселесінің өзектілігін бағалау 14-кестеде келтірілген.

Сұрақ бойынша жауаптар: «Сіздің пікіріңізше, өз-өзіне қол жұмсау мәселесі Алматы жастары үшін өзекті болып табылады ма?», (жасына байланысты топтар бойынша,%)

Жауап нұсқалары	14-18 жас	19-23 жас	24-29 жас
Ия, бұл мәселе біздің қала жастарына қатысты өте маңызды	25,2	32,6	29,3
Бұл мәселе бар, бірақ та қатты маңызды емес	57,3	49,6	48,4
Өзін-өзі өлтіру мәселесінің жастарға мүлдем қатысы жоқ	10,7	13,5	12,5
Жауап беруге қиналамын	6,8	4,3	9,8

14-кестеде келтірілген мәліметтерге сәйкес 19-23 жастағы орташа жас тобындағы респонденттер жастар арасындағы өз-өзіне қол жұмсау мәселесіне қатты алаңдайды, ал респонденттердің үштен бірі (32,6%) Алматы қаласының жастарына осы мәселенің өзектілігін атап өтті. Кіші жастағы респонденттер мәселенің бар екендігіне келіседі, бірақ та олардың көпшілігі оны өткір мәселе деп есептемейді (57,3%).

Жастар арасында өзін-өзі өлтіру мәселесін неғұрлым нақты бағалау үшін сауалнамада респонденттің жеке басына қатысты сұрақ қосылды, ол бойынша респонденттің жауабы өзінің жағдайына қатысты болды. Сауалнамаға қатысушылардың келесідей сұраққа жауап беруін сұрадық: «Сіздің туыстарыңыздың немесе таныс жас адамдарыңыздың ішінде бұрында өз-өзіне қол жұмсау әрекеттерін жасағандар бар ма?». Сұрақ өте сыпайы және күрделі қойылды, бірақ та Алматы қаласында өзін-өзі өлтіру жағдайын бағалау үшін қажет болды. Респонденттердің 59% мұндай жағдайлар туралы ешқашан естіген жоқ екендігін айтты. Респонденттердің үштен бір бөлігі (30,4%) «мұндай істер туралы естіген, бірақ олар бөтен адамдарға, бейтаныс адамдарға қатысты» деп жауап берді. 8% мұндай жағдайлардың жақын адамдармен болғанын атап өтті.

Өз-өзіне қол жұмсау оқиғаларын бағалау жағдайында да, респонденттердің 19-23 жас аралығындағы жауабы көрсетілген. Дәл осы жас тобында өз-өзіне қол жұмсамақшы болған жақын адамдары, таныстары бар ма деген сұраққа оң жауап қатқан (12,1 %). Жастардың дәл осы санаты өзіне-өзі қол жұмсаудың жоғары деңгейдегі аймағында болып табылады.

Қазақстан Республикасы Бас прокуратурасының Құқықтық статистика және арнайы есепке алу комитетінің (2017) ресми мәліметтері бойынша, Алматы қаласы елімізде өзіне-өзі қол жұмсау бойынша 14-28 жас (қоса алғанда) аралығында 65 өзіне-өзіне қол жұмсау жағдайы тіркеліп елімізде 5

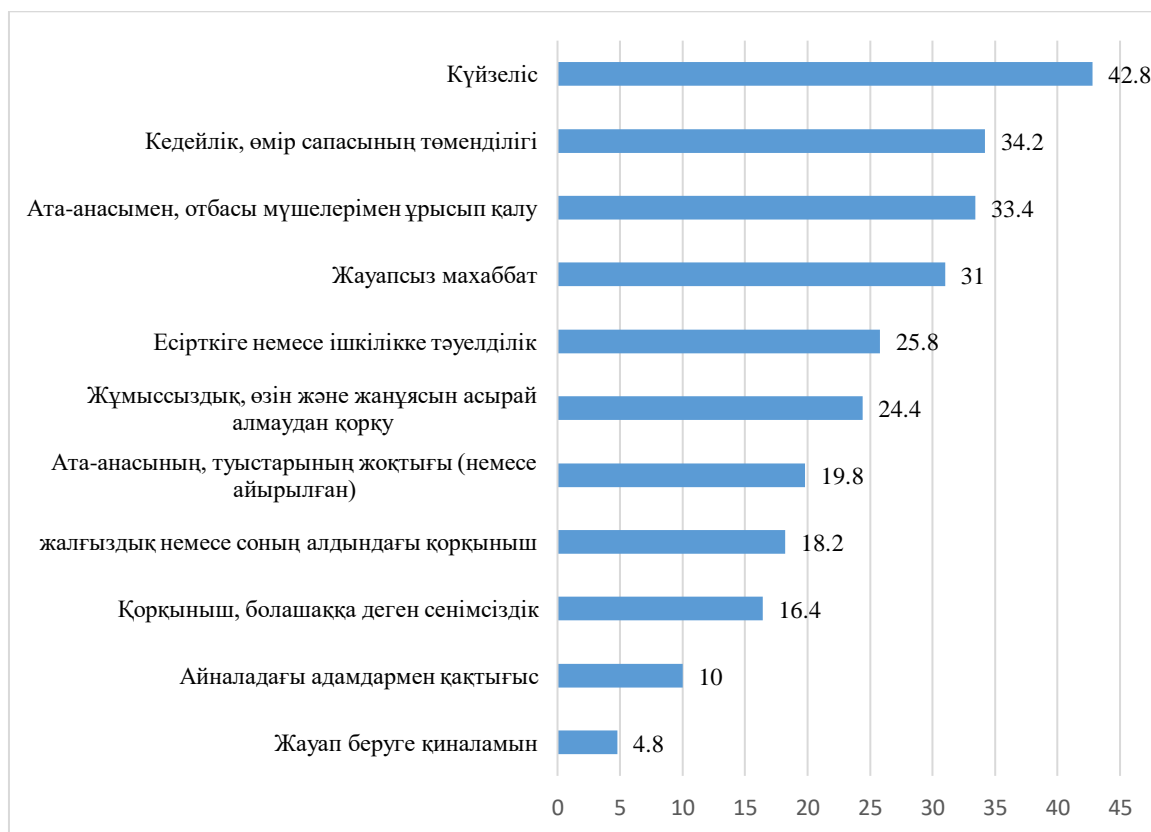
орынға ие болып тұр. 65 жағдайдың 45-і 18-24 жас аралығындағы жас тобына тиесілі.

Осы сұрақты респонденттердің табысымен байланыстырғанда әр бір бесінші жағдайы өте төмен респондент өзінің таныстарының арасында өзін өлтірмекші болған таныс адамдары бар екендігін айтты.

Ресми органдардың мәліметтері бойынша, көптеген жағдайларда жастардың өз-өзіне қол жұмсау факторлары анықталмай қалады. Жастар арасында өз-өзіне қол жұмсауға не себеп болуы мүмкін? Бұл факторларды анықтау маңызды міндет болып табылады, оның шешімі жастар арасында өзін-өзі өлтірудің алдын алу бойынша жұмысты ұйымдастыруға мүмкіндік береді. Осылайша, респонденттердің пікірінше, жастардың арасында өзіне-өзі қол жұмсаудың негізгі себептері 16-суретте келтірілген.

16-сурет

Сұрақ бойынша жауаптар: «Сіз қалай ойлайсыз, жастар арасында өз-өзіне қол жұмсау әрекеттерін жасаудың себебі не болуы мүмкін?», (%)

Респонденттердің 42,8 % жастар арасында өз-өзіне қол жұмсаудың негізгі себебі- жастардың депрессиялы ахуалда болуында деп жауап берді. Респонденттердің үштен бірі өз-өзіне қол жұмсау себептері негізінен жастардың өмір сүру деңгейінің төменділігіне (34,2 %) байланысты деп санайды. Респонденттердің тағы да сонша дерлігі 33,4 % ның ойынша жастардың өздеріне қол жұмсауға себеп ретінде олар жастардың ата-

аналарымен, жанұя мүшелерімен болатын ұрыс жанжал деп есептейді. Респонденттердің 31 % оның себебін жауапсыз махаббатпен байланыстырды. Респонденттердің жас топтарындағы жауабы 17-суретте келтірілген.

17-сурет

Сұрақ бойынша жауаптар: «Сіз қалай ойлайсыз, жастар арасында өз-өзіне қол жұмсау әрекеттерін жасаудың себебі не болуы мүмкін?», (жас топтары бойынша,%)

Жалпы алғанда, 17-суретте ұсынылған деректерден көріп отырғанымыздай, жастардың өзіне-өзі қол жұмсауының негізгі себептері екі үлкен топқа біріктірілуі мүмкін. Бірінші топ негізінен жас ерекшеліктеріне байланысты жиі көңіл-күйдің өзгеруіне, депрессияға, жауапсыз махаббаттың әсерінен күйзеліске түсуіге, жанжалды жағдайларды ауыр өткеріп, есірткіге

(алкогольге) тәуелділікке бейім болған психологиялық, эмоционалдық мәселелерімен байланысты.

Себептердің екінші тобы экономикалық негізге ие және жас адамдардың материалдық қиындықтарымен (кедейшілік, жұмыссыздық, отбасын асырай алмау) байланысты.

Осы және басқа да себептер әлеуметтік негізге ие және қоғам мен мемлекет тарапынан назар аударуды қажет етеді. Қандай әлеуметтік институттармен немесе агенттермен өзара әрекеттесуге болатындығын біле отырып әр түрлі жас топтарындағы жастармен жұмыс жасау жолдарын саралау қажет. Бұл мәселені шешудің ең жақсы жолы бұл алдын алу шараларын ұйымдастыру. 2012-2013 жж. Қазақстан Республикасындағы ЮНИСЕФ қорының зерттеуінде негізгі жұмыс өз-өзіне қол жұмсаудың терең себептері мен қауіп факторларын анықтау және өз-өзіне қол жұмсаудан қорғау үшін өмірді сақтай алатын суицид ниетін ерте анықтаудың тиімді жүйесін құру қарастырылды.

2.4. Жастардың бос уақытын өткізуі және жастар субмәдениеттеріне кіруі

2.4.1. Бос уақытты өткізу тәжірибесі

Бос уақыт пен демалыс - күнделікті адам қызметінің ең қарқынды дамып келе жатқан салаларының бірі және өзін қалыптастырудың маңызды үлгісі. Қазіргі заманғы бос уақыт, бұрынғыдай, жұмыс істеу үшін «қосымша» емес, ең алдымен, одан демалуды білдіреді. Өзіндік бағалы және өзін-өзі қамтамасыз ете алатын сипаттағы демалыс тәуелсіз айнымалыға айналды, бұл бүгінгі күні қала халқының, әсіресе, жастардың өмір сүру деңгейі мен өмір сүру сапасын айтарлықтай ерекшелендіретін көрсеткіш.

Халықтың демалыс пен бос уақыттың сапасына қанағаттануы, толық әлеуметтік және мәдени өмірдің қолжетімділігі халықтың ұстанымымен әлеуметтік әл-ауқатының маңызды көрсеткіші болып табылады, дүниетануға елеулі әсер етеді және өмір жолын қалыптастырады.

Бос уақыт - экономиканың негізгі салаларының бірі ретінде көрініс табады, инвестициялар және пайда саласы. Осы үдерістер қазіргі уақытта тез дамып келе жатқандықтан, елдің тұрғындары мәдени қызмет көрсетуді тұтыну саласында әртүрлі мүмкіндіктер мен мүмкіншіліктерге ие деп болжауға болады.

Жас алматылықтардың бос уақыты нақты қандай жағдайда? Бұл салада олардың нақты мүмкіндіктері қандай? Алматыдағы жастардың бос уақыттағы тәжірибесі қандай?

Әлеуметтанулық сауалнама нәтижелері көрсеткендей, ұнамды рухани даму мен бос уақытты өткізу жас алматылықтардың қалыптасқан дәстүрлері

мен әдеттерімен сондай-ақ, мегаполистің дамуына орай жаңа пайда болған мүмкіндіктермен де тығыз байланысты. Сонымен қатар, бос уақытты өткізудің ерекшеліктерін айқындайтын негізгі типология факторы, бірінші кезекте, жас азаматтардың бос уақытты өткізу саласындағы мүдделерінің басты бағыты болып табылады. Сонымен қатар, бос уақытты өткізудің ерекшеліктерін айқындайтын негізгі фактор ретінде, бірінші кезекте, жас азаматтардың бос уақытты өткізу саласындағы басты мүддесі айтылады. Мұндай бағдар көбінесе жас Алматы тұрғындарының бос уақытын - үйде немесе сыртқы ортада, отбасымен немесе отбасыдан тыс жерде, бар мүмкіндіктерді пассивті тұтынуына немесе өздері қалаған демалыс түрлерін белсенді қолданына байланысты.

Ең кең көлемде таралған ешқандай қосымша шығынды қажет етпейтін, айналада ешкіммен арласпай және үй ішінде демалысты түрлендіруге тырыспай демалу- демалыстың ең қарапайым үйдегі түрі (отбасы ішінде). Отбасы ішіндегі бос уақытты өткізуді түрлендіріп, демалысқа белсенділік беретін достармен, таныстармен кездесу жастардың бос уақытын байытады. Бірақ та оған қарамастан демалысты белсенді емес өткізу қаттырақ қалыптасқан. Таң қаларлығы жоқ, бірақ та дәл осылай демалысын өткізетіндер Алматы жастарының арасында жиі кездесті: «үйде отбасыммен бірге» деген нұсқаны 54,2 % адам таңдады, ал достарыммен кездесемін деген нұсқаны – 47,2 % адам таңдады.

Жас респонденттердің үштен бірі бос уақытында отбасымен, жақындарымен (34,6%) табиғат аясында саяхаттауды мақұл көретіндерін атап өтті. Сауалнамаға қатысқандардың үштен бір бөлігі (31,2%) уақытты онлайн режимінде өткізетінін айтты. 22,2 % «әуендер тыңдайды», 16,8 % теледидар мен бейнероликтер қарайтынын атап өтті.

Көріп отырғанымыздай, жас респонденттердің басым бөлігі негізінен бос уақытты үйде өткізудің қарапайым және дәстүрлі түрлерін пайдаланады. Үйден тыс қоғаммен араласу өмірдің жоғары сапасының маңызды шарты, бос уақыттың барынша толық және әмбебаптығының белгісі, үйден тыс мәдени, ойын-сауық, әлеуметтік және өзге де іс-шаралармен бос уақытты толтырғанда ғана өмір сапасының жоғары болуының шарты орындалады. Дәл осы заттар адамның әлеуметтік өміріне барынша толық мән беріп, өмірінің осы саласының аясында қанағаттанушылық сезінеді. Сондықтан демалыстың «белсенді» түрі кез келген қоғамда әлеуметтік тұрғыда тартымды.

Алынған мәліметтерге сәйкес осы секілді бос уақытты ұйымдастыру Алматы жастарының арасында айтарлықтай кең таралмаған: «оқиды, сызады, әуенмен айналысады» - 14 %, «спорттық үйірмелерге барады, спортпен айналысады» - 12,6 %, «кинотеатрларға барады» - 8 %, «операға, театрға, концерттерге барады» - 3 %. Соған қоса «компьютер ойындарын ойнаймын» деген нұсқаны 9,4 % жас респонденттер таңдады.

Сұрақ бойынша жауаптар: «Айтыңызшы, бос уақытыңызды әдетте қалай өткізесіз?» деген (%).

Жауап нұсқалары	%
Үйде, отбасыммен бірге	54,2
Достарыммен, таныстарыммен кездесемін	47,2
Жанұям және жақындарыммен табиғат аясына шығамын	34,6
Интернет желісінде, әлеуметтік желілерде әңгімелесемін	31,2
Әуен тыңдаймын	22,2
Теледидар, бейнероликтер көремін	16,8
Оқимын, сызамын, музыкамен айналысамын	14,0
Спорттық үйірмелерге барамын, спортпен айналысамын	12,6
Компьютер ойындарын ойнаймын	9,4
Кинотеатрға барамын	8,0
Қосымша табыс табамын	6,4
Тіл үйірмелеріне барамын	4,2
Ештеңе жасамаймын, жай дем аламын	3,4
Театр, опера, концерттерге барамын	3,0
Мешітке/шіркеуге барамын	1,8

Сауалнамада бос уақытты өткізуге қатысты ұсынылған нұсқалар ішінде респонденттер көбіне «бос уақытты үйде өткіземін» деген нұсқаны таңдады – 54,2 %. Егер бұл нұсқаны таңдаған респонденттерді отбасылық жағдайына және білім деңгейіне қарап бағаласақ, мұндай демалыстың түрі отбасылы респонденттерге тән – 68,9 % және үлкен жастағы топтар (24-29 жас) – 59 %.

Респонденттердің 41,8 % - ы бос уақытында қоғамдық орындарға жататын кинотеатр, театр, концерттерге барады және спортпен айналысады. Корреляциялық үлестірулердің талдауы көрсеткендей, бос уақыттың бұл түрін жас және орта жастағы оқып, жұмыс істейтін бойдақ респонденттер ұнатады.

Алғашқы деректерді талдау көрсеткендей, жас жігіттер үшін бос уақытты ұйымдастырудың ең танымал түрі спорт үйірмелеріне бару, спортпен айналысу болып табылады(19,3%). Жас әйелдер үшін әуенмен айналысу қызықтырақ.

Алматы қаласының жас тұрғындарының демалыс уақытының сапа мәселесі тек қана олардың мүмкіндігіне ғана емес, соған қоса олардың таңдауына да байланысты. Толықтай белсенді демалысқа қол жеткізе алмайтын Алматы жастарының бөлігін оларды осы жағдайға қанағаттанбайды деп түбегейлі айтуға болмайды. Көпшілік өзінде барға қанағат етуі мүмкін, мұның барлығы мегаполис жастарының бос уақытты өткізуге деген қалауларының кеңдігі мен мазмұндылығына байланысты. Алматы жастарының қызығушылықтарын қалыптастырып, жүйелендіретін кем дегенде бос уақытты ұйымдастырудың үш үлгісін айтуға болады, тиісінше бұл, бос уақытты белсенді ұйымдастыруға әсер етеді.

Алғашқы модель күнделікті қызығушылықтардың үлгісі болып табылады, ол бос уақытты әдеттегі, жалпыға қол жетімді нысандармен тікелей байланысты адамдардың қалауларын құрастырады.

Екінші үлгі қарапайым қалауларға қарағанда интеллектуалды қалауларды құрастырады. Бұл үлгіні ұстанушылар алдыңғы топтағы секілді дәстүрлі талғаммен ортақтаса алады (немесе ортақтаспайды). Алайда олардың рухани талаптары әлдеқайда кең. Олардың қызығушылықтарының міндетті құрауыштары - ән сабақтары, оқу, театрларға баруға бағыт алу, мұражайларға бару және т.б. , сондай-ақ өздігінен білім алу, өздерінің зияткерлік әлеуетін арттыру болып табылады.

Үшінші үлгі салыстырмалы түрде жақында пайда болды және негізінен қазіргі заманғы технологиялармен және ғаламтормен байланысты. Осы мінез-кұлық стратегиясының заманауи жастарға тән екеніне қарамастан, оның шектеулілігін атап өту қажет. Ең алдымен, бұл үлгі онлайн уақыт өткізумен байланысты. Бұл жағдайда бос уақытты өткізудің осы түрінің пайдасы мен зиянын білу қажет және тәуекелдер әлі толықтай зерттелмегенін түсіну қажет.

Әлеуметтанушылар үшін өзара қарым-қатынас мәселесі әрқашан басты тақырыптардың бірі болды. Себебі, кез келген әлеуметтік құрылымда қарым-қатынас байланыстырушы буын болып табылады. Бұл әсіресе жастар ортасына тән. Заманауи жастар қаншалықты жасқаншақ емес және басқалармен қарым қатынасқа түсуге қаншалықты дайын? «Сіздің достарыңыз көп па?» деген сұраққа сұралғандардың жартысы дерлік (48,4 %) оң жауап берді, 42,4 % «менде 1-2 жақын достарым/құрбыларым бар, қалғандары жай таныстар» деп жауап берді, 7,2 % «жақын достарым жоқ, таныстарым көп» деп, респонденттердің 1,6 % дострының жоқ екендігін айтты.

Көптеген достары бар екенін айтқандардың арасында: ерлер (53,9%), респонденттер 14-18 жас (62,1%), студенттер немесе оқушылар (60,7%), табыстарының деңгейі жоғары респонденттер (66, 7%) отбасысы жоқтар (53,5%).

Достары жоқ респонденттер әдетте төмен табысты, төмен әлеуметтік мәртебелі болып сипатталады (NEET санатындағы жастар). Пессимистік ойлар мен пессимистік көңіл-күй осы жастар санатына тән.

2.4.2. Жастар субмәдениеттеріндегі мүшелік

Жастар мен жасөспірімдер қоршаған ортаны өздігінше қабылдайды. Әлеуметтік топ ретінде жастардың ерекшелігі өмірдің барлық салаларына маргиналды (аралық) жағдайдағы қатынасында. Бұдан бөлек, жас индивидтер өзін-өзі тану үдерісінен өтеді, әлеуметтік объекіден әлеуметтік субъектіге ауысады. Есею барысы көбінесе өзін-өзі танудың белгілі бір дағдарысымен бірге жүреді, бұл «басқаларға ұқсамауға» талпыныс ретінде көрініс табады. Жастар осы уақытта «мәдени» қудалануды, субмәдениеттерге қатысу арқылы жеңеді.

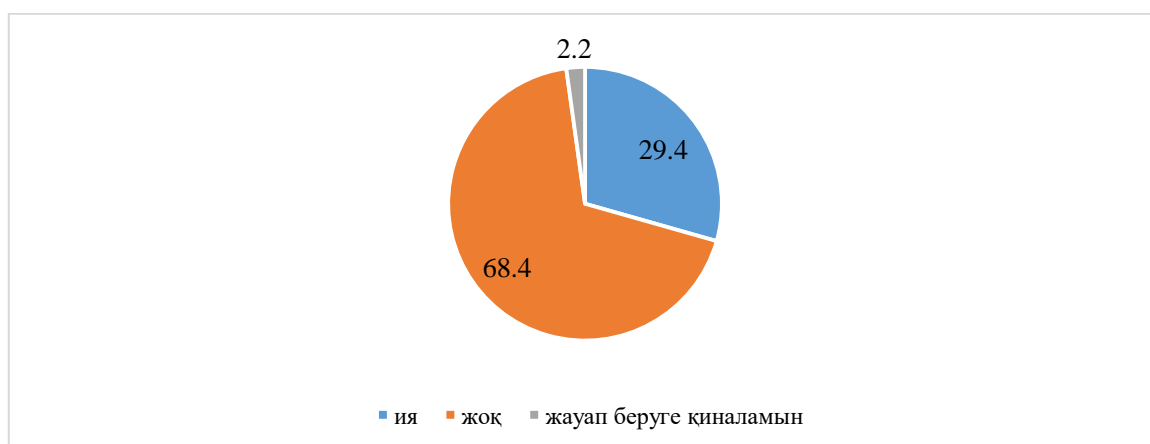
Субмәдениет (лат. Sub - төменгі және cultura – мәдениет; астыңғы мәдениет) - бұл қоғам мәдениетінің бөлігі болып табылады, өзінің мінез-құлығымен өктем болып тұрған көпшіліктен ерекшеленетін, сондай-ақ осы мәдениет иелерінің әлеуметтік топтарынан тұрады. Жастар мен жасөспірімдер үшін мұндай топтарға тиесілі болу өте тартымды, себебі жастар отбасының тұйық әлеуметтік ұяшығынан шыққан соң ол заманауи әлемде сөссіз әлеуметтік вакуумға түседі. Өзіне ұқсас адамдарға қосылу әлеуметтік вакуумды толтырудың ең қарапайым жолы болып табылады. Жүргізілген зерттеу аясында жасөспірімдердің субмәдениеті мегаполисте қаншалықты таралғандығын түсіну маңызды болды. Респонденттердің жартысынан астамы қарым-қатынас шеңберінде субмәдениет өкілдерінің жоқ екенін атап өтті. Респонденттердің үштен бірі (29,4%) өздерінің достары, таныстарының арасында, жастар субмәдениетінің өкілдері бар екендігін айтты (18-сурет).

Респонденттердің гендерлік сәйкестілігімен ара қатынасы, жастар арасында ерлердің субмәдениетке қатысуы қыздарға қарағанда жиі кездесетіндігін көрсетті. «Достарыңыз бен таныстарыңыз арасында жастар субмәдениетінің өкілдері бар ма?» деген сұраққа ерлердің үштен бірі оң жауап берді. Оң жауап берген жас қыздардың саны 25,7 % құрады.

Респонденттің жасына байланысты осы мәселенің өзара қатынасы 14-18 жас аралығындағы респонденттердің (51,5%) жиі жастар субмәдениетнің өкілдерімен араласатындығын көрсетті (16-кесте).

18-сурет

Сұрақ бойынша жауаптар: «Достарыңыз бен таныстарыңыз арасында жастар субмәдениетінің өкілдері бар ма?», (%)

16-кесте

Сұрақ бойынша жауаптар: «Достарыңыз бен таныстарыңыз арасында жастар субмәдениетінің өкілдері бар ма?», (%)

Жауап нұсқасы	14-18 жас	19-23 жас	24-29 жас
Ия	51,5	29,1	20,7
Жоқ	45,6	70,2	76,6

Жауап беруге қиналамын	2,9	0,7	2,7
------------------------	-----	-----	-----

Әлеуметтанулық сауалнаманың нәтижелері көрсеткендей Алматы қаласында таралған жастардың бейресми бірлестіктерінің көп бөлігін спорт, ән, эстетикалық бағыттағы бірлестіктер құрайды. Респонденттер өздерінің көбіне футбол фанаттары субмәдениетіне, аниме (4 %), ойыншылар, хип-хоп (3,4 % дан), рэперлер (2,2 %) және тағы да басқа субмәдениеттерге қатысты екенін атап өтті (17-кесте).

17-кесте

Сұрақ бойынша жауаптар: «Сіз қазіргі уақытта қандай да бір субмәдениеттің өкілі болып табыласыз ба?», (%)

Жауап нұсқалары	%	Жауап нұсқалары	%
Жоқ, мен ешқандай субмәдениеттің өкілі емеспін	81	К-попшы	0,6
Футбол фанаттары	6,2	Эмо	0,4
Аниме	4	Готтар	0,4
Ойыншылар	3,4	Хипстерлер	0,4
Хип-хоп	3,4	Бэмерлер	0,4
Рэперлер	2,2	Панкилер	0,4
Рокерлер	1,8	Автошабандоздар	0,4
Брейк-данс	1,8	Бардтар	0,2
Паркур	1,4	Воркаутшылар	0,2
Граффити	0,8	Ройлерлер	0,2
Байкерлер	0,8	СӨС	0,2
Сәнқой	0,6	Жауап беруге қиналамын	0,4

Алматы қаласындағы субмәдениеттің нақты мүшелерінің саны шамалы ғана екендігін атап өткен жөн, барлық ұсынылған топтар үшін осы субмәдениеттің белсенді мүшелерінің үлесі 6,5% -дан аспады.

Жастар субмәдениетіне тиесілік жастардың кіші (14-18 жас) бөлігіне көбірек тән. Жасөспірімдік жас ол - тұлғаның қалыптасу кезеңі. Өмірдің бұл кезеңі жасөспірімге құрдастарымен қарым-қатынас жасау мүмкіндігі қажет екендігімен бейнеленеді, құрадастар тобы ол үшін болашақ өмір үлгісін ғана емес, сонымен бірге өмірдің өзін де көрсетеді. Жасөспірімдер тобы өз құрамындағы жеке мүшелерінің тұлғалық қасиеттерінің қалыптасуында маңызды рөл атқарып, жасөспірімнің мінез-құлығының реттеуші болуы мүмкін. Демек осы жасөспірім кезеңде балалардың мінез-құлығына ерекше назар аудару қажет болған кезде, балаларда ең маңызды ішкі, рухани өзгерістер жүреді. Әдетте, көптеген жасөспірімдер қоғамның назарын аударуға тырысып, өзін-өзі көрсету мақсатында осы немесе басқа субкультураға қосылады.

2.4.3. Жастардың субмәдениеттерге кіру себептері және жастар субмәдениетінің мүшелеріне теріс қарым-қатынас

Жастар мәдениеті жас ұрпақтың өзін-өзі тану және балама әлеуметтендіру аймағы болып табылады. Жастар тек қана әлеуметтік қызметтің объектісі емес субъектісі ретінде де көрініс табады. Жастардың қалыптасу процесі жиі ересектер мен құрдастары тарапынан түсінбеушілікке тап болғандықтан, жиі орынсыз өтеді. Бұл жағдайда жастардың субмәдениетке тиесілі болуы оларға «қалқан» (қорғаныс) болып табылады. Бұл қоғамдастықтың жастар үшін маңыздылығы олардың жынысына, жас ерекшелігіне қарай өзгереді.

Әлеуметтанулық сауалнама барысында алынған деректерге сәйкес, жас алматылықтардың 68,1% субмәдениетке мүше болуы, олар үшін ермек іспеттес, яғни субмәдениеттегі мүшелік адамдар үшін қатты маңызды рөлге ие емес. Олардың 12,8% үшін субмәдениетке мүше болу «өте маңызды, өмірдің барлық мәні» екенін атап өтті. Бұл көзқарас кіші жас топтарының респонденттеріне (17,5%), табысы төмен респонденттерге (25%) көбірек тән. Зерттеушілердің, әлеуметтік психологтардың және тәрбиешілердің басты назары жастардың осы санатына аударылуы қажет, себебі осы санаттағы жастарға субмәдениеттерге мүше болудың маңызы өте жоғары. Дәл осындай жастар қалада құрылымдық және деструктивті девиантты іс-әрекеттер жасайтын субъектіге айналуы мүмкін. Егерде біз субмәдениеттің белсенді мүшелернің психологиялық мәселелерін, ата-анасы және айналадағы адамдармен қақтығысын есепке алар болсақ.

Жас алматылықтардың 8,5% субмәдениеттегі мүшелік «жастар арасында сәнді» деп санайды. Көбінесе, бұл көзқарасты әлі күнге дейін оқитын респонденттер білдірді. Олар үшін субмәдениеттегі мүшелік - достарының алдында өздерінің абыройын арттыру мен өздерінің орнын бекітуге деген мүмкіншілік. 7,4% «уақытты өлтіру» үшін субмәдениетке қосылғандарын мойындады. Респонденттердің бұл санатына орта және үлкен жастағы кіші топтар (19-23 жас және 24-29 жас) жатады, олар үшін субкультураға қатысу өмір мен бос уақытты әртараптандыруға көмектеседі. Алматылық жастардың бейресми топтарға бірігуіне себептеріне келетін болсақ, оны жастардың басым бөлігі әуесқойлық пен қызығушылықтан (40%) деп түсіндіреді. Респонденттердің үштен бірінен аз бөлігі (34,6%) жастардың өздерін жеке тұлға ретінде танытып, өздерінің таланттарын ашуы үшін субмәдениетке кірігетінін атап көрсетті. Әр бір бесінші адам субмәдениеттің өкілі болу сәнді (23,4 %) деп есептейді. Респонденттердің пікірінше, қоғамнан ерекшелену және қалыптастасқан заттарға қарсы шығу жастардың субмәдениетке кірігуіне әсерін тигізетін тағы екі себеп деген ойда (18,8% және 18%). (18-кесте).

18- кесте

Сұрақ бойынша жауаптар: «Сіз қалай ойлайсыз, нәліктен жастар субмәдениетке кірігеді?», (%)

Жауап нұсқалары	%
Әуесқойлық және қызығушылықтан	40,0
Өзін жеке тұлға ретінде дамыту, өзінің шығармашылық таланттарын ашу	34,6

Жастар субмәдениетінің өкілі болу сәнді болып келеді	23,4
Қоғамнан ерекшелену, жалпы барлығының назарын аударту үшін	18,8
Өзінің қоғамдағы стандарттарға қарсы наразылығын көрсету үшін	18,0
Жақындармен және достармен сөлейсу қиындықтарынан, олардың тарапынан түсінбеушіліктен	13,4
Жауап беруге қиналамын	7,0

Жастар субмәдениеті біршама жаңа түсінік болып табылады. «Маргиналдылық» термині сияқты, «субмәдениеттер» термині халық арасында көбіне құндылығы бейтарап түсінік болғанымен дұрыс емес, теріс мағынада түсіндіріледі. Соған қарамастан, қоғамда жасөспірімдердің субмәдениеттерінің таралуына қатысты алаңдаушылық бар, тұрғындар субмәдениет өкілдерімен қарым-қатынастан аулақ болуға тырысады. Осы және басқа көріністер, тұрғындардың басым көпшіліктен ерекшеленетін бейресми жастарға деген көзқарасын көрсетеді. Тұрғындар жастардың субмәдениетінің қыр-сырын білмей тұрып мұндай топтағы жастармен қарым қатынас жасай алмағандықтан немесе жасағысы келмегендіктен қоғамда ұрыс-жанжалға әкеліп соғуы мүмкін. Неліктен адамдар бейресми мәдениеттің мүшелерінен сақтанады және олармен қарым-қатынастан жасаудан аулақ болуға тырысады? (19-кесте).

19-кесте

Сұрақ бойынша жауаптар: «Неліктен адамдар бейресми мәдениеттің мүшелерінен сақтанады және олармен қарым-қатынастан жасаудан аулақ болуға тырысады?», (%)».

Жауап нұсқалары	%
Барлығы, қоғамдағы қалыптасқан стандарттар мен нормалардан ерекшеленетін барлық нәрсе қорқыныш пен үрей тудырады	24,4
Шамданған және қалыпты емес түр келбеттері қағажытады	21,4
Біздің қоғам жаңа заттарды қиын қабылдайды	17,8
Адамдар басқа субмәдениет өкілдеріне байсалдылықпен, түсіністікпен қабылдайды	16,0
Жастардың бейресми топтары нашакорлықпен, ішкілікке салынумен байланыстырылады	16,0
Жауап беруге қиналамын	4,0

19-кестеде келтірілген мәліметтерден көріп отырғанымыздай, респонденттердің төрттен бір бөлігі (24,4%) халық жастар субмәдениетін қабылдамайды деп сенеді, себебі олар қоғамдағы нормалар мен стандарттардан ерекшеленеді. Әрбір бесінші респондент бейресми жастардың (21,4%) шамданған және қалыпты емес түр келбеттері халықты қағажытады деп есептейді. Респонденттердің 17,8% мәселе қоғамның өзінде, қоғам жаңа нәрселерді қиын қабылдайды деген ойда (17,8%). Респонденттердің тек 16 % халықтың және жастар субмәдениеттері өкілдерінің өзара әрекеттестіктерінде

ешқандай мәселелерді көрмейтіндігін атап өтті. Тағы да сонша адамның пікірінше (16 %) оларды қоғамның қабылдауы "жастардың бейресми топтары нашақорлықпен, ішкілікке салынумен байланыстырылады" деген ойда.

Көріп отырғанымыздай, бейресми жастарға қатысты халықтың қорқынышының негізгі себептері оның дәстүрлі табиғатында жатыр және ешқандай айтарлықтай негізді себептері жоқ. Жастардың субмәдениеті негізінен көпшіліктен ерекшеленгендіктен қорқыныш тудырады. Соған қарамастан біз бұны теріс жауап ретінде бағаламайтын едік. Халықтың санасында девиантты және деликвентті (қылмыс) мінез-құлығы бар жастардың субмәдениетіне айқын қарсылықтың жоқтығы дерек ретінде оң бағалануы қажет. Мүмкін, уақыт өте халық, субмәдениетке қатысу бұл жастардың "үлкен өмір ойыны" арқылы өмірлік жағдайға іспеттес жағдайлар құрастырып, ол жерде өзін-өзі ұстауға үйренетінін түсінер.

Осылайша, Алматы қаласында жастардың жастар субмәдениетіне қатысу деңгейін талдау бұл құбылыстың мегаполисте жиі кездеспейтінін көрсетті. Жасөспірімдер субмәдениетінің өкілдері деликвентті (қылмыстық) дағдыларды қалыптастырмайды. Жастар субмәдениеті негізінен спорттық, музыкалық және эстетикалық бағытта жұмыс жасайды. Жастардың субмәдениетке қосылуының негізгі себептері - олардың өз қызығушылықтары мен өмірін әртүрлендіру болып табылады. Осы зерттеу контекстінде жастардың субмәдениеттегі мүшелігі жастардың маргинализациясына әсер етіп, ауытқудың себебі болуы мүмкін деген болжам дәлелденген жоқ. Халықтың жастар субмәдениеттері өкілдеріне деген қатынасы қырағы болғанымен, мұндай қырағылықтың объективті себептері жоқ. Қалалық билік жастардың субмәдениеттері өкілдерімен тұрақты негізде өзара әрекеттесу механизмін ойластыруы қажет. Осылай өзара әрекеттесу, жастардың субмәдениеттері мүшелерінің шығармашылық қабілеттерін, спорттық жетістіктерін және тағы да басқа қабілеттерін көрсете алатын әр түрлі алаңдар құрып, қалалық деңгейдегі мәдени, ойын-сауық, спорттық іс-шараларды ұйымдастыру арқылы жүзеге асуы мүмкін.

2.5. Жастардың діншілдігі және азаматтық белсенділік деңгейі

2.5.1. Жастар санасындағы діншілдік динамикасы

Дін діни институт ретінде жақсылық пен зұлымдықтың мәңгілік мәселелерін, адамның өмір сүруінің шегі мен шексіздігін, өмірдің мәнін ұғынуға, және тағы да басқа көптеген ғылым жауап бере аламайтын сұрақтарға жауап бере алады. Дін біздің білімімізден асып түсетін нәрсені қамтиды.

Дін - сенім мен ұғыну түсінігі, ғылыми фактілерден гөрі сенімге негізделген наным. Бүгінде Қазақстандағы дін әлеуметтік топтарды, бүкіл қоғам біріктіруші факторлардың бірі ретінде көрініс тауып, оның әлеуметтік функциялары айқынрақ болып келуде. Діни құндылықтар жеке және көпшілік

сананың құрылымына өте ыңғайлы түрде енуде. Біртіндеп мемлекет пен діни қауымдастық арасындағы қатынастар қалыптасуда.

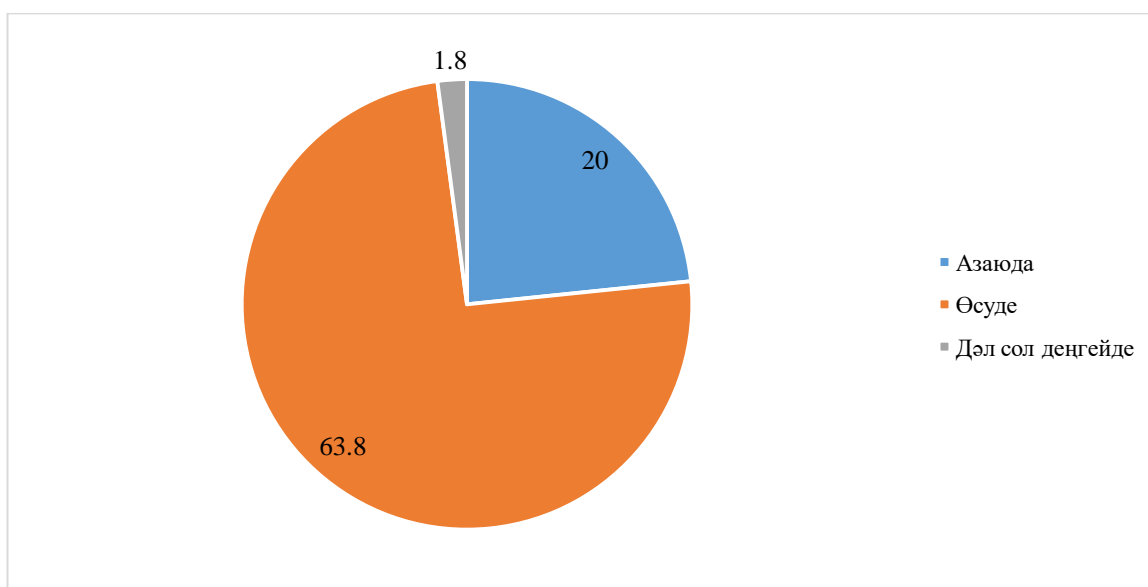
Қазіргі уақытта дүниетанымның қалыптасуында, құндылықтардың орнауында, қазақстандықтардың, әсіресе, жастардың әлеуметтік мінез-құлығын қалыптастырудағы діннің рөлін зерттеу аса өзекті болып табылады. Қазақ қоғамы елдегі тұрақтылық пен қауіпсіздікті әлсіретпекші қауіпке тап болды, террористік актілердің және экстремизм көріністерінің мемлекетке және қарапайым азаматтарға нақты қауіп төндіретін барлық теріс салдарларын сезінді.

Соңғы уақытта дінге кету, жаппай діни «жүгіну» мысалдары түрлі жастағы және түрлі кәсіптегі топтарда, әсіресе жастардың арасында байқалуда. Бұл түсінікті, өйткені жас кезге құндылық бағдарларын қалыптастыру уақыты сәйкес келеді. Осы зерттеудің міндеттерінің бірі діни ауытқулардың таралу қаупін анықтау үшін жастар арасындағы діни динамиканы зерттеу болды.

Жас алматылықтардың ойынша, соңғы үш-бес жыл ішінде қалалық жастардың діндарлығы өсті. Бұл пікірді респонденттердің 63,8% білдірді. 20% керісінше, діни деңгейдің төмендеуі байқалады деп санайды (19-сурет).

19- сурет

Сұрақ бойынша жауаптар: «Сіздің пікіріңізіше соңғы үш-бес жылда Сіздің қалаңыздағы жастардың діндарлығы өсуде ме алде кемуде ме?», (%)

Жастар арасында діндарлықтың өсуі қоғамға қаншалықты қауіпті? Ол қаладағы қоғамдық-саяси жағдайға әсер етеді ме?

Бұл сұраққа респонденттердің берген жауаптары екіге бөлінді : респонденттердің 41% діндар жастардың қоғамдық-саяси ахуалға әсері жоқ деп санайды, 37% діндар жастардың қоғамға әсері кері деп жауап айтты (жалпы «Иә, бұл әлеуметтік шиеленісті тудырады» - 14,6 және «Иә, дін ұстанушы адамдар, өз ережелерін орнатуға, басқаларға өз еркін таңуға тырысуда» - 22,4. 13,8% дін қоғамға жақсы әсер етеді, себебі дін ұстанушы адамдар қоғамға үлесімділік алып келеді деп есептейді.

Респонденттердің пікірінше, жастардың дінге келуінің негізгі себебі өмірдің мәнін ұғыну (37,8%), үміт пен жақсылыққа деген сеніммен (30,4%), тәртіптілік (27,6%), өмірдің қиын кезеңінде қолдау, демеу іспеттес (26%), рухани тәлімгер іздеуге байланысты (17,6%). Респонденттердің жауаптарынан көріп тұрғанымыздай жастардың дінге келу себептерін бағалаулары бейтарап және көбіне жағымды. Сұралғандардың санасында дін қауіппен теңестірілмейді, және діндар жастар қауіппен қорқыныш тудырмайды (20-кесте).

20- кесте

Сұрақ бойынша жауаптар: «Сіздің пікіріңізше жас адамдар діннен не іздейді?»,(%)

Жауаптар нұсқасы	%
Өмірдің мәні мен оны ұғынуды	37,8
Үміт, жақсылыққа деген сенімді	30,4
Тәртіптілікті	27,6
Өмірдің қиын кезеңінде қолдауды	26,0
Оған көмек беретін рухани тәлімгерді	17,6
Басқалардан ерекшелену мүмкіндігі	12,2
Бірлескен адамдардың қоғамдастығын, әртүрлі салаларда қолдау табуды	9,8
Жауап беруге қиналамын	7,2

Діндар жастарға қатысты қарым-қатынасты сезіну үшін айналадағылардың жан толғанысын зерттеу қажет. Респонденттердің үштен біріне жуығы (29,4%) олардың айналасында діндар адамдар бар-жоқтығына мән бермейтіндерін айтты. Сауалнамаға қатысқандардың төрттен бірі (24,8%) «олар ерік-жігері өте күшті адамдар, бірақ мен ондай болғым келмейді» деген пікір білдірді.

17,8% діндар адамдарға құрметпен қарайды және оларға еліктеуді қажет деп есептейді. Әрбір оныншы респондент «қатты діндар адамдардың қарым-қатынасында қиындықтар бар» және «діндар жастар мені қорқытады, олармен қарым-қатынастан аулақ болуға тырысамын» (тиісінше 10,4%) екенін атап өтті. Жалпы респонденттердің жауаптарынан көріп отырғанымыздай, діни сенім респонденттер арасында қайшылықты сезім тудырады. Бір жағынан, респонденттердің пікірінше, дін қоғамдағы әлеуметтік-саяси жағдайға әсер етпейді, екінші жағынан, діндар жастар қорқыныш турдырады, және респонденттер олармен қарым-қатынас жасаудан қорқады немесе қарым-қатынас жасағысы келмейді (21-кесте).

21-кесте

Сұрақ бойынша жауаптар: «Дінді терең ұстанатын діни адамдар Сізде қандай сезімдер тудырады?», (%)

Жауап нұсқасы	%
---------------	---

Маған бәрібір, мен оларға немқұрайлы қараймын	29,4
Бұл үлкен ерік күші бар адамдар, бірақ мен мұндай болғым келмейді	24,8
Қуаныш, мен оларды құрметтеймін және оларға еліктеу қажет деп санаймын	17,8
Терең діндар адамдардың тілдесуде қиындықтары болады	10,4
Діндар жастар мені қорқытады, мен олармен тілдесуден қашуға тырысамын	10,4
Басқасы	0,4
Мен оларды құрметтеймін, бірақ әр адам өзі таңдау жасауы қажет	0,2
Бейтарап қарым-қатынастамын	0,6
Күдікпен қараймын	0,2
Жиіркеніш	0,2
Жауап беруге қиналамын	5,6

2.5.2. Жастардың наразылық әлеуеті

Әлеуметтанулық сауалнамадағы міндеттердің бірі жастардың наразылық әлеуетін анықтау болды.

Жастар арасындағы әлеуметтік шиеленістің деңгейін зерделеу үшін зерттеу құралдарына жобалық сұрақтарды қолдандық.

Динамикалық әлеуметтік шындықты зерделеудегі жобалық сұрақтардың әдіснамасын қолдану бізге бұл шындықты белгілі бір адамдар қалай қабылдайтынын, саналарына белгілі бір әлеуметтік нормалар мен бейнелердің сіңуін түсінуге мүмкіндік береді. Адамның ішкі әлеміне ену үшін алдын-ала берілген схемаларды, айқын санаттар мен ұғымдарды қолдануға болмайды.

Біз бұл жағдайда респонденттерден: «Сіздің заңды құқықтарыңыз бұзылған жағдайда Сіз не істейсіз?» деп сұрадық. Алынған ақпаратқа сәйкес, олардың құқықтары бұзылған жағдайда респонденттердің көпшілігі заңды қорғау құралдарын пайдалануды жоспарлап отыр: жергілікті және орталық органдарға (53,6%) жүгіну және сотқа жүгіну (40,6%). Респонденттердің төрттен бірінен көбі (28,8%) бұқаралық ақпарат құралдарын тартатындарын айтты. Әрбір оныншы адам (10,6%) жұмысқа шықпайды, 9,8% кәсіподақтан қорғаныш сұрайды. 9% бейресми байланыстарды пайдаланады - олар өз жерлестерінен көмек сұрайды. Бір қуантатын жайт ол респонденттердің өте аз бөлігі билікке әсер ету үшін аштық жариялайтындарын, наразылық митингіне шығатынын, қару мен көртеріліс ұйымдастыратынын айтты (22-кесте).

22-кесте

Сұрақ бойынша жауаптар: «Сіздің заңды құқықтарыңыз бұзылған жағдайда Сіз не істейсіз?», (%)

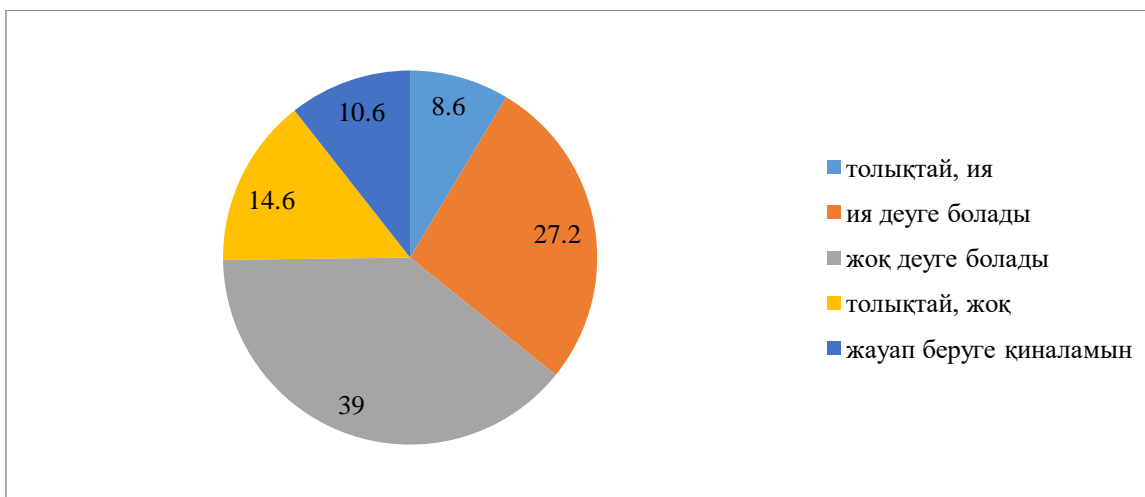
Жауап нұсқасы	%
Жергілікті және орталық билік органдарына жүгінемін	53,6

Мен шенеуніктердің іс-әрекеттеріне сотқа шағымданамын.	40,6
Бұқаралық ақпарат құралдарын тартамын	28,8
Жұмысқа шықпаймын	10,6
Кәсіподаққа жүгінемін	9,8
Өз жерлестеріме көмек сұрап жүгінемін	9,0
Қағаздар таратамын	5,8
Мен өткір мәселелерді шешу үшін жұмыс кездесулеріне қатысамын	5,6
Менің мүддемді білдіретін депутатқа жүгінемін	4,2
Мен бейбіт көрсетілімдерге, наразылық акцияларына қатысамын	4,0
Аштық жариялаймын	2,6
Көтеріліске қатысамын	2,2
Өз құқықтарымды қарумен қорғаймын	1,0
Темір жол мен тас жолдағы қозғалысты тоқтатамын	0,4
Жауап беруге қиналамын	6,8

Осы зерттеудің мақсаттарының бірі жастардың тұрғылықты жердегі наразылықтар ықтималдығын бағалауы болды. Жүргізілген зерттеу нәтижелері бойынша респонденттердің жартысынан астамы (53,6%) қалада наразылық шаралары болмайтындығына сенімді. Олардың 14,6% ондай жағдайды орын алуы анық мүмкін еместігіне сенімді, 39% "көбірек жоқ" деген жауап нұсқасын дұрыс деп тапты, Алматы қаласында наразылық шараларының туындауын толықтай жоққа шығармаса да, ондай жағдайдың орын алу дәрежесі өте төмен деген ойда. Жас респонденттердің 35,8 % бүгінде Алматы қаласында жастар тарапынан наразылық шараларының орын алуы мүмкін деген ойда (жалпы жауаптар "ия, толықтай" - 8,6 % және "Мүмкін ия" - 27,2 %) 20-сурет.

20-сурет.

«Қалай ойлайсыз, Сіздің пікіріңізше қазір Сіздің қалаңызда наразылық шараланы орын алуы мүмкін бе?», (%)

Жастардың арасында белсенді наразылық шараларының туындау мәселесін зерделеуде ол мәселелінің пайда болу себебі, мәселесі маңызды болып табылады. Әлеуметтанулық сауалнама жүргізу барысында жастардың белсенді наразылық шараларына шығуына негіз болатын мәселелерді респонденттерге берілген тізім бойынша белгілеу ұсынылды. Сұралған жастардың үштен бірінен көбі (39,6 %) оларды ешнәрсе осылайша ашық наразылық шараға қатыстыра аламайтындығын айтты.

Көрсетілген мәселелердің ішінде наразылық белсенділігінің деңгейін көтеруге қабілетті себептер ішінде жастар көбінесе жұмыссыздықты (19,8%), әділетсіз сот шешімін (15,8%), шәкіртақы, жалақыны төлеуді кешіктіруді (15%), биліктің іс-әрекеттерімен қанағаттанбауды (14,2%), медицина қызметкерлерінің салғырт жұмысын (14,2%), коммуналдық қызметтер тарифтерінің негізсіз өсуін (14%), азық-түлік, ЖЖМ (жанар жағар май материалдары) , дәрі-дәрмек бағасының өсуін (14%) негізгі себеп ретінде көреді. (23-кесте).

23-кесте

Сұрақ бойынша жауаптар: «Қандай мәселе сізді көпшілік наразылық акциясына баруға мәжбүрлеуі мүмкін?», (%)».

Жауап нұсқалары	%
Мені ешнәрсе ашық наразылық акциясына баруға мәжбүрлей алмайды	39,6
Жұмыстағы қысқарту/ жұмыстан босату	19,8
Әділетсіз сот шешімі	15,8
Еңбек ақы/ шәкіртақы/ жәрдемақы төлемдерінің кешіктірілуі	15,0
Билік әрекеттерімен қанағаттанбау	14,2
Медициналық мекеме жұмыскерлерінің немқұрайлығы және кәсіпқой еместігі	14,2
Коммуналдық қызметтерге негізсіз тарифтерді көтеру	14,0
Тамақ өнімдері, жанар-жағармай (ЖЖМ), дәрілердің бағасының өсуі	14,0
Негізсіз айыппұлдар	13,0
Тұрғын үй мәселелері	12,4
Мектептегі / колледждегі / жоғары оқу орнындағы мәселелер	10,2

Несиелер және ипотека бойынша төлемдердің артуы	9,8
Қабылданған реформалармен келіспеушілік	9,0
Этникалық негіздегі құқықтардың бұзылуы	8,6
Экологиялық жағдайдың нашарлауы	8,2
Жауапберуге қиналамын	10,0

Осылайша, Алматы қаласында жастар арасында әлеуметтік наразылық (жанжалды) жағдайдың пайда болу ықтималдылығы жоғары емес. Оңтүстік астананың жас тұрғындары жағдайды тұрақты деп бағалайды, ал егер олар өз құқықтары бұзылатын болса, онда олар заңды қорғау тетіктерін қолдануды жоспарлап отыр. Жастар арасында әлеуметтік мәселелер наразылық ойлардың өсуіне әсер етуі мүмкін негізгі мәселе.

2.5.3. Жастардың саяси өмірдегі жағдайларға қызығушылығы

Заманауи қоғамның дамуы, ондағы тұрақтылық пен қауіпсіздікті қамтамасыз ету үшін жастар арасындағы көптік сипаттағы өкілдеріне қатысты болып жатқан үрдістерге мән беру қажет. Мән беруді қажет ететін маңызды көріністердің бірі жастардың саяси белсенділігі мен олардың саяси өмірдегі жағдайларға қызығушылықтары болып табылады. Қазіргі кезде жастар қаншалықты саяси белсенді, және өздерінің саяси мүдделерін жүзеге асыруға қаншалықты қызығушылық танытады? Немесе керісінше, әлеуметтік пессимизммен, жойқын әрекетке және наразылық көңіл-күйіне деген көзқараспен сипатталады ма?

Алматы қаласының жастарына мемлекетіміздің саяси жағдайының қалай дамып жатқаны қызықты ма? Әлеуметтанулық зерттеудің нәтижелері көрсеткендей «жоқ, мені бұл қызықтырмайды» деген жауап ең көп (39 %) дауысқа ие болды, респонденттердің 37,2 % «саяси жағдайдың қалай орын алып жатқанын бақылайды, алайда бұл олар үшін қатты қызық емес». Оңтүстік астананың әр бір бесінші (22,6 %) тұрғыны саяси жағдайларға мән беріп қарайды. Жалпылай алғанда көріп тұрғанымыздай алматылықтарға саясат аясы қатты қызықты емес.

Қоғамдық белсенділіктің басты белгісі - жастардың қоғамдық және жастар ұйымдарының қызметіне қосылуы. Әлеуметтанулық зерттеулердің нәтижелері Алматыдағы жастардың әлеуметтік белсенділігінің төмен деңгейін көрсетті - сұралғандардың тек 24,8% қоғамдық ұйымдардың жұмысына қатысады. Респонденттердің 79,2% қоғамдық ұйымдардың мүшелері болып табылмайды (жалпы алғанда, респонденттердің 40% қызығушылық танытпайды және қоғамдық істермен айналысуға уақыты жоқ 39,2 %).

Қоғамдық ұйымдардың құрамына кіретінін айтқан 24,8 % респонденттің 9,8 % жастар ұйымында, 5,4 % спорттық және т.б. ұйымдардың құрамында екендігін айтты. (24- кесте)

Сұрақ бойынша жауаптар: «Сіз қандай қоғамдық ұйымның мүшесі болып табыласыз?», (%)

Жауаптар нұсқалары	%
Жоқ, болып табылмаймын, себебі бұл маған қызықты емес	40,0
Жоқ мүшесі болып табылмаймын, себебі менің қоғамдық қызметтерге қатысатын уақытым жоқ	39,2
Жастар ұйымы	9,8
Спорт ұйымы	5,4
Қызығушылықтар (автоэуесқойлар, жануарларды қорғау және т.б.) бойынша үйірмелер	2,8
Ғылыми, шығармашылық бірлестіктер	2,2
Ұлттық-мәдени бірлестік	1,6
Саяси бірлестік, партия	1,4
Аула клубы	1,2
Діни бірлестіктер	0,4
Жауап беруге киналамын	1,0

Қоғамдық ұйымдардың қызметіне жастардың қатысуының басты себебі - қоғамға пайдалы болу (60,2%). Респонденттердің үштен бірінен астамы (36,9%) қоғамдық ұйымдардың қызметіне қатысу арқылы жұмыс тәжірибесін жинауды қалайды. Сауалнамаға қатысқандардың төрттен бір бөлігіне (24,3%) адамдармен танысу маңызды. Жалпы алғанда, кестеде көрсетілген респонденттердің пікірлеріне қарағанда, жас алматылықтардың қоғамдық ұйымдарға мүше болуындағы мақсаты көбіне риясыз (25 - кесте).

Корреляциялық анализ респонденттердің ынтасы олардың гендерлік тиістілігіне, жасына, әлеуметтік беделіне қатысы жоқ екендігін анықтады.

25- кесте

Сұрақ бойынша жауаптар: «Сізді бұл ұйымдарға қатысуға не ынталандырады?», (%)

Жауаптар нұсқалары	%
Қоғамға, адамдарға пайдалы болу	60,2%
Жұмыс тәжірибесін және жалпы өмірлік тәжірибені алу	36,9%
Көп адам санымен танысу	24,3%
Қоғамда жоғары беделге ие болу	12,6%
Мансаптық саты бойынша жылжу талпынысы	11,7%
Басқа	0,0%

Мектепте кіруге мәжбүрлейді	1,0%
Денсаулықты көтеру	1,0%
Жауап беруге қиналамын	1,0%

Осылайша, Алматыда тұратын жастардың көпшілігінде саяси жағдайларға қызығушылық жоғары деңгейде емес. Саяси белсенділік, жас алматылықтардың негізгі басымдықтарының бірі болып табылмайды. Саяси контекстінде біз мегаполис жастарының маргиналдандуын олардың саяси өмірге араласуға құлықтарының, қызығушылықтарының жоқтығынан білугізге болады.

2.5.4. Жастардың ерікті жұмыс түріне қарым-қатынасы

Жүргізілген әлеуметтанулық зерттеудің нәтижесіне сәйкес Алматы қаласы жастарының басым бөлігі еріктілік туралы жалпы түсінікке ие. Мәселен, «Сіз еріктілер туралы есітіп білгеніңіз бар ма?» деген сұраққа 71,4% жауап берушілердің бұл туралы естігенін, бірақ ешқашан қатыспағанын атап өтті (26-кесте). Респонденттердің 14,4% еріктілік туралы ештеңе білмейді. Белсенді еріктілікпен респонденттердің тек 14,2 % айналысады.

26- кесте

Сұрақ бойынша жауаптар: «Сіз еріктілер туралы есітіп білгеніңіз бар ма?», (%)

Жауап нұсқалары	%
Ия, бұл туралы естігем, бірақ ешқашан қатыспағанмын	71,4
Жоқ, бірінші рет есітіп тұрмын	14,4
Ия белсенді ерікті болғанмын/ белсенді еріктімін	14,2

Гендерлік арақатынас тұрғысынан қыздар еріктілік туралы көбірек ақпараттандырылған. Респондент қыздардың 16,2 % өздерінің белсенді ерікті болғандарын немесе белсенді ерікті екендігін (ер кісілерде бұл көрсеткіш 11,8 %), қыздардың 74,3 % еріктілік туралы естіген (68 % ерлер). Әр бір бесінші жас (ер) респондент ешқашан еріктілік туралы естімегендіктерін айтты (20,2 %).

Респонденттердің жас ерекшеліктері тек «ия, белсенді ерікті болғанмын/еріктімін» деген жауап нұсқасын таңдаған кезде ғана байқалды. Бұл нұсқаны 14 жастан 18 жас аралығындағылар мен (17,5 %), 19 жастан 23 жас аралығындағылар (19,9 %) таңдады.

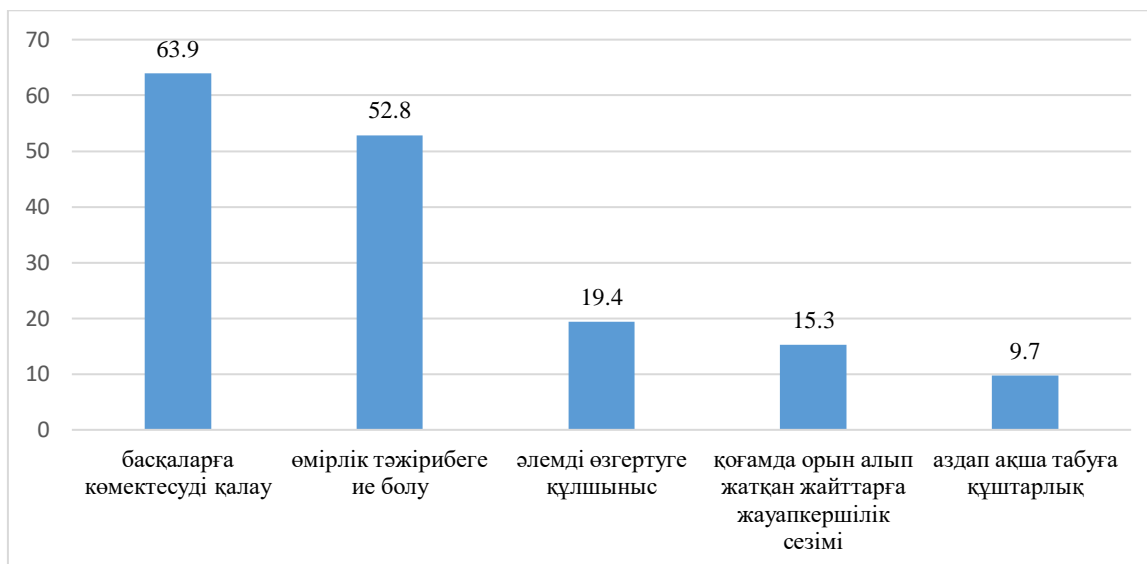
Еріктілік саласында тәжірибесі бар респонденттердің берген жауаптарын талдаған кезде олардың еріктілікпен айналысуы тек адам сүйгіштік, басқаларға көмектесу мақсатында екендігі көрінді (63,9 %) (21-сурет).

Респонденттердің еріктілікпен айналысуының екінші себебі өмірлік тәжірибе жинау (52,8 %), әлемді өзгертуге құлшыныс (19,4 %), айналада болып жатқан құбылыстарға жауапкершілік сезіну (15,3 %).

Жалпылама жүргізілген сауалнама барысында Алматы қаласында еріктілікке (58 %) жастар қызығушылық танытады (жалпы «Ия, бірақ қайда жүгіну қажет екенін білмеймін» - 9,8 %, «Ия, бірақ бос уақытым жоқ»- 38 % және «Ия, егер сыйақы берілсе» - 10,2 %) (27- кесте).

21-сурет

Сұрақ бойынша жауаптар: «Айтыңызшы, Сізді ерікті болуға не итермеледі?», (%)

27-кесте

Сұрақ бойынша жауаптар: «Сіз еріктілікпен айналысқыңыз келеді ме?», (%)

Жауап нұсқалары	%
Ия, бірақ бос уақытым жоқ	38,0
Жоқ, себебі маған ол қызық емес	28,0
Ия, егер сыйақы берілсе	10,2
Ия, бірақ қайда жүгіну қажет екенін білмеймін	9,8
Жоқ, себебі бұл пайдасыз жұмыс	7,4
Жауап беруге қиналамын	4,2

Еріктілік іс-әрекеттерге қатысуға көбіне 14-18 жас жасөспірімдер құштар, бірақ өз қалауларын қалай жүзеге асыру керек екенін білмейді (28 - кесте).

Еріктілікпен айналысуға қызығушылықтарының әлсіздігін бос уақыттың болмауында деп түсіндіретін респонденттердің жасы 19 бен 23 жас аралығында (28 - кесте).

28-кесте

Сұрақ бойынша жауаптар: «Сіздің еріктілікпен айналысқыңыз келеді ме?», (жас ерекшеліктері бойынша, %).

Жауаптар нұсқасы	14-18 жас	19-23 жас	24-29 жас
Ия, бірақ қайда жүгіну қажет екендігін білмеймін	16,5	9,2	7,4
Ия, бірақ бос уақытым жоқ	35	42,6	36,7

Ия, егер сыйақы берілсе	13,6	10,6	8,6
Жоқ, себебі бұл пайдасыз жұмыс	3,9	4,3	10,5
Жоқ, себебі маған ол қызық емес	22,3	27	30,9
Жауап беруге қиналамын	6,8	2,8	3,9

2.5.5. Жастардың азаматтық және сайлау белсенділігінің деңгейі

Саяси сайлау демократиялық қоғамның жұмыс істеуінің маңызды аспектісі болып табылады, соған қоса кезекті сайлаудың жемісті болуы да халықтың жай-күйіне байланысты. Қазіргі әлеуметтанулық зерттеулердің міндеттерінің бірі - жастардың Алматыдағы сайлауға деген көзқарасын зерттеу болды.

Респонденттердің жауаптарына талдау жасалғанда жастардың сайлауға қатысуға деген көзқарастары әр түрлі: 39% егер уақыт болса сайлауға қатысуға тырысады, 17,2% сайлауды еш уақытта жіберіп алмайды. Респонденттердің төрттен бірінен көбірегі (26%) сайлау процесіне қатысты күмәнданады, олардың 13,4% сайлауда қатысудың мәні жоқ және олардың нәтижелерінің адал екеніне сенбейді, 12,6% олар үшін қызық емес.

Жастарды өңірдің және жалпы елдің қоғамдық-саяси өміріне, жастарды адамдар капиталын дамытуға белсенді қатыстыруға ынталандыру үшін қызығушылықтарына қарай клубтардың жұмыстарын ұйымдастыру (дебат клубы, интеллектуалды ойындар, шығармашылық топтар, би топтары т.б.) қажет. Қазіргі кезде жастар мұндай мекемелердің жұмысына қаншалықты белсенді араласады? Әдеттегідей, маргинал жастар мұндай клубтардың жұмысына сирек қатысады, өздерінің бос уақыттарын өздері ұйымдастыруға тырысады.

«Сіздің, қызығушықтарға байланысты жұмыс жасайтын клубтарға қатысуда (дебат клубы, интеллектуалды ойындар, шығармашылық топтар, би топтары және т.б.) тәжірибеңіз бар ма?» деген сұраққа респонденттердің берген жауабын анализдеу барысында сұралғандардың басым көпшілігі мұндай топтардың бар екендігін білмейтін болып шықты (40,2 %). Респонденттердің төрттен бірі өздері қатыспағанын бірақ ондай клубтарға қатысатын адамдарды танитынын айтты (23,8 %).

Осы секілді клубтарға қатынасқан 33,2 % адамның 14,2 % тек бір рет қана солай жасағандарын айтады.

Қызығушылықтарға байланысты жұмыс жасайтын клубтардың мүшесіне келесідей әлеуметтік бейнені елестетуге болады – ол 14 жастан 18 жасқа дейінгі мектепте оқитын немесе оқу уақытында қосымша ақша табатын жас жігіт (жас қыз).

Гендерлік тиесілілік, табыс деңгейі қызығушылық бойынша жұмыс жасайтын клубтарға мүше болуға кедергі келтірмейді.

Жас респонденттер үшін қызығушылықтар бойынша клуб мүшесі болу келесідей мүмкіндіктер береді: өз бетінше дамуға (35,8 %), адамдармен тілдесу (24,8 %), уақытты пайдалы жұмсау (10,9 %), өмірлік тәжірибе алу (9,1 %), әлемді жақсы жаққа өзгерту (7,9 %), белгілі бір қабілеттерді дамыту (5,5 %), ақша табу (3,6 %).

Сұрақ бойынша жауаптар: «Сіз үшін клубтың жұмысына араласу, ...?», (%)

Жауап нұсқасы	%
Өз бетінше дамуға мүмкіндік	35,8
Адамдармен тілдесу	24,8
Уақытты пайдалы жұмсауға мүмкіндік	10,9
Өмірлік тәжірибе алу	9,1
Әлемді жақсы жағына өзгерту	7,9
Белгілі бір қабілеттерді дамыту	5,5
Ақша табу мүмкіндігі	3,6
Жауап беруге қиналамын	1,8

Осылайша, Алматы қаласында жастардың сайлауға қатысуға белсенділік деңгейі төмен, бұл сайлауда қатысу қажеттілігін бағалауда байқалды. Жастардың қызығушылықтар бойынша клубтарға, дала клубтарына бару белсенділігіне келер болсақ, клубтар санының аз болуы, жастардың ол клубтар туралы мәліметтерді білмеуі негізгі мәселе болып табылады. Қалалық ортада әлеуметтік оптимизмнің белсенділік деңгейін көтеру үшін қалалық билік тарапынан әр түрлі жастар топтарын, әсіресе әлсіз топтарды (жұмыссыздар, NEET) осы секілді ұйымдардың жұмыстарына тарту қажет.

ҚОРЫТЫНДЫ ЖӘНЕ ҰСЫНЫСТАР

«Алматы қаласындағы жастардың субмәдениеттерге енуі және маргиналдану деңгейін анықтау» зерттеу бағдарламасында Алматы қаласының маргиналдану деңгейін және оның әлеуметтік осал тұстарын, оңтүстік астанасындағы жастардың әлеуметтік мәселелерінің деңгейін жастар арасында жаппай сұрау жүргізу арқылы алынған нәтижелерді ұсынады.

Жүргізілген сауалнама барысында алынған объективті және репрезентативті мәліметтер келесідей қорытынды шығаруға мүмкіндік берді.

Алматы қаласындағы жастардың өз өмір сүру деңгейімен қанағаттануының жоғары деңгейі, мегаполистегі жастардың әлеуметтік өзсезінімі тұрақты екендігін көрсетеді.

Алматы қаласы жастарының тұрғылықты мекен жайға байланысты берген бағалары орта деңгейде, ол деңгейді жоғарылату үшін мегаполистегі барлық аудандарды бір деңгейде инфрақұрылымымен бірге дамыту, ескі үйлерді бұзып, қолжетімді жалдамалы тұрғын үй құрылысы және т.б. байланысты жұмыстар жүргізу қажет.

Респонденттер жоғары білімнің құндылығын жоғары бағалайды және одан әрі табысты өмір сүру мүмкіндігін сонымен байланыстырады. Сауалнамаға қатысқан жастардың білім мен оқудың қажеттілігі мен құндылығын түсінетінін және жастардың арасында ауытқу көріністерінің қаупін азайтатындығын көрсететін оң фактор.

Алматыдағы жастардың әлеуметтік-экономикалық жағдайының бүгінгі күнгі тұрақтылығы, әлеуметтік әл-ауқат деңгейін орташа бағалауда, өмір сүру жағдайларын тұрақты бағалауда, білімнің құндылығын жоғары бағалауда және жеке жұмысқа орналасу мүмкіндіктерінің орташа бағалауында көрініс тауып отыр.

Мегаполис жастарының әлеуметтік-экономикалық жағдайын жақсарту үшін қалалық билік біріншіден, қаладағы аудандардың біртұтас даму мәселелерін әрқашан назарға ала отырып, тұрғындар арасында, әсіресе жастар арасында наразылық тудыруы мүмкін аумақтық, тұрғын үй бөлінуін күшейтетін көріністерге жол бермеу керек. Екіншіден, жұмыс іздейтін, бірақ таба алмайтын жастар және НЕЕТ санатына ерекше назар аудару керек. Дәл осы топтар маргиналды жағдайда, және бұзылған ортаға қосылып кету қаупі осы топтар үшін жоғары. Осы санаттағы жастардың санының өсуіне жол бермеу үшін оларды жұмысқа орналастыру және оқу үдерісіне енгізу қажет. Респонденттердің ұсыныстарын ескере отырып, жұмыспен қамту мәселелерін шешу қажет: жұмыс стажына өндірістік практиканы (университетте, колледжде оқу кезінде) енгізуді ойластыру, жастарға мемлекеттік жобаларға қатысу және жұмыспен қамту бағдарламалары туралы қосымша ақпарат беру, жас мамандарды оқытып даярлау барысында жұмыс берушілерді шақыру, бұл еңбек нарығында алынған білімдер мен дағдылар арасындағы сәйкессіздіктер мәселесін шешуге көмектеседі.

Әлеуметтік-аумақтық тұрғыда Алматыдағы көші-қонды екі үлкен ағынға бөлуге болады: ауылды-қалалық және қалааралық көші-қон, бұл

мигранттардың әлеуметтік-экономикалық және әлеуметтік-мәдени ерекшеліктеріндегі айырмашылықтарда көрініс табады. Мигранттардың әлеуметтік жағдайын неғұрлым нақты талдау және болжау үшін осы тақырып бойынша нақты әлеуметтанулық зерттеулер жүргізу қажет, ол Алматы қаласындағы ауыл-қала және қала маңындағы мигранттардың бейінін талдау арқылы жүргізіледі. Қазіргі уақытта қалалық билік органдары мегаполисте табысты бейімделуге қажетті (мысалы, жоғары білім, тиісті біліктілік, тілдік дағдылар, қаржылық капитал) қабілеттері жоқ жастардың төменгі топтарына назар аудару керек. Осы топтың жастары жергілікті деңгейде мемлекеттік органдардың назарын аудартатын нысан болуы тиіс.

Респонденттер қаладағы қылмыстың өсуін мигранттардың үлкен ағынымен байланыстырады. Бұл тұжырымды растау үшін біз құқық қорғау органдарына мигранттардың жасаған қылмыстары туралы статистикалық деректерді талдауды және оның негізінде осы болжамның сенімділігі / дұрыс еместігі туралы қорытынды жасауға кеңес береміз. Қазіргі уақытта, респонденттердің бағалауы бойынша, Алматыға келген мигранттардың белгілі бір бөлігі қазірдің өзінде маргиналданған немесе қалаға келген кезде аймақтағы әлеуметтік ахуалға кері әсерін тигізеді деп қорытынды жасауға болады. Қалалық билік ішкі мигранттарды бақылау мен тіркеуді, олардың бостандығы мен орын ауыстыру мүмкіндігін шектеместен бақылауды күшейтуі керек.

Алматыдағы жастар арасында көшіп-қонуға қатысты қалаулар мен, мигранттарға деген көзқарастың өз ерекшеліктері бар. Біріншіден, жас респонденттердің басым бөлігі мигранттарға қарсы емес, бұл өздерінің көші-қон мәртебесіне байланыстырылады. Басқа бөлігі, керісінше, көші-қонды мақұлдамай ғана қоймай, сондай-ақ барлық қала мигранттарына қылмыстың өсуінен бастап, жұмыспен қамту мәселелесіне дейін айып тағуға дайын. Қаланың билік органдары осы топтардың мүдделері арасында ашық қақтығыстардан сақтанып, байырғы тұрғындар мен жергілікті тұрғындар тарапынан шектеулерді болдырмау үшін шеберлікпен әрекет жасауы керек. Уақыт өте келе, қалалық кеңістікке сіңісіп, жұмыспен қамтылып, арақатынасты реттеп, қалалық өмір салтын қабылдау, мигранттардың кейбір маргиналдылық деңгейі төмендеп, ауытқу қаупі төмендейді.

Спортпен айналыспайтын респонденттердің (қыздар, NEET санатының өкілдері, материалдық әл-ауқаты төмен, негізінен отбасылылар) өкілдеріне қарап, осы жастар үшін спорттық инфрақұрылым нысандарының жеткіліксіздігі туралы қорытынды жасауға болады. Шындығында бұл сипаттамалар респонденттердің табыс деңгейіне және олардың әлеуметтік мәртебесіне тікелей байланысты. Жастарды спортпен айналысуға белсендірек тарту үшін, қалалық билікке барлық спорт нысандарын жастарға барынша қол жетімді етуге әрекет жасауларына кеңес береміз.

Бұған назар аударған жөн, білім беру мекемелерінің мұғалімдерінің, ата-аналардың осы нәтижелерімен танысып, жасөспірімдердің есірткі заттарын таралуын және пайдалануын болдырмау бойынша шаралар әзірлеу.

Алматы қаласында жастардың арасында қауіп төндіріп тұрған жайт ол-

респонденттер есірткіні қай жерден сатып алуға болатынын белгілеген нұсқалардың ішінде мектептің болуы. Бұған назар аударып, осы нәтиже қорытындыларымен білім беру мекемелеріндегі мұғалімдерді, ата-аналарды таныстырып жасөспірімдер арасында есірткі заттарының таралуын және пайдалануын болдырмау шараларын әзірлеу қажет. Респонденттердің бағалауы бойынша, біреудің есірткі қолдануы толық және біржақты сынға алуды және бас тартуды туындатпайды. Сонымен қатар, кейбіреулер үшін бұл ауытқу белгілі бір «күштілік» немесе заманауи тәжірибе ретінде көрінеді. Біз респонденттердің девиантты мінез-құлыққа байланысты берген бағаларын шикі (қалыптасып бітпеген) деп айта аламыз. Есірткі қабылдауға қарсы және жол беруге болмайтын сезім қалыптастыруға байланысты жұмыстар жүргізу қажет. Есірткіге қарсы күрестің тиімді шарасы ретінде әлеуметтік желілерде қоғамдық пікір лидері: блогерлер, вайнерлер қатысуымен әлеуметтік роликтер ұынуды айтуға болады. Есірткі қолдану сәнді және индивидтің қаржылық тоқтылығын білдіретін көрсеткіш деген стереотиптің таралуына жол бермеу маңызды. Керісінше, салауатты өмір салтын, спортты насихаттау, темекі шегуден, алкогольді және есірткіні қолданудан бас тарттыру қоғам мен негізгі әлеуметтік институттардың басты міндеті болып табылады.

Жастар арасында зорлық-зомбылық әрекеттер көбінесе таныстарымен және құрдастарының қатысуымен жасалады. Одан бөлек жастардың қылмысқа бейімділігіне табыс мөлшері де әсерін тигізеді. Бұл тұрғыда жоқтылық әлеуметтік теңсіздіктің қосымша көрінісі ретінде, ал қылмыс оның алдын алудың жолы ретінде көрініс табады.

Қылмыстың себебі ретінде көбінесе азық-түлік, киім, ойындар мен ойын-сауыққа қол жеткізудің негізгі қажеттіліктерін қанағаттандыру болып табылады. Бұл жағдайда материалдық игілік жасөспірімдердің заңға бағынатын мінез-құлығына кепілдік бермейді, себебі, жақсы қамтылған отбасылардағы секілді, бала заңсыз әрекеттер жасай алады, бірақ бұл жағдайда бұл қылмыстар негізінен адамның рухани кемшіліктерін көрсетеді.

Жастардың орташа жас тобы (19-23 жас) өз-өзіне қол жұмсау қауіпті аймағында. Жастардың өз-өзіне қол жұмсауының негізгі себептері екі үлкен топқа біріктірілуі мүмкін. Бірінші топ негізінен жас ерекшеліктеріне байланысты күйзеліс, жауапсыз махаббат кесірінен қайғыру, жанжалды жағдайларды қасіретпен сезіну және есірткіге (алкоголь) тәуелділікке бейімді болған жастардың психологиялық, эмоционалдық мәселелеріне байланысты. Екінші топ экономикалық негізге ие және жас индивидтердің материалдық қиындықтарымен (кедейлік, жұмыссыздық, отбасын асыра алмау) байланысты. Осы және басқа да себептер астарында әлеуметтік негіз жатыр және қоғам мен мемлекет тарапынан назарды қажет етеді. Қандай әлеуметтік институттар немесе агенттермен өзара әрекеттесетініне байланысты жастардың әр түрлі жас топтарына қатысты көзқарастарды саралау керек. Қалалық биліктің негізгі жұмысы жастардың өз-өзіне қол жұмсау ниеттерін ерте анықтау және суицидтік мінез-құлықтың алдын-алу үшін тиімді жүйесін

құру болып табылады. Қалалық биліктің негізгі жұмысы жастардың өз-өзіне қол жұмсау ниеттерін ерте анықтау және суицидтік мінез-құлығының алдын-алу үшін тиімді жүйені құру болып табылады.

Жастар субкультураларындағы Алматы жастарының қатысу деңгейін талдау бұл құбылыстың мегаполисте жиі кездесетінін көрсетті. Жасөспірімдердің субмәдениеттерге тиістілігі жастардың кіші жас тобына (14-18 жас) аса тән. Жасөспірімдік кезең- бұл тұлғаның қалыптасу кезеңі. Жасөспірімдер тобы өздерінің жеке мүшелерін қалыптастыруда маңызды рөл атқара отырып, жасөспірім мінез-құлығының негізгі реттеушісі бола алады. Демек, осы жасөспірім кездерінде ең маңызды ішкі, рухани өзгерістер балалардың мінез-құлығына үлкен көңіл бөлу керек болғанда пайда болады.

Жастар субмәдениетінің өкілдері әдетте, делинквентті (қылмыстық) әрекеттер жасамайды. Жастар субмәдениеттерінің негізгі бағыты - спорттық, музыкалық, эстетикалық. Жастардың субмәдениетке кіруінің негізгі себептері - хобби, өмірді түрлендіру болып табылады. Осы зерттеу жұмысында жастардың субмәдениеттердегі мүшелігі жастардың маргиналдануына әсерін тигізеді және ауытқудың себебі болуы мүмкін деген гипотеза расталмады. Халық жастардың субмәдениет өкілдеріне негізінен сақтықпен қарайды, бірақ мұндай сақтық шараларының объективті себептері жоқ. Қалалық билік жастардың субмәдениет өкілдерімен тұрақты негізде өзара әрекеттесу механизмін ойластыру керек. Бұл өзара әрекеттесу қалалық деңгейдегі мәдени, ойын-сауық, спорттық іс-шараларды ұйымдастыруға, жастар субмәдениетінің мүшелері өз шығармашылығын, спорттық жетістіктерін және т.б. көрсете алатын түрлі алаңдарды құру арқылы мүмкін болады.

Алматы жастарының арасында наразылық (жанжалды) қоғамдық жағдайлардың пайда болу ықтималдығы жоғары емес. Оңтүстік астананың жас тұрғындары жағдайды тұрақты деп бағалайды, ал олардың құқықтары бұзылған жағдайда, негізінен, заңды қорғау тетіктерін қолдануды жоспарлап отыр. Жастар арасында наразылық жай-күйдің өсуіне әсер етуі мүмкін негізгі мәселелер негізінен әлеуметтік сипат алады.

Алматы жастарының көпшілігіне саяси жағдайларға қызығушылық танытудың жоғары деңгейі тән емес. Саяси белсенділік, жас алматылықтардың негізгі басымдықтарының бірі болып табылмайды. Бұл жағдайда мегаполис жастарының маргиналдануы туралы саяси құндылықтар контекстінде талқылауға болады, бұл саяси оқиғаларға қызығушылықтың жоқтығы және қоғамдық ұйымдардың қызметіне қатысудан бас тартатындығынан байқалады.

Қосымша

АЛМАТЫ қаласындағы жастар арасындағы жүргізілетін жаппай сауалнама

Сауалнама № _____ Қаланың ауданы: _____

Құрметті респондент! Менің аты-жөнім _____. Мен «Жастар» ғылыми-зерттеу орталығының (Астана қ.) сұхбат алушысы болып табыламын. Сізден қазақстандық жастардың өзекті мәселелеріне арналған әлеуметтік сұрауға қатысуды сұраймыз. Сіздің пікіріңізге бірқатар сұрақтар мен олардың жауаптар нұсқалары ұсынылған. Өтініш, осы сұрақтар мен оларға ұсынылған жауаптар нұсқаларын соңына дейін тыңдаңыз, Сізді қанағаттандыратын жауапты таңдаңыз. Ұсынылған жауаптардың бірде-біреуі Сізді қанағаттандырмаған жағдайда «басқасы» деген жолда өз нұсқаңызды көрсетіңіз.

Алынған ақпарат тек жалпыланған түрде ғана пайдаланылатын болады. Сіздің пікіріңіздің анонимдігі және құпиялығына кепілдік беріледі.

1 БЛОК. ЖАСТАРДЫҢ ӘЛЕУМЕТТІК-ЭКОНОМИКАЛЫҚ ЖАҒДАЙЫ

1. Сізді, жалпы қазір сүріп жатқан өміріңіз қанағаттандырады ма? (БІР жауап)

1. Толығымен қанағаттандырады
 2. Қанағаттандырады деуге болады
 3. Қанағаттандырмайды деуге болады
 4. Мүлдем қанағаттандырмайды
- (99) Жауап беруге қиналамын

2. Айтыңызшы, Сіздің жеке өзіңіздің тұрғын үйіңіз бар ма? (БІР жауап)

1. Иә, жеке өзімнің тұрғын үйім бар
2. Жоқ, мен ата-анаммен бірге тұрамын
3. Жоқ, мен туыстармен (достармен және / немесе таныстармен) бірге тұрамын
4. Жоқ мен пәтер, бөлме жалдаймын
5. Жоқ, мен студенттер жатақханасында тұрамын
6. Басқасы (жазыңыз) _____

3. Сіз өзіңіздің қазіргі тұрғын үй жағдайымен қанағаттанасыз ба? (БІР жауап)

1. Иә, толығымен қанағаттанамын ----- → № 5 СҰРАҚҚА КӨШІҢІЗ
 2. Иә, жартылай қанағаттанамын ----- → № 4 СҰРАҚҚА КӨШІҢІЗ
 3. Жоқ, қанағаттанбаймын ----- → № 4 СҰРАҚҚА КӨШІҢІЗ
 4. Басқасы (жазыңыз) _____
- (99) Жауап беруге қиналамын

4. Айтыңызшы, Сіз неліктен өзіңіздің тұру жағдайыңызға қанағаттанбайсыз? (ҮШ ЖАУАПТАН КӨП ЕМЕС)

1. Жайсыз тұрғын үй (үйде су құбырының және кәріз жүйесінің болмауы)
 2. Ескірген тұрғын үй (үй, пәтер)
 3. Танымал емес аудан (орталықтан қашық болу, нашар экологиялық жағдай және т.б.)
 4. Ауданда дамыған инфрақұрылымның болмауы (бала-бақшалардың, мектептердің, ауруханалардың, супермаркеттердің және т.б. болмауы)
 5. Тұрғындардың көп болуына байланысты тар болуы
 6. Коммуналдық қызметтердің жоғары бағасы
 7. Жалға берілетін тұрғын үйдің жоғары бағасы
 8. Басқасы (жазыңыз) _____
- (99) Жауап беруге қиналамын

5. Сіз қазіргі сәтте оқисыз ба? (БІР жауап)

1. Иә, мен мектепте оқимын
 2. Иә, мен колледжде, училищеде және т.б. оқимын
 3. Иә, мен университетте, институтта, академияда және т.б. оқимын.
 4. Жоқ, қазіргі сәтте мен оқымаймын
 5. Басқасы (жазыңыз) _____
- (99) Жауап беруге қиналамын

6. Сіздің ойыңызша, заманауи Қазақстанда жоғары білім жас адамға не бере алады? (ҮШ ЖАУАПТАН КӨП ЕМЕС)

1. Тұрақты еңбек ақы кепілдігін
 2. Жоғары табыс
 3. Маңсаптық өсім мүмкіндігін
 4. Жоғары әлеуметтік мәртебе
 5. Еңбек нарығындағы бәсеке қабілеттілікті
 6. Өздігінен даму мүмкіндігін
 7. Қалаған жұмысқа орналасу мүмкіндігін
 8. Басқасы (жазыңыз) _____
 9. Жоғары білім ешқандай басымдықтар бермейді
- (99) Жауап беруге қиналамын

7. Сіз қалай ойлайсыз, Сіздің қатарыңыздағы жастардың жұмыс іздеуде және жұмысқа орналасуларында қиындықтар кездесе ме? (БІР жауап)

1. Иә, жастардың үнемі жұмысқа орналасу кезінде қандай да бір мәселелер кездеседі
 2. Жастар, мамандық бойынша жұмысқа орналасуда қиындықтар көреді. Арнайы кәсіби дағдыларды талап етпейтін жұмысты табу қиынға түспейді.
 3. Мен тұратын қалада жастарда жұмысқа орналасу туралы мәселесі бойынша кедергілер жоқ
 4. Басқасы (жазыңыз) _____
 5. Мен оқимын, жұмыс іздемеймін, менің жұмыс іздеу, жұмысқа орналасу тәжірибем жоқ
- (99) Жауап беруге қиналамын

8. Егер Сіз жұмыссыз қалатын болсаңыз, Сіздің пікіріңізше сіз қаншалықты тез өзіңізге лайықты жұмысты таба аласыз? (БІР жауап)

1. Мен жұмысты ең қысқа мерзімде табамын
 2. Жұмыс іздеу белгілі бір қиындықтарды тудырады, бірақ үш айдың аралығында мен жұмыс тауып аламын
 3. Жаңа жұмыс іздеу – бұл жас адамның ең үлкен мәселесі, жақсы жағдайда жұмысты жарты жылдың аралығында табамын
 4. Басқасы (жазыңыз) _____
 5. Оқимын, жұмыс іздемеймін, менің жұмыс іздеу, жұмысқа орналасу тәжірибем жоқ
- (99) Жауап беруге қиналамын

9. Сіздің пікіріңізше, Сіздің қалаңыздағы жастардың жұмысқа орналасуына не кедергі келтіреді? (ҮШ ЖАУАПТАН КӨП ЕМЕС)

1. Еңбек нарығындағы жас мамандардың төмен бәсекеге қабілеттілігі
 2. Алынған білім мен бос орынның функционалдық талаптарының сәйкес келмеуі
 3. Жұмыс тәжірибесінің болмауы
 4. Жұмыс берушілердің парақорлығы, сыбайлас жемқорлығы
 5. Этникалық (ұлттық) белгілері бойынша кемсіту
 6. Әйелдер немесе ерлер жыныстарына қатысты кемсіту
 7. Денсаулық жағдайы
 8. Төмен еңбек ақы
 9. Жас баланың болуы
 10. Жас мамандардың жоғары кеудемсоқтығы
 11. Тұратын ауданда жұмыс орындарының болмауы
 12. Ешқандай кедергі жоқ
 13. Басқасы (жазыңыз) _____
- (99) Жауап беруге қиналамын

2 БЛОК. ЖАСТАРДЫҢ ІШКІ ЖӘНЕ СЫРТҚЫ ҚОНЫС АУДАРУЫ

10. Сіздің ойыңызша, Алматыда мигранттармен байланысты мәселелер бар ма? (БІР жауап)

1. Иә, қалада алыс шетелден (Қытай, Пәкістан, Үндістан, басқ.) келген мигранттар көп
2. Иә, ТМД мемлекеттерінен (Ресей, Молдова, Украина, Беларусь) келген мигранттар көбейді
3. Иә, Алматыда Орталық Азия мемлекеттерінен (Өзбекстан, Қырғызстан, Тәжікстан және басқ.) келген келушілердің саны өте көп
4. Иә, қалада Қазақстанның басқа облыстарынан келушілер көп
5. Иә, қалада Алматы облысынан келген мигранттар көп
6. Жоқ, Алматыда қоныс аудару мәселесі жоқ-----→ № 12 СҰРАҚҚА КӨШІҢІЗ
7. Басқасы (жазыңыз) _____

(99) Жауап беруге қиналамын

11. Алматыда қоныс аударумен байланысты қандай мәселелер туындайды? (БІР жауап)

1. Мигранттар барлық жұмыс орындарын иеленеді
2. Қылмыстылықтың өсуі
3. Тұрғын үй бағасының өсуі
4. Тәртіпсіздік пен митингтердің пайда болуы
5. Қаладағы антисанитария
6. Қала инвесторлар үшін, туристер үшін аз тартымды бола бастайды
7. Мигранттар ешқандай мәселелер тудырмайды
8. Басқасы (жазыңыз) _____

(99) Жауап беруге қиналамын

12. Егер Алматы халқының қоныс аударуымен байланысты жағдайды қарастыратын болсақ, төменде аталған пікірлердің қайсысымен Сіз келісетін едіңіз, соны белгілеңіз? (БІР жауап)

1. Қалаға мигранттарды қабылдау керек емес
2. Қалаға келетін мигранттардың санын қатаң реттеп отыру керек
3. Алматы тек кәсіпқой мамандарды ғана қабылдауы керек
4. Мемлекеттің кез келген азаматының Алматыға келуге, тұруға және осы жерде жұмыс істеуге құқығы бар
5. Алматыға мигранттарды тарту керек, себебі жұмыс қолдарын қажет етеді
6. Басқасы (жазыңыз) _____

(99) Жауап беруге қиналамын

13. Сіз Алматыда қанша уақыт өмір сүріп келесіз? (БІР жауап)

1. Мен және менің ата-анам осы жерде туған
2. Мен осы жерде дүниеге келдім
3. Мен Алматыда 20 жылдан астам тұрамын
4. Мен Алматыда 10 жылдан астам тұрамын
5. Мен Алматыда 5 жылдан астам тұрамын
6. Алматыда кемінде 5 жыл тұрамын
7. Алматыға уақытша келдім (оқуға немесе жұмысқа)

14. Айтыңызшы, Сіз қазақстандық жастардың Қазақстаннан басқа мемлекетке білім алу үшін кетуіне қалай қарайсыз? (БІР жауап)

1. Құптаймын, шетелде жақсы білім алу мүмкіндігі бар
2. Егер білім алғаннан кейін, олар Қазақстанға қайтып оралған жағдайда ғана құптайтын шығармын
3. Құптамайтын шығармын, себебі оқып алып, олар шетелде тұруға қалады, «білімді адамдардың көшуі» орын алады
4. Құптамаймын, себебі бұл патриоттық емес
5. Бейтарап, маған бәрібір
6. Басқасы (жазыңыз) _____

(99) Жауап беруге қиналамын

15. Айтыңызшы, Сіз күндердің күнінде басқа мемлекетке білім алу үшін, мысалы университетке немесе колледжге түсу үшін барғыңыз келді ме? (БІР жауап)

1. Жоқ, барғым келмеді, мен білімді Қазақстанда аламын -----→ № 18 СҰРАҚҚА КӨШІҢІЗ
2. Жоқ, менің қазақстандық білімім бар және шетелде білім алуды жоспарламаймын-----→ № 18 СҰРАҚҚА КӨШІҢІЗ
3. Иә, мен басқа мемлекетке оқуға барғым келеді, бірақ менің мүмкіндігім жоқ.
4. Иә, мен басқа мемлекетке оқуға барғым келеді, бірақ менің ата-аналарым (жақын туыстарым) менің кетуіме қарсы
5. Иә, мен жоғары білім алу үшін басқа мемлекетке баруды жоспарлаймын
6. Мен шетелде білім алдым -----→ № 18 СҰРАҚҚА КӨШІҢІЗ
7. Басқасы (жазыңыз) _____

(99) Жауап беруге қиналамын

16. Егер Сіздің мүмкіндігіңіз болса, сіз қай жерде жоғары білім алуды қалар едіңіз? (БІР жауап)

1. Еуропада

2. АҚШ-та
 3. Қытайда
 4. Түркияда
 5. Ресейде
 6. Басқасы (жазыңыз) _____
- (99) Жауап беруге қиналамын

17. Неліктен Сіз шетел ЖОО оқығыңыз келеді? (ҮШ ЖАУАПТАН көп емес)

1. Ол жақтың білім сапасы жоғары
 2. Шетел білімін алу беделді
 3. Әлемді көргім келеді, ой өрісімді кеңейткім келеді
 4. Ол жақта жатақханада тұрудың ыңғайлы жағдайлары бар
 5. Жоғары стипендия ұсынады
 6. Шетелдегі корпустардың, кабинеттердің және зертханалардың үздік техникалық, компьютерлік жабдықталуы
 7. Шетелде жұмысқа орналасу және сол жақта қалу оңай
 8. Шет тілдерді меңгеру мүмкіндіктері
 9. Менің менталитетім жергілікті халыққа сәйкес келмейді
 10. ЖОО-на түсу оңай
 11. Тегін білім беру
 12. Басқасы (жазыңыз) _____
- (99) Жауап беруге қиналамын

3 БЛОК. САЛАУАТТЫ ӨМІР САЛТЫ ЖӘНЕ ДЕВИАНТТЫ МІНЕЗ-ҚҰЛЫҚ

18. Айтыңызшы, Сіз дұрыс тамақтану режимін сақтайсыз ба? (БІР жауап)

1. Иә
 2. Көбінесе ия, бірақ кейде сақталмай қалады
 3. Сирек
 4. Жоқ, ешқашан тамақтану режимін сақтаған емеспін
 5. Басқасы (жазыңыз) _____
- (99) Жауап беруге қиналамын

19. Сіз қаншалықты жиі спорт залына, стадионға, бассейнге және т.б. барасыз? (БІР жауап)

1. Аптасына екі немесе одан көп рет
 2. Айына үш-төрт рет
 3. Айына бір рет
 4. Жылына бірнеше рет
 5. Басқасы (жазыңыз) _____
 6. Спорт мекемелеріне бармаймын
- (99) Жауап беруге қиналамын

20. Айтыңызшы, Сіз шылым шегесіз бе? (БІР жауап)

1. Иә-----→ № 21 СҰРАҚҚА КӨШІҢІЗ
 2. Жоқ-----→ № 22 СҰРАҚҚА КӨШІҢІЗ
- (98) Жауап жоқ-----→ № 22 СҰРАҚҚА КӨШІҢІЗ

21. Егер шылым шексеңіз, қаншалықты жиі шегесіз? (БІР жауап)

1. Тұрақты, әр күн сайын
 2. Аптасына бірнеше рет
 3. Айына бірнеше рет
 4. Айына бір реттен сирегірек
- (99) Жауап беруге қиналамын

22. Сіз қалай ойлайсыз, Алматы жастары қаншалықты алкогольге бейім болып келеді? (БІР жауап)

1. Алкоголизм мәселесі қала жастары үшін өте өзекті
 2. Иә, Алматы жастары алкогольді аздап қолданады, бірақ бұл мәселе емес
 3. Алкогольді тек криминалды өмір салтын ұстанатын жастар ғана пайдаланады
 4. Берілген мәселе Алматы жастары үшін мүлдем өзекті емес
- (99) Жауап беруге қиналамын

23. Сіз есірткіні қолданудың куәсі болдыңыз ба? (БІР жауап)

1. Иә, мен мұндай жағдайларды жиі көремін
2. Мен кейде есірткіні қолданудың куәгері боламын
3. Жоқ, мен мұндай жағдайларды ешқашан көрген емеспін
4. Басқасы (жазыңыз) _____

(99) Жауап беруге қиналамын

24. Сіздің есірткі пайдаланатын таныстарыңыз бар ма? (БІР жауап)

1. Иә
2. Жоқ

(99) Жауап беруге қиналамын

25. Сіз қалай ойлайсыз, егер Сіздің қалаңыздың жастарында есірткі пайдалануға деген құмары пайда болса, олар оны қай жерден сатып ала алар еді? (ҮШ ЖАУАПТАН КӨП ЕМЕС)

1. Оқып жатқан оқу орнында
2. Достарынан
3. Дискотекада
4. Базарда
5. Вокзалда
6. Басқасы (жазыңыз) _____

7. Мен жастардың есірткіні қайдан сатып алатынын білмеймін

26. Сіз қалай ойлайсыз, нәліктен Сіздің қалаңыздың жас адамдары есірткіні пайдалана бастайды? (ЕКІ ЖАУАПТАН КӨП ЕМЕС)

1. Артық ақша мен уақыттың болуы кезіндегі қызығушылықтан
2. Есірткіні таратушыға жоқ деп айтуға ерік күші жетпейді
3. Өмір қиындықтарынан қиял әлеміне кету құмары
4. Сәннен қалмау, «мықты» болып көрінуге ұмтылыс
5. Денсаулыққа және өмірдің өзіне жауапсыз қарау
6. Басқасы (жазыңыз) _____

(99) Жауап беруге қиналамын

27. Соңғы үш айда сіз өзіңіздің құрбыларыңызға қатысты қандай да бір зорлық-зомбылықтан немесе физикалық күш көрсетуден зардап шеккені жөнінде куәгер болдыңыз ба? (БІР жауап)

1. Жиі -----→ № 28 СҰРАҚҚА КӨШІҢІЗ
2. Кейде-----→ № 28 СҰРАҚҚА КӨШІҢІЗ
3. Ешқашан -----→ № 29 СҰРАҚҚА КӨШІҢІЗ
4. Басқасы (жазыңыз) _____

(99) Жауап беруге қиналамын -----→ № 29 СҰРАҚҚА КӨШІҢІЗ

28. Айтыңызшы, Сіздің құрдасыңызға қатысты физикалық немесе басқа озбырлық кіммен жасалды? (БІР жауап)

1. Ата-ана
2. Мұғалім
3. Сыныптас / сыныптас қыз
4. Құрдас
5. Басқасы (жазыңыз) _____

(99) Жауап беруге қиналамын

29. Сіздің ойыңызша, жастардың төмен табыс деңгейі қылмыс жасаудың себебі бола алады ма? (БІР жауап)

1. Әрине, сөзсіз бола алады, төмен материалдық жағдай қылмыстылық деңгейімен тығыз байланысты
2. Ия, деседе болады, себебі, негізінен кедейшіліктен қылмыскерлер пайда болады, бірақ оның одан да басқа себептері бар
3. Жоқ, десе болады төмен табыс деңгейі қылмыс жасау себебі бола алмайды
4. Үзілді-кесілді жоқ, жастардың материалдық жағдайы қылмысқа деген бейімділікпен ешбір байланысты емес

(99) Жауап беруге қиналамын

30. Сіздің пікіріңізше өз-өзіне қол жұмсау мәселесі Алматы жастары үшін өзекті болып табылады ма? (БІР жауап)

1. Иә, бұл мәселе біздің қаламыздың жастары үшін аса өзекті
2. Бұл мәселе бар, бірақ ол соншалықты өткір емес
3. Суицид мәселесі қала жастарына мүлдем қатысты емес

4. Басқасы (жазыңыз) _____
(99) Жауап беруге қиналамын

31. Сіздің туыстарыңыздың немесе таныс жас адамдарыңыздың ішінде бұрында өз-өзіне қол жұмсау әрекеттерін жасағандар бар ма? (БІР жауап)

1. Иә, менің таныс адамдарымның арасында осындай жағдай болғанын білемін
 2. Мен мұндай жағдайлар туралы естідім, бірақ олар маған таныс емес адамдарға қатысты болды
 3. Мен мұндай жағдайлар туралы ешқашан естімегенмін
 4. Басқасы (жазыңыз) _____
- (99) Жауап беруге қиналамын

32. Сіз қалай ойлайсыз, жастар арасында өз-өзіне қол жұмсау әрекеттерін жасаудың себебі не болуы мүмкін? (ҮШ ЖАУАПТАН КӨП ЕМЕС)

1. Жұмыссыздық, жұмыс табу және өзін және өз отбасын асырай алу мүмкіндігінің болмауы
 2. Кедейшілік, төмен өмір сүру деңгейі
 3. Ата-аналардың, жақын туыстардың болмауы (немесе олардан айырылу)
 4. Табыспаған, жауапсыз махаббат
 5. Ата-аналармен, отбасы мүшелерімен дау-жанжалдар
 6. Жалғыздық немесе оның алдындағы қорқыныш
 7. Есірткі немесе алкогольдік тәуелділік
 8. Қорқыныш және болашақтағы белгісіздік
 9. Депрессия
 10. Айналасындағы адамдармен дау-жанжалдар
 11. Басқасы (жазыңыз) _____
- (99) Жауап беруге қиналамын

4 БЛОК. ЖАСТАРДЫҢ СУБМӘДЕНИЕТІНЕ ТАРТЫЛУ

33. Айтыңызшы, Сіз әдетте бос уақытты қалай өткізесіз? (ҮШ ЖАУАПТАН КӨП ЕМЕС)

1. Үйде отбасы арасында
 2. Отбасымен, жақындарыммен табиғатқа шығамын
 3. Теледидар, видео көремін
 4. Музыка тыңдаймын
 5. Компьютер ойындарын ойнаймын
 6. Интернетте, әлеуметтік желіде сөйлесемін
 7. Спорт секциясына барамын, спортпен шұғылданамын
 8. Оқимын, сурет саламын, музыкамен айналысамын
 9. Достарыммен, таныстарыммен кездесемін
 10. Қосымша ақша табамын
 11. Театрға, операға, концерттерге барамын
 12. Кинотеатрға барамын
 13. Кәсіби курстарға барамын
 14. Тілдік курстарға барамын
 15. Мешітке / шіркеуге барамын
 16. Қоғамдық-саяси қызметпен айналысамын
 17. Басқасы (жазыңыз) _____
 18. Ештеме жасамаймын, жай демаламын
 19. Бос уақытым жоқ
- (99) Жауап беруге қиналамын

34. Сіздің достарыңыз көп пе? (БІР жауап)

1. Иә, менің достарым көп
 2. Менің 1-2 жақын достарым / құрбыларым бар, қалғандары – жәй таныстар
 3. Жақын достарым жоқ, таныстар көп
 4. Менің достарым жоқ
 5. Басқасы (жазыңыз) _____
- (99) Жауап беруге қиналамын

35. Сіз қазіргі уақытта қандай да бір субмәдениеттің өкілі болып табыласыз ба? (БІРНЕШЕ жауапқа рұқсат етіледі)

1. Эмо
2. Готы
3. Треш

4. Хипстерлер
 5. Аниме
 6. Гламур
 7. Хиппи
 8. Панки
 9. Рэперлер
 10. Рокерлер
 11. Футбол жанкүйерлері
 12. Геймерлер
 13. Паркур
 14. Байкерлер
 15. Автошабандоздар
 16. Брейк-данс
 17. Граффити
 18. Хип-хоп
 19. Барды
 20. Басқасы (жазыңыз) _____
 21. Жоқ, қандай да бір субмәдениеттің өкілі болып табылмаймын----- → № 37 СҰРАҚҚА КӨШІҢІЗ
- (99) Жауап беруге қиналамын

36. Сіз үшін берілген қоғамдастықтың мүшесі болу қаншалықты маңызды? (БІР жауап)

1. Өте маңызды, өмірімнің барлық мәні сонда
2. Бұл хобби, уақытты қызықты өткізу әдісі
3. Бұл жастар арасында мода болып келеді
4. Маңызды емес, жәй уақыт өткізгім келеді
5. Басқасы (жазыңыз) _____

(99) Жауап беруге қиналамын

37. Сіздің достарыңыздың және таныстарыңыздың арасында жастар субмәдениетінің өкілі бар ма? (БІР жауап)

1. Иә
2. Жоқ

(99) Жауап беруге қиналамын

38. Сіз қалай ойлайсыз, неліктен жастар жастардың субмәдениетіне кіреді? (ЕКІ ЖАУАПТАН КӨП ЕМЕС)

1. Жастардың субмәдениетінің өкілі болу мода болып келеді
2. Құмарлық пен қызығушылықтан
3. Өзінің қоғамдағы стандарттарға қарсы наразылығын көрсету үшін
4. Өзін жеке тұлға ретінде дамыту, өзінің шығармашылық таланттарын ашу
5. Жақындармен және достармен сөйлесу қиындықтарынан, олардың тарапынан түсінбеушіліктен
6. Қоғамнан бөлініп шығу, жалпы барлығының назарын аударту үшін
7. Басқасы (жазыңыз) _____

(99) Жауап беруге қиналамын

39. Сіз қалай ойлайсыз, неліктен адамдар қоғамда ресми емес жастардың субмәдениет өкілдерімен тілдесуге қорқады және олардан қашуға тырысады? (БІР жауап)

1. Қоғамдағы нормалардан және стандарттардан ерекшеленетін барлығы қорқыныш мен үрей тудырады
2. Ресми емес жастардың ұйымдары нашақорлықпен, алкоголизммен және қылмыспен байланыстырылады
3. Шамданған сыртқы келбеті мен стандартты емес бет-әлпеті тартпайды
4. Біздің қоғам жаңа нәрсені қиын қабылдайды
5. Басқасы (жазыңыз) _____
6. Адамдар жастардың субмәдениет өкілдеріне түсінікпен байсалды қарайды

(99) Жауап беруге қиналамын

5 БЛОК. ЖАСТАРДЫҢ ДІНШІЛДІГІ ЖӘНЕ АЗАМАТТЫҚ БЕЛСЕНДІЛІГІ

40. Сіздің пікіріңізше соңғы үш-бес жылда Сіздің қалаңыздағы жастардың діншілдігі төмендеп келе ме әлде өсіп келе ме? (БІР жауап)

1. Төмендеуде

2. Өсуде
 3. Басқасы (жазыңыз) _____
- (99) Жауап беруге қиналамын

41. Дінге берілген жастар Сіздің қалаңыздағы қоғамдық-саяси жағдайға әсер етеді ме? (БІР жауап)

1. Иә, бұл қоғамдық шиеленіс тудырады
 2. Иә, дін ұстаушы адамдар өздерінің еріктерін басқаларға таңуға, өздерінің тәртіптерін орнатуға тырысады
 3. Иә, дін ұстаушы адамдар қоғамға үйлесімділік алып келеді
 4. Жоқ, діни жастар қоғамдық-саяси жағдайға ешбір әсер етпейді
 5. Басқасы (жазыңыз) _____
- (99) Жауап беруге қиналамын

42. Сіздің пікіріңізше, жас адам дінде нені іздейді? (ЕКІ ЖАУАПТАН көп емес)

1. Тәртіп пен реттілікті
 2. Басқаларынан ерекше болу мүмкіндігін
 3. Күрделі өмір кезеңіне сүйенішті
 4. Өмір мәні мен түсінігін
 5. Қолдау көрсететін рухани тәлімгерді
 6. Ниеттес адамдардың қауымдастығын, олардың әртүрлі өмір сүру саласында қолдауларын
 7. Жақсыға деген үмітті, сенімді
 8. Басқасы (жазыңыз) _____
- (99) Жауап беруге қиналамын

43. Сізде дінге қатты берілген адамдар қандай сезімдер тудырады? (БІР жауап)

1. Қуаныш, мен оларды құрметтеймін және оларды қолдау керек деп есептеймін
 2. Бұл үлкен ерік күші бар адамдар, бірақ мен мұндай болғым келмейді
 3. Терең діни адамдардың тілдесуде проблемалары болады
 4. Діни жастар мені қорқытады, мен олармен тілдесуден қашуға тырысамын
 5. Маған бәрібір, мен оларға немқұрай қараймын
 6. Басқасы (жазыңыз) _____
- (99) Жауап беруге қиналамын

44. Сіздің заңды құқықтарыңыз бұзылған жағдайда сіз не істейсіз? (ҮШ ЖАУАПТАН көп емес)

1. Бұқаралық ақпарат құралдарында сөз сөйлеймін
2. Үнпарақтар тарата бастаймын
3. Жұмысқа шықпаймын
4. Сотта лауазымды тұлғалардың әрекеттеріне шағымданамын
5. Жергілікті және орталық билік органдарына жүгінемін
6. Кәсіподаққа жүгінемін
7. Өз жерлестеріме көмекке жүгінемін
8. Мені таныстыратын депутатқа жүгінемін
9. Аштық жариялаймын
10. Теміржолды, авто тас жолын жауып тастаймын
11. Бейбітшілік демонстрацияларға, наразылық митингтеріне қатысамын
12. Ереуілге қатысамын
13. Өткір мәселелерді шешу үшін жұмыс кездесулеріне қатысамын
14. Қолыма қару алып өз құқықтарын қорғайтын боламын
15. Басқасы (жазыңыз) _____

45. Сіз қалай ойлайсыз, қазір Сіздің қалаңызда наразылық акциясының пайда болу ықтималдылығы бар ма (БІР жауап)

1. Әрине иә
 2. Иә шығар
 3. Жоқ шығар
 4. Әрине жоқ
- (99) Жауап беруге қиналамын

46. Сізді көпшілік наразылық акциясына баруға қандай мәселе мәжбүрлейді? (КЕЗ КЕЛГЕН ЖАУАПТАРЫ САНЫНАН рұқсат етіледі. СҰХБАТ АЛУШЫ КАРТОЧКАЛАРДЫ таратады)

1. Мектептегі / колледждегі / ЖОО-дағы мәселелер
2. Жұмыстағы қысқарту / жұмыстан босату
3. Коммуналдық қызметтерге негізсіз тарифтерді көтеру
4. Еңбек ақыны/стипендияны/ жәрдемақыны төлеу бойынша кідіріс
5. Медициналық мекеме жұмыскерлерінің немқұрайлығы және кәсіпқой еместігі
6. Несиелер және ипотека бойынша төлемдердің артуы
7. Негізсіз айыппұлдар
8. Экологиялық жағдайдың нашарлауы
9. Билік әрекеттерімен қанағаттанбау
10. Әділсіз сот шешімдері
11. Қабылданатын реформалармен келіспеушілік
12. Этникалық негіздегі құқықтардың бұзылуы
13. Тұрғын үй мәселелері
14. Тамақтану, жанар-жағармай материалдар (ЖЖМ) өнімдері, дәрі-дәрмектер бағаларының өсуі
15. Басқасы
(жазыңыз) _____
16. Мені ешнәрсе ашық қарсы шығуға мәжбүрлей алмайды
(99) Жауап беруге қиналамын

47. Сіз біздің мемлекетіміздің саяси өмірінде болып жатқан оқиғалардың дамуына қызығушылық білдіресіз бе? (БІР жауап)

1. Иә, мен оқиғалар мен жаңалықтардың дамуын мұқият бақылаймын
 2. Оқиғалардың дамуын бақылаймын, бірақ бұл маған қызықты емес
 3. Жоқ, бұл мені қызықтырмайды
 4. Басқасы (жазыңыз) _____
- (99) Жауап беруге қиналамын

48. Сіз қандай қоғамдық ұйымның мүшесі болып табыласыз? (ҮШ ЖАУАПТАН КӨП ЕМЕС)

1. Жастар ұйымы
2. Саяси бірлестік, партия
3. Ұлттық мәдени бірлестік
4. Спорт ұйымы
5. Қызығушылықтар (автоәуесқойлар, жануарларды қорғау және т.б.) бойынша клуб
6. Аула клубы
7. Ғылыми, шығармашылық бірлестіктер
8. Діни бірлестіктер
9. Басқасы (жазыңыз) _____
10. Жоқ, болып табылмаймын, себебі бұл маған қызықты емес----- → № 50 СҰРАҚҚА КӨШІҢІЗ
11. Жоқ, болып табылмаймын, себебі менің қоғамдық қызметтерге қатысатын уақытым жоқ ----- → № 50 СҰРАҚҚА КӨШІҢІЗ

(99) Жауап беруге қиналамын

49. Сіз үшін берілген ұйымдарға қатысу ынтасы не болып табылады? (ЕКІ ЖАУАПТАН КӨП ЕМЕС)

1. Қоғамға, адамдарға пайдалы болу ықыласым
2. Жұмыс тәжірибесін және жалпы өмірлік тәжірибені меңгеру
3. Көп адамдармен танысу ықыласым
4. Аса жоғары әлеуметтік мәртебе алу талпынысым
5. Мансаптық саты бойынша жылжу талпынысым
6. Басқасы (жазыңыз) _____

(99) Жауап беруге қиналамын

50. Сіз волонтерлер туралы білесіз бе немесе естідіңіз бе? (БІР жауап)

1. Иә, мен белсенді қатысушы волонтер болғанмын / қазір волонтер болып табыламын
2. Иә, мен бұл жөнінде естідім, бірақ ешқашан қатыспадым) ----- → № 52 СҰРАҚҚА КӨШІҢІЗ
3. Жоқ, бірінші рет естіп тұрмын----- → № 52 СҰРАҚҚА КӨШІҢІЗ

(99) Жауап беруге қиналамын

51. Айтыңызшы, Сізге волонтер болуға не түрткі болды? (ЕКІ ЖАУАПТАН КӨП ЕМЕС)

1. Басқаларға көмектесу ықыласым
2. Айналада болып жатқандар үшін жауапкершілік сезімі
3. Өмірлік тәжірибе алу ынтам
4. Кішкене ақша табу ынтам
5. Әлемді өзгерту ықыласым
6. Басқасы (жазыңыз) _____

(99) Жауап беруге қиналамын

52. Сіз волонтерлік қызметпен айналысқыңыз келеді ме? (БІР жауап)

1. Иә, бірақ қайда жүгіну керектігін білмеймін
2. Иә, бірақ бос уақытым жоқ
3. Иә, егер сыйақы болса
4. Жоқ, себебі бұл бос іс
5. Жоқ, себебі бұл қызықты емес
6. Басқасы (жазыңыз) _____

(99) Жауап беруге қиналамын

53. Сіз сайлауларға қатысасыз ба? (БІР жауап)

1. Әрқашан, бірде-біреуін өткізбеймін
2. Егер уақытым болса, қатысуға тырысамын
3. Ешқашан, себебі мұның мағынасы жоқ деп есептеймін, олардың нәтижелерінің дұрыстығына сенбеймін
4. Ешқашан, себебі бұл маған қызықты емес
5. Мен дауыс бере алмаймын, мен әлі 18 жасқа толған жоқпын
6. Басқасы (жазыңыз) _____

(99) Жауап беруге қиналамын

54. Сіздің қызығушылықтар бойынша клубтар жұмысына қатысу тәжірибеңіз бар ма (дебаттық клуб, интеллектуалдық ойындар, шығармашылық ұжымдары, би топтары және т.б.)? (БІР жауап)

1. Иә, жарты жылдан астам уақыт бойы клуб жұмысына белсене қатысамын ----- → № 55 СҰРАҚҚА КӨШІҢІЗ
2. Иә, мен кей уақыттарда әртүрлі клубтарға қатысамын ----- → № 55 СҰРАҚҚА КӨШІҢІЗ
3. Тек бір рет қатысқанмын ----- → № 55 СҰРАҚҚА КӨШІҢІЗ
4. Жоқ, қатыспағанмын, бірақ қызығушылықтар бойынша клубқа қатысатын адамдарды білемін
5. Жоқ мұндай клубтар туралы ештеме білмеймін
6. Басқасы (жазыңыз) _____

(99) Жауап беруге қиналамын

55. Сіз үшін клубтар қызметіне қатысу – бұл алдымен...? (БІР жауап)

1. Адамдармен қатынасу мүмкіндігі
2. Өздігінен жетілу мүмкіндігі
3. Әлемді жақсы жаққа қарай өзгерту мүмкіндігі
4. Ақша табу мүмкіндігі
5. Өмірлік тәжірибе алу мүмкіндігі
6. Өз уақытыңды пайдамен өткізу мүмкіндігі
7. Белгілі бір дағдыларды дамыту мүмкіндігі
8. Басқасы (жазыңыз) _____

(99) Жауап беруге қиналамын

ӨТІНІШ, СОҢЫНДА ӨЗІҢІЗ ТУРАЛЫ КЕЙБІР ДЕРЕКТЕРГЕ МӘЛІМЕТ БЕРІҢІЗ

D1. Сіздің жынысыңыз: 1. Ер 2. Әйел

D2. Сіздің толық жасыңыз нешеде екендігін көрсетіңізші? _____

D3. Сіздің ұлтыңыз?

1. Қазақ
2. Орыс
3. Басқа ұлт (көрсетіңіз) _____

D4. Сіздің біліміңіз:

1. Жоғары, оқу дәрежесімен (кандидат/ғылым докторы, PhD докторы)

2. Жоғары академиялық дәрежемен (бакалавр/маман/магистр)
3. Аяқталмаған жоғары
4. Орта мамандандырылған/кәсіби білім
5. Жалпы орта
6. Толық емес орта
7. Білімім жоқ

D5. Айтыңызшы, Сіз қайда тұрасыз?

1. Ата-анаммен/туыстарыммен тұрамын
2. Жеке пәтерде/үйде тұрамын
3. Жалға алынған пәтерде/бөлмеде, жатақханада тұрамын
4. Басқасы (жазыңыз) _____

D6. Сіздің отбасы жағдайыңыз:

1. Үйленген / тұрмыс құрған
2. Азаматтық некеде (бірге тұрамын)
3. Бойдақ / тұрмыс құрмағам
4. Тұл ер адам/ Тұл әйел
5. Ажырасқанмын

D7. Айтыңызшы, Сіздің неше балаңыз бар?

1. Балаларым жоқ
2. Бір бала
3. Екі бала
4. Үш бала
5. Төрт немесе одан көп бала

D8. Сіз өз отбасыңыздың материалдың жағдайын қалай бағалар едіңіз?

1. Толық жетістік, қаражатқа шектелмеген
2. Ақша жылжымайтын мүлікті (саяжай немесе пәтер) сатып алудан басқа барлығына жетеді
3. Ақша жетеді, бірақ жаңа автомобиль сатып алу қиындау
4. Ақша барлық қажеттіліктерге жетеді, бірақ ірі тұрмыс техникасын сатып алу қиындау
5. Ақша тамаққа жетеді, бірақ киімдер сатып алу қиындау
6. Ақша әрдайым тамаққа жетіп отырмайды
(99) Жауап беруге қиналамын

D9. Қазіргі уақытта Сіз жұмыс істейсіз бе?

1. Жоқ, мен тек оқимын -----→ **САУАЛНАМАНЫ ТОЛТЫРУДЫ АЯҚТАУ**
2. Оқимын және бір уақытта жұмыс істеймін (қосымша ақша табамын)
3. Иә, мен жұмыс істеймін
4. Мен оқымаймын, жұмыс істемеймін және жұмысты іздемеймін ----→ **САУАЛНАМАНЫ ТОЛТЫРУДЫ АЯҚТАУ**
5. Мен оқымаймын, жұмыс істемеймін (жұмысты іздеудемін) -----→ **САУАЛНАМАНЫ ТОЛТЫРУДЫ АЯҚТАУ**
(99) Жауап беруге қиналамын

D10. Негізгі қызмет түріңізді көрсетіңізші?

1. Мемлекеттік қызмет, мемлекеттік орган бөлімшелері
2. Ішкі Істер министрлігінің құрылымдары, ҰҚК, қарулы күштер
3. Өнеркәсіптік өндіріс (зауыт, фабрика)
4. Медицина
5. Білім және ғылым
6. Мәдениет және спорт
7. Сауда
8. Қызмет көрсету аясы (сән салоны, тігін шеберханасы, фитнес клубтар және т.б.)
9. Құрылыс
10. Қаржы саласы (сақтандыру, банктер және т.б.)
11. Ауыл-шаруашылығы
12. Басқасы (жазыңыз) _____
(99) Жауап беруге қиналамын

СІЗГЕ СҰРАУҒА ҚАТЫСҚАНЫҒЫЗ ҮШІН АЛҒЫС АЙТАМЫЗ!

Біздің Астана қаласындағы телефонымыз (7172) 27 81 59. Сіз бізге қоңырау шала аласыз және өз сұрақтарыңызды қоя аласыз.

СҰХБАТ АЛУШЫНЫҢ ЖҰМЫСЫН БАҚЫЛАУ ҮШІН САУАЛНАМАНЫ ТОЛТЫРҒАННАН KEЙІН СҰРАУДЫҢ ӨТКІЗІЛГЕНІН МАҚҰЛДАУ МАҚСАТЫНДА СІЗГЕ ҚОҢЫРАУ ШАЛУЫ МҮМКІН. ОЛ ҮШІН СІЗДЕН ӨЗІҢІЗДІҢ ТЕЛЕФОН НӨМІРІҢІЗДІ ХАБАРЛАУДЫ СҰРАЙМЫЗ.

Сұхбат алушының ТАӨ	Сұхбат алушының №
Сұрау күні	Сұхбат алушының қолы

КОД _____ ЕНГІЗУ _____

Сауалнама сұрақтарына жауаптарды сызықтық үлестіру
Сізді, жалпы қазір сүріп жатқан өміріңіз қанағаттандырады ма?

	Саны	%
Толығымен қанағаттандырады	201	40,2
Қанағаттандырады деуге болады	231	46,2

Қанағаттандырмайды деуге болады	52	10,4
Мүлдем қанағаттандырмайды	14	2,8
<i>Жауап беруге қиналамын</i>	2	0,4

Айтыңызшы, Сіздің жеке өзіңіздің тұрғын үйіңіз бар ма?

	Саны	%
Иә, жеке өзімнің тұрғын үйім бар	114	22,8
Жоқ, мен ата-анаммен бірге тұрамын	240	48
Жоқ, мен туыстармен (достармен және / немесе таныстармен) бірге тұрамын	30	6
Жоқ мен пәтер, бөлме жалдаймын	108	21,6
Жоқ, мен студенттер жатақханасында тұрамын	6	1,2
Басқасы	2	0,4

Сіз өзіңіздің қазіргі тұрғын үй жағдайымен қанағаттанасыз ба?

	Саны	%
Иә, толығымен қанағаттанамын	269	53,8
Иә, жартылай қанағаттанамын	143	28,6
Жоқ, қанағаттанбаймын	87	17,4
Басқасы	-	-
<i>Жауап беруге қиналамын</i>	1	0,2

Айтыңызшы, Сіз неліктен өзіңіздің тұру жағдайыңызға қанағаттанбайсыз?

	Саны	%
Жайсыз тұрғын үй (үйде су құбырының және кәріз жүйесінің болмауы)	15	6,4
Ескірген тұрғын үй (үй, пәтер)	62	26,6
Танымал емес аудан (орталықтан қашық болу, нашар экологиялық жағдай және т.б.)	43	18,5
Ауданда дамыған инфрақұрылымның болмауы (балабақшалардың, мектептердің, ауруханалардың, супермаркеттердің және т.б. болмауы)	19	8,2
Тұрғындардың көп болуына байланысты тар болуы	65	27,9
Коммуналдық қызметтердің жоғары бағасы	86	36,9
Жалға берілетін тұрғын үйдің жоғары бағасы	86	36,9
Басқасы (Өзімнің жеке үйімді қалаймын, нашан істейтін КСК, кептелістер, басқа қалада тұру, кальяның иісі, шу, ипотеканы алу қиын)	18	7,6
<i>Жауап беруге қиналамын</i>	7	3

Сіз қазіргі сәтте оқисыз ба?

	Саны	%
Иә, мен мектепте оқимын	46	9,2
Иә, мен колледжде, училищеде және т.б. оқимын	34	6,8
Иә, мен университетте, институтта, академияда және т.б. оқимын.	108	21,6
Жоқ, қазіргі сәтте мен оқымаймын	311	62,2
Басқасы (ия, мен сырттай оқимын)	1	0,2
<i>Жауап беруге қиналамын</i>	-	-

Сіздің ойыңызша, заманауи Қазақстанда жоғары білім жас адамға не бере алады?

	Саны	%
Тұрақты еңбек ақы кепілдігін	201	40,2
Жоғары табыс	153	30,6
Маңсаптық өсім мүмкіндігін	186	37,2
Жоғары әлеуметтік мәртебе	107	21,4
Еңбек нарығындағы бәсеке қабілеттілікті	131	26,2
Өздігінен даму мүмкіндігін	117	23,4

Қалаған жұмысқа орналасу мүмкіндігін	119	23,8
Басқасы (<i>жоғары білім ешқандай артықшылық бермейді, шетелде оқу мүмкіндігі, білім</i>)	2	0,4
Жоғары білім ешқандай басымдықтар бермейді	60	12
<i>Жауап беруге қиналамын</i>	8	1,6

Сіз қалай ойлайсыз, Сіздің қатарыңыздағы жастардың жұмыс іздеуде және жұмысқа орналасуларында қиындықтар кездесе ме?

	Саны	%
Иә, жастардың үнемі жұмысқа орналасу кезінде қандай да бір мәселелер кездеседі	266	53,2
Жастар, мамандық бойынша жұмысқа орналасуда қиындықтар көреді. Арнайы кәсіби дағдыларды талап етпейтін жұмысты табу қиынға түспейді.	160	32
Мен тұратын қалада жастарда жұмысқа орналасу туралы мәселесі бойынша кедергілер жоқ	33	6,6
Басқасы	1	0,2
Мен оқимын, жұмыс іздемеймін, менің жұмыс іздеу, жұмысқа орналасу тәжірибем жоқ	34	6,8
<i>Жауап беруге қиналамын</i>	6	1,2

Егер Сіз жұмыссыз қалатын болсаңыз, Сіздің пікіріңізше сіз қаншалықты тез өзіңізге лайықты жұмысты таба аласыз?

	Саны	%
Мен жұмысты ең қысқа мерзімде табамын	111	22,2
Жұмыс іздеу белгілі бір қиындықтарды тудырады, бірақ үш айдың аралығында мен жұмыс тауып аламын	227	45,4
Жаңа жұмыс іздеу – бұл жас адамның ең үлкен мәселесі, жақсы жағдайда жұмысты жарты жылдың аралығында табамын	95	19
Басқасы (<i>жасына қарай жұмыс табу қиын, тек таныс арқылы</i>)	2	0,4
Оқимын, жұмыс іздемеймін, менің жұмыс іздеу, жұмысқа орналасу тәжірибем жоқ	57	11,4
<i>Жауап беруге қиналамын</i>	8	1,6

Сіздің пікіріңізше, Сіздің қалаңыздағы жастардың жұмысқа орналасуына не кедергі келтіреді?

	Саны	%
Еңбек нарығындағы жас мамандардың төмен бәсекеге қабілеттілігі	134	26,8
Алынған білім мен бос орынның функционалдық талаптарының сәйкес келмеуі	141	28,2
Жұмыс тәжірибесінің болмауы	278	55,6
Жұмыс берушілердің парақорлығы, сыбайлас жемқорлығы	157	31,4
Этникалық (ұлттық) белгілері бойынша кемсіту	42	8,4
Әйелдер немесе ерлер жыныстарына қатысты кемсіту	26	5,2
Денсаулық жағдайы	36	7,2
Төмен еңбек ақы	233	46,6
Жас баланың болуы	31	6,2
Жас мамандардың жоғары кеудемсоқтығы	46	9,2
Тұратын ауданда жұмыс орындарының болмауы	89	17,8
Ешқандай кедергі жоқ	19	3,8
Басқасы (<i>Еріншектік, өздері кінәлі, ештеңе ойламаймын, зейнеткерлер өз орындарын босатпайды, сондықтан жас адамдар жұмыс таба алмайды, таныстардың көп болуы, жасқа байланысты</i>)	12	2,4

Жауап беруге қиналамын	9	1,8
------------------------	---	-----

Сіздің ойыңызша, Алматыда мигранттармен байланысты мәселелер бар ма?

	Саны	%
Иә, қалада алыс шетелден (Қытай, Пәкістан, Үндістан, басқ.) келген мигранттар көп	70	14
Иә, ТМД мемлекеттерінен (Ресей, Молдова, Украина, Беларусь) келген мигранттар көбейді	21	4,2
Иә, Алматыда Орталық Азия мемлекеттерінен (Өзбекстан, Қырғызстан, Тәжікстан және басқ.) келген келушілердің саны өте көп	109	21,8
Иә, қалада Қазақстанның басқа облыстарынан келушілер көп	121	24,2
Иә, қалада Алматы облысынан келген мигранттар көп	18	3,6
Жоқ, Алматыда қоныс аудару мәселесі жоқ	132	26,4
Басқасы (Мигранттар барлық жерде, иммигранттармен мәселелер бар)	2	0,4
Жауап беруге қиналамын	27	5,4

Алматыда қоныс аударумен байланысты қандай мәселелер туындайды?

	Саны	%
Мигранттар барлық жұмыс орындарын иеленеді	65	17,7
Қылмыстылықтың өсуі	120	32,6
Тұрғын үй бағасының өсуі	48	13
Тәртіпсіздік пен митингтердің пайда болуы	20	5,4
Қаладағы антисанитария	39	10,6
Қала инвесторлар үшін, туристер үшін аз тартымды бола бастайды	12	3,3
Мигранттар ешқандай мәселелер тудырмайды	39	10,6
Басқасы (заттардың бағасын арзандатады, автокөліктер мен адамдар тым көп, қайыршылық)	3	0,9
Жауап беруге қиналамын	22	6

Егер Алматы халқының қоныс аударуымен байланысты жағдайды қарастыратын болсақ, төменде аталған пікірлердің қайсысымен Сіз келісетін едіңіз, соны белгілеңіз?

	Саны	%
Қалаға мигранттарды қабылдау керек емес	60	12
Қалаға келетін мигранттардың санын қатаң реттеп отыру керек	153	30,6
Алматы тек кәсіпқой мамандарды ғана қабылдауы керек	71	14,2
Мемлекеттің кез келген азаматының Алматыға келуге, тұруға және осы жерде жұмыс істеуге құқығы бар	170	34
Алматыға мигранттарды тарту керек, себебі жұмыс қолдарын қажет етеді	34	6,8
Басқасы (жазыңыз)	-	-
Жауап беруге қиналамын	12	2,4

Сіз Алматыда қанша уақыт өмір сүріп келесіз?

	Саны	%
Мен және менің ата-анам осы жерде туған	114	22,8
Мен осы жерде дүниеге келдім	148	29,6
Мен Алматыда 20 жылдан астам тұрамын	32	6,4
Мен Алматыда 10 жылдан астам тұрамын	92	18,4
Мен Алматыда 5 жылдан астам тұрамын	52	10,4
Алматыда кемінде 5 жыл тұрамын	44	8,8
Алматыға уақытша келдім (оқуға немесе жұмысқа)	18	3,6

Айтыңызшы, Сіз қазақстандық жастардың Қазақстаннан басқа мемлекетке білім алу үшін кетуіне қалай қарайсыз?

	Саны	%
Құптаймын, шетелде жақсы білім алу мүмкіндігі бар	292	58,4
Егер білім алғаннан кейін, олар Қазақстанға қайтып оралған жағдайда ғана құптайтын шығармын	108	21,6
Құптамайтын шығармын, себебі оқып алып, олар шетелде тұруға қалады, «білімді адамдардың көшуі» орын алады	42	8,4
Құптамаймын, себебі бұл патриоттық емес	13	2,6
Бейтарап, маған бәрібір	44	8,8
Басқасы	-	-
<i>Жауап беруге қиналамын</i>	1	0,2

Айтыңызшы, Сіз күндердің күнінде басқа мемлекетке білім алу үшін, мысалы университетке немесе колледжге түсу үшін барғыңыз келді ме?

	Саны	%
Жоқ, барғым келмеді, мен білімді Қазақстанда аламын	81	16,2
Жоқ, менің қазақстандық білімім бар және шетелде білім алуды жоспарламаймын	104	20,8
Иә, мен басқа мемлекетке оқуға барғым келеді, бірақ менің мүмкіндігім жоқ.	152	30,4
Иә, мен басқа мемлекетке оқуға барғым келеді, бірақ менің ата-аналарым (жақын туыстарым) менің кетуіме қарсы	40	8
Иә, мен жоғары білім алу үшін басқа мемлекетке баруды жоспарлаймын	91	18,2
Мен шетелде білім алдым	26	5,2
Басқасы (себебі, ата- анам осында тұрады)	1	0,2
<i>Жауап беруге қиналамын</i>	1	0,2

Егер Сіздің мүмкіндігіңіз болса, сіз қай жерде жоғары білім алуды қалар едіңіз?

	Саны	%
Еуропада	124	42,5
АҚШ-та	84	28,8
Қытайда	16	5,5
Түркияда	21	7,2
Ресейде	36	12,3
Басқасы(Кореяға, Канадаға, Дубайға, Францияға)	10	3,4
<i>Жауап беруге қиналамын</i>	1	0,3

Неліктен Сіз шетел ЖОО оқығыңыз келеді?

	Саны	%
Ол жақтың білім сапасы жоғары	192	65,5
Шетел білімін алу беделді	95	32,4
Әлемді көргім келеді, ой өрісімді кеңейткім келеді	168	57,3
Ол жақта жатақханада тұрудың ыңғайлы жағдайлары бар	21	7,2
Жоғары стипендия ұсынады	31	10,6
Шетелдегі корпустардың, кабинеттердің және зертханалардың үздік техникалық, компьютерлік жабдықталуы	60	20,5
Шетелде жұмысқа орналасу және сол жақта қалу оңай	52	17,7
Шет тілдерді меңгеру мүмкіндіктері	91	31,1
Менің менталитетім жергілікті халыққа сәйкес келмейді	16	5,5
ЖОО-на түсу оңай	14	4,8
Тегін білім беру	17	5,8

Басқасы (Мен қазақстандық білім үшін, шетелде оқығым келмейді, Қазақстаннан көшіп кеткім келеді, білікті оқытушылар)	3	0,9
Жауап беруге қиналамын	-	-

Айтыңызшы, Сіз дұрыс тамақтану режимін сақтайсыз ба?

	Саны	%
Иә	69	13,8
Көбінесе ия, бірақ кейде сақталмай қалады	169	33,8
Сирек	174	34,8
Жоқ, ешқашан тамақтану режимін сақтаған емеспін	87	17,4
Басқасы	-	-
Жауап беруге қиналамын	1	0,2

Сіз қаншалықты жиі спорт залына, стадионға, бассейнге және т.б. барасыз?

	Саны	%
Аптасына екі немесе одан көп рет	90	18
Айына үш-төрт рет	84	16,8
Айына бір рет	67	13,4
Жылына бірнеше рет	70	14
Басқасы	3	0,6
Спорт мекемелеріне бармаймын	185	37
Жауап беруге қиналамын	-	-

Айтыңызшы, Сіз шылым шегесіз бе?

	Саны	%
Иә	124	24,8
Жоқ	374	74,9
Жауап жоқ	1	0,2

Егер шылым шексеңіз, қаншалықты жиі шегесіз?

	Саны	%
Тұрақты, әр күн сайын	96	77,4
Аптасына бірнеше рет	23	18,5
Айына бірнеше рет	5	4
Айына бір реттен сирегірек	-	-
Жауап беруге қиналамын	-	-

Сіз қалай ойлайсыз, Алматы жастары қаншалықты алкогольге бейім болып келеді?

	Саны	%
Алкоголизм мәселесі қала жастары үшін өте өзекті	145	29
Иә, Алматы жастары алкогольді аздап қолданады, бірақ бұл мәселе емес	230	46
Алкогольді тек криминалды өмір салтын ұстанатын жастар ғана пайдаланады	69	13,8
Берілген мәселе Алматы жастары үшін мүлдем өзекті емес	42	8,4
Жауап беруге қиналамын	14	2,8

Сіз есірткіні қолданудың куәсі болдыңыз ба?

	Саны	%
Иә, мен мұндай жағдайларды жиі көремін	19	3,8
Мен кейде есірткіні қолданудың куәгері боламын	56	11,2
Жоқ, мен мұндай жағдайларды ешқашан көрген емеспін	414	82,8
Басқасы (Подъездерде ине қалдықтарын табамын)	3	0,6
Жауап беруге қиналамын	8	1,6

Сіздің есірткі пайдаланатын таныстарыңыз бар ма?

	Саны	%
--	------	---

Иә	33	6,6
Жоқ	451	90,2
<i>Жауап беруге қиналамын</i>	16	3,2

Сіз қалай ойлайсыз, егер Сіздің қалаңыздың жастарында есірткі пайдалануға деген құмары пайда болса, олар оны қай жерден сатып ала алар еді?

	Саны	%
Оқып жатқан оқу орнында	40	8
Достарынан	78	15,6
Дискотекада	86	17,2
Базарда	38	7,6
Вокзалда	29	5,8
Басқасы (<i>Интернет арқылы, есірткі сататын адамдарды табатын шығар, диллерлерден, сауда орталықтарынан</i>)	8	1,6
Мен жастардың есірткіні қайдан сатып алатынын білмеймін	331	66,2

Сіз қалай ойлайсыз, неліктен Сіздің қалаңыздың жас адамдары есірткіні пайдалана бастайды?

	Саны	%
Артық ақша мен уақыттың болуы кезіндегі қызығушылықтан	249	49,8
Есірткіні таратушыға жоқ деп айтуға ерік күші жетпейді	93	18,6
Өмір қиындықтарынан қиял әлеміне кету құмары	191	38,2
Сәннен қалмау, «мықты» болып көрінуге ұмтылыс	134	26,8
Денсаулыққа және өмірдің өзіне жауапсыз қарау	143	28,6
Басқасы (<i>Демалу үшін, қиын өмірден, стресстерден</i>)	4	0,8
<i>Жауап беруге қиналамын</i>	20	4

Соңғы үш айда сіз өзіңіздің құрбыларыңызға қатысты қандай да бір зорлық-зомбылықтан немесе физикалық күш көрсетуден зардап шеккені жөнінде куәгер болдыңыз ба?

	Саны	%
Жиі	16	3,2
Кейде	85	17
Ешқашан	381	76,2
Басқасы	-	-
<i>Жауап беруге қиналамын</i>	18	3,6

Айтыңызшы, Сіздің құрдасыңызға қатысты физикалық немесе басқа озбырлық кіммен жасалды?

	Саны	%
Ата-ана	11	10,4
Мұғалім	6	5,7
Сыныптас / сыныптас қыз	14	13,2
Құрдас	53	50
Басқасы (<i>Жасынан үлкен адамдармен, достармен, бейтаныс адамдармен, жұмыстағы басшылықпен, көшеден</i>)	14	13,1
<i>Жауап беруге қиналамын</i>	8	7,5

Сіздің ойыңызша, жастардың төмен табыс деңгейі қылмыс жасаудың себебі бола алады ма?

	Саны	%
Әрине, сөзсіз бола алады, төмен материалдық жағдай қылмыстылық деңгейімен тығыз байланысты	201	40,2

Ия, деседе болады, себебі, негізінен кедейшіліктен қылмыскерлер пайда болады, бірақ оның одан да басқа себептері бар	198	39,6
Жоқ, десе болады төмен табыс деңгейі қылмыс жасау себебі бола алмайды	77	15,4
Үзілді-кесілді жоқ, жастардың материалдық жағдайы қылмысқа деген бейімділікпен ешбір байланысты емес	20	4
<i>Жауап беруге қиналамын</i>	4	0,8

Сіздің пікіріңізше өз-өзіне қол жұмсау мәселесі Алматы жастары үшін өзекті болып табылады ма?

	Саны	%
Иә, бұл мәселе біздің қаламыздың жастары үшін аса өзекті	147	29,4
Бұл мәселе бар, бірақ ол соншалықты өткір емес	253	50,6
Суицид мәселесі қала жастарына мүлдем қатысты емес	62	12,4
Басқасы (жазыңыз)	-	-
<i>Жауап беруге қиналамын</i>	38	7,6

Сіздің туыстарыңыздың немесе таныс жас адамдарыңыздың ішінде бұрында өз-өзіне қол жұмсау әрекеттерін жасағандар бар ма?

	Саны	%
Иә, менің таныс адамдарымның арасында осындай жағдай болғанын білемін	40	8
Мен мұндай жағдайлар туралы естідім, бірақ олар маған таныс емес адамдарға қатысты болды	152	30,4
Мен мұндай жағдайлар туралы ешқашан естімегенмін	295	59
Басқасы	1	0,2
<i>Жауап беруге қиналамын</i>	12	2,4

Сіз қалай ойлайсыз, жастар арасында өз-өзіне қол жұмсау әрекеттерін жасаудың себебі не болуы мүмкін?

	Саны	%
Жұмыссыздық, жұмыс табу және өзін және өз отбасын асырай алу мүмкіндігінің болмауы	122	24,4
Кедейшілік, төмен өмір сүру деңгейі	171	34,2
Ата-аналардың, жақын туыстардың болмауы (немесе олардан айырылу)	99	19,8
Табыспаған, жауапсыз махаббат	155	31
Ата-аналармен, отбасы мүшелерімен дау-жанжалдар	167	33,4
Жалғыздық немесе оның алдындағы қорқыныш	91	18,2
Есірткі немесе алкогольдік тәуелділік	129	25,8
Қорқыныш және болашақтағы белгісіздік	82	16,4
Депрессия	214	42,8
Айналасындағы адамдармен дау-жанжалдар	50	10
Басқасы (жазыңыз)	4	0,8
<i>Жауап беруге қиналамын</i>	24	4,8

Айтыңызшы, Сіз әдетте бос уақытты қалай өткізесіз?

	Саны	%
Үйде отбасы арасында	271	54,2
Отбасымен, жақындарыммен табиғатқа шығамын	173	34,6
Теледидар, видео көремін	84	16,8
Музыка тыңдаймын	111	22,2
Компьютер ойындарын ойнаймын	47	9,4
Интернетте, әлеуметтік желіде сөйлесемін	156	31,2
Спорт секциясына барамын, спортпен шұғылданамын	63	12,6
Оқимын, сурет саламын, музыкамен айналысамын	70	14

Достарыммен, таныстарыммен кездесемін	236	47,2
Қосымша ақша табамын	32	6,4
Театрға, операға, концерттерге барамын	15	3
Кинотеатрға барамын	40	8
Кәсіби курстарға барамын	3	0,6
Тілдік курстарға барамын	21	4,2
Мешітке / шіркеуге барамын	9	1,8
Қоғамдық-саяси қызметпен айналысамын	-	-
Басқасы (жазыңыз)	3	0,6
Ештеме жасамаймын, жай демаламын	17	3,4
Бос уақытым жоқ	4	0,8
Жауап беруге қиналамын	1	0,2

Сіздің достарыңыз көп пе?

	Саны	%
Иә, менің достарым көп	242	48,4
Менің 1-2 жақын достарым / құрбыларым бар, қалғандары – жәй таныстар	212	42,4
Жақын достарым жоқ, таныстар көп	36	7,2
Менің достарым жоқ	8	1,6
Басқасы (жазыңыз)	-	-
Жауап беруге қиналамын	2	0,4

Сіз қазіргі уақытта қандай да бір субмәдениеттің өкілі болып табыласыз ба?

	Саны	%
Эмо	2	0,4
Готы	2	0,4
Треш	-	-
Хипстерлер	2	0,4
Аниме	20	4
Гламур	3	0,6
Хиппи	-	-
Панки	2	0,4
Рэперлер	11	2,2
Рокерлер	9	1,8
Футбол жанкүйерлері	31	6,2
Геймерлер	17	3,4
Паркур	7	1,4
Байкерлер	4	0,8
Автошабандоздар	2	0,4
Брейк-данс	9	1,8
Граффити	4	0,8
Хип-хоп	17	3,4
Барды	1	0,2
Басқасы (Бэмерлер, Воркауттар, Ройлерлер, К-поперлер, СӨС)	8	1,6
Жоқ, қандай да бір субмәдениеттің өкілі болып табылмаймын	405	81
Жауап беруге қиналамын	2	0,4

Сіз үшін берілген қоғамдастықтың мүшесі болу қаншалықты маңызды?

	Саны	%
Өте маңызды, өмірімнің барлық мәні сонда	12	12,8
Бұл хобби, уақытты қызықты өткізу әдісі	64	68,1

Бұл жастар арасында мода болып келеді	8	8,5
Маңызды емес, жәй уақыт өткізгім келеді	7	7,4
Басқасы (жазыңыз)	-	-
Жауап беруге қиналамын	3	3,2

Сіздің достарыңыздың және таныстарыңыздың арасында жастар субмәдениетінің өкілі бар ма?

	Саны	%
Иә	147	29,4
Жоқ	342	68,4
Жауап беруге қиналамын	11	2,2

Сіз қалай ойлайсыз, неліктен жастар жастардың субмәдениетіне кіреді?

	Саны	%
Жастардың субмәдениетінің өкілі болу мода болып келеді	117	23,4
Құмарлық пен қызығушылықтан	200	40
Өзінің қоғамдағы стандарттарға қарсы наразылығын көрсету үшін	90	18
Өзін жеке тұлға ретінде дамыту, өзінің шығармашылық таланттарын ашу	173	34,6
Жақындармен және достармен сөйлесу қиындықтарынан, олардың тарапынан түсінбеушіліктен	67	13,4
Қоғамнан бөлініп шығу, жалпы барлығының назарын аударту үшін	94	18,8
Басқасы (Спортпен айналысу, хобби, бірігіп, өзіне дос табу)	5	1
Жауап беруге қиналамын	35	7

Сіз қалай ойлайсыз, неліктен адамдар қоғамда ресми емес жастардың субмәдениет өкілдерімен тілдесуге қорқады және олардан қашуға тырысады?

	Саны	%
Қоғамдағы нормалардан және стандарттардан ерекшеленетін барлығы қорқыныш мен үрей тудырады	122	24,4
Ресми емес жастардың ұйымдары нашақорлықпен, алкоголизммен және қылмыспен байланыстырылады	80	16
Шамданған сыртқы келбеті мен стандартты емес бет-әлпеті тартпайды	107	21,4
Біздің қоғам жаңа нәрсені қиын қабылдайды	89	17,8
Басқасы (Бейресми адамдар өздерін ұстай алмайды)	2	0,4
Адамдар жастардың субмәдениет өкілдеріне түсінікпен байсалды қарайды	80	16
Жауап беруге қиналамын	20	4

Сіздің пікіріңізше соңғы үш-бес жылда Сіздің қалаңыздағы жастардың діншілдігі төмендеп келе ме әлде өсіп келе ме?

	Саны	%
Төмендеуде	100	20
Өсуде	319	63,8
Басқасы (бір қалыпты)	9	1,8
Жауап беруге қиналамын	72	14,4

Дінге берілген жастар Сіздің қалаңыздағы қоғамдық-саяси жағдайға әсер етеді ме?

	Саны	%
Иә, бұл қоғамдық шиеленіс тудырады	73	14,6
Иә, дін ұстаушы адамдар өздерінің еріктерін басқаларға таңуға, өздерінің тәртіптерін орнатуға тырысады	112	22,4
Иә, дін ұстаушы адамдар қоғамға үйлесімділік алып келеді	69	13,8

Жоқ, діни жастар қоғамдық-саяси жағдайға ешбір әсер етпейді	205	41
Басқасы	1	0,2
<i>Жауап беруге қиналамын</i>	40	8

Сіздің пікіріңізше, жас адам дінде нені іздейді?

	Саны	%
Тәртіп пен реттілікті	138	27,6
Басқаларынан ерекше болу мүмкіндігін	61	12,2
Күрделі өмір кезеңіне сүйенішті	130	26
Өмір мәні мен түсінігін	189	37,8
Қолдау көрсететін рухани тәлімгерді	88	17,6
Ниеттес адамдардың қауымдастығын, олардың әртүрлі өмір сүру саласында қолдауларын	49	9,8
Жақсыға деген үмітті, сенімді	152	30,4
Басқасы (<i>Бұл заманауи, өткен өмірдің күнәсін жою үшін</i>)	4	0,8
<i>Жауап беруге қиналамын</i>	36	7,2

Сізде дінге қатты берілген адамдар қандай сезімдер тудырады?

	Саны	%
Қуаныш, мен оларды құрметтеймін және оларды қолдау керек деп есептеймін	89	17,8
Бұл үлкен ерік күші бар адамдар, бірақ мен мұндай болғым келмейді	124	24,8
Терең діни адамдардың тілдесуде проблемалары болады	52	10,4
Діни жастар мені қорқытады, мен олармен тілдесуден қашуға тырысамын	52	10,4
Маған бәрібір, мен оларға немқұрай қараймын	147	29,4
Басқасы (<i>Әрине мен сыйлаймын, тек әр адам өзі шешім қабылдау керек, бейтараппын, скептицизм, жағымсыздық</i>)	6	1,2
<i>Жауап беруге қиналамын</i>	28	5,6

Сіздің заңды құқықтарыңыз бұзылған жағдайда сіз не істейсіз?

	Саны	%
Бұқаралық ақпарат құралдарында сөз сөйлеймін	144	28,8
Үнпарақтар тарата бастаймын	29	5,8
Жұмысқа шықпаймын	53	10,6
Сотта лауазымды тұлғалардың әрекеттеріне шағымданамын	203	40,6
Жергілікті және орталық билік органдарына жүгінемін	268	53,6
Кәсіподаққа жүгінемін	49	9,8
Өз жерлестеріме көмекке жүгінемін	45	9
Мені таныстыратын депутатқа жүгінемін	21	4,2
Аштық жариялаймын	13	2,6
Теміржолды, авто тас жолын жауып тастаймын	2	0,4
Бейбітшілік демонстрацияларға, наразылық митингтеріне қатысамын	20	4
Ереуілге қатысамын	11	2,2
Өткір мәселелерді шешу үшін жұмыс кездесулеріне қатысамын	28	5,6
Қолыма қару алып өз құқықтарын қорғайтын боламын	5	1
Басқасы (<i>Ештеңе, себебі ештеңе де болмайды, солай жауап берер едім, ата-анама хабарын беремін, көмек сұраймын, өзімнің құқығымды қорғау үшін барлық амалдарды жасаймын, басқа елге кетемін, менің құқығымды бұзған адаммен сөйлесемін, қазір ешкімге сенбеймін</i>)	26	5,2
<i>Жауап беруге қиналамын</i>	34	6,8

Сіз қалай ойлайсыз, қазір Сіздің қалаңызда наразылық акциясының пайда болу ықтималдылығы бар ма ?

	Саны	%
Әрине иә	43	8,6
Иә шығар	136	27,2
Жоқ шығар	195	39
Әрине жоқ	73	14,6
<i>Жауап беруге қиналамын</i>	53	10,6

Сізді көпшілік наразылық акциясына баруға қандай мәселе мәжбүрлейді?

	Саны	%
Мектептегі / колледждегі / ЖОО-дағы мәселелер	51	10,2
Жұмыстағы қысқарту / жұмыстан босату	99	19,8
Коммуналдық қызметтерге негізсіз тарифтерді көтеру	70	14
Еңбек ақыны/стипендияны/ жәрдемақыны төлеу бойынша кідіріс	75	15
Медициналық мекеме жұмыскерлерінің немқұрайлығы және кәсіпқой еместігі	71	14,2
Несиелер және ипотека бойынша төлемдердің артуы	49	9,8
Негізсіз айыппұлдар	65	13
Экологиялық жағдайдың нашарлауы	41	8,2
Билік әрекеттерімен қанағаттанбау	71	14,2
Әділсіз сот шешімдері	79	15,8
Қабылданатын реформалармен келіспеушілік	45	9
Этникалық негіздегі құқықтардың бұзылуы	43	8,6
Тұрғын үй мәселелері	62	12,4
Тамақтану, жанар-жағармай материалдар (ЖЖМ) өнімдері, дәрі-дәрмектер бағаларының өсуі	70	14
Басқасы (бәрі уақытша, бәрі сөз береді, тек ол уақытша, биліктегілер жастарға мән бермейді)	4	0,8
Мені ешнәрсе ашық қарсы шығуға мәжбүрлей алмайды	198	39,6
<i>Жауап беруге қиналамын</i>	50	10

Сіз біздің мемлекетіміздің саяси өмірінде болып жатқан оқиғалардың дамуына қызығушылық білдіресіз бе?

	Саны	%
Иә, мен оқиғалар мен жаңалықтардың дамуын мұқият бақылаймын	113	22,6
Оқиғалардың дамуын бақылаймын, бірақ бұл маған қызықты емес	186	37,2
Жоқ, бұл мені қызықтырмайды	195	39
Басқасы (Мен саясатты түсінбеймін)	1	0,2
<i>Жауап беруге қиналамын</i>	5	1

Сіз қандай қоғамдық ұйымның мүшесі болып табыласыз?

	Саны	%
Жастар ұйымы	49	9,8
Саяси бірлестік, партия	7	1,4
Ұлттық мәдени бірлестік	8	1,6
Спорт ұйымы	27	5,4
Қызығушылықтар (автоәуесқойлар, жануарларды қорғау және т.б.) бойынша клуб	14	2,8
Аула клубы	6	1,2
Ғылыми, шығармашылық бірлестіктер	11	2,2
Діни бірлестіктер	2	0,4
Басқасы (Донор)	1	0,2
Жоқ, болып табылмаймын, себебі бұл маған қызықты емес	200	40
Жоқ, болып табылмаймын, себебі менің қоғамдық қызметтерге қатысатын уақытым жоқ	196	39,2
<i>Жауап беруге қиналамын</i>	5	1

Сіз үшін берілген ұйымдарға қатысу ынтасы не болып табылады?

	Саны	%
Қоғамға, адамдарға пайдалы болу ықыласым	62	60,2
Жұмыс тәжірибесін және жалпы өмірлік тәжірибені меңгеру	38	36,9
Көп адамдармен танысу ықыласым	25	24,3
Аса жоғары әлеуметтік мәртебе алу талпынысым	13	12,6
Мансаптық саты бойынша жылжу талпынысым	12	11,7
Басқасы (Мектептерде қатысу үшін мәжбүрлейді, денсаулығыңды жақсарту үшін)	2	2
<i>Жауап беруге қиналамын</i>	1	1

Сіз волонтерлер туралы білесіз бе немесе естідіңіз бе?

	Саны	%
Иә, мен белсенді қатысушы волонтер болғанмын / қазір волонтер болып табыламын	71	14,2
Иә, мен бұл жөнінде естідім, бірақ ешқашан қатыспадым)	357	71,4
Жоқ, бірінші рет естіп тұрмын	72	14,4
<i>Жауап беруге қиналамын</i>	-	-

Айтыңызшы, Сізге волонтер болуға не түрткі болды?

	Саны	%
Басқаларға көмектесу ықыласым	46	63,9
Айналада болып жатқандар үшін жауапкершілік сезімі	11	15,3
Өмірлік тәжірибе алу ынтам	38	52,8
Кішкене ақша табу ынтам	7	9,7
Әлемді өзгерту ықыласым	14	19,4
Басқасы (жазыңыз)	-	-
<i>Жауап беруге қиналамын</i>	-	-

Сіз волонтерлік қызметпен айналысқыңыз келеді ме?

	Саны	%
Иә, бірақ қайда жүгіну керектігін білмеймін	49	9,8
Иә, бірақ бос уақытым жоқ	190	38
Иә, егер сыйақы болса	51	10,2
Жоқ, себебі бұл бос іс	37	7,4
Жоқ, себебі бұл қызықты емес	140	28
Басқасы	12	2,4
<i>Жауап беруге қиналамын</i>	21	4,2

Сіз сайлауларға қатысасыз ба?

	Саны	%
Әрқашан, бірде-біреуін өткізбеймін	86	17,2
Егер уақытым болса, қатысуға тырысамын	195	39
Ешқашан, себебі мұның мағынасы жоқ деп есептеймін, олардың нәтижелерінің дұрыстығына сенбеймін	67	13,4
Ешқашан, себебі бұл маған қызықты емес	63	12,6
Мен дауыс бере алмаймын, мен әлі 18 жасқа толған жоқпын	76	15,2
<i>Жауап беруге қиналамын</i>	13	2,6

Сіздің қызығушылықтар бойынша клубтар жұмысына қатысу тәжірибеңіз бар ма (дебаттық клуб, интеллектуалдық ойындар, шығармашылық ұжымдары, би топтары және т.б.)?

	Саны	%
Иә, жарты жылдан астам уақыт бойы клуб жұмысына белсене қатысамын	35	7
Иә, мен кей уақыттарда әртүрлі клубтарға қатысамын	60	12
Тек бір рет қатысқанмын	71	14,2

Жоқ, қатыспағанмын, бірақ қызығушылықтар бойынша клубқа қатысатын адамдарды білемін	119	23,8
Жоқ мұндай клубтар туралы ештеме білмеймін	201	40,2
Басқасы (Мектеп кезінде қатысқанмын)	2	0,4
Жауап беруге қиналамын	12	2,4

Сіз үшін клубтар қызметіне қатысу – бұл алдымен...?

	Саны	%
Адамдармен қатынасу мүмкіндігі	41	24,8
Өздігінен жетілу мүмкіндігі	59	35,8
Әлемді жақсы жаққа қарай өзгерту мүмкіндігі	13	7,9
Ақша табу мүмкіндігі	6	3,6
Өмірлік тәжірибе алу мүмкіндігі	15	9,1
Өз уақытыңды пайдамен өткізу мүмкіндігі	18	10,9
Белгілі бір дағдыларды дамыту мүмкіндігі	9	5,5
Басқасы (жазыңыз)	1	0,6
Жауап беруге қиналамын	3	1,8

Министерство общественного развития Республики Казахстан

Научно-исследовательский центр «Молодежь»

**«Определение уровня маргинализации
и вовлеченность в субкультуры
молодежи г. Алматы»**

**Аналитический доклад по результатам
социологического исследования**

Астана, 2018

Определение уровня маргинализации и вовлеченность в субкультуры молодежи г. Алматы / Ашимханова Д.Э., Калдыбаева О.В., Каримова Ж.К., Султабаева Г.М. – Астана: НИЦ «Молодежь», 2018. – 92 с.

© Научно-исследовательский центр «Молодежь», 2018

СОДЕРЖАНИЕ

Раздел 1. Программа социологического исследования.....	4
1.1. Методологическая часть программы	4
1.1.1. Обоснование проблемной ситуации	4
1.1.2. Цель и задачи исследования.....	6
1.1.3. Объект и предмет исследования.....	7
1.1.4. Интерпретация основных понятий.....	7
1.1.5. Гипотезы исследования.....	7
1.2. Методическая часть программы.....	7
1.2.1. Определение объема выборки	8
1.2.2. Метод сбора информации	8
1.2.3. Методика обработки информации.....	9
Раздел 2. Определение уровня маргинализации и вовлеченность в субкультуры молодежи г. Алматы	10
2.1. Социально-экономическое положение молодежи.....	10
2.1.1. Удовлетворенность жизнью.....	10
2.1.2. Степень удовлетворенности жилищными условиями	11
2.1.3. Уровень образования и маргинальность молодежи	12
2.1.4. Проблемы молодежи в сфере трудоустройства.....	14
2.2. Внутренняя и внешняя миграция молодежи	17
2.2.1. Отношение к миграции в город Алматы	17
2.2.2. Миграционные настроения молодежи	19
2.3. Здоровый образ жизни и девиантное поведение	25
2.3.1. Приверженность принципам здорового образа жизни	25
2.3.2. Отношение молодежи к табакокурению, алкоголизму, наркомании ...	27
2.3.3. Проблема физического насилия в молодежной среде	33
2.3.4. Суициды в молодежной среде	35
2.4. Досуг молодежи и вовлеченность в молодежные субкультуры	40
2.4.1. Практики свободного времяпрепровождения.....	40
2.4.2. Членство в молодежных субкультурах.....	43
2.4.3. Причины вступления в субкультуры и негативного отношения к членам молодежеских субкультур.....	43
2.5. Религиозность молодежи и уровень гражданской активности	48
2.5.1. Динамика религиозности в сознании молодежи	48
2.5.2. Протестный потенциал молодежи.....	51
2.5.3. Заинтересованность молодежи событиями политической жизни	54
2.5.4. Отношение молодежи к волонтерству.....	55
2.5.5. Уровень электоральной и гражданской активности молодежи	58
Выводы и рекомендации	60
Приложения	65

Раздел 1. Программа социологического исследования

1.1 Методологическая часть программы

1.1.1. Обоснование проблемной ситуации

Молодежь во все времена была широко вовлечена в общественно-политические процессы и оказывалась в орбите наиболее крупных социальных потрясений и политических трансформаций уходящего столетия. Будучи наиболее динамичной социальной группой, молодежь требует тщательного изучения. Необходимость диагностики и мониторинга процессов, происходящих в молодежной среде, обусловлена, в первую очередь, тем, что молодежь представляет собой особую группу людей, образ мыслей и перспективы развития которой могут способствовать прогнозированию динамики развития социальных, политических и культурных процессов в будущем. Во-вторых, особую актуальность приобретает задача по изучению молодежи в условиях широкого воздействия на процессы социализации молодых людей качественных преобразований всех сфер общественной жизни (переход к рыночной экономике, влияние глобализационных процессов, смена идентификационных моделей), трансформации сложившихся в обществе социальных отношений. В-третьих, молодые люди в большей степени подвержены влиянию новых идей. Молодое поколение в первую очередь берет на вооружение новые модели поведения. Людям старшего возраста труднее отказаться от глубоко усвоенных привычек и мировоззрения.

Молодежь, как особая социально-демографическая группа населения, наиболее чутко реагирует на происходящие изменения, активнее воспринимает развивающиеся технологии и изменяющиеся стратегии образования, быстрее адаптируется к ним. Молодежь – это наиболее активный социальный агент происходящих изменений. При этом, ее активность может иметь как конструктивный (ориентированной на прогресс), так и деструктивный характер (направленной на разрушение сложившегося строя и устоев).

Исходя из этого, следует регулярно измерять степень социальной активности молодежи и уровень ее деструктивности. При этом, к анализу молодежных проблем следует подходить дифференцированно, выделяя и анализируя особенности сознания и поведения разных категорий молодежи, в соответствии с полом, возрастом, регионом проживания, уровнем образования, спецификой занятости.

Особое внимание при исследовании молодежных проблем следует уделять социально уязвимым группам молодежи, в наибольшей степени испытывающим жизненные проблемы и потенциально подверженным возникновению протестных настроений.

Для характеристики социально уязвимых групп населения нередко используется термин «маргинальные группы». В науке данное понятие

обозначает промежуточность, «пограничность» положения человека между двумя и/или более социальными группами, что накладывает определенный отпечаток на его психику. Маргинальный человек живет в двух мирах одновременно, что вынуждает его принимать ценности и нормы обоих миров.

Молодость представляет собой некое маргинальное положение, как переход от детства к взрослости, от одних социальных ролей к другим, и этот процесс перехода весьма сложен и противоречив. Процесс маргинализации молодежи имеет как позитивные последствия в виде инновационного характера развития молодежи, апробирующей новые, неведомые прежде пути и механизмы социальной адаптации, жизненной самореализации и самоактуализации, так и негативные, связанные с тем, что отклоняющиеся от необходимой социальной траектории формы поведения и адаптации часто выводят молодежь на путь социальной эксклюзии.

Следует отметить, что, несмотря на ценностную нейтральность данного термина, в современной науке он имеет преимущественно негативный оттенок. Маргинальность понимается как процесс, в результате которого отдельные индивиды и социальные группы утрачивают свойственную им идентификацию, наступает ценностная депривация, социальная дезадаптация и дезинтеграция, проявляющиеся в аномии сознания и девиантности поведения. Данный процесс наиболее интенсивно протекает в переломные и переходные эпохи общественного развития, когда происходит разрушение сложившейся ценностной системы, институциональных норм, в результате чего и формируются новые формы и типы поведения.

Маргинальность часто связана с протестом, добровольным уходом от традиционных ценностей общества, своеобразными защитными реакциями молодежных субкультур в условиях низкой статусности молодежи.

В рамках настоящего комплексного исследования маргинальность молодежи понимается как социальная уязвимость молодых казахстанцев перед лицом социальных проблем, которые при этом выступают как индикаторы маргинальности. Наличие данных проблем может способствовать росту недовольства молодежи существующим строем, росту протестной активности, радикализации, усилением беспокойства, агрессии, депривации, снижением уровня социальной интеграции, росту девиантного поведения.

Изучение состояния социальных проблем в молодежной среде города Алматы позволяет измерить степень ее маргинализации и социальной уязвимости. Феномен маргинализации молодежи города анализируется через измерение ряда индикаторов, разделенных на 5 блоков, включающих анализ конкретных социальных проблем:

Блок 1. Социально-экономическое положение молодежи

1. Удовлетворенность жизнью
2. Наличие собственного жилья и степень удовлетворенности жилищными условиями
3. Наличие образования и потребность в высшем образовании

4. Проблемы в сфере трудоустройства

Блок 2. Внутренняя и внешняя миграция молодежи

1. Отношение к миграции в город Алматы
2. Миграционный статус
3. Миграционные настроения

Блок 3 Здоровый образ жизни и девиантное поведение

1. Приверженность принципам здорового образа жизни
2. Распространенность и отношение к алкоголизму, наркомании и табакокурению, физическому насилию
3. Суициды в молодежной среде

Блок 4 Вовлеченность в молодежные субкультуры

1. Практики свободного времяпрепровождения
2. Членство в молодежных субкультурах
3. Мотивация вступления в субкультуры
4. Причины негативного отношения к членам субкультур

Блок 5 Религиозность молодежи и уровень гражданской активности

1. Динамика религиозности в сознании молодежи
2. Отношение к религиозным людям
3. Протестный потенциал молодежи
4. Заинтересованность молодежи событиями политической жизни
5. Членство в общественных организациях
6. Отношение молодежи к волонтерству
7. Электоральная активность молодежи

1.1.2. Цель и задачи исследования

Целью данного исследования выступает анализ феномена маргинализации казахстанской молодежи.

Для достижения поставленной цели предполагается решение следующих ключевых исследовательских задач:

1. характеристика социально-экономического положения молодежи и определение его влияния на степень маргинализации;
2. выявление жилищных проблем молодежи;
3. определение потребности молодежи в высшем образовании;
4. выявление проблем молодежи в сфере трудоустройства;
5. определение влияния внутренней миграции в г. Алматы на маргинализацию молодежи;
6. анализ миграционных настроений молодежи
7. анализ проявлений девиантного поведения молодежи как индикатора маргинальности
8. выявление уровня вовлеченности в субкультуры в молодежной среде
9. выявление связи религиозности молодежи с маргинализацией
10. определение проблем, способных привести к росту протестной

активности молодежи

11. анализ уровня гражданской вовлеченности молодежи и его связи с маргинальностью

12. составление социального портрета маргинала

13. выработка практических рекомендаций по работе с маргинальной молодежью

1.1.3. Объект и предмет исследования

Объект исследования – молодежь в возрасте от 14 лет до 29 лет, проживающая в городе Алматы.

Предмет исследования – феномен маргинализации молодежи города Алматы.

1.1.4. Интерпретация основных понятий

Маргинал – индивид, находящийся на границе различных социальных групп, систем, культур и испытывающий влияние их противоречащих друг другу норм, ценностей.

Идентичность – чувство принадлежности к определенной социальной группе, сообществу.

Культура – усвоенное поведение, являющееся общим для целой группы людей и передающееся из поколения в поколение.

Ценность – относительно устойчивое, избирательное отношение человека к совокупности материальных и духовных благ и идеалов, которые рассматриваются как предметы, цели или средства для удовлетворения потребностей жизнедеятельности личности.

Ценностные ориентации – отражение в сознании человека ценностей, признаваемых им в качестве стратегических жизненных целей и общих мировоззренческих ориентиров.

1.1.5. Гипотеза исследования

Процесс маргинализации молодежи в ее крайних асоциальных формах объясняется прежде всего влиянием социально-экономических факторов – низкой степенью удовлетворенности жизнью, наличием жилищных проблем, трудностей в сфере трудоустройства.

1.2 Методическая часть программы

1.2.1. Объем выборочной совокупности

Объем выборочной совокупности массового опроса составляет 500 респондентов – молодежь в возрасте от 14 до 29 лет, проживающая в городе Алматы.

Территория проведения социологического исследования охватывает все районы города Алматы. В исследовании использована стратифицированная многоступенчатая выборка.

1.2.2. Метод сбора информации

Для достижения поставленной цели и реализации задач настоящего исследования применялся количественный метод сбора информации – массовый опрос посредством личного общения с респондентом.

Массовый опрос «face to face» позволяет получить наиболее объективную информацию о ценностных ориентациях казахстанцев. Массовый опрос «face to face» широко применяется в Республике Казахстан и предполагает участие в исследовании большого числа респондентов, отобранных на основе выборки и отражающих в своей совокупности структуру социальной группы. На основании результатов проведенного массового опроса с той или иной степенью точности строится прогноз о массовом поведении. Основное предназначение массовых опросов – получение информации о мнениях людей, их мотивах и оценках социальных явлений, о феноменах и состояниях общественного, группового и индивидуального сознания.

Сбор информации в рамках массового опроса производится по месту жительства респондентов (так называемый квартирный опрос), либо по месту учебы / работы / центру занятости (для более оперативного поиска и доступа к целевой группе). К достоинству массового опроса относится возможность проведения продолжительных интервью и простота проведения контроля работы интервьюеров. К сложностям квартирного опроса стоит отнести возможное подозрительное отношение со стороны респондентов, нежелание идти на контакт. Отметим, что эти трудности отчасти преодолеваются при условии высокой квалификации интервьюеров. Опрос, построенный по данному принципу, включает в себя несколько этапов. Интервьюер движется в соответствии с инструкциями, полученными от менеджера и супервайзеров проекта, при этом обязательно наличие маршрутного листа, в котором фиксируется дата, время и адрес, где был произведен опрос, количество интервью, удачные и неудачные визиты, контактные номера телефонов респондентов.

Массовый опрос является наиболее часто применяемым исследователями методом, используемым при изучении ценностных ориентаций населения.

Язык опроса: казахский и русский, в зависимости от предпочтения респондента.

Сбор информации полевого этапа исследования реализован специально подготовленными интервьюерами, отобранными в соответствии с социально-демографическими параметрами. Интервьюеры непосредственно обеспечивают заполнение анкеты в ходе беседы с каждым респондентом. Использование личного интервью в ходе опроса предполагает личное

общение интервьюера с респондентом – молодым гражданином Республики Казахстан, то есть при анкетировании интервьюер сам заполняет вопросник, задавая респонденту вопросы.

1.2.3. Методика обработки информации

По итогам полевого этапа исследования сотрудники НИЦ «Молодежь» провели контроль работы интервьюеров (100 % проверка корректности заполнения анкет и 30 % контроль поля по телефону), а также кодировку, ввод и обработку данных.

Ввод, обработка количественных данных, а также вывод линейных и корреляционных распределений, в том числе, факторный, кластерный анализы выполнены с помощью лицензионной, русифицированной компьютерной программы SPSS.

Раздел 2. Определение уровня маргинализации и вовлеченность в субкультуры молодежи г. Алматы

2.1. Социально-экономическое положение молодежи

2.1.1. Удовлетворенность жизнью

Одним из важнейших показателей социального настроения и социального самочувствия населения является уровень его удовлетворенность жизнью в целом. Социальное настроение – целостная картина жизнеощущения, доминантная форма реально функционирующего общественного сознания и поведения, отражающая уровень, продолжительность и степень эмоционально-рационального восприятия индивидом, социальной группой и населением социальных установок, социальных целей и интересов, формирующихся под воздействием реальных экономических, политических и духовных процессов и в потенции реализуемых в процессе практической деятельности.

Этот индикатор позволяет нам оценить не только эффективность работы органов управления, но и уровень устойчивости общества в целом. Как правило, неудовлетворенность жизнью, чувство подавленности способствует повышению конфликтности, приводит общество в состояние нестабильности, и наоборот, уверенность в завтрашнем дне положительно влияет на климат в обществе.

В ходе проведенного социологического исследования социальное самочувствие молодых респондентов г. Алматы определялось посредством нескольких вопросов. Так, самооценка удовлетворенности жизнью была измерена вопросом: «Устраивает ли Вас жизнь, которую Вы сейчас ведете?».

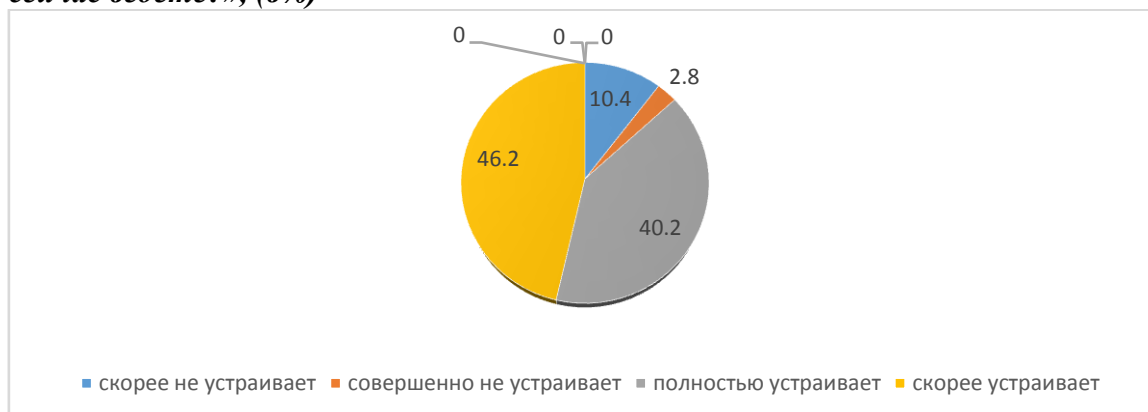
В общем виде на этот вопрос более двух третей опрошенных молодых жителей Алматы дали положительный ответ (86,4 % опрошенных в сумме ответов «Полностью устраивает» и «Скорее устраивает»). Из них 40,2 % респондентов ответили, что жизнь, которую они ведут сейчас, устраивает их полностью (Рисунок 1).

2,8 % опрошенных молодых алматинцев заявили, что полностью не удовлетворены своей настоящей жизнью. Каждый десятый респондент (10,4 %) заявил, что жизнь, которую они ведут их скорее не устраивает, чем устраивает.

Интересны различия в степени удовлетворенности жизнью в соответствии с возрастом молодежи. Наиболее оптимистичными являются самые молодые респонденты, т.е. молодежь в возрасте от 14 до 18 лет. 57,3 % респондентов этого возраста отвечают, что жизнь, которую они сейчас ведут, устраивает их в полной мере. Заметны также различия в зависимости от дохода. Большая часть молодых респондентов, оценивших свое материальное положение, как «полный достаток, не ограничены в средствах» – 71,6 % также удовлетворены своей жизнью в полной мере. Различий в уровне удовлетворенности жизнью в разрезе пола не отмечается.

Рисунок 1

Распределение ответов на вопрос: «Устраивает ли Вас в целом жизнь, которую Вы сейчас ведете?», (в%)

Таким образом, оценки уровня удовлетворенности жизнью у молодых алматинцев достаточно высокие, что в целом может говорить о стабильном социальном самочувствии молодежи мегаполиса.

2.1.2. Степень удовлетворенности жилищными условиями

Одним из важнейших показателей в определении социальной ситуации в городе выступает состояние жилищного вопроса. Именно поэтому в анкету был включен вопрос о жилищной ситуации респондентов.

При оценке респондентами г. Алматы собственной жилищной ситуации было установлено, что практически половина опрошенных проживают вместе с родителями (48 %), каждый пятый респондент снимает квартиру, комнату (21,6 %). Имеют собственное жилье 22,8 % опрошенных. 6 % живут с друзьями, родственниками. 1,2 % проживают в общежитиях.

Удовлетворенность жилищными условиями выступает важной составляющей социального самочувствия населения. Чуть более половины опрошенных отметили, что полностью удовлетворены жилищными условиями (53,8 %), практически треть респондентов (28,6 %) отметили, что удовлетворены частично. 17,4 % не удовлетворены жилищными условиями.

Уровень удовлетворенности жилищными условиями респондентов напрямую коррелирует с уровнем их материального благосостояния и возрастом. Наиболее удовлетворены те респонденты, чей уровень дохода обозначен как «полный достаток, не ограничены в средствах» (85,2 % при среднем значении 50,6 %) и младшая возрастная когорта 14-18 лет (72,8 % при среднем значении 57,8 %). Высокая степень удовлетворенности жилищными условиями у молодежи младшей возрастной группы, по-видимому, обусловлена тем, что она в силу своего возраста проживает с родителями и жилищными проблемами напрямую не обременена.

Наибольшую неудовлетворенность у молодых респондентов вызывает высокая стоимость арендного жилья и коммунальных услуг (36,9 %), а также

высокая стоимость арендного жилья (36,9 %). Высокая стоимость аренды не всегда позволяет снимать жилье самостоятельно и вынуждает молодых людей кооперироваться с родственниками, друзьями, знакомыми, чтобы снизить финансовую нагрузку на бюджет каждого. С другой стороны, это становится причиной проблемы тесноты из-за большого количества проживающих. Проблему тесноты как причину низкой удовлетворенности жилищными условиями отметили 27,9 % молодежи. Старое (ветхое) жилье выступает причиной недовольства у 26,6 % молодых респондентов. 18,5 % отмечают свое недовольство проживанием в непрестижном районе. 8,2 % отметили, что причиной их неудовлетворенности выступает отсутствие развитой инфраструктуры в районе проживания. Отсутствие водопровода и канализации в доме отметил как причину недовольства текущими жилищными условиями практически каждый пятнадцатый молодой житель Алматы (6,4 %) (Таблица 1).

Таблица 1

Распределение ответов на вопрос: «Скажите, пожалуйста, почему Вы недовольны своими условиями проживания?», (в%)

№	Варианты ответа	%
1.	Высокая стоимость коммунальных услуг	36,9
2.	Высокая стоимость арендного жилья	36,9
3.	Теснота из-за большого количества проживающих	27,9
4.	Старое жилье (дом, квартира)	26,6
5.	Непрестижный район (отдаленность от центра, плохая экологическая обстановка и т.д.)	18,5
6.	Отсутствие развитой инфраструктуры в районе (отсутствие детских садов, школ, больниц, супермаркетов и т.д.)	8,2
7.	Неблагоустроенное жилье (отсутствие водопровода и канализации в доме)	6,4
8.	Хочу свой частный дом	5,6
9.	Недобросовестный КСК	0,4
10.	Пробки на дорогах	0,4
11.	Жить в другом городе	0,4
12.	Запахи кальяна, шум	0,4
13.	Затрудняюсь ответить	3,0

Таким образом, оценки удовлетворенности жилищными условиями молодежи г. Алматы средние, для их повышения необходимо проводить работу по равномерному развитию районов мегаполиса с улучшением инфраструктуры, сносом старого жилья и т.п.

2.1.3. Уровень образования и маргинальность молодежи

Наличие образования выступает важной характеристикой социального положения человека. Процесс обучения снижает риск маргинального состояния молодых людей. По результатам проведенного социологического

исследования более половины респондентов (62,2 %) имели техническое и профессиональное, либо высшее образование. 21,6 % обучались в высших учебных заведениях, 9,2 % – в школах, 6,8 % – в организациях технического и профессионального образования.

В современном обществе образование стало одной из самых обширных сфер человеческой деятельности. Заметно повысилась социальная роль образования, от направленности и эффективности которого сегодня во многом зависят перспективы развития общества. Меняется и отношение к образованию со стороны населения. Так, образование, особенно высшее, в современном обществе рассматривается как важный фактор социального, политического и экономического развития общества в целом и отдельного индивида в частности.

Влияет ли уровень образования на процесс маргинализации молодежи? Можно ли сказать, что более образованная молодежь менее склонна к девиантному поведению? Для ответа на подобные вопросы необходимо узнать, как молодые люди оценивают значение высшего образования в современном мире?

По мнению участников социологического опроса, высшее образование, прежде всего, выступает обязательным условием для получения стабильной заработной платы (40,2 %) и карьерного роста (37,2 %). Каждый третий респондент отметил, что высшее образование необходимо для получения высокого дохода (30,6 %). 26,2 % респондентов отметили, что без высшего образования невозможно быть конкурентоспособным на рынке труда, а 23,8 % считают, что без него нет возможности устроиться на желаемую работу. 23,4 % выразили мнение, что высшее образование дает молодым индивидам возможность самореализации. Для каждого пятого опрошенного высшее образование ассоциируется с высоким социальным статусом (21,4 %). 12 % отметили, что высшее образование не дает никаких преимуществ. Наиболее положительные оценки ценности высшего образования наблюдаются у респондентов младшей возрастной когорты (14-18 лет), что обусловлено завышенными ожиданиями в силу возрастных, психологических особенностей учащихся (Таблица 2).

Таблица 2

Распределение ответов на вопрос: «Как Вы думаете, что дает высшее образование молодому человеку в современном Казахстане?», (в%)

№	Варианты ответа	%
1.	Гарантию стабильной заработной платы	40,2
2.	Возможность карьерного роста	37,2
3.	Высокий доход	30,6
4.	Конкурентоспособность на рынке труда	26,2
5.	Возможность устроиться на желаемую работу	23,8
6.	Возможность самореализации	23,4
7.	Высокий социальный статус	21,4
8.	Высшее образование не дает никаких преимуществ	12,0
9.	Возможность учиться за границей	0,2
10.	Знания	0,2

11.	Затрудняюсь ответить	1,6
-----	----------------------	-----

Как видим, молодые жители г. Алматы достаточно высоко оценивают ценность высшего образования и связывают с ним возможности дальнейшей успешной жизни. Это положительный фактор, который демонстрирует, что опрошенная молодежь понимает и принимает необходимость и ценность образования и обучения, что снижает риски проявления девиаций среди молодежи.

2.1.4. Проблемы в сфере трудоустройства

Удовлетворенность населения сферой трудоустройства выступает важнейшим индикатором социального самочувствия. Особенно это актуально для молодежи. Поиск работы и трудоустройство выступают основными целями в жизни значительной части молодых людей. Результаты исследования показали, что по утверждению более половины респондентов (53,2 %) «молодежь постоянно сталкивается с проблемами трудоустройства». Треть опрошенных отметили, что молодежь чаще «испытывает трудности с трудоустройством по специальности, а работу, не требующую специальных профессиональных навыков найти не сложно» (32 %). Лишь 6,6 % считают, что «проблем с трудоустройством у молодежи нет». Как видим, вопрос поиска работы и трудоустройства является очень актуальным для молодежи мегаполиса и требует внимания со стороны городских властей.

Насколько современная молодежь может быстро сориентироваться на рынке труда? Затянувшийся поиск работы может выступить негативным фактором, способным повлиять на социальное-экономическое положение населения и социальное настроение индивидов. Молодежь в силу своих возрастных, психологических особенностей может более негативно реагировать на неудачные попытки трудоустройства. С целью определения самооценки молодежи своих возможностей на рынке труда в инструментарий социологического исследования был включен вопрос: «В случае, если Вы окажетесь без работы, как быстро, по Вашему мнению, Вы сможете найти подходящую для Вас работу?» (Таблица 3).

Таблица 3

Распределение ответов на вопрос: «В случае, если Вы окажетесь без работы, как быстро, по Вашему мнению, Вы сможете найти подходящую для Вас работу?», (в %)

№	Варианты ответа	%
1	Поиск работы вызовет определенные сложности, но в течение трех месяцев я найду работу	45,4
2	Я найду работу в самые короткие сроки	22,2
3	Найти новую работу – это большая проблема для молодого человека, в лучшем случае работу найду в течение полугода	19,0
4	Я учусь, не ищу работу, у меня нет опыта поиска работы, трудоустройства	11,4
5	Связи с возрастом найти работу становится сложно	0,2

6	Только через знакомых	0,2
7	Затрудняюсь ответить	1,6

Как видно из данных, представленных в таблице 3, около половины опрошенных (45,4 %) отметили свою уверенность в том, что найдут работу в течение трех месяцев, признавая при этом возможность возникновения определенных сложностей. Каждый пятый респондент посчитал, что «найдет работу в самые короткие сроки» (22,2 %). 19 % респондентов оказались менее оптимистичны, считая, что «найти новую работу – это большая проблема для молодого человека, в лучшем случае получится найти работу в течение полугода». 11,4 % не имеют опыта поиска работы, трудоустройства, так как в настоящее время учатся.

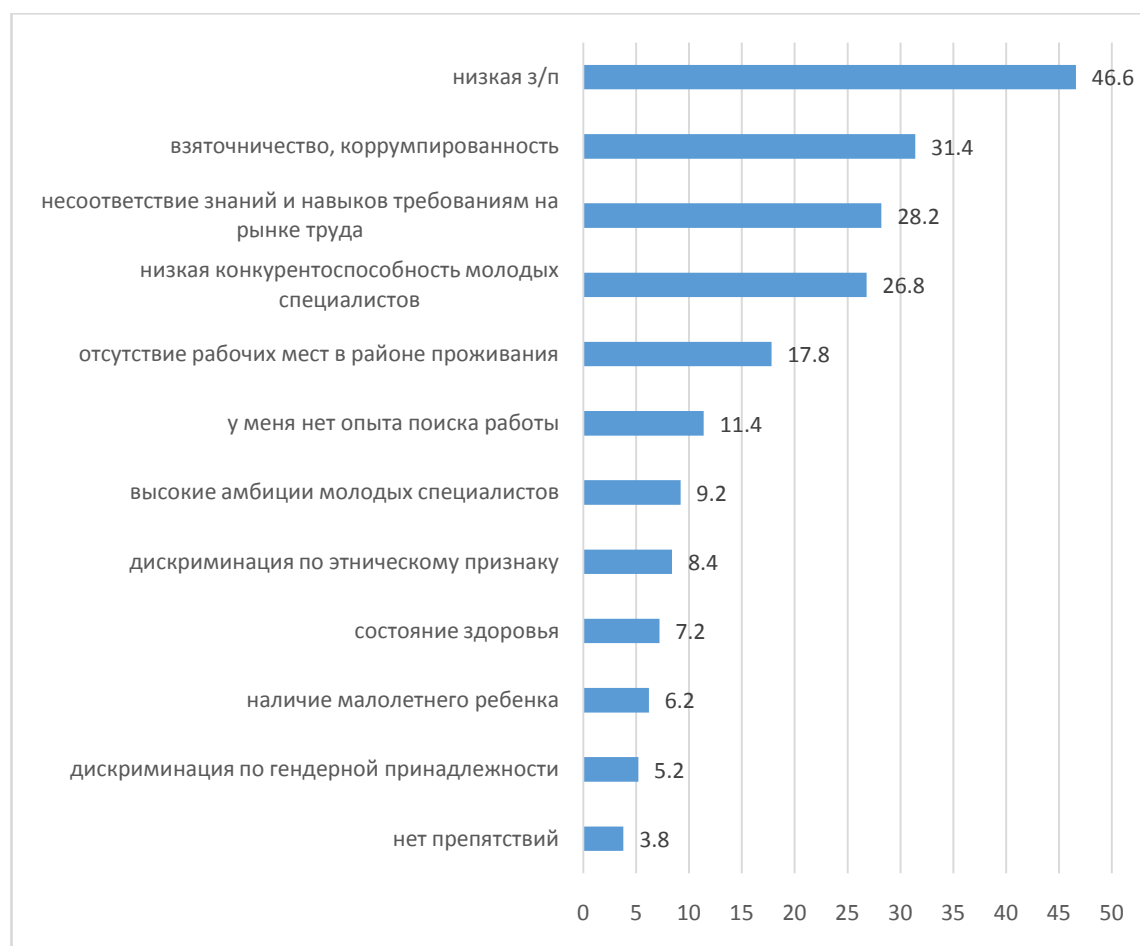
На самооценку молодежи собственных возможностей на рынке труда оказывает влияние уровень образования. Так, респонденты с высшим образованием чаще отмечали вариант «я найду работу в самые короткие сроки» (27,5 %), чем респонденты, имеющие среднее профессиональное образование (15,7 %). По-видимому, наличие высшего образования выступает своеобразным гарантом успешного трудоустройства. Помимо этого, на оценки оказывает воздействие уровень дохода респондентов: чем он ниже, тем менее молодой человек уверен в своих возможностях трудоустроиться. Городским властям необходимо обратить на это внимание, так как низкодоходные группы молодых людей характеризуются меньшей мотивацией к труду и, соответственно, имеют больше рисков попасть в группу маргинальных безработных.

Таким образом, вопрос поиска работы для молодежи очень важен и определённые группы молодежи испытывают некоторые затруднения при его решении.

По каким именно причинам молодежь испытывает затруднения при поиске работы и трудоустройстве? Ответы респондентов представлены на рисунке 2.

Рисунок 2

Распределение ответов на вопрос: «По Вашему мнению, что препятствует трудоустройству молодежи в Вашем городе?», (в %)

Как видно из данных, представленных на рисунке 2, основные проблемы трудоустройства молодежи связаны, в первую очередь с отсутствием опыта работы (55,6 %), низкой заработной платой (46,6 %). Треть опрошенных отмечает в качестве препятствия проблеме взяточничества и коррупции (31,4 %). 28,2 % считают, что проблемы с трудоустройством связаны с несоответствием полученного образования и функциональных требований вакантного места, 26,8 % отмечают низкую конкурентоспособность молодых специалистов, 17,8 % отметили отсутствие рабочих мест в районе проживания. Чаще остальных об этой проблеме упоминали жители Наурызбайского (24,1 %), Жетысуского (22,9 %) и Бостандыкского (22,8 %) районов.

По результатам анализа данных, следует отметить, что гендерная принадлежность, возраст, уровень дохода и другие социально-демографические характеристики респондентов при ответе на данный вопрос влияния не оказали.

Таким образом, можно сделать вывод, что социально-экономическое положение молодежи г. Алматы в настоящее время стабильно, что выражается в средних оценках уровня социального самочувствия, стабильных оценках условий проживания, высоких оценках значимости образования, средних оценках возможностей собственного трудоустройства. Для улучшения социально-экономического положения молодежи мегаполиса городским властям необходимо, во-первых, всегда учитывать вопросы равномерного развития районов города, не допуская сильных проявлений

территориальной, жилищной сегрегации, что может вызвать недовольство среди населения, в частности среди молодежи. Во-вторых, необходимо особое внимание уделить категории молодежи, которая ищет, но не может найти работу, и молодежи категории NEET. Именно эти две группы молодежи находятся в состоянии маргинальности и имеют большие риски вовлечения в девиантную среду. Для предупреждения роста численности такой молодежи необходимо проведение работ по ее трудоустройству и включению в процесс обучения и/или переобучения. Кроме того, необходимо решение проблем, связанных с трудоустройством, с учетом рекомендаций, озвученных респондентами: продумать возможность включения производственной практики (во время обучения в вузе, колледже) в стаж работы, больше информировать молодежь о возможностях участия в государственных проектах и программах по трудоустройству, привлечение потенциальных работодателей в процесс обучения молодых специалистов, что поможет решить проблему несоответствия полученных знаний и навыков требованиям рынка труда.

2.2. Внутренняя и внешняя миграция молодежи

2.2.1. Отношение к миграции в город Алматы

В современном обществе миграционные процессы стали достаточно распространенным и значимым с социально-экономической точки зрения явлением. Казахстан не стал исключением и также активно вовлечен в общемировые миграционные процессы. Миграция играет все более заметную роль в преодолении демографического дефицита и нехватки рабочей силы в одних государствах, решении проблем занятости и снижения бедности населения – в других.

Город Алматы выступает центром притяжения мигрантов как один из наиболее динамично развивающихся мегаполисов. Самооценка молодых алматинцев ситуации с миграцией в городе очень важна. В первую очередь потому, что неблагоприятная миграционная ситуация в городе способна увеличить вероятность протестных настроений и проявления девиантного поведения. Кроме того, молодежь сама по себе очень мобильна, миграционно подвижна. Как сама молодежь оценивает вероятность усиления в Алматы проблемы с мигрантами? (Таблица 4).

Таблица 4

Распределение ответов на вопрос: «Как Вы считаете, есть ли в Алматы проблема с мигрантами?», (в%)

Варианты ответа	%
Нет, проблема миграции в Алматы не существует	26,4
Да, в городе много приезжих из других областей Казахстана	24,2
Да, в Алматы большое количество приезжих из государств Центральной Азии (Узбекистан, Кыргызстан, Таджикистан, др.)	21,8
Да, в городе много мигрантов из дальнего зарубежья (Китай, Пакистан, Индия, др.)	14,0

Да, стало много мигрантов из стран СНГ (Россия, Молдова, Украина, Беларусь)	4,2
Да, в Алматы много мигрантов из Алматинской области	3,6
Затрудняюсь ответить	5,4

Совокупный удельный вес респондентов, обеспокоенных проблемой миграции в Алматы, составил 67,8 %. Из них практически каждый четвертый опрошенный 24,2 % отметил проблему наплыва внутренних мигрантов, 3,6 % опрошенной молодежи обеспокоены проблемой миграции в город из Алматинской области, 21,8 % обеспокоены большим количеством приезжих их государств Центральной Азии, 14 % беспокоит миграция из дальнего зарубежья, 4,2 % – миграция из стран СНГ.

На основании ответов респондентов можно сделать вывод о том, что в социально-территориальном аспекте миграцию в Алматы можно дифференцировать на два больших потока: сельско-городская и межгородская миграция, что находит отражение в различиях социально-экономических и социокультурных характеристик мигрантов. При этом, анализ литературы по сельско-городским миграциям в странах мусульманского Востока показывает, что основными носителями беспорядков и городских бунтов на Востоке являются не столько сельско-городские мигранты, сколько их дети. Показательной в этом плане является теория завышенных и не реализованных ожиданий второго поколения сельско-городской миграции, сформулированная профессором Колумбийского университета Фархадом Каземи, согласно которой основными участниками городской революции Ирана выступали городские жители в первом поколении, дети сельско-городских мигрантов.

Для более точного анализа социальных настроений мигрантов и прогноза поведения в современном Казахстане необходимо проведение конкретных социологических исследований по данной тематике с анализом профилей сельско-городских и межгородских мигрантов г. Алматы. В настоящее же время городским властям необходимо уделить внимание *низкоресурсным* группам молодежи, которые не обладают необходимыми для успешной адаптации в мегаполисе характеристиками (такими как, например, высшее образование, надлежащая квалификация, знание языков, стартовый финансовый капитал). Именно молодежь этой группы должна стать объектом пристального внимания и активного воздействия со стороны внутренней городской политики.

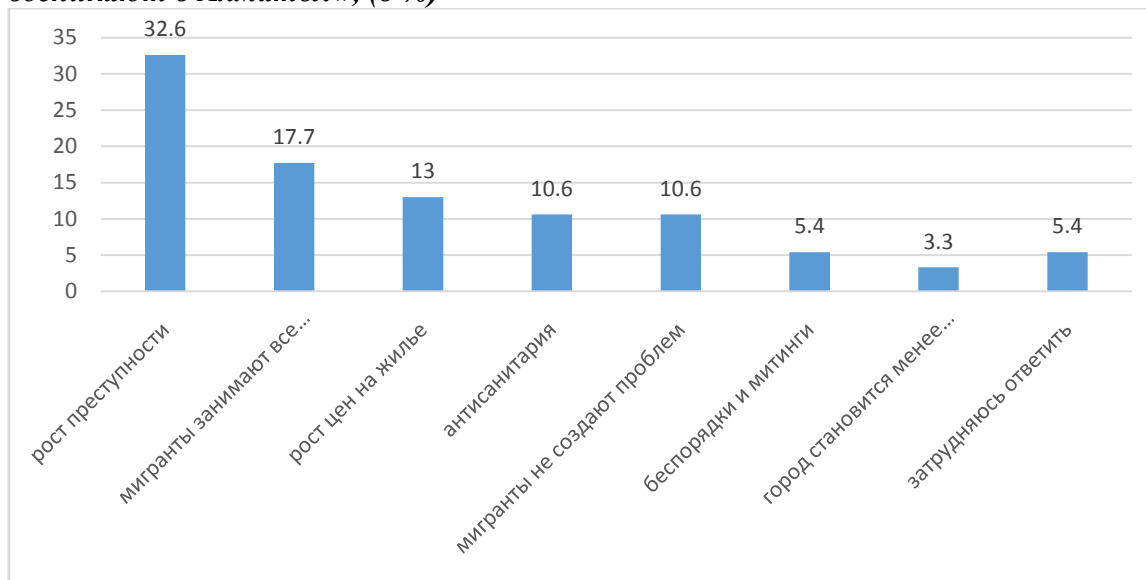
Какие проблемы, по мнению респондентов, возникают в Алматы в связи с миграцией?

Основная проблема, усиливающаяся в связи с активизацией в город миграции, отмеченная респондентами, заключается в росте преступности, она волнует треть опрошенных – 32,6 %. 17,7 % обеспокоены тем, что мигранты занимают рабочие места на рынке труда мегаполиса, 13 % связывают с высокой миграцией проблему роста цен на жилье. Каждый десятый респондент отмечает антисанитарию (10,6 %). Столько же

(10,6 % опрошенных), напротив считают, что мигранты не создают никаких проблем (Рисунок 3).

Рисунок 3

Распределение ответов на вопрос: «Какие проблемы, связанные с миграцией, возникают в Алматы?», (в %)

Таким образом, многие молодые жители Алматы связывают рост преступности в городе с наплывом мигрантов. Для проверки или опровержения данного результата рекомендуется правоохранительным органам провести анализ статистических данных преступлений, совершенных мигрантами и, исходя из него, сделать вывод о достоверности/ошибочности данного утверждения. Тем не менее, опираясь на оценки респондентов, можно сделать вывод, что определенная часть мигрантов, прибывающих в г. Алматы, уже маргинализована, либо по прибытию в город становится такой, что негативно сказывается на общественной ситуации в регионе. Городским властям необходимо усилить работу по контролю и регистрации внутренних мигрантов, не ограничивая при этом их свободы и возможности свободного перемещения.

2.2.2. Миграционные настроения молодежи

Одной из важных задач настоящего исследования выступило определение миграционных установок молодежи Алматы.

Алматы, как самый большой мегаполис страны, является не просто центром геополитического, экономического, культурного притяжения. Алматы – это и один из основных центров притяжения человеческих ресурсов. Общеизвестна «притягательная сила» мегаполисов во всех государствах. Люди стремятся туда, где более благополучная жизнь, есть перспектива трудоустроиться, заработать, дать образование детям, лучшие условия интеллектуального роста и т.д. По всем перечисленным параметрам Алматы действительно притягателен. Инвестиционная привлекательность,

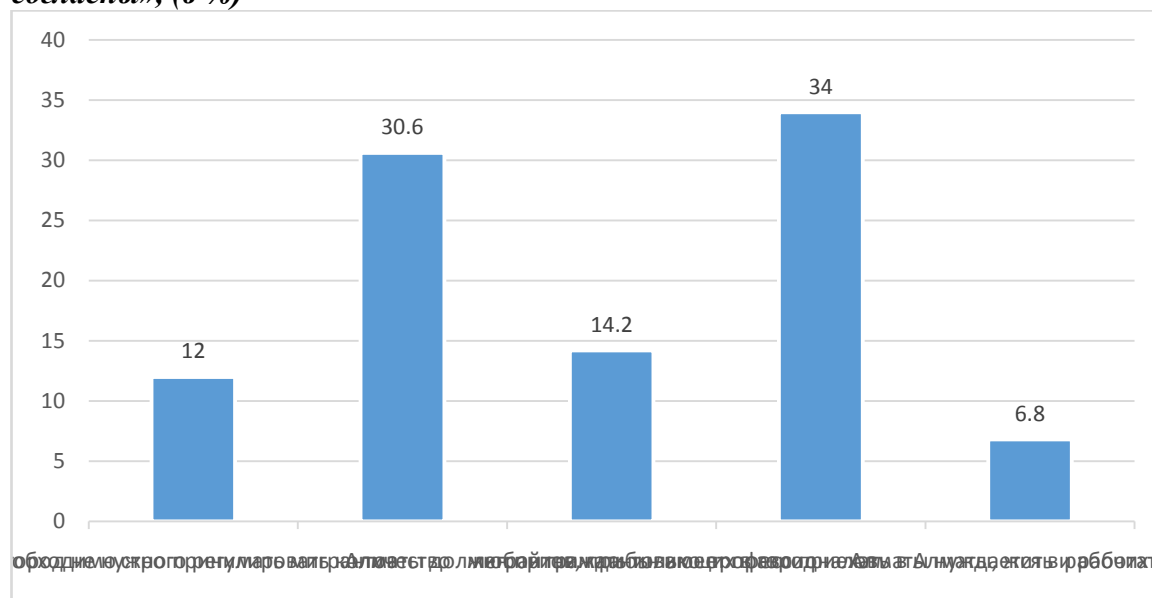
бурное развитие торговли, благоприятные условия для развития бизнеса и создания рабочих мест являются мощными стимулами – приоритетами иммиграционного притяжения населения в Алматы. Однако усиление миграционных потоков может иметь и обратный эффект, что в свою очередь, может усилить проявление девиантного поведения в молодежной среде.

Для оценки ситуации с миграцией населения в Алматы мы предложили респондентам ряд суждений. Итак, должен ли мегаполис принимать всех желающих, или необходимо определенное квотирование для внутренних мигрантов? Ответ на эти и другие вопросы представлен на Рисунке 4.

Как видим, оценки респондентов разделились: чуть более трети (34 %) считают, что любой гражданин имеет право приехать в Алматы, жить и работать. Еще одна треть (30,6 %), напротив, считает, что «необходимо строго регулировать количество мигрантов, прибывающих в город». 14,2 % выразили мнение, что «Алматы должен принимать только профессионалов», а 12 % категорично заявляют, что «в город не нужно принимать мигрантов». Оценка миграционной ситуации в Алматы показала, что практически 85,6 % молодежи города допускают возможность принятия в город мигрантов, однако, следует обратить внимание на тот факт, что более половины опрошенных (44,8 %) согласны с этой возможностью с серьезными оговорками (принимать только профессионалов, строго регулировать,

Рисунок 4

Распределение ответов на вопрос: «Если рассмотреть ситуацию с миграцией населения в Алматы, то отметьте, с каким из ниже перечисленных мнений Вы согласны», (в %)

Отношение молодежи к проблеме миграции напрямую зависит от того, насколько давно сами респонденты проживают в Алматы? Из числа опрошенных 29,6 % респондентов отметили, что родились в этом городе, у 22,8 % здесь родились как они сами, так и их родители, 18,4 % опрошенных проживают в городе более 10 лет, 10,4 % – более 5 лет, 8,8 % – менее 5 лет, 6,4 % – более 20 лет.

Одним из распространенных видов социальных перемещений молодежи в современном мире является учебная и образовательная миграция. В рамках настоящего социологического проекта одной из задач исследования являлось изучение миграционных настроений молодых алматинцев. Для этого респондентам был задан вопрос: «Скажите, пожалуйста, как Вы относитесь к тому, что молодые казахстанцы уезжают из Казахстана для получения образования?».

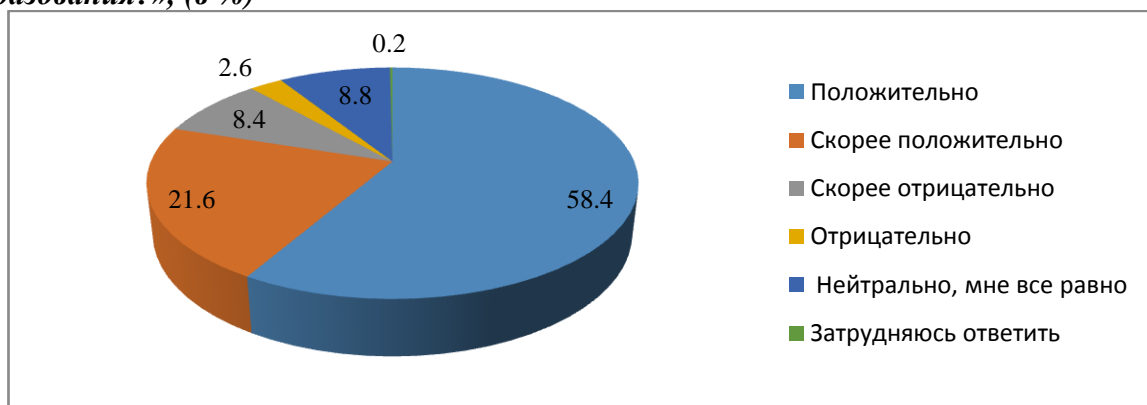
Результаты опроса демонстрируют положительное отношение респондентов к данному явлению. Так, суммарный показатель ответов «положительно» и «скорее положительно» составил 80 % (в сумме ответов «Положительно» – 58,4 % и «Скорее положительно» – 21,6 %). 8,8 % проявили равнодушие по отношению к учебной миграции. Отрицательно оценили явление академической миграции 11 % респондентов, в сумме ответов «Скорее отрицательно, потому что, отучившись, они остаются жить за рубежом, происходит «утечка мозгов» (8,4 %) и «Отрицательно, потому что это не патриотично» (2,6 %) (Рисунок 5).

В зависимости от возраста респондента варьируется и мнение относительно восприятия учебной миграции. В данном случае наблюдается тенденция: чем моложе респондент, тем более лоялен он к перемещениям в целях получения образования.

Следующий вопрос был задан для определения уровня потенциала учебной миграции с точки зрения самих респондентов. Для этого в ходе социологического опроса был задан вопрос: «Скажите, пожалуйста, Вы когда-нибудь хотели уехать в другую страну, чтобы получить образование, например, поступить в университет или колледж?». По результатам опроса можно сказать, что лишь чуть больше трети опрошенной молодежи (37 %) не имеет намерения учиться за границей (в сумме ответов «Нет, я имею казахстанское образование и зарубежное получать не планирую» – 20,8 % и «Нет, не хотел (-а), я буду получать образование в Казахстане» – 16,2 %). Результаты говорят о том, что большинство молодых жителей г. Алматы предпочитает зарубежное образование отечественным учебным заведениям.

Рисунок 5

Распределение ответов на вопрос: «Скажите, пожалуйста, как Вы относитесь к тому, что молодые казахстанцы уезжают из Казахстана для получения образования?», (в %)

Каждый третий молодой житель республики выразил позицию, что поехал бы получать зарубежное образование, но он не располагает необходимыми возможностями (30,4 %). При этом в процентном соотношении потенциал учебной (образовательной) миграции среди молодежи мы можем оценить в 18,2 %. Именно столько опрошенных заявили, что планируют уехать в другую страну, чтобы получить высшее образование. 8 % респондентов хотели бы получить образование в другой стране, но считают, что их родители будут против. На момент опроса уже имели зарубежное образование 5,2 % респондентов (Таблица 5).

Таблица 5

Распределение ответов на вопрос: «Скажите, пожалуйста, Вы когда-нибудь хотели уехать в другую страну, чтобы получить образование, например, поступить в университет или колледж?», (в %)

Варианты ответа	%
Да, я хотел (-а) бы уехать учиться в другую страну, но у меня нет возможности	30,4
Нет, я имею казахстанское образование и зарубежное получать не планирую	20,8
Да, я планирую уехать в другую страну, чтобы получить высшее образование	18,2
Нет, не хотел (-а), я буду получать образование в Казахстане	16,2
Да, я хотел (-а) бы уехать учиться в другую страну, но мои родители (близкие родственники) против моего отъезда	8,0
Уже получил (-а) зарубежное образование	5,2
Затрудняюсь ответить	1,0

В зависимости от гендерной принадлежности ответы молодежи на указанный вопрос различались. Так, желающих получить зарубежное образование среди молодых женщин больше, чем среди молодых мужчин: 20,6 % юношей отдают предпочтение отечественному образовательному фламану, тогда как среди девушек этот процент составляет 12,5 %. Вместе с тем, наличие конкретных планов на обучение за рубежом наоборот чаще отмечают молодые мужчины (21,9 %), нежели девушки (15,1 %). Девушки чаще (37,1 %) парней (21,9 %) указывают в качестве сдерживающего фактора для отъезда за рубеж с целью получить образование отсутствие возможностей. (Таблица 6).

Таблица 6

Распределение ответов на вопрос: «Скажите, пожалуйста, Вы когда-нибудь хотели уехать в другую страну, чтобы продолжить свое обучение/образование, например, поступить в университет или колледж?», (в гендерном разрезе), (в %)

Варианты ответа	Мужчины	Женщины
Нет, не хотел (-а), я буду получать образование в Казахстане	20,6	12,5
Да, я хотел (-а) бы уехать учиться в другую страну, но у меня нет возможности	37,1	22,4
Да, я хотел (-а) бы уехать учиться в другую страну, но	6,1	9,6

мои родители (близкие родственники) против моего отъезда		
Да, я планирую уехать в другую страну, чтобы получить высшее образование	21,9	15,1
Уже получил высшее образование за рубежом	6,1	4,4
Затрудняюсь ответить	1,8	0,4

Как видно из ответов респондентов, более половины опрошенных имеют желание или намерение получить обучение за рубежом. Для определения перечня стран наиболее благоприятных для учебной миграции казахстанской молодежи респондентам был задан вопрос: «Если бы у Вас была возможность, где бы Вы предпочли получить высшее образование?». 42,5 % предпочли бы получить образование в Европе, 28,8 % – в США, 12,3 % – в России. 7,2 % респондентов отметили Турцию, 5,5 % – Китай, по 1,4 % отметили Канаду и Корею.

Полученные ответы интересно посмотреть в корреляции с этнической принадлежностью респондентов.

В этническом разрезе отмечается следующая картина: респонденты казахской национальности указали в качестве наиболее предпочитаемых 2 основных направления: Европа (47,9 %) и США (31,5 %). Что касается представителей русской этнической группы, то в данном случае более четверти респондентов выбрали бы Российскую Федерацию для получения образования. Вероятнее всего, молодые люди русской этничности хотят поехать учиться в Россию с дальнейшей установкой остаться там на постоянное место жительства (Таблица 7).

Таблица 7

Распределение ответов на вопрос: Где бы Вы хотели получить высшее образование? Если у Вас уже есть высшее образование, тогда где бы Вы хотели получить высшее образование, если бы Вам дали еще одну возможность? (в этническом разрезе), (в %)

Варианты ответа	Казах / казашка	Русский / русская	Другие
Образование в Европе	47,9	36,8	37,3
Образование в США	31,5	25,3	27,1
Образование в Китае	4,1	6,9	6,8
Образование в Турции	8,2	2,3	11,9
Образование в России	3,4	26,4	13,6
Затрудняюсь ответить	0	1,1	0

В качестве заключительного вопроса касательно отношения к учебной миграции, молодежи был задан вопрос о причинах желания обучаться за рубежом. Причинный ряд возглавляет фактор качества образования, этот вариант ответа отметили подавляющее большинство опрошенных (65,5 %). Более половины респондентов указали, что хотят учиться за границей, так как желают «повидать мир, расширить кругозор» (57,3 %). Треть опрошенных отмечают, что иметь зарубежное образование престижно (32,4 %). Еще одна треть респондентов объясняет свое желание учиться за рубежом возможностью изучать иностранные языки (31,1 %). Каждый пятый

респондент считает, что «за рубежом лучше техническая компьютерная оснащенность корпусов, кабинетов и лабораторий» (20,5 %). 17,7 % хотели бы обучаться за рубежом по причине того, что так «легче трудоустроиться и остаться там жить» (Таблица 8).

Таблица 8

Распределение ответов на вопрос: «Почему Вы хотели бы учиться в зарубежном вузе?», (в %)

Варианты ответа	%
Там качественное образование	65,5
Хочу увидеть мир, расширить кругозор	57,3
Иметь зарубежное образование престижно	32,4
Возможность изучать языки	31,1
За рубежом лучшая техническая компьютерная оснащенность корпусов, кабинетов и лабораторий	20,5
Легче трудоустроиться и остаться жить за рубежом	17,7
Предоставляют высокую стипендию	10,6
Там комфортные условия проживания в общежитии	7,2
Бесплатное образование	5,8
Мой менталитет не соответствует местному населению	5,5
Легче поступить в вуз	4,8

Анализ данных в разрезе различных возрастных групп показал, что представители младшей возрастной группы от 14 до 18 лет больше остальных желают выехать учиться за границей, так как в их представлении зарубежное образование престижнее отечественного. Эта же группа в процентном соотношении больше остальных обращает внимание на возможность изучения иностранных языков. Молодежь второй возрастной группы (19-23 лет) также предпочитает зарубежное образование казахстанскому, потому что считает его более качественным, желает расширить кругозор и увидеть мир. Представителей старшей возрастной группы (24-29 лет) больше привлекает лучшая техническая, компьютерная оснащенность корпусов, кабинетов, лабораторий и то, что таким образом за рубежом легче трудоустроиться и остаться жить (Таблица 9).

Таблица 9

Распределение ответов на вопрос: «Почему Вы хотели бы учиться за рубежом?» (в возрастном разрезе), (в %)

Варианты ответа	14-18 лет	19-23 года	24-29 лет
Там качественное образование	65,3	67,7	64,0
Иметь зарубежное образование престижно	40	31,2	28,8
Хочу увидеть мир, расширить кругозор	53,3	66,7	52,8
Там комфортные условия проживания в общежитии	2,7	9,7	8,0
Предоставляют высокую стипендию	12,0	10,8	9,6
За рубежом лучшая техническая, компьютерная оснащенность корпусов, кабинетов и лабораторий	14,7	18,3	25,6
Легче трудоустроится и остаться жить за рубежом	13,3	18,3	20,0
Возможность изучать иностранные языки	34,7	25,8	32,8

Мой менталитет не соответствует местному населению	8,0	3,2	5,6
Легче поступить в вуз	8,0	5,4	2,4
Бесплатное образование	9,3	4,3	4,8

Таким образом, на основании эмпирических данных можно сделать вывод о том, что миграционные предпочтения, отношение к мигрантам у молодежи г. Алматы имеют свою специфику. Во-первых, достаточно большая часть молодых респондентов не против мигрантов, что, скорее всего, объясняется их собственным миграционным статусом. Другая часть, напротив, не только не одобряет миграцию, но и готова обвинить мигрантов во всех городских проблемах, начиная с роста преступности, заканчивая проблемами с трудоустройством. Городским властям необходимо умело лавировать между интересами данных групп, не допуская открытых конфликтов, ограничений со стороны старожилов и местного населения. С течением времени, при успешном освоении городского пространства, трудоустройстве, налаживании контактов, принятии городского образа жизни некоторая маргинальность приезжих нивелируется и риск девиации снижается.

2.3. Здоровый образ жизни и девиантное поведение

2.3.1. Приверженность принципам здорового образа жизни

В настоящее время большое внимание уделяется формированию и популяризации здорового образа жизни и ответственного отношения населения к своему здоровью. Однако, не все категории населения должным образом следят за своим здоровьем, занимаются спортом, ведут здоровый образ жизни. Особое внимание заслуживают подростки и молодежь, которые в силу своего возраста и в определенной степени инфантильности, не всегда направляют свою активность в конструктивное русло и зачастую проявляют асоциальное поведение, нарушая моральные и социальные нормы современного общества.

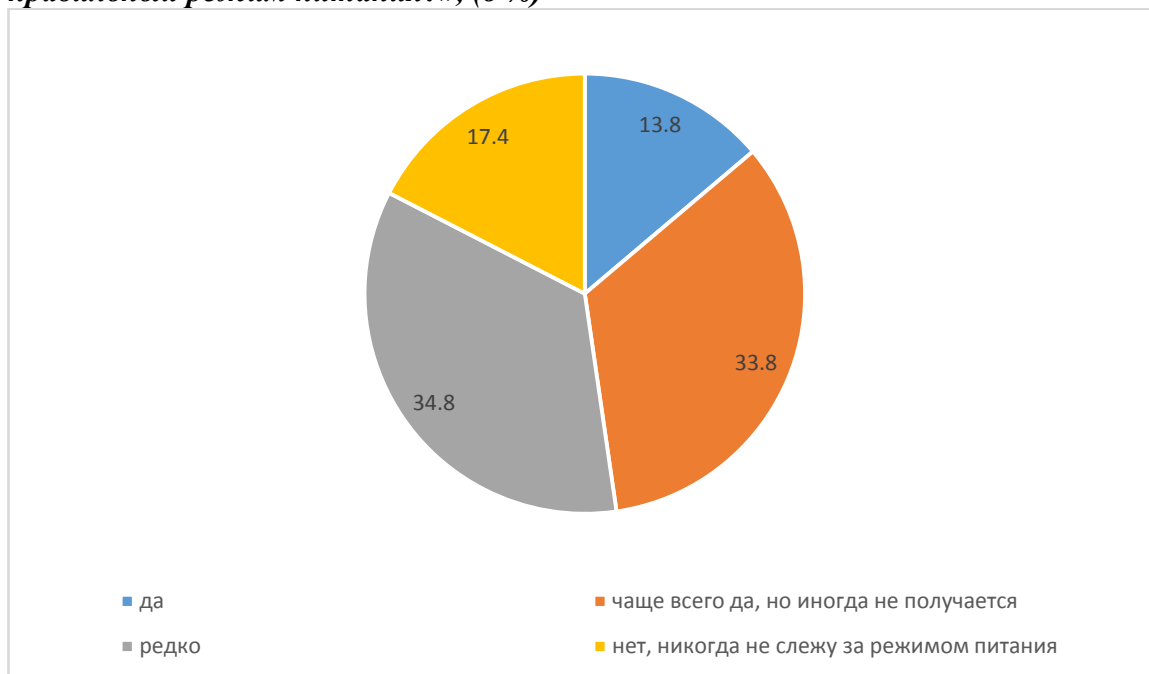
В современном мире здоровый образ жизни выступает в числе ключевых показателей качества жизни населения.

Одной из составляющих здорового образа жизни выступает правильный режим питания. Насколько современная молодежь придерживается принципов правильного режима питания? (Рисунок 6).

Ответы респондентов распределились следующим образом: практически половина (47,6 % – в сумме ответов «Да, слежу» и «Чаще всего да, но иногда не получается») следят или стараются следить за правильным питанием, 52,2 % не следят (редко следят) за правильным питанием, из них 17,4 % не следят вообще, 34,8 % – следят редко.

Рисунок 6

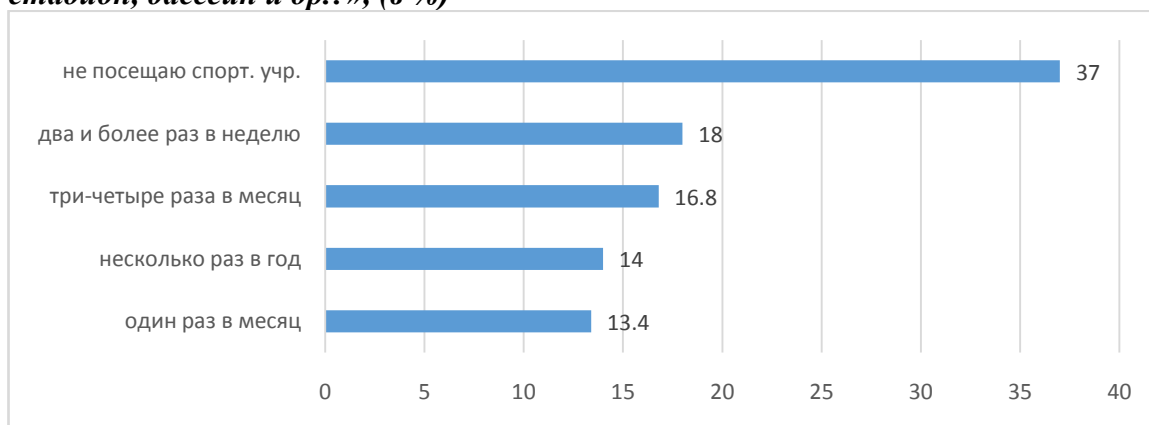
Распределение ответов на вопрос: «Скажите, пожалуйста, Вы соблюдаете правильный режим питания?», (в %)

При ответе на данный вопрос наблюдается гендерная дифференциация. Так, женщины чаще мужчин следят за правильным питанием (совокупный процент по двум положительным ответам – 54 %, против 39,9 % мужчин). Помимо этого, существует корреляция с уровнем материального благосостояния респондента: чем выше уровень дохода, тем лучше молодой человек следит за правильностью своего питания.

Таблица 10

Распределение ответов на вопрос: «Как часто Вы посещаете спортивный зал, стадион, бассейн и др.?», (в %)

Более трети опрошенных молодых алматинцев (37 %) не посещают спортивные учреждения. Это преимущественно девушки (44,1 %),

представители категории NEET (48,6 %), респонденты с низким уровнем материального благосостояния, преимущественно семейные.

На основании вышеперечисленных социальных характеристик респондентов, не занимающихся спортом, можно сделать вывод как об отсутствии мотивации к занятиям спортом, так и о недоступности для данных категорий молодежи объектов спортивной инфраструктуры. Практически все перечисленные характеристики имеют прямое отношение к уровню дохода респондентов и их социальному статусу. Для более активного включения молодежи в занятия спортом городским властям рекомендуется прилагать усилия для обеспечения доступности объектов спортивной инфраструктуры для различных категорий молодежи.

2.3.2. Отношение молодежи к табакокурению, алкоголизму, наркомании

Отношение молодежи к табакокурению демонстрирует степень приверженности молодежи принципам здорового образа жизни. Несмотря на достаточно широкую распространенность табакокурения в современном обществе, табакзависимость по-прежнему считается одной из форм девиации (отклоняющегося поведения). Однако, не всегда молодежь расценивает курение как проявление девиантного поведения, считая это нормой в своей среде. Как молодежь г. Алматы относится к табакокурению?

Согласно полученным данным, четверть опрошенных молодых алматинцев отметили, что курят (24,8 %). Из них большая часть (77,4 %) делает это регулярно (каждый день) (рисунки 7,8).

Рисунок 7

Распределение ответов на вопрос: «Скажите, пожалуйста, Вы курите?» (в %)

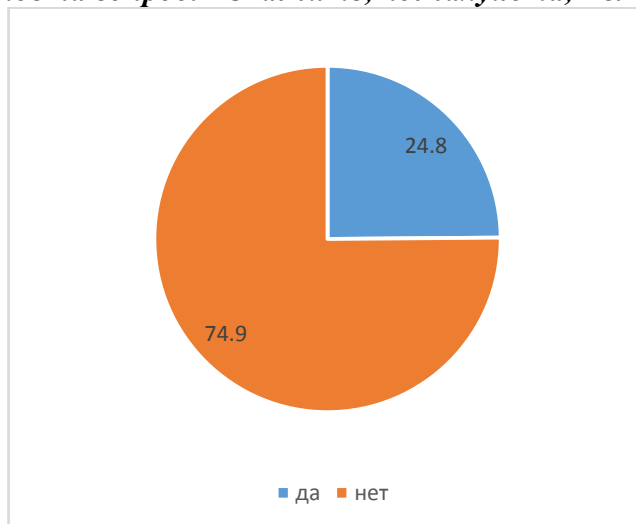

Рисунок 8

Распределение ответов на вопрос: «Если Вы курите, то как часто?», (в %)

Проблема табакокурения, как показали результаты исследования, чаще затрагивает мужчин (39,5 %), нежели женщин (12,5 %), чаще курят респонденты с низким уровнем благосостояния. Корреляция с возрастом респондентов показала, что практика табакокурения больше распространена среди респондентов старших возрастных когорт (Таблица 11).

Таблица 11

Распределение ответов на вопрос: «Скажите, пожалуйста, Вы курите?», в разрезе возрастных групп, (в %)

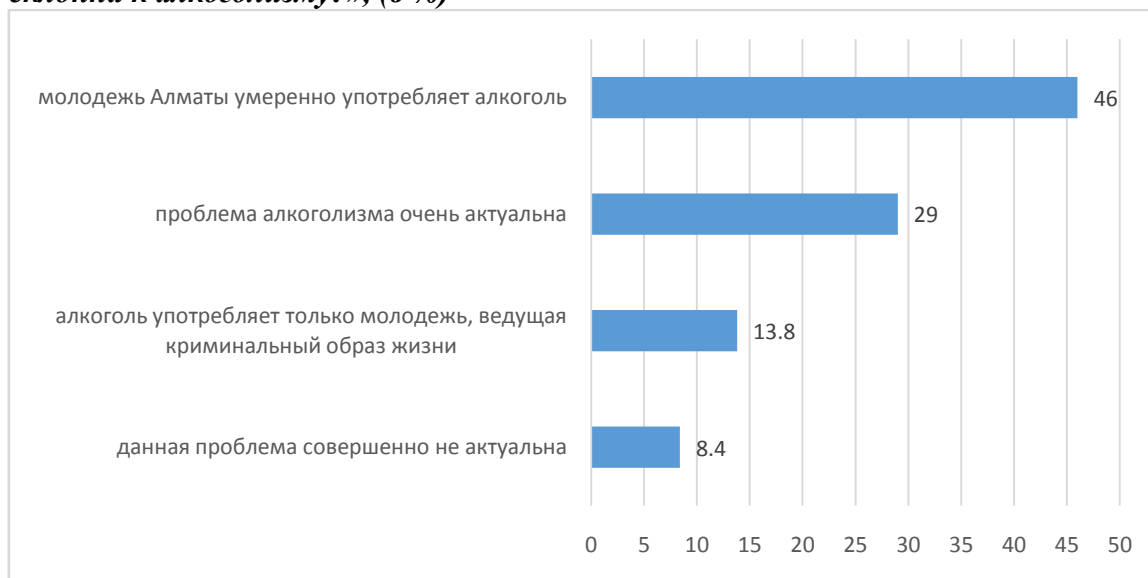
Вариант ответа	14-18 лет	19-23 года	24-29 лет
Да	7,8	28,4	29,8
Нет	92,2	71,6	69,8

Таким образом, анализ эмпирических данных показал, что проблема табакокурения не столь распространена среди молодежи г. Алматы. Однако, учитывая тот факт, что табакокурение все же является социально неприемлемым поведением в обществе и респонденты могли проявлять некоторую скрытность в данном вопросе, сделать окончательные выводы по данной позиции не представляется возможным.

В современном обществе одной из особо острых проблем является распространение случаев злоупотребления подростками и молодежью алкогольной продукцией. Употребление и злоупотребление алкогольными напитками одна из вредных привычек, чаще всего характерных для маргинальной (девиантной) молодежи. Насколько данная проблема распространена в мегаполисе? Как оценивает ситуацию с алкоголизмом в молодежной среде сама молодежь? Ответы респондентов представлены на Рисунке 9.

Рисунок 9

Распределение ответов на вопрос: «Как Вы думаете, насколько молодежь Алматы склонна к алкоголизму?», (в %)

Около половины опрошенных считают, что молодежь Алматы употребляет алкоголь умеренно (46 %). Чуть меньше трети респондентов (29 %) отметили, что проблема алкоголизма актуальна для молодежи города. 13,8 % считают, что алкоголь употребляет только молодежь, ведущая криминальный образ жизни. 8,4 % выразили мнение, что данная проблема совершенно не актуальна для молодых алматинцев.

Чаще наличие проблемы алкоголизма среди молодежи отмечали жители Медеуского (43,6 %) и Алмалинского (37,7 %) районов. Остальные социально-демографические характеристики респондентов не оказали существенного влияния на их оценки. То есть, большая часть респондентов оценивает ситуацию с употреблением алкоголя молодежью г. Алматы как умеренную.

Употребление детьми и молодежью психоактивных веществ представляет собой серьезную проблему современного общества. Наркомания и алкоголизм имеют острые социальные последствия: совершаются преступления и аморальные поступки, происходит деградация личности и населения в целом, увеличивается смертность (особенно среди молодежи), развиваются и передаются заболевания, растет рождаемость больных и неполноценных детей, распадаются семьи. Именно несовершеннолетние, дети и подростки чаще подвержены вышеперечисленным негативным социальным явлениям современного общества.

Наркомания, как особо опасная форма девиантного поведения, также оказалась в фокусе данного опроса. В ходе проведения социологического исследования было нецелесообразным спрашивать молодежь напрямую о том, употребляет ли она наркотики, поскольку вероятность того, что молодежь в этом признается, была минимальной. Было принято решение сформулировать вопрос таким образом, чтобы выявить наличие в жизни молодежи фактов свидетельства употребления наркотиков среди знакомых. Предполагается, что частые ситуации употребления наркотиков в окружении

молодых людей могут указывать на то, что сам человек тоже подвержен данному виду девиации.

Большая часть респондентов (82,8 %) отметили, что никогда не сталкивались с подобной ситуацией. Практически каждый десятый опрошенный выбрал вариант ответа «иногда я становлюсь свидетелем употребления наркотиков». 3,8 % респондентов часто видят подобные случаи. Данный вопрос очень деликатен, и мы предполагаем, что респонденты отвечали на него с некоторой опаской. Вместе с тем, 15 % (совокупность ответов «Иногда я становлюсь свидетелем употребления наркотиков» и «Да, я часто вижу такие случаи», 11,2 % и 3,8 %, соответственно) респондентов отметили, что случаи употребления наркотиков в их кругу общения встречаются с определенной степенью частоты (Таблица 12).

Таблица 12

Распределение ответов на вопрос: «Были ли Вы когда-нибудь свидетелем употребления наркотиков?», (в %)

№	Варианты ответа	%
1	Нет, я никогда не видел (-а) подобные случаи	82,8
2	Иногда я становлюсь свидетелем употребления наркотиков	11,2
3	Да, я часто вижу такие случаи	3,8
4	Затрудняюсь ответить	1,6

Корреляция данного вопроса с гендерной принадлежностью респондентов показала, что мужчины чаще сталкиваются (становятся свидетелями) со случаями употребления наркотиков, чем женщины.

Анализ ответов респондентов в разрезе их возраста выявил следующее: возрастная группа молодежи 14-18 лет чаще остальных отмечала, что часто видит случаи употребления наркотиков. И, несмотря на то, что подавляющее большинство респондентов отметили, что никогда не видели подобные случаи, сам факт того, что подростки (ученики школ и колледжей) чаще, чем более старшие респонденты выступали свидетелями подобных случаев – тревожный знак. Городские власти должны принимать незамедлительные меры по устранению подобных фактов среди учащихся школ и колледжей (Таблица 13).

Таблица 13

Распределение ответов на вопрос: «Были ли Вы когда-нибудь свидетелем употребления наркотиков?», (в %)

Варианты ответа	14-18 лет	19-23 года	24-29 лет
Да, я часто вижу такие случаи	4,9	2,8	3,9
Иногда я становлюсь свидетелем употребления наркотиков	9,7	12,1	11,3
Нет, я никогда не видел (-а) подобные случаи	85,4	83,7	81,3
Другое	0	0	0,4

Деликатность данной темы не позволяет спрашивать у респондентов напрямую об их отношении к наркотическим и психотропным веществам. К тому же, прямые вопросы зачастую вызывают у респондентов трудности и остаются без ответа. Во избежание подобной ситуации и получения достоверных ответов на вопрос об актуальности проблемы употребления наркотиков в молодежной среде мегаполиса мы решили задать респондентам вопрос о том, есть ли у них знакомые, которые употребляют наркотики?

Преобладающая часть респондентов (90,2 %) ответили на данный вопрос отрицательно. У 6,6 % опрошенных есть знакомые, употребляющие наркотики. Корреляция данного вопроса с возрастом респондентов показала, что, как и в предыдущем вопросе, чаще о наличии знакомых, употребляющих наркотики, упоминали подростки и молодежь 14-18 лет. Это еще раз подтверждает актуальность данной проблемы для младшей возрастной группы молодежи. Настоятельно рекомендуем городским властям изучить ситуацию с распространением, употреблением наркотических препаратов среди подростков и принять незамедлительные действия по искоренению подобных девиаций.

Корреляция с гендерной принадлежностью респондентов показала, что мальчики подростки чаще отмечают наличие знакомых, употребляющих наркотические средства, нежели подростки-девочки. Руководству школ, колледжей необходимо обратить особое внимание на подростков, чье поведение отличается от большинства, подростков из неблагополучных семей, необходимо владеть информацией о ситуации в семьях таких учеников. Именно такие подростки попадают в первую очередь в группу риска. В целом руководство образовательных учреждений должно иметь контакт не только с формальными лидерами (старостами, активистами), но и неформальными, чтобы реально владеть информацией о существующих и возможных проблемах среди обучающихся.

Еще одним вопросом, позволяющим определить ситуацию с употреблением наркотиков среди молодежи, был вопрос о местах их распространения. Распространение наркотиков среди молодежи – очень острая и актуальная проблема, требующая пристального внимания, как со стороны правоохранительных органов, так и со стороны родителей подростков. На вопрос: «Как Вы считаете, если бы у молодежи Вашего города появилось желание попробовать наркотики, где они смогли бы их приобрести?» 66,2 % ответили, что не знают, 17,2 % указали в качестве такого места дискотеку, 15,6 % – заявили, что наркотики в случае необходимости можно приобрести у друзей, 8 % – в учреждениях образования, 7,6 % – на рынке, 5,8 % – на вокзале (Рисунок 10).

Рисунок 10

Распределение ответов на вопрос: «Как Вы считаете, если бы у молодежи Вашего города появилось желание попробовать наркотики, где они смогли бы приобрести их?», (в %)

Следует обратить внимание на тот факт, что респонденты, указавшие на отсутствие среди их знакомых лиц, употребляющих наркотики, в данном вопросе проявили большую осведомленность. Это может указывать на то, что данная проблема в молодежной среде имеет достаточно большую распространенность. Даже если молодой человек не употребляет наркотики, при желании он знает, где и как их можно приобрести.

Очень большой угрозой в данном случае выступает то, что среди мест возможного приобретения наркотиков, отмеченных респондентами, встречаются организации образования. Необходимо обратить на это внимание, ознакомить с результатами данного исследования педагогов образовательных организаций, родителей, разработать меры по предупреждению распространения и употребления наркотиков подростками.

Употребление наркотиков молодыми людьми – проблема, требующая внимания и изучения. Причины употребления наркотиков молодыми людьми весьма разнообразны. Одной из задач настоящего исследования было определение факторов, по мнению молодежи, обуславливающих наркозависимость.

На вопрос: «Как Вы думаете, почему некоторые молодые люди Вашего города начинают употреблять наркотики?» около половины респондентов ответили, что «из любопытства, при наличии свободных денег» (49,8 %). Далее ответы респондентов распределились следующим образом: 38,2 % – из-за желания уйти от жизненных трудностей, 28,6 % – из-за

безответственного отношения к здоровью, каждый четвертый – из-за желания выглядеть «модно» (26,8 %), 18,6 % – из-за отсутствия силы воли (не могут отказаться) (Рисунок 11).

Рисунок 11

Распределение ответов на вопрос: «Как Вы думаете, почему некоторые молодые люди Вашего города начинают употреблять наркотики?», (в %)

В данном случае мы видим, что в оценках респондентов употребление кем-то наркотиков не вызывает полного и однозначного осуждения и неприятия. Более того, для кого-то эта девиация выступает показателем определенной «крутости» или в качестве модной практики. Мы можем говорить о незрелости (несформированности) оценок респондентов подобного девиантного поведения. Необходимо проводить работу по формированию чувства нетерпимости и недопустимости употребления наркотиков. Наиболее эффективными методами могут выступить социальные ролики в социальных сетях с привлечением лидеров общественного мнения: блогеров, вайнеров, популярных среди молодежи. Важно не допустить распространения ложного стереотипа о том, что употребление наркотиков – это модно и выступает показателем финансовой состоятельности индивида. Напротив, популяризация здорового образа жизни, занятий спортом, осуждение и неприятие табакокурения, употребления алкоголя, наркотических средств – основная задача общества и основных социальных институтов.

2.3.3. Проблема физического насилия в молодежной среде

Проблемы насилия в молодежной среде специфичны в силу возрастных, психологических особенностей молодежи. Насилие в молодежной среде наносит вред не только самим жертвам, но и их семьям, друзьям и всему обществу. Последствия насилия измеряются не только числом убийств, телесных повреждений и увечий, но и снижением качества жизни жертв. Проблемы насилия в молодежной среде нельзя рассматривать в отрыве от иных видов проблемного поведения.

В ходе настоящего социологического опроса молодым алматинцам был задан вопрос о том, становились ли они свидетелями физического или другого насилия по отношению к их сверстникам за последние три месяца. Были получены следующие распределения ответов по группам: абсолютное большинство опрошенной молодежи (76,2 %) ответили отрицательно, 17 % респондентов отметили, что иногда им приходилось попадать в подобные ситуации, 3,2 % заявили, что часто становились свидетелями подобных действий.

Как показали результаты исследования, акты физического или другого насилия чаще происходят среди мальчиков, юношей, что объясняется их более активным поведением (Таблица 14).

Помимо гендерной была выявлена и возрастная взаимосвязь (Рисунок 12). На рисунке наглядным образом видно, что чаще остальных свидетелями (а, возможно, и жертвами) физического и другого насилия становятся молодые индивиды в возрасте от 14 до 18 лет. Учитывая возраст респондентов, это преимущественно ученики школ и учащиеся колледжей. Данный возрастной период характеризуется переходным, в силу определенных физиологических, психологических и социальных перемен, происходящих с подростками. Молодежь данной возрастной когорты больше других подвержена риску маргинализации и проявления девиантных форм поведения.

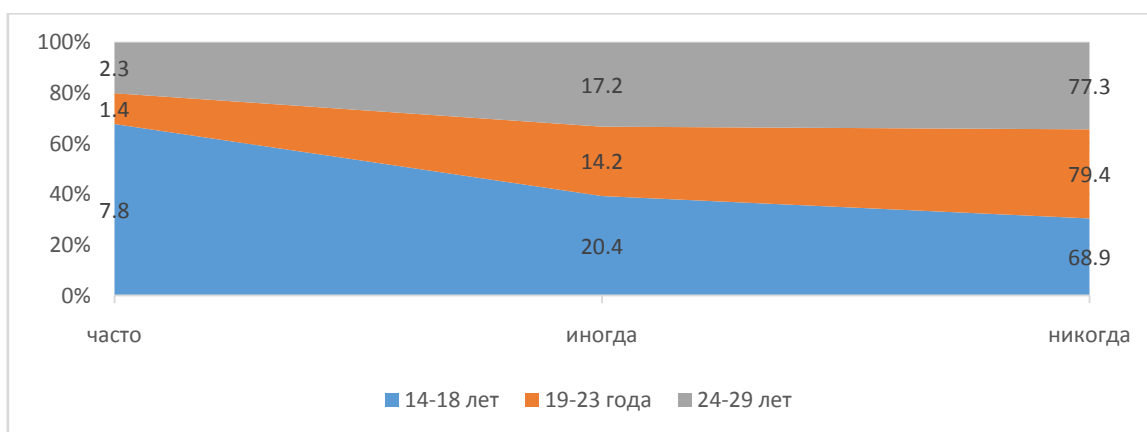
Таблица 14

Распределение ответов на вопрос: «Как часто Вы становились свидетелем физического или другого насилия по отношению к Вашим сверстникам за последние три месяца?», (в гендерном разрезе, в %)

Варианты ответа	мужчины	женщины
Часто	5,3	1,5
Иногда	21,5	13,2
Никогда	69,3	82,
Затрудняюсь ответить	3,9	3,3

Рисунок 12

Распределение ответов на вопрос: «Как часто Вы становились свидетелем физического или другого насилия по отношению к Вашим сверстникам за последние три месяца?», (в разрезе возрастных групп, в %)

Чаще всего насилие (физическое или другое) совершалось первичным кругом общения: сверстниками (в 50 % случаев), 13,2 % отметили, что одноклассниками, 10,4 % отметили родителей. 7,5 % респондентов отметили, что становились свидетелями актов насилия со стороны прохожих. 5,7 % со стороны учителей. Таким образом, насильственные действия в молодежной среде преимущественно совершаются знакомыми и сверстниками.

Довольно часто в обществе высказывается мнение, что молодежь совершает преступления из-за низкого материального положения. Для проверки данной точки зрения мы включили в инструментарий исследования следующий вопрос: «Как Вы думаете, может ли низкий уровень дохода молодежи стать причиной совершения преступлений?». Совокупный ответ респондентов, согласившихся с данным утверждением, составил 79,8 % (в сумме тех, кто безусловно согласен, что низкое материальное положение тесно связано с уровнем преступности (40,2 %) и тех, кто скорее согласен, но при этом признают, что есть и другие причины (39,6 %)). 19,4 % не согласны с данной точкой зрения, отмечая, что низкое материальное положение молодежи не может быть связано со склонностью к преступлениям (в сумме ответов «Скорее нет, низкий уровень дохода не может стать причиной совершения преступлений» – 15,4 % и «Категорически нет, материальное положение молодежи никак не связано со склонностью к преступлениям» – 4,0 %).

Анализ корреляций в разрезе дохода показал, что согласны с данным утверждением преимущественно материально необеспеченные индивиды. Необеспеченность в данном случае становится дополнительным проявлением социального неравенства, а преступление – средством его устранения. Мотивом преступления зачастую выступает удовлетворение первичных потребностей в еде, одежде, доступе к играм и развлечениям. При этом, необходимо помнить, что материальное благополучие само по себе не выступает гарантией законопослушного поведения подростков, так, как и в обеспеченных семьях ребенок может совершать противоправные действия, но в последнем случае эти преступления чаще всего отражают преимущественно дефекты морали личности.

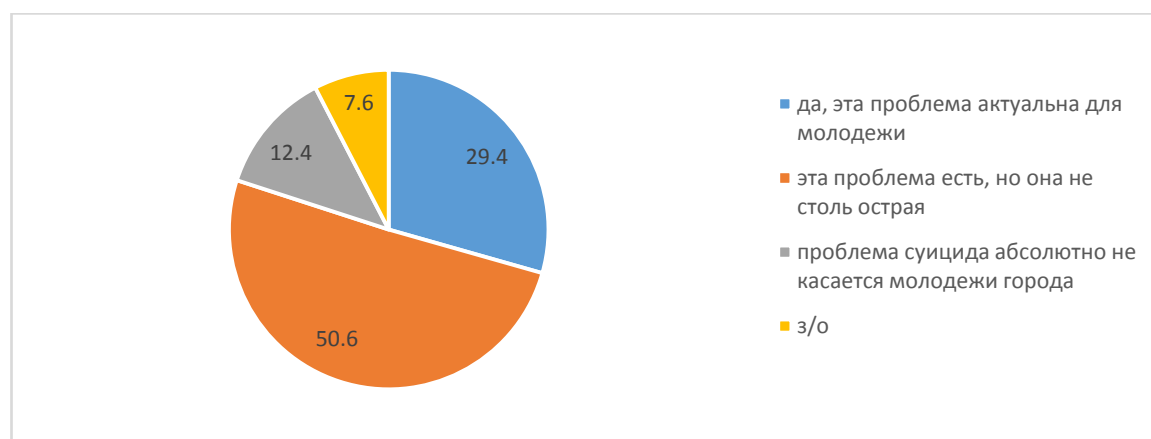
2.3.4. Суициды в молодежной среде

Одной из наиболее острых проблем казахстанского общества является высокая смертность населения. Особенную тревогу вызывает высокий уровень смертности от внешних (неестественных) причин, в число которых входят убийства, самоубийства, отравления, травмы, дорожно-транспортные происшествия и другие несчастные случаи. Большие потери населения от этих неестественных причин стали особенностью казахстанской статистики. Одной из распространенных причин смертности населения страны является суицид. В этой связи чрезвычайно большую актуальность приобретает изучение мнений и отношения молодежи к проблеме суицидов в молодежной среде.

С этой целью респондентам был задан следующий вопрос: «По Вашему мнению, является ли проблема самоубийств актуальной для молодежи Алматы?». Ответы респондентов распределились следующим образом. Половина опрошенных согласны, что данная проблема существует, но при этом считают, что внимание к ней завышено, на самом деле она не столь актуальна (50,6 %). Чуть менее трети (29,4%) респондентов отмечают крайне высокую актуальность данной проблемы для молодежи Алматы. 12,4 % опрошенных считают, что проблема суицида абсолютно не касается молодежи города. Затруднились с ответом 7,6 % респондентов (Рисунок 15).

Рисунок 15

Распределение ответов на вопрос: «По Вашему мнению, является ли проблема самоубийств актуальной для молодежи Алматы?», (в %)

Проблемой суицидов в молодежной среде более обеспокоены молодые женщины (32,7 %), чем молодые мужчины (25,4 %).

В разрезе возрастных групп оценки актуальности проблемы суицидов среди молодежи представлены в таблице 14.

Таблица 14

Распределение ответов на вопрос: «По Вашему мнению, является ли проблема самоубийств актуальной для молодежи Алматы?», (в разрезе возрастных групп, в %)

Варианты ответа	14-18 лет	19-23 года	24-29 лет
Да, эта проблема крайне актуальна для молодежи нашего города	25,2	32,6	29,3
Эта проблема есть, но она не столь острая	57,3	49,6	48,4
Проблема суицида абсолютно не касается молодежи города	10,7	13,5	12,5
Затрудняюсь ответить	6,8	4,3	9,8

Согласно данным, представленным в таблице 14, наиболее обеспокоены проблемой суицидов в молодежной среде респонденты средней возрастной группы 19-23 лет, практически треть (32,6 %) опрошенных отметила крайнюю актуальность данной проблемы для молодежи г. Алматы. Респонденты младшей возрастной когорты согласны, что проблема есть, но большая часть не считает ее не столь острой (57,3 %).

Для более предметной оценки проблемы суицида среди молодежи в инструментарий исследования был включен вопрос личного характера, требующего от респондента переноса акцента на личную ситуацию. Мы попросили участников опроса ответить на вопрос: «Есть ли среди Ваших родственников или знакомых молодые люди, совершавшие ранее попытки самоубийства?». Вопрос достаточно деликатный и сложный, но необходимый для оценки ситуации с суицидами в городе Алматы. 59 % респондентов ответили, что никогда не слышали о таких случаях, треть респондентов (30,4 %) отметили, что «слышали о таких случаях, но они касались чужих, незнакомых им людям». 8 % отметили, что подобные случаи происходили с близкими им людьми.

Как и в случае с оценкой ситуации с суицидами выделяются ответы респондентов в возрасте от 19 до 23 лет. Именно в данной возрастной группе насчитывается наибольшее количество положительных ответов на вопрос о наличии близких людей, знакомых, пытавшихся совершить самоубийство (12,1 %). Именно данная категория молодежи находится в повышенной зоне риска совершения суицидов.

Согласно официальным данным Комитета по правовой статистике и специальным учетам Генеральной прокуратуры Республики Казахстан (2017 год), г. Алматы находится на 5 месте по стране по количеству суицидов среди молодежи 14-28 лет (включительно) с показателем 65 случаев суицида¹. Из 65 случаев 45 приходится на возрастную группу 18-24 лет.

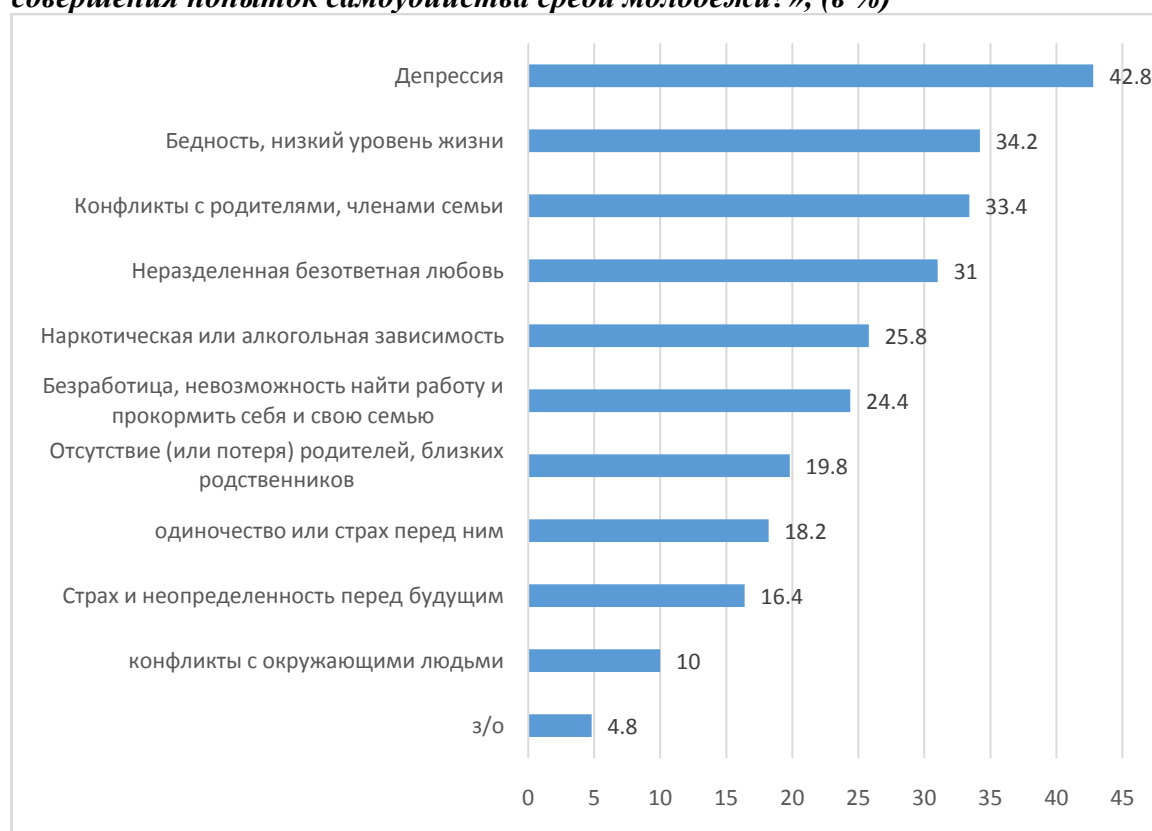
¹ Южно-Казахстанская область – 131, Восточно-Казахстанская область – 99, Костанайская область – 76, Акмолинская область – 74, г. Алматы – 65 случаев суицида среди населения 14-28 лет (включительно)

Корреляция данного вопроса с уровнем дохода респондентов показала, что каждый пятый респондент с очень низким доходом отметил, что среди его знакомых есть люди, пытавшиеся совершить самоубийство.

Данные официальных органов свидетельствуют о том, что в большинстве случаев факторы, предшествующие суицидам среди молодежи, остаются неустановленными. Что же может выступить причиной совершения самоубийства среди молодежи? Определение данных факторов – важная задача, решение которой позволит организовать работу по превенции суицида в молодежной среде. Итак, основные причины попыток самоубийства среди молодежи, по мнению респондентов, представлены на рисунке 16.

Рисунок 16

Распределение ответов на вопрос: «Как Вы думаете, что может стать причиной совершения попыток самоубийства среди молодежи?», (в %)

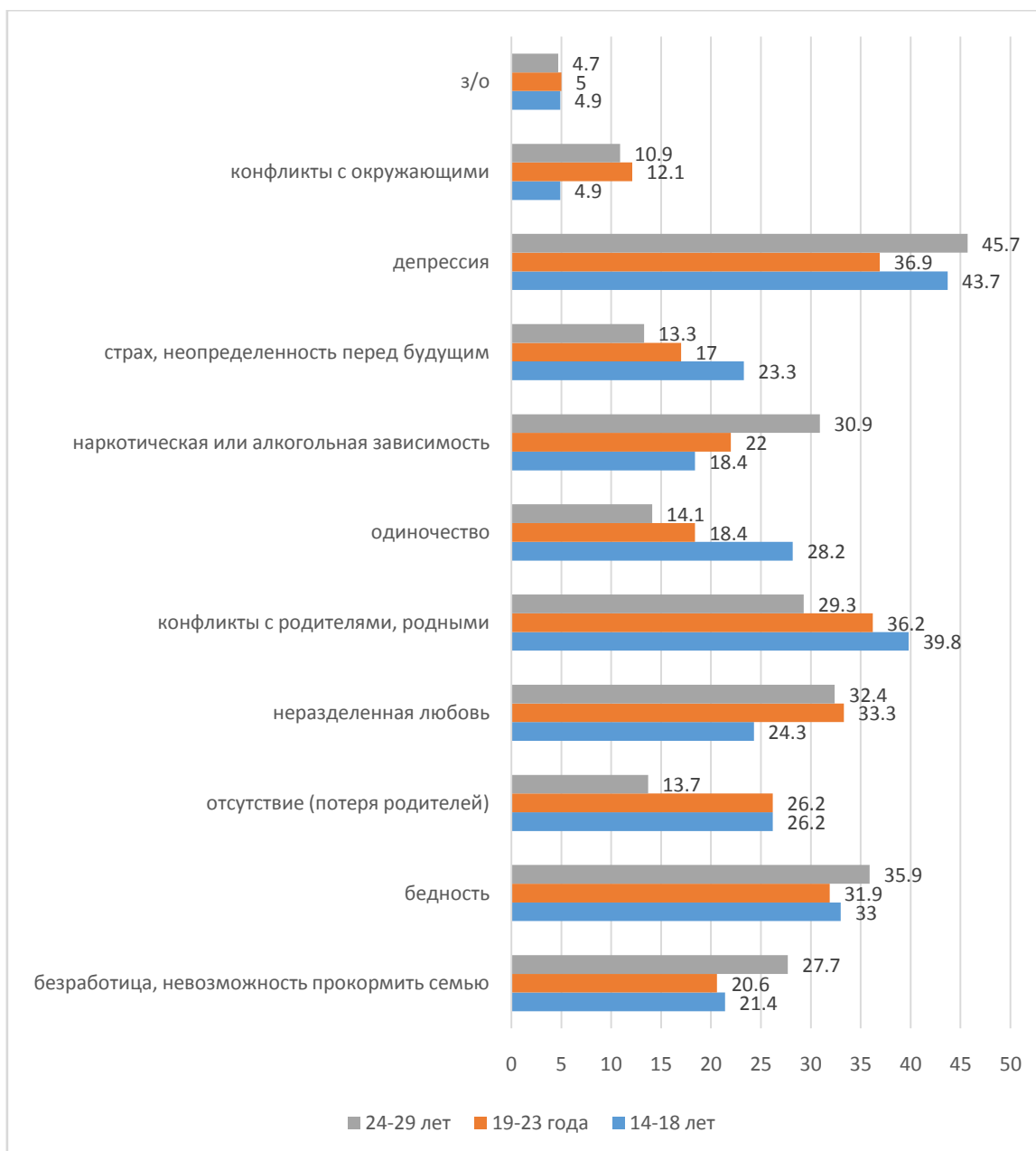

42,8 % опрошенных отметили, что основной причиной совершения суицида среди молодежи выступает депрессивное состояние. Более трети респондентов высказали мнение, что причины самоубийств в основном связаны с низким уровнем жизни молодежи (34,2 %). Практически столько же – 33,4 % – считают, что основная причина заключается в конфликтах с родителями, членами семьи. 31 % отметили неразделенную безответную любовь.

Ответы респондентов в возрастном разрезе представлены на Рисунке 17.

Рисунок 17

Распределение ответов на вопрос: «Как Вы думаете, что может стать причиной совершения попыток самоубийства среди молодежи?», (в разрезе возрастных групп, в %)

В целом, как видно из данных, представленных на Рисунке 17, основные причины совершения суицидов молодежью могут быть объединены в две большие группы. Первая группа связана преимущественно с психологическими, эмоциональными проблемами молодежи, которая в силу возрастных особенностей более склонна к перепадам настроения, депрессии, переживаниям по поводу неразделенной любви, остро переживает

конфликтные ситуации и более склонна к наркотической (алкогольной) зависимости.

Вторая группа причин имеет экономическую основу и связана с материальными трудностями молодых индивидов (бедностью, безработицей, невозможностью прокормить семью).

И те, и другие причины имеют под собой социальную основу и требуют внимания со стороны общества и государства. Необходимо дифференцировать подходы к разным возрастным группам молодежи в зависимости от того, через какие социальные институты, или через каких агентов можно с ними взаимодействовать. При решении данной проблемы наилучшее решение – это профилактика. Согласно исследованию, проведенному фондом ЮНИСЕФ в Республике Казахстан в 2012-2013 гг. по изучению глубинных причин и факторов риска и защиты в области суицидов и суицидальных попыток, основная работа должна заключаться в создании эффективной системы раннего выявления суицидальных намерений, которая может спасти много жизней.

2.4. Досуг молодежи и вовлеченность в молодежные субкультуры

2.4.1. Практики свободного времяпрепровождения

Досуг и отдых – одна из наиболее динамично развивающихся сфер повседневной деятельности человека и важнейшая форма его самореализации. Современный досуг не является, как прежде, «приложением» к труду, то есть, прежде всего, отдыхом от него. Самоценный и самодостаточный характер досуга сделал его независимой переменной, тем существенным качественным параметром, который в настоящее время заметно дифференцирует жизненные стандарты и качество жизни населения города, особенно молодежи.

Удовлетворенность населения качеством своего досуга и отдыха, доступностью полноценной социальной и культурной жизни является важнейшим индикатором его положения и социального самочувствия, серьезно влияет на мировосприятие и формирует образ жизни.

Досуг выступает одним из крупных секторов экономики, сферой вложения капитала и получения прибыли. Поскольку эти процессы в настоящее время бурно развиваются, можно предположить, что население страны обладает различными возможностями и шансами в сфере потребления культурных услуг.

Какова же реальная ситуация со свободным временем и досугом молодых алматинцев? Насколько дифференцированы их действительные возможности в этой области? Каково содержание досуговых практик молодежи Алматы?

Как показали результаты проведенного социологического опроса, духовные и досуговые предпочтения тесно связаны как с устоявшимися традициями и привычками молодых жителей Алматы, так и с новыми

возможностями, открывающимися в результате развития мегаполиса. При этом основным типологизирующим фактором, определяющим специфику проведения досуга, является, прежде всего, направленность интересов молодых горожан в сфере досуга. Подобная направленность во многом определяется тем, где именно молодые алматинцы имеют возможность проводить свой досуг – дома или вне дома, внутри семьи или вне её, практикуют ли они пассивное потребление того, что им доступно или же активно используют то, что для них предпочтительно.

Очевидно, что самые распространенные и не требующие никаких дополнительных затрат домашние формы проведения свободного времени (в кругу семьи) при отсутствии любых социальных контактов вне дома и любых попыток как-то разнообразить свой досуг внутри дома представляют собой самый простой тип досуговой активности. Добавление к досугу в кругу семьи, более активного общения – встречи с друзьями, знакомыми, обогащает свободное время молодых людей. Тем не менее пассивные формы проведения досуга более традиционны. Именно они, как не странно, чаще всего практикуются среди молодежи Алматы: вариант «дома в кругу семьи» выбрали 54,2 %, встречаюсь с друзьями, знакомыми – 47,2 %.

Треть молодых респондентов отметили, что в свободное время предпочитают выезжать на природу с семьей, близкими (34,6 %). Около трети опрошенных (31,2 %) заполняют свой досуг онлайн времяпрепровождением. 22,2 % отметили, что «слушают музыку», 16,8 % – смотрят телевизор, видео.

Как мы видим, значительная часть молодых респондентов использует простые и традиционные формы проведения свободного времени, преимущественно в рамках домашнего времяпрепровождения. Проявление социального участия вне дома является признаком максимальной полноценности и разносторонности досуга, важным условием высокого качества жизни, начинается только при условии расширения спектра досуговых предпочтений за счет внедомашних форм культурной, развлекательной, общественной или иной деятельности. Именно это придает социальной жизни человека наибольшую полноту и влияет на степень его удовлетворенности указанной сферой жизни. Поэтому «активный» тип досуга в любом обществе наиболее социально привлекателен.

Согласно полученным данным, подобные формы проведения досуга не столь распространены среди молодежи Алматы: «читают, рисуют, занимаются музыкой» – 14 %, «посещают спортивные секции, занимаются спортом» – 12,6 %, «посещают кинотеатры» – 8 %, «посещают оперу, театр, концерты» – 3 %. При этом вариант «играю в компьютерные игры» выбрали 9,4 % молодых респондентов.

Таблица 15

Распределение ответов на вопрос: «Скажите, пожалуйста, как Вы обычно проводите свободное время?», (в %)

Варианты ответа	%
-----------------	---

Дома в кругу семьи	54,2
Встречаюсь с друзьями, знакомыми	47,2
Выезжаю с семьей, близкими на природу	34,6
Общаюсь в интернете, социальных сетях	31,2
Слушаю музыку	22,2
Смотрю телевизор, видео	16,8
Читаю, рисую, занимаюсь музыкой	14,0
Посещаю спортивную секцию, занимаюсь спортом	12,6
Играю в компьютерные игры	9,4
Посещаю кинотеатр	8,0
Подрабатываю	6,4
Посещаю языковые курсы	4,2
Ничего не делаю, просто отдыхаю	3,4
Посещаю театр, оперу, концерты	3,0
Посещаю мечеть / церковь	1,8

Из предложенных в анкете вариантов проведения свободного времени респонденты чаще всего отмечали такой вид досуга как отдых дома – 54,2 %. Если рассматривать этот вид отдыха с точки зрения семейного положения респондентов и уровня образования, то можно отметить, что такой вид досуга наиболее характерен для семейных респондентов – 68,9% и респондентов старшей возрастной группы (24-29 лет) – 59%.

Посещение общественных мест, которые включают в себя поход в кинотеатр, театр, концерты, занятия спортом в качестве проведения досуга, практикует 41,8 % респондентов. Анализ корреляционных распределений показал, что чаще данный вид досуга предпочитают холостые респонденты, младшей и средней возрастной группы, которые учатся и работают.

Анализ первичных данных показал, что самым популярным видом досуга для молодых мужчин является посещение спортивных секций, занятия спортом (19,3 %). Для молодых женщин же более интересны занятия музыкой.

Качество досуга молодых жителей Алматы – это не только проблема их возможностей, но и проблема выбора. Нельзя однозначно утверждать, что вся без исключения часть молодежи Алматы, не имеющая активного досуга, не удовлетворена сложившимся в этой области положением дел. Многие могут быть вполне довольны тем, что имеют – все зависит от того, насколько обширны и содержательны досуговые предпочтения молодежи мегаполиса. Можно выделить, по меньшей мере, три модели досуговых практик, которые формируют и структурируют основные интересы молодых алматинцев, а соответственно – влияют на избирательный тип досуговой активности.

Первая модель – модель обыденных интересов, структурирует предпочтения людей, напрямую связанные с привычными, общедоступными формами проведения свободного времени. Сюда можно отнести, прежде всего, просмотр телепередач.

Вторая модель структурирует скорее интеллектуальные, чем обычные предпочтения. Приверженцы этой модели могут также, как и предыдущая группа, разделять традиционные вкусы (или же не разделять их). Однако при этом их духовные притязания простираются гораздо шире. Обязательными компонентами их интересов являются занятия музыкой, чтение, ориентация на посещение театров, музеев и т.д., а также стремление к самообразованию, повышению своего интеллектуального потенциала.

Третья модель возникла относительно недавно и связана преимущественно с современными технологиями и интернетом. Несмотря на то, что данная поведенческая стратегия характерна для современной молодежи, необходимо отметить ее ограничения. В первую очередь, данная модель связана с онлайн времяпрепровождением. В данном случае необходимо соизмерять пользу и вред подобного вида проведения свободного времени и понимать, что риски еще не изучены в полной мере.

Проблематика взаимоотношений всегда была одной из центральных тем для социологов. Это связано с тем, что отношения между людьми являются связующими звеньями в любой социальной структуре. Особенно актуально это для молодежной среды. Насколько современная молодежь общительна и готова к взаимодействию с другими? На вопрос «Много ли у Вас друзей?» практически половина опрошенных ответила положительно (48,4 %), 42,4% отметили «у меня есть 1-2 близких друга/подруг, остальные – просто знакомые», 7,2 % – «близких друзей нет, знакомых много», 1,6% респондентов отметили, что не имеют друзей.

Среди тех, кто отметил, что имеет много друзей, преобладают: мужчины (53,9 %), респонденты 14-18 лет (62,1 %), учащиеся или студенты (60,7 %), респонденты с хорошим уровнем дохода (66,7 %), не имеющие семьи (53,5 %).

Респонденты, не имеющие друзей, как правило, характеризуются низким уровнем дохода, низким социальным статусом (молодежь категории НЕЕТ). Для данной категории молодежи характерны пессимистичные ожидания и настроения.

2.4.2. Членство в молодежных субкультурах

Подростки, молодежь воспринимают окружающий мир по-своему. Особенность молодежи как социальной группы заключается в ее маргинальном (промежуточном) состоянии по отношению ко всем сферам жизни. Помимо этого, молодые индивиды проходят через процесс самоидентификации, перехода от объекта к субъекту общественной жизни. Процесс взросления зачастую сопровождается определенным кризисом самоидентификации, который выражается в стремлении «быть не как все». В это время «культурное» отчуждение молодежи преодолевается через причастность к молодежным субкультурам.

Субкультура (лат. Sub - под и cultura – культура; подкультура) – понятие, обозначающее часть культуры общества, отличающуюся своим

поведением от преобладающего большинства, а также социальные группы носителей этой культуры. Для подростков и молодежи принадлежность к таким сообществам зачастую чрезвычайно притягательна, так как, выходя из замкнутой социальной ячейки семьи, молодой человек в современном мире неминуемо попадает в социальный вакуум. Самым простым способом заполнить этот социальный вакуум является объединение с себе подобными.

В рамках проведенного исследования было важно понять, насколько молодежные субкультуры распространены в мегаполисе? Более половины респондентов отметили, что в их кругу общения нет представителей субкультур. Около трети опрошенных (29,4 %) заявили, что среди их друзей, знакомых представители молодежных субкультур есть (Рисунок 18).

Корреляция с гендерной принадлежностью респондентов показала, что участие молодежи в субкультурах более свойственно молодым мужчинам, чем девушкам. Так, на вопрос: «Есть ли среди Ваших друзей и знакомых представители молодежных субкультур?» треть респондентов мужского пола ответили положительно. Количество положительно ответивших молодых женщин составило 25,7 %. Корреляция данного вопроса с возрастом респондента показала, что чаще остальных общаются с представителями молодежных субкультур респонденты в возрасте от 14 до 18 лет (51,5 %) (Таблица 16).

Рисунок 18

Распределение ответов на вопрос: «Есть ли среди Ваших друзей и знакомых представители молодежных субкультур?», (в%)

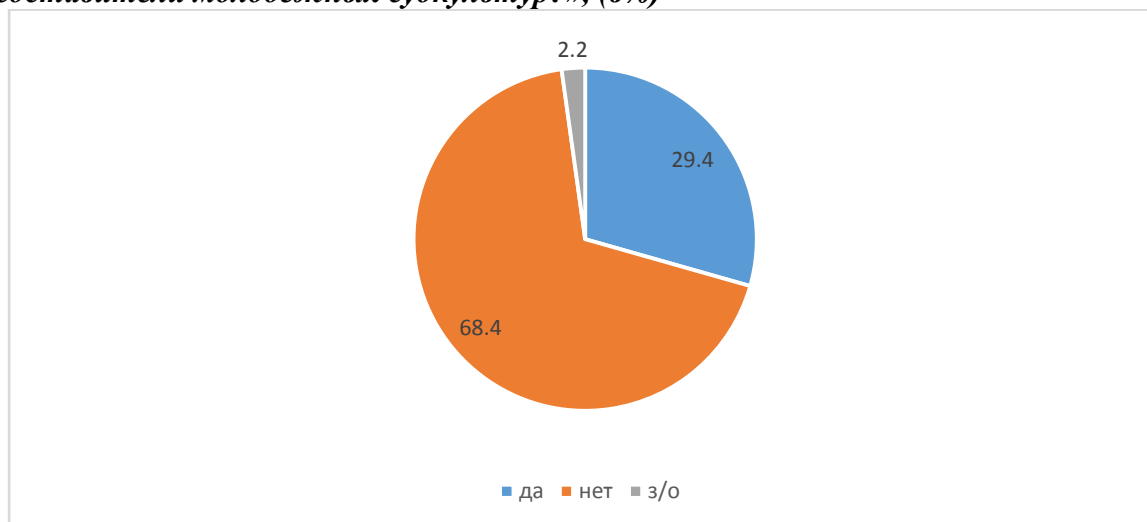

Таблица 16

Распределение ответов на вопрос: «Есть ли среди Ваших друзей и знакомых представители молодежных субкультур?», в разрезе возрастных групп, (в %)

Варианты ответа	14-18 лет	19-23 года	24-29 лет
Да	51,5	29,1	20,7
Нет	45,6	70,2	76,6
Затрудняюсь ответить	2,9	0,7	2,7

Как показывают результаты социологического опроса, наибольшее распространение в г. Алматы получили неформальные объединения молодежи преимущественно спортивного, музыкального, эстетического направления. Так, чаще остальных респонденты отмечали свою причастность к субкультуре футбольных фанатов (6,2 %), аниме (4 %), геймеры, хип-хоп (по 3,4 %), рэперы (2,2 %) и др. (таблица 17).

Таблица 17

Распределение ответов на вопрос: «Являетесь ли Вы представителем какой-либо субкультуры в настоящее время?», (в %)

Варианты ответа	%	Варианты ответа	%
Нет, не являюсь представителем какой-либо субкультуры	81	К-попер	0,6
Футбольные фанаты	6,2	Эмо	0,4
Аниме	4	Готы	0,4
Геймеры	3,4	Хипстеры	0,4
Хип-хоп	3,4	Бэмеры	0,4
Рэперы	2,2	Панки	0,4
Рокеры	1,8	Автогонщики	0,4
Брейк-данс	1,8	Барды	0,2
Паркур	1,4	Воркаут	0,2
Граффити	0,8	Ройлеры	0,2
Байкеры	0,8	ЗОЖ	0,2
Гламур	0,6	Затрудняюсь ответить	0,4

Следует отметить, что количество реальных членов субкультур в городе Алматы незначительно – по всем предложенным группам доля активных членов данных субкультур не превышала 6,5 %.

Принадлежность к молодежным субкультурам более характерна для младшей когорты молодежи (14-18 лет). Подростковый возраст - это период формирования личности. Этот жизненный этап характеризуется тем, что подростку необходима возможность общения со сверстниками, группа сверстников для него представляет не только модель будущей жизни, но и представляет саму жизнь. Подростковая группа, играя важную роль в формировании личности отдельных ее членов, может стать главным регулятором поведения подростка. Следовательно, в этот подростковый период времени, происходят самые важные внутренние, душевные изменения у ребят, когда требуется особое внимание к их поведению. Как правило, очень многие подростки вступают в ту или иную субкультуру с целью самовыражения, пытаясь обратить на себя внимание со стороны общества.

2.4.3. Причины вступления в субкультуры и негативного отношения к членам субкультур

Молодежная культура – зона самореализации и альтернативной социализации молодого поколения. Молодежь – это не только объект, но и

субъект социальной деятельности. Процесс становления молодежи зачастую проходит беспокойно, так как молодые индивиды сталкиваются с непониманием со стороны как взрослых, так и ровесников. В этом случае принадлежность к субкультурам выступает своеобразным «щитом» (защитой) для молодых индивидов. Важность данного сообщества для молодежи варьируется в зависимости от их гендерных, возрастных характеристик.

Согласно полученным в ходе проведения социологического исследования данным, для 68,1 % молодых алматинцев членство в субкультурах является скорее хобби, то есть важность данного членства для самого человека не очень высока. 12,8 % отметили, что членство в субкультуре для них «очень важно, весь смысл жизни». Данная точка зрения более характерна для респондентов младшей возрастной группы (17,5 %), респондентов с низким уровнем дохода (25 %). Основное внимание исследователей, социальных психологов и педагогов, по-видимому, должно быть уделено именно этой категории молодых людей, важность членства в субкультурах для которых чрезвычайно высока. Именно такая молодежь может стать субъектом девиантных поступков в городе, имеющих как конструктивный, так и деструктивный характер. Если принять во внимание тот факт, что молодежь, являющаяся активными членами субкультур, имеют, как правило, еще и психологические проблемы, конфликты с родителями и окружающими.

8,5 % молодых алматинцев считают, что членство в субкультурах «модно среди молодежи». Чаще остальных данную точку зрения выражали респонденты, которые еще проходят обучение. Для них членство в субкультуре – это возможность самоутвердиться в глазах сверстников, повысить свой статус. 7,4 % признались, что вступили в субкультуру с целью «убить время». К данной категории респондентов относятся молодые индивиды средней и старшей возрастной когорт (19-23 год и 24-29 лет), для которых участие в субкультуре помогает разнообразить жизнь, досуг.

Что касается причин объединения алматинской молодежи в неформальные группы, то большинство молодежи объясняют это любопытством и интересом (40 %). Чуть более трети респондентов (34,6 %) отмечают, что молодежь вступает в субкультуры, чтобы реализовать себя как личность и раскрыть свои таланты. Практически каждый пятый считает, что быть представителем молодежной субкультуры модно (23,4 %). Выделиться из общества и продемонстрировать протест против стандартов – еще две причины, которые, по мнению опрошенных, влияют на решение молодежи вступить в субкультуру (18,8 % и 18 % соответственно) (Таблица 18).

Таблица 18

Распределение ответов на вопрос: «Как Вы считаете, почему молодежь вступает в молодежные субкультуры?», (в %)

Варианты ответа	%
-----------------	---

Из любопытства и интереса	40,0
Чтобы реализовать себя как личность, раскрыть свои творческие таланты	34,6
Быть представителем молодежной субкультуры модно	23,4
Чтобы выделиться в обществе, привлечь всеобщее внимание	18,8
Для демонстрации своего протеста против стандартов в обществе	18,0
Из-за трудностей в общении с близкими и друзьями, непонимания с их стороны	13,4
Затрудняюсь ответить	7,0

Молодежные субкультуры – понятие относительно новое. Как и понятие «маргинальность» термин «субкультуры» зачастую ошибочно интерпретируется населением преимущественно в негативном смысле, хотя само по себе понятие ценностно нейтрально. Тем не менее, в обществе существуют опасения по поводу распространения молодежных субкультур, население старается избегать общения с их представителями. Эти и другие проявления демонстрируют отношение населения к неформальной молодежи, которая отличается от большинства. При этом население, не зная специфики молодежных субкультур, не может или не хочет наладить контакт с такими группами молодежи, что может спровоцировать возникновение конфликтных ситуаций в обществе. Чего же конкретно опасаются люди и почему стараются избежать общения с представителями неформальных молодежных субкультур? (Таблица 19).

Таблица 19

Распределение ответов на вопрос: «Как Вы считаете, почему люди в обществе опасаются и стараются избежать общения с представителями неформальных молодежных субкультур?», (в%)

Варианты ответа	%
Все, что отличается от норм и стандартов в обществе, вызывает тревогу и опасения	24,4
Отталкивает вызывающий внешний вид и нестандартная внешность	21,4
Наше общество тяжело воспринимает что-то новое	17,8
Люди спокойно, с пониманием реагируют на представителей молодежных субкультур	16,0
Неформальные молодежные организации ассоциируются с наркоманией, алкоголизмом и преступностью	16,0
Затрудняюсь ответить	4,0

Как видно из данных, представленных в таблице 19, почти четверть опрошенных (24,4 %) считают, что население не принимает молодежные субкультуры потому, что они отличаются от норм и стандартов в обществе. Каждый пятый респондент считает, что население отталкивает вызывающий внешний вид и нестандартная внешность неформальной молодежи (21,4 %). 17,8 % отмечает, что проблемы заключаются в самом обществе, которое тяжело воспринимает что-то новое (17,8 %). Лишь 16 % респондентов

отметили, что не видят никаких проблем во взаимодействии населения и представителей молодежных субкультур. Еще столько же (16 %) выразили мнение, что отсутствие контактов обусловлено тем, что «неформальные молодежные организации ассоциируются с наркоманией, алкоголизмом и преступностью».

Как видим, основные причины опасения населения по отношению к неформальной молодежи кроется в его традиционности и не имеет серьезных обоснованных причин. Молодежные субкультуры вызывают опасения преимущественно потому, что они отличаются от большинства. Тем не менее, мы бы не расценивали это как отрицательный результат. Положительно должен расцениваться сам факт того, что в сознании населения нет четких отрицательных ассоциаций молодежных субкультур с девиантным и делинквентным (преступным) поведением. Со временем, возможно, население поймет, что участие в субкультуре - это «игра во взрослую жизнь», где молодежь конструирует некое подобие жизненных ситуаций и учится поведению в них.

Таким образом, анализ уровня вовлеченности молодежи г. Алматы в молодежные субкультуры показал, что данное явление встречается в мегаполисе не часто. Представители молодежных субкультур не воспроизводят делинквентные (преступные) практики. Основные направления функционирования молодежных субкультур - спортивные, музыкальные, эстетические. Основные причины вступления молодежи в субкультуры – хобби, разнообразие своей жизни. В контексте данного исследования, гипотеза о том, что членство в молодежных субкультурах оказывает воздействие на маргинализацию молодежи и может выступать причиной девиации, не подтвердилась. Отношение населения к представителям молодежных субкультур настороженное, однако объективных причин для подобной настороженности не существует. Городским властям необходимо продумать механизмы налаживания взаимодействия с представителями молодежных субкультур на постоянной основе. Данное взаимодействие возможно в рамках организации культурных, развлекательных, спортивных мероприятий городского масштаба, путем создания разных площадок, на которых члены молодежных субкультур могли бы продемонстрировать свое творчество, спортивные достижения и т.п.

2.5. Религиозность молодежи и уровень гражданской активности

2.5.1. Динамика религиозности в сознании молодежи

Религия как духовный институт помогает решить человеку вечные проблемы добра и зла, конечности и бесконечности человеческого бытия, смысла жизни и ответить на многие другие вопросы, на которые не способна ответить наука. Религия охватывает то, что выходит за пределы нашего знания.

Религия – это вопрос веры, представления, опирающегося скорее на убежденность, чем на научные факты. Сегодня религия в Казахстане выступает одним из факторов консолидации социальных групп, целого общества, ее социальные функции становятся все более четкими. Религиозные ценности довольно причудливо встраиваются в структуры индивидуального и массового сознания. Постепенно выстраиваются отношения между государством и религиозным сообществом.

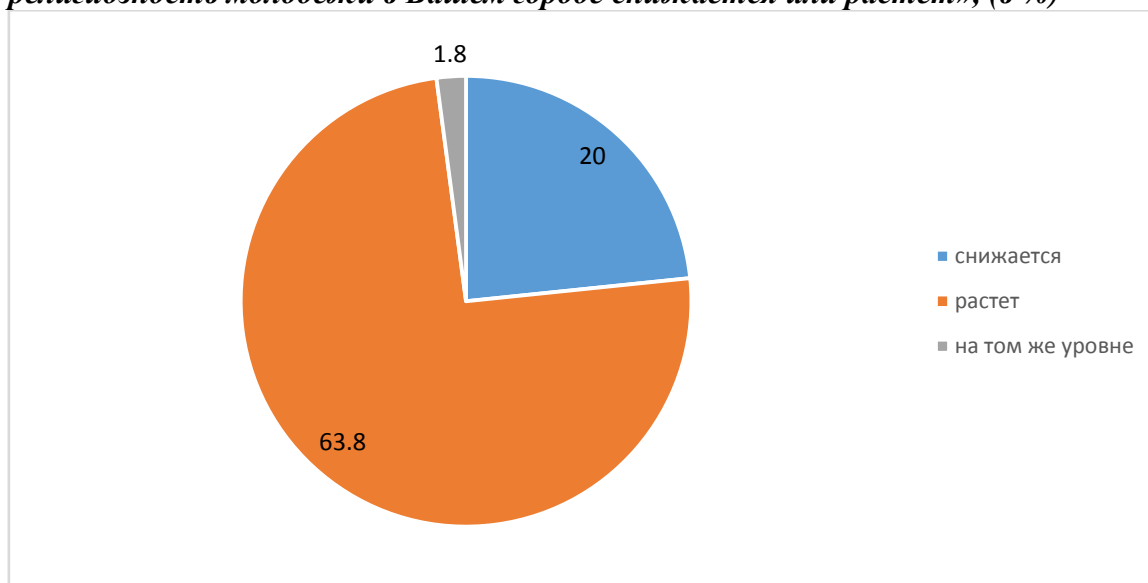
Изучение роли религии в формировании мировоззрения, ценностных установок, социального поведения казахстанцев, в частности молодежи, особенно актуально в настоящее время. Казахстанское общество столкнулось с опасностью, грозящей расшатать стабильность и безопасность страны, реально ощутило все негативные последствия террористических актов и проявлений экстремизма, представляющих реальную угрозу для государства и рядовых граждан.

Примеры ухода в религию, массового религиозного «обращения» в последнее время можно наблюдать в группах населения разных возрастов и профессий, но особенно оно заметно среди молодежи. Это и понятно, так как на молодой возраст приходится время становления ценностных ориентаций. Для современной молодежи резко изменились условия вхождения в жизнь, особенно сильно данные процессы сказываются на маргинальной молодежи. Одной из задач данного исследования выступило изучение динамики религиозности молодежи, с целью определения угрозы распространения религиозных девиаций.

По мнению молодых алматинцев, за последние три – пять лет религиозность молодежи города выросла. Такое мнение выразили 63,8 % респондентов. 20 % напротив считает, что произошло снижение уровня религиозности (Рисунок 19).

Рисунок 19

Распределение ответов на вопрос: «По вашему мнению, в последние три-пять лет религиозность молодежи в Вашем городе снижается или растет», (в %)

Насколько рост религиозности молодежи опасен для общества? Влияет ли он на общественно-политическую ситуацию в городе?

Ответы респондентов на данный вопрос разделились: 41% опрошенных считают, что религиозная молодежь никак не влияет на общественно-политическую ситуацию, 37 % считают, что влияние религиозной молодежи на общество отрицательное (в сумме ответов «Да, это она создает общественную напряженность» – 14,6 % и «Да, люди, придерживающиеся религии, пытаются навязать свою волю остальным, установить свои порядки» – 22,4 %). 13,8 % отметили, что религия оказывает воздействие на общество, но оно положительное, так как люди, придерживающиеся религии, вносят гармонию в общество.

Основные причины прихода молодых людей в религию, по мнению респондентов, связаны с поиском смысла жизни (37,8 %), надеждой, верой в лучшее (30,4 %), дисциплиной и порядком (27,6 %), опорой в сложный период жизни (26 %), с поиском духовного наставника (17,6 %). Как видно из ответов респондентов, оценки обращения молодых людей в религию преимущественно нейтральные и скорее положительные. В сознании опрошенных религия не ассоциируется с потенциальной опасностью, а религиозная молодежь не вызывает опасений и страха (Таблица 20).

Таблица 20

Распределение ответов на вопрос: «По Вашему мнению, что молодой человек ищет в религии?», (в %)

Варианты ответа	%
Смысл и понимание жизни	37,8
Надежду, веру в лучшее	30,4
Дисциплину и порядок	27,6
Опору в сложный период жизни	26,0
Духовного наставника, который окажет поддержку	17,6
Возможность отличаться от других	12,2
Сообщество единомышленников, их поддержку в различных сферах жизни	9,8
Затрудняюсь ответить	7,2

Отношение к религиозной молодежи можно изучить через те эмоции, которые она вызывает у окружающих. Около трети респондентов (29,4 %) отметили, что им безразлично, есть или нет в их окружении религиозные люди. Четверть опрошенных (24,8 %) выразили мнение, что «это люди с огромной силой воли, но я бы не хотел быть таким». 17,8 % уважают религиозных людей и считают нужным им подражать. Каждый десятый респондент отметил, что «глубоко религиозные люди имеют проблемы в общении» и «религиозная молодежь пугает меня, я стараюсь избегать общения с ней» (по 10,4 % соответственно). В целом, как видим из ответов респондентов, религиозность вызывает у опрошенных противоречивые чувства. С одной стороны, респонденты выражают мнение, что религия не влияет на общественно-политическую ситуацию в обществе, с другой

стороны, религиозная молодежь вызывает опасения и нежелание общаться с ней или быть такими же (Таблица 21).

Таблица 21

Распределение ответов на вопрос: «Какие эмоции вызывают у Вас глубоко религиозные люди?», (в%)

Варианты ответа	%
Мне все равно, отношусь к таким безразлично	29,4
Это люди с огромной силой воли, но я бы не хотел быть таким	24,8
Восторг, я уважаю их и считаю нужным им подражать	17,8
Глубоко религиозные люди имеют проблемы в общении	10,4
Религиозная молодежь пугает меня, я стараюсь избегать общения с ней	10,4
Другое	0,4
Я уважаю их, но каждый сам должен сделать свой выбор	0,2
Отношусь нейтрально	0,6
Скептицизм	0,2
Отвращение	0,2
Затрудняюсь ответить	5,6

2.5.2. Протестный потенциал молодежи

Одной из задач предпринятого социологического исследования выступило определение протестного потенциала молодежи.

Для изучения уровня социальной напряженности в молодежной среде мы использовали в инструментарии исследования проективные вопросы.

Применение методики проективных вопросов в исследовании динамичной социальной реальности позволяет понять, как эта реальность воспринимается конкретными людьми, преломляется в их сознании, превращаясь в определенные социальные нормы и образы. Для проникновения во внутренний мир человека невозможно использование заранее заданных схем, однозначно понимаемых категорий и понятий.

В данном случае мы спросили у респондентов: «В случае нарушения Ваших законных прав, что Вы предпримите?». Согласно полученным данным, в случае нарушения своих прав большинство респондентов планируют использовать легитимные инструменты защиты: обращение в местные и центральные органы власти (53,6 %) и обращение в суд (40,6 %). Более четверти респондентов (28,8 %) отметили, что привлекут средства массовой информации. Каждый десятый (10,6 %) не выйдет на работу, 9,8 % обратятся за защитой в профсоюз. 9 % используют неформальные связи – обратятся за помощью к своим землякам. Положительным выступает тот факт, что нелегитимные инструменты воздействия на власть в виде голодовки, митингов протеста, использования оружия и забастовок

предполагают использовать незначительное количество респондентов (Таблица 22).

Таблица 22

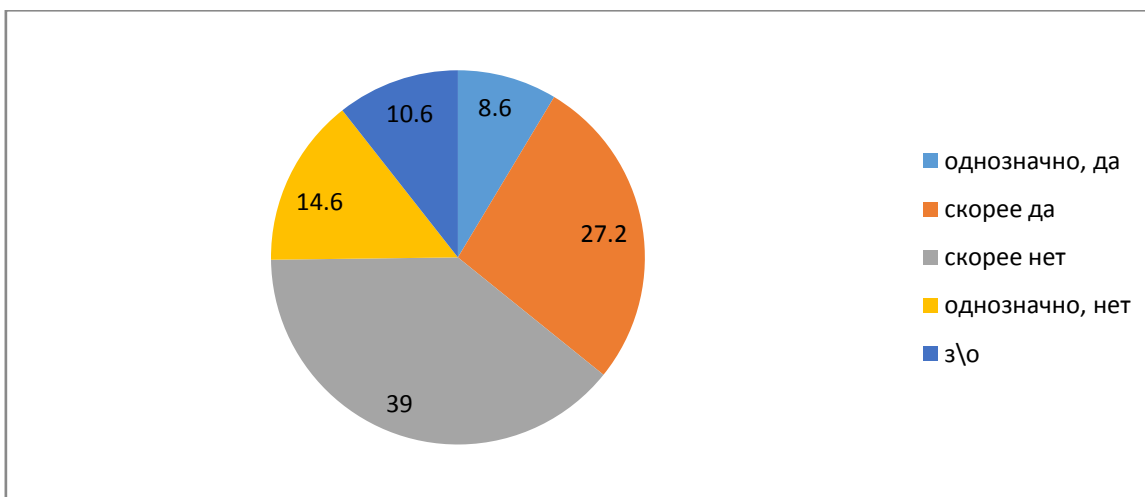
Распределение ответов на вопрос: «В случае нарушения Ваших законных прав, что Вы предпримите?», (в%)

Варианты ответа	%
Обращусь в местные и центральные органы власти	53,6
Обжалую в суде действия должностных лиц	40,6
Выступлю в средствах массовой информации	28,8
Не выйду на работу	10,6
Обращусь в профсоюз	9,8
Обращусь за помощью к своим землякам	9,0
Буду распространять листовки	5,8
Приму участие в рабочих встречах для решения острых проблем	5,6
Обращусь к представляющему меня депутату	4,2
Приму участие в мирных демонстрациях, митингах протеста	4,0
Объявлю голодовку	2,6
Приму участие в забастовке	2,2
С оружием в руках буду защищать свои права	1,0
Перекрою железную дорогу, автотрассу	0,4
Затрудняюсь ответить	6,8

Одной из задач настоящего исследования выступала оценка молодежью вероятности возникновения акций протеста в местах проживания. Результаты проведенного исследования показывают, что более половины опрошенных (53,6 %) уверены, что опасности возникновения акций протеста в городе нет. Из них 14,6 % однозначно уверены, что такая возможность однозначно исключена, 39 % предпочли вариант ответа «Скорее нет», то есть вероятность развития протестных настроений в г. Алматы не исключают полностью, но считают ее минимальной. 35,8 % молодых респондентов считают, что сегодня в Алматы существует вероятность возникновения акций протеста со стороны молодежи (в сумме ответов «Однозначно да» – 8,6 % и «Скорее да» – 27,2 % (Рисунок 20).

Рисунок 20

Распределение ответов на вопрос: «Как Вы считаете, существует ли сейчас вероятность возникновения акций протеста в Вашем городе», (в %)

Изучая феномен протестных настроений в молодежной среде, немаловажным является вопрос – что является почвой для их возникновения, наличие каких проблем может вызвать рост протестной активности среди молодежи. В ходе социологического опроса респондентам предлагалось выделить из предложенного перечня проблем те, наличие которых может вынудить их выйти на публичную акцию протеста, то есть послужить почвой для роста протестной активности среди молодежи. Более трети опрошенных молодых людей (39,6 %) отметили, что ничто не может вынудить их открыто протестовать.

Из обозначенных проблем в качестве причин, способных повысить уровень протестной активности, молодежь видит главным образом потерю работы (19,8 %), несправедливые судебные решения (15,8 %), задержки по выплатам стипендий, заработной платы (15 %), неудовлетворенность действиями властей (14,2 %), непрофессионализм работников медицинских учреждений (14,2 %) необоснованное повышение тарифов на коммунальные услуги (14 %), рост цен на продукты питания, ГСМ, лекарства (14 %) (Таблица 23).

Таблица 23

Распределение ответов на вопрос: «Какая проблема может вынудить Вас пойти на публичную протестную акцию?», (в %)

Варианты ответа	%
Ничто не может вынудить меня открыто протестовать	39,6
Сокращение / увольнение с работы	19,8
Несправедливые судебные решения	15,8
Задержка по выплате заработной платы / стипендий / пособий	15,0
Неудовлетворённость действиями властей	14,2
Халатность и непрофессионализм работников медицинских учреждений	14,2
Необоснованное повышение тарифов на коммунальные услуги	14,0
Рост цен на продукты питания, горюче-смазочных материалов (ГСМ), лекарства	14,0
Необоснованные штрафы	13,0
Проблемы с жильем	12,4

Проблемы в школе / колледже / вузе	10,2
Повышение выплат по кредитам или ипотеке	9,8
Несогласие с принимаемыми реформами	9,0
Нарушение прав на этнической почве	8,6
Ухудшение экологической ситуации	8,2
Затрудняюсь ответить	10,0

Таким образом, вероятность возникновения протестных (конфликтных) общественных ситуаций в молодежной среде г. Алматы не высока. Молодые жители южной столицы оценивают ситуацию как стабильную и в случае нарушения их прав преимущественно планируют использовать легитимные механизмы защиты. Основные проблемы, которые могут оказать воздействие на рост протестных настроений среди молодежи, имеют преимущественно социальный характер.

2.5.3. Заинтересованность молодежи событиями политической жизни

Развитие современного общества, необходимость обеспечения стабильности и безопасности в нем требуют особого внимания к процессам, происходящим в молодежной среде, для представителей которой характерна множественная идентичность. Одними из таких важных аспектов, требующих внимания, являются политическая активность и уровень заинтересованности молодежи событиями политической жизни. Насколько современная молодежь политически активна, насколько она заинтересована в реализации своих политических прав? Или же, напротив, для нее характерен социальный пессимизм, установки на деструктивную деятельность и подверженность протестным настроениям?

Интересуется ли молодежь г. Алматы тем, как развиваются события в политической жизни нашей страны? Как показали результаты проведенного социологического исследования, наибольший процент ответов (39 %) набрал вариант ответа «нет, меня это не интересует», 37,2 % отметили, что «следят за развитием событий, но им это не очень интересно». Внимательно следит за политическими событиями и новостями более чем каждый пятый молодой житель южной столицы (22,6 %). В целом, как видим, молодым алматинцам не очень интересна политическая сфера.

Основным маркером социального активизма является включенность молодежи в деятельность общественных и молодежных организаций. Так, результаты социологического исследования фиксируют достаточно невысокий уровень социальной активности молодежи г. Алматы – только 24,8 % опрошенных принимают участие в функционировании общественных организаций. 79,2 % молодых респондентов не являются членами

общественных организаций (в сумме тех, у кого это не вызывает интереса (40 %) и тех, у кого отсутствует свободное время для участия в общественной деятельности (39,2 %)).

Из 24,8 % респондентов, ответивших, что являются членами общественных организаций, 9,8 % участвуют в деятельности молодежных организаций, 5,4 % – спортивных и др. (Таблица 24)

Таблица 24

Распределение ответов на вопрос: «Членом какой общественной организации Вы являетесь?», (в%)

Варианты ответы	%
Нет, не являюсь, потому что мне это не интересно	40,0
Нет, не являюсь, потому что у меня нет времени участвовать в общественной деятельности	39,2
Молодежная организация	9,8
Спортивная организация	5,4
Клуб по интересам (автолюбители, защита животных и др.)	2,8
Научные, творческие объединения	2,2
Культурно-национальное объединение	1,6
Политическое объединение, партия	1,4
Дворовой клуб	1,2
Религиозные объединения	0,4
Затрудняюсь ответить	1,0

Основным мотивом участия молодежи в деятельности общественных организаций выступает желание быть полезным обществу людям (60,2 %). Более трети опрошенных (36,9 %) через участие в деятельности общественных организаций хотели бы получить опыт работы. Для четверти респондентов в данной деятельности важно знакомство с людьми (24,3 %). В целом, как видим их ответов респондентов, представленных в таблице мотивы участия молодых алматинцев в деятельности общественных организаций преимущественно бескорыстные (Таблица 25).

Анализ корреляционных распределений не выявил зависимости мотивации респондентов от их гендерной принадлежности, возраста, социального статуса.

Таблица 25

Распределение ответов на вопрос: «Что служит для Вас мотивацией к участию в данных организациях?», (в%)

Варианты ответа	%
Желание быть полезным обществу, людям	60,2%
Получить опыт работы и жизненный опыт в целом	36,9%
Желание знакомиться с большим количеством людей	24,3%
Стремление получить более высокий социальный статус	12,6%

Стремление продвинуться по карьерной лестнице	11,7%
Другое	0,0%
Заставляют вступить в школе	1,0%
Повысить здоровье	1,0%
Затрудняюсь ответить	1,0%

Таким образом, для большей части молодежи, проживающей в г. Алматы, не характерна высокая степень заинтересованности политическими событиями. Политическая активность также не входит в число основных приоритетов молодых алматинцев. В данном случае мы можем говорить о маргинализации молодежи мегаполиса в контексте политических ценностей, что проявляется в отсутствии интереса к политическим событиям и нежелании принимать участие в деятельности общественных организаций.

2.5.4. Отношение к волонтерству

По данным проведенного социологического исследования, значительная часть молодежи г. Алматы имеет общее представление о волонтерском движении. Так, на вопрос «Вы знаете или слышали о волонтерах?» в совокупности 71,4 % опрошенных отметили, что слышали об этом, но никогда не участвовали (Таблица 26). 14,4 % ничего не знают о волонтерстве. Активной волонтерской деятельностью занимаются только 14,2 % опрошенных.

Таблица 26

Распределение ответов на вопрос: «Вы знаете или слышали о волонтерах?», (в %)

Варианты ответа	%
Да, слышал (-а) об этом, но никогда не участвовал (-а)	71,4
Нет, впервые слышу	14,4
Да, был (-а) активным участником-волонтером / сейчас являюсь волонтером	14,2

Корреляция данного вопроса с гендерной принадлежностью респондентов показала, что девушки более информированы о волонтерстве и более активны в данной деятельности. Так, 16,2 % девушек отметили, что были/являются волонтерами (у мужчин данный показатель 11,8 %), 74,3 % девушек слышали о волонтерстве (68 % мужчин). Каждый пятый молодой респондент (мужчина) никогда не слышал о волонтерстве (20,2 %).

Возрастные различия в ответах респондентов наблюдаются только при выборе вариант ответа «да, был/являюсь активным волонтером». Так, чаще данный вариант ответа выбирали респонденты в возрасте от 14 до 18 лет (17,5 %), в возрасте от 19 до 23 лет (19,9 %).

Анализ ответов респондентов, имеющих опыт волонтерства, показывает, что молодежь занимается волонтерством исключительно из гуманных побуждений – желания помочь другим (63,9 %) (Рисунок 21).

На втором месте в числе мотивов оказалось желание приобрести жизненный опыт (52,8 %), стремление изменить мир (19,4 %), чувство ответственности за происходящее вокруг (15,3 %).

По данным проведенного массового опроса, молодежь г. Алматы проявляет интерес к волонтерству (58 %) (в сумме ответов «Да, но не знаю, куда обратиться» – 9,8 %, «Да, но нет свободного времени» – 38 % и «Да, если будет вознаграждение» – 10,2 %) (Таблица 27).

Рисунок 21

Распределение ответов на вопрос: «Скажите, пожалуйста, что побудило Вас стать волонтером?», (в %)

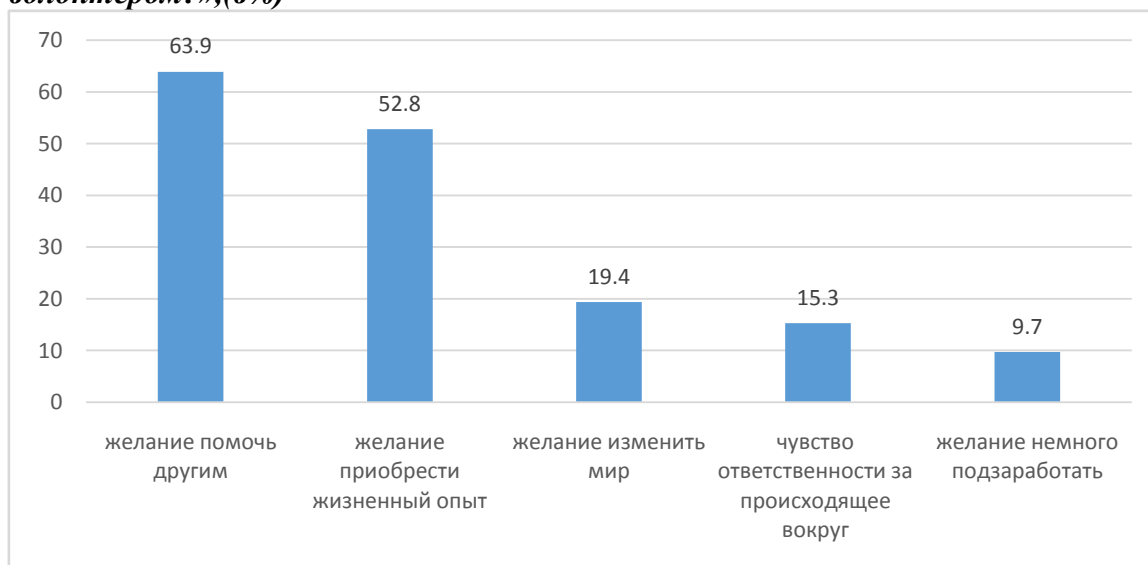

Таблица 27

Распределение ответов на вопрос: «Хотели бы Вы заниматься волонтерской деятельностью?», (в %)

Варианты ответа	%
Да, но нет свободного времени	38,0
Нет, потому что это не интересно	28,0
Да, если будет вознаграждение	10,2
Да, но не знаю, куда обратиться	9,8
Нет, потому что это пустое дело	7,4

Затрудняюсь ответить	4,2
----------------------	-----

О готовности принять участие в волонтерской деятельности и незнании способов реализации своего желания чаще заявляют подростки 14-18 лет (Таблица 28).

Отсутствием свободного времени объяснять слабый интерес к волонтерству чаще склонны молодые респонденты в возрасте от 19 до 23 лет (Таблица 28).

Таблица 28

Распределение ответов на вопрос: «Хотели бы Вы заниматься волонтерской деятельностью?», (в разрезе возрастных групп, в %)

Варианты ответа	14-18 лет	19-23 года	24-29 лет
Да, но не знаю, куда обратиться	16,5	9,2	7,4
Да, но нет свободного времени	35	42,6	36,7
Да, если будет вознаграждение	13,6	10,6	8,6
Нет, потому что это пустое дело	3,9	4,3	10,5
Нет, потому что это не интересно	22,3	27	30,9
Затрудняюсь ответить	6,8	2,8	3,9

2.5.5. Уровень электоральной и гражданской активности молодежи

Политические выборы – важнейший аспект функционирования демократического общества, и от настроения общественности зависит, в том числе, будет ли продуктивным очередное голосование. Одной из задач настоящего социологического исследования выступило изучение отношения молодежи г. Алматы к выборам.

Анализ ответов респондентов показал, что отношение молодежи к участию в выборах неоднозначное: 39 % ответили, что стараются принять участие в выборах, если позволяет время, 17,2 % никогда не пропускают выборы. Более четверти респондентов (26 %) скептически относятся к процессу выборов, из них 13,4% считают, что участие в выборах бессмысленно и не верят в честность их результатов, 12,6 % это не интересно.

Одним из эффективных способов эффективного вовлечения молодежи в общественно-политическую жизнь региона и в целом страны, повышения мотивации молодежи к активному участию в развитии человеческого капитала является организация работы клубов по интересам (дебатный клуб, интеллектуальные игры, творческие коллективы, танцевальные группы и др.). Насколько активно современная молодежь принимает участие в работе подобных учреждений (мероприятиях такого характера)? Как правило, маргинальная молодежь редко участвует в работе таких клубов, предпочитая самостоятельно организовывать свой досуг.

Анализ ответов респондентов на вопрос: «Есть ли у Вас опыт участия в работе клубов по интересам (дебатный клуб, интеллектуальные игры, творческие коллективы, танцевальные группы и др.)?», показал, что

подавляющее большинство опрошенных не знают о существовании таких клубов (40,2 %). Четверть респондентов отметили, что не принимали участие, но знают людей, участвующих в клубах по интересам (23,8 %).

Из 33,2 % принимавших участие в работе подобных клубов 14,2 % делали это лишь однажды.

Социальный портрет участника клубов по интересам можно представить следующим образом – это молодой человек (молодая девушка) в возрасте от 14 до 18 лет, учащийся в школе или подрабатывающий во время обучения. Гендерная принадлежность, уровень дохода не оказывает влияние на желание и возможность принимать участие в работе клубов по интересам.

Для молодых респондентов участие в деятельности клубов по интересам дает следующие возможности: самосовершенствоваться (35,8 %), общаться с людьми (24,8 %), с пользой потратить время (10,9 %), получить жизненный опыт (9,1 %), изменить мир к лучшему (7,9 %), развить определенные навыки (5,5 %), заработать деньги (3,6 %).

Таблица 29

Распределение ответов на вопрос: «Для Вас участие в деятельности клубов – это, прежде всего, ...?» (в %)

Варианты ответа	%
Возможность самосовершенствоваться	35,8
Возможность общаться с людьми	24,8
Возможность с пользой потратить свое время	10,9
Возможность получить жизненный опыт	9,1
Возможность изменить мир к лучшему	7,9
Возможность развить определенные навыки	5,5
Возможность заработать деньги	3,6
Затрудняюсь ответить	1,8

Таким образом, уровень электоральной активности молодежи г. Алматы не высок, что проявляется в оценках необходимости участия в выборах. Относительно активности молодежи в плане посещения клубов по интересам, дворовых клубов основная проблема, на наш взгляд, заключается в недостаточном количестве таких клубов и отсутствии информации среди молодежи об их существовании. Для городских властей привлечение разных групп молодежи, особенно уязвимых групп (безработные, NEET) к деятельности подобных объединений поможет повысить уровень активности, социального оптимизма в городской среде.

ВЫВОДЫ И РЕКОМЕНДАЦИИ

Исследовательский проект «Определение уровня маргинализации и вовлеченность в субкультуры молодежи г. Алматы» представляет результаты массового опроса молодежи г. Алматы по изучению уровня ее маргинальности и социальной уязвимости, состояния социальных проблем в молодежной среде южной столицы.

Проведенный опрос позволил получить объективные и репрезентативные данные, на основе которых можно сделать ряд следующих выводов.

Оценки уровня удовлетворенности жизнью у молодых алматинцев достаточно высокие, что говорит о стабильном социальном самочувствии молодежи мегаполиса.

Оценки удовлетворенности жилищными условиями молодежи г. Алматы средние, для их повышения необходимо проводить работу по равномерному развитию районов мегаполиса с улучшением инфраструктуры, сносом ветхого жилья, строительством доступного арендного жилья и т.п.

Респонденты высоко оценивают ценность высшего образования и связывают с ним возможности дальнейшей успешной жизни. Это положительный фактор, который демонстрирует, что опрошенная молодежь понимает и принимает необходимость и ценность образования и обучения, что снижает риски проявления девиаций среди молодежи.

Социально-экономическое положение молодежи г. Алматы в настоящее время стабильно, что выражается в средних оценках уровня социального самочувствия, стабильных оценках условий своего проживания, высоких оценках значимости ценности образования, средних оценках возможностей собственного трудоустройства.

Для улучшения социально-экономического положения молодежи мегаполиса городским властям необходимо, во-первых, всегда учитывать вопросы равномерного развития районов города, не допуская сильных проявлений территориальной, жилищной сегрегации, что может вызвать недовольство среди населения, в частности среди молодежи. Во-вторых, необходимо особое внимание уделить категории молодежи, которая ищет, но не может найти работу и молодежи категории NEET. Именно группы молодежи находятся в маргинальном состоянии и имеют высокие риски вовлечения в девиантную среду. Для предупреждения роста численности молодежи данной категории необходимо проведение работы по ее трудоустройству и включению в процесс обучения. Необходимо решение проблем, связанных с трудоустройством, в том числе с учетом предложений респондентов: продумать возможность включения производственной практики (во время обучения в вузе, колледже) в стаж работы, больше информировать молодежь о возможностях участия в государственных проектах и программах по трудоустройству, привлечение потенциальных работодателей к процессу обучения молодых специалистов, что поможет

решить проблему несоответствия полученных знаний и навыков требованиям рынка труда.

В социально-территориальном аспекте миграцию в Алматы можно дифференцировать на два больших потока: сельско-городская и межгородская миграция, что находит отражение в различиях социально-экономических и социокультурных характеристик мигрантов. Для более точного анализа социальных настроений мигрантов и прогнозирования необходимо проведение конкретных социологических исследований по данной тематике с анализом профилей сельско-городских и межгородских мигрантов г. Алматы. В настоящее же время городским властям необходимо уделить внимание низкоресурсным группам молодежи, которые не обладают необходимыми для успешной адаптации в мегаполисе характеристиками (такими как, например, высшее образование, надлежащая квалификация, знание языков, стартовый финансовый капитал). Молодежь этой группы должна стать объектом пристального внимания государственных органов на местном уровне.

Респонденты связывают рост преступности в городе с большим наплывом мигрантов. Для подтверждения данного вывода рекомендуем правоохранительным органам провести анализ статистических данных по преступлениям, совершенным мигрантами, и, исходя из него, сделать вывод о достоверности/ошибочности данного предположения. В настоящее же время, на основании оценок респондентов, можно сделать вывод, что определенная часть мигрантов, прибывающих в г. Алматы уже маргинализована, либо по прибытию в город становится такой, что негативно сказывается на общественной ситуации в регионе. Городским властям необходимо усилить работу по контролю и регистрации внутренних мигрантов, не ограничивая их свободы и возможности перемещения.

Миграционные предпочтения, отношение к мигрантам у молодежи г. Алматы имеет свою специфику. Во-первых, достаточно большая часть молодых респондентов не против мигрантов, что, скорее всего, объясняется их собственным миграционным статусом. Другая часть, напротив, не только не одобряет миграцию, но и готова обвинить мигрантов во всех городских проблемах, начиная с роста преступности, заканчивая проблемами с трудоустройством. Городским властям необходимо умело лавировать между интересами данных групп, не допуская открытых конфликтов, ограничений со стороны старожилов и местного населения. С течением времени, при успешном освоении городского пространства, трудоустройстве, налаживании контактов, принятии городского образа жизни некоторая маргинальность мигрантов нивелируется и риск девиации снижается.

На основании социальных характеристик респондентов, не занимающихся спортом (девушки, представители категории NEET, респонденты с низким уровнем материального благосостояния, преимущественно семейные), можно сделать вывод о недостаточном уровне доступности для данных категорий молодежи объектов спортивной инфраструктуры. Практически все перечисленные характеристики имеют

прямое отношение к уровню дохода респондентов и их социальному статусу. Для более активного включения молодежи в занятия спортом рекомендуем городским властям прилагать усилия для того, чтобы сделать посещение спортивных учреждений более доступными для всех категорий молодежи.

Значительной угрозой в молодежной среде г. Алматы выступает тот факт, что среди мест, которые отмечали респонденты, где можно приобрести наркотические вещества, в числе прочих были отмечены учреждения образования. Необходимо обратить на это внимание, ознакомить с данными результатами педагогов образовательных учреждений, родителей и разработать меры, предупреждающие распространение и употребление наркотиков подростками.

В оценках респондентов употребление кем-то наркотиков не вызывает полного и однозначного осуждения и неприятия. Более того, для кого-то эта девиация выступает показателем определенной «крутости» или в качестве модной практики. Мы можем говорить о незрелости (несформированности) оценок респондентов подобного девиантного поведения. Необходимо проводить работу по формированию чувства нетерпимости и недопустимости употребления наркотиков среди молодежи. Наиболее эффективными методами могут выступить социальные ролики в социальных сетях с привлечением лидеров общественного мнения: блогеров, вайнеров, популярных среди молодежи. Важно не допустить распространения ложного стереотипа о том, что употребление наркотиков – это модно и выступает показателем финансовой состоятельности индивида. Напротив, популяризация здорового образа жизни, занятий спортом, осуждение и неприятие табакокурения, употребления алкоголя, наркотических средств – основная задача общества и основных социальных институтов.

Насильственные действия в молодежной среде преимущественно совершаются знакомыми и сверстниками. Кроме этого на склонность молодежи к совершению преступлений оказывает воздействие уровень дохода. Необеспеченность становится дополнительным проявлением социального неравенства, а преступление – средством его устранения. Мотивом преступления зачастую выступает удовлетворение первичных потребностей в еде, одежде, доступе к играм и развлечениям. При этом, необходимо помнить, что материальное благополучие само по себе не выступает гарантией законопослушного поведения подростков, так, как и в обеспеченных семьях ребенок может совершать противоправные действия, но в данном случае эти преступления отражают преимущественно дефекты морали личности.

Средняя возрастная категория молодежи (19-23 года) находится в повышенной зоне риска совершения суицидов. Основные причины совершения суицидов молодежью могут быть объединены в две большие группы. Первая группа связана преимущественно с психологическими, эмоциональными проблемами молодежи, которая в силу возрастных особенностей более склонна к депрессии, переживаниями по поводу неразделенной любви, остро переживает конфликтные ситуации и более

склонна к наркотической (алкогольной) зависимости. Вторая группа причин имеет экономическую основу и связана с материальными трудностями молодых индивидов (бедностью, безработицей, невозможностью прокормить семью). И те, и другие причины имеют под собой социальную основу и требуют внимания со стороны общества и государства. Необходимо дифференцировать подходы к разным возрастным группам молодежи в зависимости от того, через какие социальные институты, или через каких агентов можно с ними взаимодействовать. Основная работа городских властей должна заключаться в создании эффективной системы раннего выявления суицидальных намерений и профилактике суицидального поведения среди молодежи.

Анализ уровня вовлеченности молодежи г. Алматы в молодежные субкультуры показал, что данное явление встречается в мегаполисе не часто. Принадлежность к молодежным субкультурам более характерна для младшей возрастной когорты молодежи (14-18 лет). Подростковый возраст — это период формирования личности. Подростковая группа, играя важную роль в формировании личности отдельных ее членов, может стать главным регулятором поведения подростка. Следовательно, в этот подростковый период времени происходят самые важные внутренние, душевные изменения у ребят, когда требуется большое внимание к их поведению.

Представители молодежных субкультур, как правило, не воспроизводят делинквентные (преступные) практики. Основное направление молодежных субкультур — спортивные, музыкальные, эстетические. Основные причины вступления молодежи в субкультуры — хобби, разнообразие своей жизни. В контексте данного исследования гипотеза о том, что членство в молодежных субкультурах оказывает воздействие на маргинализацию молодежи и может выступать причиной девиации, не подтвердилась. Отношение населения к представителям молодежных субкультур, главным образом, настороженное, однако, объективных причин для подобной настороженности не существует. Городским властям необходимо продумать механизмы налаживания взаимодействия с представителями молодежных субкультур на постоянной основе. Данное взаимодействие возможно в рамках организации культурных, развлекательных, спортивных мероприятий городского масштаба, путем создания разных площадок, на которых члены молодежных субкультур могли бы продемонстрировать свое творчество, спортивные достижения и т.п.

Вероятность возникновения протестных (конфликтных) общественных ситуаций в молодежной среде г. Алматы не высока. Молодые жители южной столицы оценивают ситуацию как стабильную и в случае нарушения их прав, преимущественно, планируют использовать легитимные механизмы защиты. Основные проблемы, которые могут оказать воздействие на рост протестных настроений среди молодежи, носят преимущественно социальный характер.

Для большей части молодежи, проживающей в г. Алматы, не характерна высокая степень заинтересованности политическими событиями. Политическая активность также не входит в число основных приоритетов

молодых алматинцев. В данном случае мы можем говорить о маргинализации молодежи мегаполиса в контексте политических ценностей, что проявляется в отсутствии интереса к политическим событиям и нежелании принимать участие в деятельности общественных организаций.

Приложение

Анкета опроса молодежи

Научно-исследовательский центр «Молодежь»
010008, Республика Казахстан, г. Астана,
Тәуелсіздік, 41
Телефон: + 7 /7172/ 27 81 59, email:
infonic@elzhastary.kz

Проект
№ММА-1-августа_2018

Анкета для массового опроса молодежи города АЛМАТЫ

№ анкеты _____

Район города: _____

Уважаемый респондент! Меня зовут _____. Я являюсь интервьюером Научно-исследовательского центра «Молодежь» (г. Астана). Просим Вас принять участие в социологическом опросе, посвященном актуальным проблемам казахстанской молодежи. Вашему вниманию предложен ряд вопросов и варианты ответов на них. Прослушайте, пожалуйста, эти вопросы и предлагаемые к ним варианты ответов до конца, выберите устраивающий Вас ответ. В случае, если ни один из предложенных ответов Вас не удовлетворяет, укажите свой вариант в графе "другое".

Полученная информация будет использована исключительно в обобщенном виде. Анонимность и конфиденциальность Вашего мнения гарантируется.

БЛОК 1. СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКОЕ ПОЛОЖЕНИЕ МОЛОДЕЖИ

1. Устраивает ли Вас в целом жизнь, которую Вы сейчас ведете? (ОДИН ответ)

1. Полностью устраивает
2. Скорее устраивает
3. Скорее НЕ устраивает
4. Совершенно НЕ устраивает

(99) Затрудняюсь ответить

2. Скажите, пожалуйста, имеете ли Вы собственное жилье? (ОДИН ответ)

1. Да, я имею собственное жилье
2. Нет, я живу с родителями
3. Нет, я живу с родственниками, (друзьями и / или знакомыми)
4. Нет, я снимаю квартиру, комнату
5. Нет, я проживаю в студенческом общежитии
6. Другое (напишите) _____

3. Удовлетворены ли Вы своими нынешними жилищными условиями? (ОДИН ответ)

1. Да, я полностью ими удовлетворен(-а)-----→ ПЕРЕХОДИТЕ К ВОПРОСУ № 5
2. Да, удовлетворен(-а) частично-----→ ПЕРЕХОДИТЕ К ВОПРОСУ № 4
3. Нет, не удовлетворен(-а)-----→ ПЕРЕХОДИТЕ К ВОПРОСУ № 4
4. Другое (напишите) _____

(99) Затрудняюсь ответить

4. Скажите, пожалуйста, почему Вы недовольны своими условиями проживания? (НЕ БОЛЕЕ ТРЕХ ответов)

1. Неблагоустроенное жилье (отсутствие водопровода и канализации в доме)
2. Старое жилье (дом, квартира)
3. Непрестижный район (отдаленность от центра, плохая экологическая обстановка и т.д.)
4. Отсутствие развитой инфраструктуры в районе (отсутствие детских садов, школ, больниц, супермаркетов и т.д.)
5. Теснота из-за большого количества проживающих
6. Высокая стоимость коммунальных услуг
7. Высокая стоимость арендного жилья
8. Другое (напишите) _____

(99) Затрудняюсь ответить

5. Учитесь ли Вы в данный момент? (ОДИН ответ)

1. Да, я учусь в школе

2. Да, я учусь в колледже, училище и др.
 3. Да, я учусь в университете, институте, академии и др.
 4. Нет, в данный момент я не учусь
 5. Другое (*напишите*) _____
- (99) *Затрудняюсь ответить*

6. Как Вы думаете, что дает высшее образование молодому человеку в современном Казахстане? (НЕ БОЛЕЕ ТРЕХ ответов)

1. Гарантию стабильной заработной платы
 2. Высокий доход
 3. Возможность карьерного роста
 4. Высокий социальный статус
 5. Конкурентоспособность на рынке труда
 6. Возможность самореализации
 7. Возможность устроиться на желаемую работу
 8. Другое (*напишите*) _____
 9. Высшее образование не дает никаких преимуществ
- (99) *Затрудняюсь ответить*

7. Как Вы считаете, испытывает ли молодежь Вашего города трудности с поиском работы и трудоустройством? (ОДИН ответ)

1. Да, молодежь постоянно сталкивается с проблемами трудоустройства
 2. Молодые люди испытывают трудности с трудоустройством по специальности. Работу, не требующую специальных профессиональных навыков, найти не составляет труда
 3. У молодых людей моего города нет проблем с трудоустройством
 4. Другое (*напишите*) _____
 5. Я учусь, не ищу работу, у меня нет опыта поиска работы, трудоустройства
- (99) *Затрудняюсь ответить*

8. В случае, если Вы окажетесь без работы, как быстро, по Вашему мнению, Вы сможете найти подходящую для Вас работу? (ОДИН ответ)

1. Я найду работу в самые короткие сроки
 2. Поиск работы вызовет определенные сложности, но в течение трех месяцев я найду работу
 3. Найти новую работу – это большая проблема для молодого человека, в лучшем случае работу найду в течение полугода
 4. Другое (*напишите*) _____
 5. Я учусь, не ищу работу, у меня нет опыта поиска работы, трудоустройства
- (99) *Затрудняюсь ответить*

9. По-Вашему мнению, что препятствует трудоустройству молодежи в Вашем городе? (НЕ БОЛЕЕ ТРЕХ ответов)

1. Низкая конкурентоспособность молодых специалистов на рынке труда
 2. Несоответствие полученного образования и функциональных требований вакантного места
 3. Отсутствие опыта работы
 4. Взятничество, коррумпированность работодателей
 5. Дискриминация по этническому (национальному) признаку
 6. Дискриминация по принадлежности к женскому или мужскому полу
 7. Состояние здоровья
 8. Низкая заработная плата
 9. Наличие малолетнего ребенка
 10. Высокие амбиции молодых специалистов
 11. Отсутствие рабочих мест в районе проживания
 12. Никаких препятствий нет
 13. Другое (*напишите*) _____
- (99) *Затрудняюсь ответить*

БЛОК 2. ВНУТРЕННЯЯ И ВНЕШНЯЯ МИГРАЦИЯ МОЛОДЕЖИ

10. Как Вы считаете, есть ли в Алматы проблема с мигрантами? (ОДИН ответ)

1. Да, в городе много мигрантов из дальнего зарубежья (Китай, Пакистан, Индия, др.)
2. Да, стало много мигрантов из стран СНГ (Россия, Молдова, Украина, Беларусь)

3. Да, в Алматы большое количество приезжих из государств Центральной Азии (Узбекистан, Кыргызстан, Таджикистан, др.)
4. Да, в городе много приезжих из других областей Казахстана
5. Да, в Алматы много мигрантов из Алматинской области
6. Нет, проблема миграции в Алматы не существует-----→ ПЕРЕХОДИТЕ К ВОПРОСУ № 12
7. Другое (напишите) _____
(99) Затрудняюсь ответить

11. Какие проблемы, связанные с миграцией, возникают в Алматы? (ОДИН ответ)

1. Мигранты занимают все рабочие места
2. Рост преступности
3. Рост цен на жилье
4. Возникновение беспорядков и митингов
5. Антисанитария в городе
6. Город становится менее привлекательным для инвесторов, для туристов
7. Мигранты не создают никаких проблем
8. Другое (напишите) _____
(99) Затрудняюсь ответить

12. Если рассмотреть ситуацию с миграцией населения в Алматы, то отметьте, с каким из ниже перечисленных мнений Вы согласны? (ОДИН ответ)

1. В город не нужно принимать мигрантов
2. Необходимо строго регулировать количество мигрантов, прибывающих в город
3. Алматы должен принимать только профессионалов
4. Любой гражданин страны имеет право приехать в Алматы, жить и работать здесь
5. Алматы должен привлекать мигрантов, так как нуждается в рабочих руках
6. Другое (напишите) _____
(99) Затрудняюсь ответить

13. Давно ли Вы живете в Алматы? (ОДИН ответ)

1. Я и мои родители здесь родились
2. Я здесь родился / родилась
3. Я живу в Алматы более 20 лет
4. Я живу в Алматы более 10 лет
5. Я живу в Алматы более 5 лет
6. Живу в Алматы менее 5 лет
7. Приехал (-а) в Алматы временно (на учебу или работу)

14. Скажите, пожалуйста, как Вы относитесь к тому, что молодые казахстанцы уезжают из Казахстана в другие страны для получения образования? (ОДИН ответ)

1. Положительно, за рубежом есть возможность получить хорошее образование
2. Скорее положительно, при условии, если после получения образования они возвращаются в Казахстан
3. Скорее отрицательно, потому что, отучившись, они остаются жить за рубежом, происходит «утечка мозгов»
4. Отрицательно, потому что это не патриотично
5. Нейтрально, мне все равно
6. Другое (напишите) _____
(99) Затрудняюсь ответить

15. Скажите, пожалуйста, Вы когда-нибудь хотели уехать в другую страну, чтобы получить образование, например, поступить в университет или колледж? (ОДИН ответ)

1. Нет, не хотел (-а), я буду получать образование в Казахстане-----→ ПЕРЕХОДИТЕ К ВОПРОСУ № 18
2. Нет, я имею казахстанское образование и зарубежное получать не планирую -----→ ПЕРЕХОДИТЕ К ВОПРОСУ № 18
3. Да, я хотел (-а) бы уехать учиться в другую страну, но у меня нет возможности
4. Да, я хотел (-а) бы уехать учиться в другую страну, но мои родители (близкие родственники) против моего отъезда
5. Да, я планирую уехать в другую страну, чтобы получить высшее образование
6. Я уже получила (-а) зарубежное образование-----→ ПЕРЕХОДИТЕ К ВОПРОСУ № 18

7. Другое (напишите) _____
(99) Затрудняюсь ответить

16. Если бы у Вас была возможность, где бы вы предпочли получить высшее образование? (ОДИН ответ)

1. В Европе
 2. В США
 3. В Китае
 4. В Турции
 5. В России
 6. Другое (напишите) _____
- (99) Затрудняюсь ответить

17. Почему Вы хотели бы учиться в зарубежном вузе? (НЕ БОЛЕЕ ТРЕХ ответов)

1. Там качественное образование
 2. Иметь зарубежное образование престижно
 3. Хочу увидеть мир, расширить кругозор
 4. Там комфортные условия проживания в общежитии
 5. Предоставляют высокую стипендию
 6. За рубежом лучшая техническая, компьютерная оснащенность корпусов, кабинетов и лабораторий
 7. Легче трудоустроится и остаться жить за рубежом
 8. Возможность изучать иностранные языки
 9. Мой менталитет не соответствует местному населению
 10. Легче поступить в вуз
 11. Бесплатное образование
 12. Другое (напишите) _____
- (99) Затрудняюсь ответить

БЛОК 3. ЗДОРОВЫЙ ОБРАЗ ЖИЗНИ И ДЕВИАНТНОЕ ПОВЕДЕНИЕ

18. Скажите, пожалуйста, Вы соблюдаете правильный режим питания? (ОДИН ответ)

1. Да
 2. Чаще всего да, но иногда не получается
 3. Редко
 4. Нет, никогда не слежу за режимом питания
 5. Другое (напишите) _____
- (99) Затрудняюсь ответить

19. Как часто Вы посещаете спортивный зал, стадион, бассейн и др.? (ОДИН ответ)

1. Два и более раз в неделю
 2. Три-четыре раза в месяц
 3. Один раз в месяц
 4. Несколько раз в год
 5. Другое (напишите) _____
 6. Не посещаю спортивные учреждения
- (99) Затрудняюсь ответить

20. Скажите, пожалуйста, Вы курите? (ОДИН ответ)

1. Да-----→ ПЕРЕХОДИТЕ К ВОПРОСУ № 21
 2. Нет-----→ ПЕРЕХОДИТЕ К ВОПРОСУ № 22
- (98) Нет ответа-----→ ПЕРЕХОДИТЕ К ВОПРОСУ № 22

21. Если Вы курите, то как часто? (ОДИН ответ)

1. Регулярно, каждый день
 2. Несколько раз в неделю
 3. Несколько раз в месяц
 4. Реже одного раза в месяц
- (99) Затрудняюсь ответить

22. Как Вы думаете, насколько молодежь Алматы склонна к алкоголизму? (ОДИН ответ)

1. Проблема алкоголизма очень актуальна для молодежи города
2. Да, молодежь Алматы умеренно употребляет алкоголь, но это не проблема

3. Алкоголь употребляет только та молодежь, которая ведет криминальный образ жизни
 4. Данная проблема совершенно не актуальна для молодежи Алматы
- (99) Затрудняюсь ответить

23. Были ли Вы когда-нибудь свидетелем употребления наркотиков? (ОДИН ответ)

1. Да, я часто вижу такие случаи
2. Иногда я становлюсь свидетелем употребления наркотиков
3. Нет, я никогда не видел (-а) подобные случаи
4. Другое (напишите) _____

(99) Затрудняюсь ответить

24. Есть ли у Вас знакомые, которые употребляют наркотики? (ОДИН ответ)

1. Да
2. Нет

(99) Затрудняюсь ответить

25. Как Вы считаете, если бы у молодежи Вашего города появилось желание попробовать наркотики, где они смогли бы приобрести их? (НЕ БОЛЕЕ ТРЕХ ответов)

1. В учреждении образования, где учатся
2. У друзей
3. На дискотеке
4. На рынке
5. На вокзале
6. Другое (напишите) _____
7. Я не знаю, где молодежь приобретает наркотики

26. Как Вы думаете, почему некоторые молодые люди Вашего города начинают употреблять наркотики? (НЕ БОЛЕЕ ДВУХ ответов)

1. Из любопытства при наличии свободных денег и времени
2. Не хватает силы воли отказать распространителю наркотиков
3. Желание уйти от трудностей жизни в мир грез
4. Стремление выглядеть «крутым», не отставать от моды
5. Безответственное отношение к здоровью и самой жизни
6. Другое (напишите) _____

(99) Затрудняюсь ответить

27. Как часто Вы становились свидетелем физического или другого насилия по отношению к Вашим сверстникам за последние три месяца? (ОДИН ответ)

1. Часто-----→ ПЕРЕХОДИТЕ К ВОПРОСУ № 28
2. Иногда-----→ ПЕРЕХОДИТЕ К ВОПРОСУ № 28
3. Никогда-----→ ПЕРЕХОДИТЕ К ВОПРОСУ № 29
4. Другое (напишите) _____

(99) Затрудняюсь ответить -----→ ПЕРЕХОДИТЕ К ВОПРОСУ № 29

28. Скажите, пожалуйста, а кем совершалось физическое или другое насилие по отношению к Вашим сверстникам? (ОДИН ответ)

1. Родитель
2. Учитель
3. Одноклассник / одноклассница
4. Сверстник
5. Другое (напишите) _____

(99) Затрудняюсь ответить

29. Как Вы думаете, может ли низкий уровень дохода молодежи стать причиной совершения преступлений? (ОДИН ответ)

1. Да, безусловно, низкое материальное положение тесно связано с уровнем преступности
2. Скорее да, поскольку преступниками становятся в основном из-за бедности, но есть и другие причины
3. Скорее нет, низкий уровень дохода не может стать причиной совершения преступлений
4. Категорически нет, материальное положение молодежи никак не связано со склонностью к преступлениям

(99) Затрудняюсь ответить

30. По Вашему мнению, является ли проблема самоубийств актуальной для молодежи Алматы? (ОДИН ответ)

1. Да, эта проблема крайне актуальна для молодежи нашего города
2. Эта проблема есть, но она не столь острая
3. Проблема суицида абсолютно не касается молодежи города
4. Другое (напишите) _____

(99) Затрудняюсь ответить

31. Есть ли среди Ваших родственников или знакомых молодые люди, совершавшие ранее попытки самоубийства? (ОДИН ответ)

1. Да, я знаю такие случаи среди моих близких людей
2. Я слышал (-а) о таких случаях, но они касались чужих, незнакомых мне людей
3. Я никогда не слышал (-а) о таких случаях
4. Другое (напишите) _____

(99) Затрудняюсь ответить

32. Как Вы думаете, что может стать причиной совершения попыток самоубийства среди молодежи? (НЕ БОЛЕЕ ТРЕХ ответов)

1. Безработица, невозможность найти работу и прокормить себя и свою семью
2. Бедность, низкий уровень жизни
3. Отсутствие (или потеря) родителей, близких родственников
4. Неразделенная безответная любовь
5. Конфликты с родителями, членами семьи
6. Одиночество или страх перед ним
7. Наркотическая или алкогольная зависимость
8. Страх и неопределенность перед будущим
9. Депрессия
10. Конфликты с окружающими людьми
11. Другое (напишите) _____

(99) Затрудняюсь ответить

БЛОК 4. ВОВЛЕЧЕННОСТЬ В МОЛОДЕЖНЫЕ СУБКУЛЬТУРЫ

33. Скажите, пожалуйста, как Вы обычно проводите свободное время? (НЕ БОЛЕЕ ТРЕХ ответов)

1. Дома в кругу семьи
2. Выезжаю с семьей, близкими на природу
3. Смотрю телевизор, видео
4. Слушаю музыку
5. Играю в компьютерные игры
6. Общаюсь в интернете, социальных сетях
7. Посещаю спортивную секцию, занимаюсь спортом
8. Читаю, рисую, занимаюсь музыкой
9. Встречаюсь с друзьями, знакомыми
10. Подрабатываю
11. Посещаю театр, оперу, концерты
12. Посещаю кинотеатр
13. Посещаю профессиональные курсы
14. Посещаю языковые курсы
15. Посещаю мечеть / церковь
16. Занимаюсь общественно-политической деятельностью
17. Другое (напишите) _____
18. Ничего не делаю, просто отдыхаю
19. Нет свободного времени

(99) Затрудняюсь ответить

34. Много ли у Вас друзей? (ОДИН ответ)

1. Да, у меня много друзей
2. У меня есть 1-2 близких друга / подруг, остальные – просто знакомые
3. Близких друзей нет, знакомых много
4. У меня нет друзей
5. Другое (напишите) _____

(99) Затрудняюсь ответить

**35. Являетесь ли Вы представителем какой-либо субкультуры в настоящее время?
(возможно НЕСКОЛЬКО ответов)**

1. Эмо
2. Готы
3. Треш
4. Хипстеры
5. Аниме
6. Гламур
7. Хиппи
8. Панки
9. Рэперы
10. Рокеры
11. Футбольные фанаты
12. Геймеры
13. Паркур
14. Байкеры
15. Автогонщики
16. Брейк-данс
17. Граффити
18. Хип-хоп
19. Барды
20. Другое (напишите) _____
21. Нет, не являюсь представителем какой-либо субкультуры ----- → ПЕРЕХОДИТЕ К ВОПРОСУ № 37

(99) Затрудняюсь ответить

36. Насколько важно для Вас быть членом данного сообщества? (ОДИН ответ)

1. Очень важно, весь смысл жизни в этом
2. Это хобби, способ интересно провести время
3. Это модно среди молодежи
4. Не важно, просто хочу «убить» время
5. Другое (напишите) _____

(99) Затрудняюсь ответить

**37. Есть ли среди Ваших друзей и знакомых представители молодежных субкультур?
(ОДИН ответ)**

1. Да
2. Нет

(99) Затрудняюсь ответить

38. Как Вы считаете, почему молодежь вступает в молодежные субкультуры? (НЕ БОЛЕЕ ДВУХ ответов)

1. Быть представителем молодежной субкультуры модно
2. Из любопытства и интереса
3. Для демонстрации своего протеста против стандартов в обществе
4. Чтобы реализовать себя как личность, раскрыть свои творческие таланты
5. Из-за трудностей в общении с близкими и друзьями, непонимания с их стороны
6. Чтобы выделиться в обществе, привлечь всеобщее внимание
7. Другое (напишите) _____

(99) Затрудняюсь ответить

39. Как Вы считаете, почему люди в обществе опасаются и стараются избегать общения с представителями неформальных молодежных субкультур? (ОДИН ответ)

1. Все, что отличается от норм и стандартов в обществе, вызывает тревогу и опасения
2. Неформальные молодежные организации ассоциируются с наркоманией, алкоголизмом и преступностью
3. Отталкивает вызывающий внешний вид и нестандартная внешность
4. Наше общество тяжело воспринимает что-то новое
5. Другое (напишите) _____
6. Люди спокойно, с пониманием реагируют на представителей молодежных субкультур

(99) Затрудняюсь ответить

40. По вашему мнению, в последние три-пять лет религиозность молодежи в Вашем городе снижается или растёт? (ОДИН ответ)

1. Снижается
 2. Растёт
 3. Другое (напишите) _____
- (99) Затрудняюсь ответить

41. Влияет ли религиозная молодежь на общественно-политическую ситуацию в Вашем городе? (ОДИН ответ)

1. Да, это она создает общественную напряженность
 2. Да, люди, придерживающиеся религии, пытаются навязать свою волю остальным, установить свои порядки
 3. Да, люди, придерживающиеся религии, вносят гармонию в общество
 4. Нет, религиозная молодежь никак не влияет на общественно-политическую ситуацию
 5. Другое (напишите) _____
- (99) Затрудняюсь ответить

42. По Вашему мнению, что молодой человек ищет в религии? (НЕ БОЛЕЕ ДВУХ ответов)

1. Дисциплину и порядок
 2. Возможность отличиться от других
 3. Опору в сложный период жизни
 4. Смысл и понимание жизни
 5. Духовного наставника, который окажет поддержку
 6. Сообщество единомышленников, их поддержку в различных сферах жизни
 7. Надежду, веру в лучшее
 8. Другое (напишите) _____
- (99) Затрудняюсь ответить

43. Какие эмоции вызывают у Вас глубоко религиозные люди? (ОДИН ответ)

1. Восторг, я уважаю их и считаю нужным им подражать
 2. Это люди с огромной силой воли, но я бы не хотел быть таким
 3. Глубоко религиозные люди имеют проблемы в общении
 4. Религиозная молодежь пугает меня, я стараюсь избегать общения с ней
 5. Мне все равно, отношусь к таким безразлично
 6. Другое (напишите) _____
- (99) Затрудняюсь ответить

44. В случае нарушения Ваших законных прав, что Вы предпримите? (НЕ БОЛЕЕ ТРЕХ ответов)

1. Выступлю в средствах массовой информации
2. Буду распространять листовки
3. Не выйду на работу
4. Обжалую в суде действия должностных лиц
5. Обращусь в местные и центральные органы власти
6. Обращусь в профсоюз
7. Обращусь за помощью к своим землякам
8. Обращусь к представляющему меня депутату
9. Объявлю голодовку
10. Перекрою железную дорогу, автотрассу
11. Приму участие в мирных демонстрациях, митингах протеста
12. Приму участие в забастовке
13. Приму участие в рабочих встречах для решения острых проблем
14. С оружием в руках буду защищать свои права
15. Другое (напишите) _____

45. Как Вы считаете, существует ли сейчас вероятность возникновения акций протеста в Вашем городе? (ОДИН ответ)

1. Однозначно, да
2. Скорее да
3. Скорее нет

4. Однозначно, нет
(99) Затрудняюсь ответить

46. Какая проблема может вынудить Вас пойти на публичную протестную акцию? (возможно ЛЮБОЕ КОЛИЧЕСТВО ответов. ИНТЕРВЬЮЕР, передайте КАРТОЧКУ)

1. Проблемы в школе / колледже / вузе
 2. Сокращение / увольнение с работы
 3. Необоснованное повышение тарифов на коммунальные услуги
 4. Задержка по выплате заработной платы/стипендий/пособий
 5. Халатность и непрофессионализм работников медицинских учреждений
 6. Повышение выплат по кредитам или ипотеке
 7. Необоснованные штрафы
 8. Ухудшение экологической ситуации
 9. Неудовлетворённость действиями властей
 10. Несправедливые судебные решения
 11. Несогласие с принимаемыми реформами
 12. Нарушение прав на этнической почве
 13. Проблемы с жильем
 14. Рост цен на продукты питания, горюче-смазочных материалов (ГСМ), лекарства
 15. Другое (напишите) _____
 16. Ничто не может вынудить меня открыто протестовать
- (99) Затрудняюсь ответить

47. Интересуетесь ли Вы тем, как развиваются события в политической жизни нашей страны? (ОДИН ответ)

1. Да, внимательно слежу за развитием событий и новостей
 2. Слежу за развитием событий, но мне это не очень интересно
 3. Нет, меня это не интересует
 4. Другое (напишите) _____
- (99) Затрудняюсь ответить

48. Членом какой общественной организации Вы являетесь? (НЕ БОЛЕЕ ТРЕХ ответов)

1. Молодежная организация
 2. Политическое объединение, партия
 3. Культурно-национальное объединение
 4. Спортивная организация
 5. Клуб по интересам (автолюбители, защита животных и др.)
 6. Дворовой клуб
 7. Научные, творческие объединения
 8. Религиозные объединения
 9. Другое (напишите) _____
 10. Нет, не являюсь, потому что мне это не интересно -----> ПЕРЕХОДИТЕ К ВОПРОСУ № 50
 11. Нет, не являюсь, потому что у меня нет времени участвовать в общественной деятельности -----> ПЕРЕХОДИТЕ К ВОПРОСУ № 50
- (99) Затрудняюсь ответить

49. Что служит для Вас мотивацией к участию в данных организациях? (НЕ БОЛЕЕ ДВУХ ответов)

1. Желание быть полезным обществу, людям
 2. Получить опыт работы и жизненный опыт в целом
 3. Желание знакомиться с большим количеством людей
 4. Стремление получить более высокий социальный статус
 5. Стремление продвинуться по карьерной лестнице
 6. Другое (напишите) _____
- (99) Затрудняюсь ответить

50. Вы знаете или слышали о волонтерах? (ОДИН ответ)

1. Да, был (-а) активным участником-волонтером / сейчас являюсь волонтером
2. Да, слышал (-а) об этом, но никогда не участвовал (-а) -----> ПЕРЕХОДИТЕ К ВОПРОСУ № 52

3. Нет, впервые слышу-----→ ПЕРЕХОДИТЕ К ВОПРОСУ № 52
(99) Затрудняюсь ответить

51. Скажите, пожалуйста, что побудило Вас стать волонтером? (НЕ БОЛЕЕ ДВУХ ответов)

1. Желание помочь другим
2. Чувство ответственности за происходящее вокруг
3. Желание приобрести жизненный опыт
4. Желание немного подзаработать
5. Желание изменить мир
6. Другое (напишите) _____

(99) Затрудняюсь ответить

52. Хотели бы Вы заниматься волонтерской деятельностью? (ОДИН ответ)

1. Да, но не знаю, куда обратиться
2. Да, но нет свободного времени
3. Да, если будет вознаграждение
4. Нет, потому что это пустое дело
5. Нет, потому что это не интересно
6. Другое (напишите) _____

(99) Затрудняюсь ответить

53. Принимаете ли Вы участие в выборах? (ОДИН ответ)

1. Всегда, не пропускаю ни одни из них
2. Стараюсь принять участие, если позволяет время
3. Никогда, потому что считаю это бессмысленным, не верю в честность их результатов
4. Никогда, потому что мне это не интересно
5. Я не могу голосовать, мне еще не исполнилось 18-ти лет

(99) Затрудняюсь ответить

54. Есть ли у Вас опыт участия в работе клубов по интересам (дебатный клуб, интеллектуальные игры, творческие коллективы, танцевальные группы и др.)? (ОДИН ответ)

1. Да, я активно участвую в работе клуба на протяжении более полугода-----→ ПЕРЕХОДИТЕ К ВОПРОСУ № 55
2. Да, участвую время от времени в разных клубах-----→ ПЕРЕХОДИТЕ К ВОПРОСУ № 55
3. Принимал (-а) участие лишь однажды-----→ ПЕРЕХОДИТЕ К ВОПРОСУ № 55
4. Нет, участия не принимал (-а), но знаю людей, участвующих в клубе по интересам
5. Нет, я ничего не знаю о таких клубах
6. Другое (напишите) _____

(99) Затрудняюсь ответить

55. Для Вас участие в деятельности клубов – это, прежде всего, ...? (ОДИН ответ)

1. Возможность общаться с людьми
2. Возможность самосовершенствоваться
3. Возможность изменить мир к лучшему
4. Возможность заработать деньги
5. Возможность получить жизненный опыт
6. Возможность с пользой потратить свое время
7. Возможность развить определенные навыки
8. Другое (напишите) _____

(99) Затрудняюсь ответить

В ЗАКЛЮЧЕНИИ СООБЩИТЕ, ПОЖАЛУЙСТА, НЕКОТОРЫЕ ДАННЫЕ О СЕБЕ

D1. Ваш пол: 1. Мужской 2. Женский

D2. Укажите, пожалуйста, сколько Вам полных лет? _____

D3. Ваша национальность?

1. Казах/казашка
2. Русский/русская
3. Другая национальность (*укажите*) _____

D4. Ваше образование:

1. Высшее, с ученой степенью (кандидата/доктора наук, доктора PhD)
2. Высшее с академической степенью (бакалавра/специалиста/магистра)
3. Незаконченное высшее
4. Среднее специальное/профессиональное образование
5. Общее среднее
6. Неполное среднее
7. Нет образования

D5. Скажите, пожалуйста, где Вы проживаете?

1. Живу с родителями/родственниками
2. Живу в собственной квартире/доме
3. Живу в съемной квартире/комнате, общежитии
4. Другое (*напишите*) _____

D6. Ваше семейное положение:

1. Женат/Замужем
2. В гражданском браке (сожительствую)
3. Холост/Не замужем
4. Вдовец/Вдова
5. Разведен/Разведена

D7. Скажите, пожалуйста, сколько детей Вы имеете?

1. Нет детей
2. Один ребенок
3. Двое детей
4. Трое детей
5. Четверо или более детей

D8. Как бы Вы оценили материальное положение Вашей семьи?

1. Полный достаток, не ограничены в средствах
2. Денег хватает на все, кроме покупки недвижимости (дачи или квартиры)
3. Денег хватает, но покупка нового автомобиля затруднительна
4. Денег хватает на все необходимое, но покупка крупной бытовой техники затруднительна
5. Денег хватает на еду, но покупка одежды затруднительна
6. Не всегда хватает денег на еду
(99) *Затрудняюсь ответить*

D9. В настоящее время Вы работаете?

1. Нет, я только учусь -----→ **ЗАВЕРШИТЬ ЗАПОЛНЕНИЕ АНКЕТ**
2. Учусь и одновременно работаю (подрабатываю)
3. Да, я работаю
4. Я не учусь, не работаю и НЕ ищу работу ----→ **ЗАВЕРШИТЬ ЗАПОЛНЕНИЕ АНКЕТЫ**
5. Я не учусь, не работаю (ищу работу) -----→ **ЗАВЕРШИТЬ ЗАПОЛНЕНИЕ АНКЕТЫ**
(99) *Затрудняюсь ответить*

D10. Укажите, пожалуйста, Ваш основной вид деятельности?

1. Государственная служба, органы государственного управления
2. Структуры МВД, КНБ, вооруженные силы
3. Промышленное производство (завод, фабрика)
4. Медицина
5. Образование и наука
6. Культура и спорт
7. Торговля
8. Сфера услуг (салоны красоты, швейные салоны, фитнес клубы и т.д.)
9. Строительство
10. Финансовая сфера (банки, страхование и т.п.)
11. Сельское хозяйство

12. Другое (напишите) _____
(99) Затрудняюсь ответить

БЛАГОДАРИМ ВАС ЗА УЧАСТИЕ В ОПРОСЕ!

Наш телефон в городе Астана (7172) 27 81 59. Вы можете позвонить нам и задать свои вопросы.

ДЛЯ КОНТРОЛЯ РАБОТЫ ИНТЕРВЬЮЕРА ПОСЛЕ ЗАПОЛНЕНИЯ АНКЕТЫ К ВАМ МОГУТ ПОЗВОНИТЬ В ЦЕЛЯХ ПОДТВЕРЖДЕНИЯ ПРОВЕДЕНИЯ ОПРОСА. ДЛЯ ЭТОГО ПРОСИМ ВАС СООБЩИТЬ НОМЕР ВАШЕГО ТЕЛЕФОНА

ФИО интервьюера	№ интервьюера
Дата опроса	Подпись интервьюера

КОД _____ ВВОД _____

Линейное распределение ответов на вопросы

Устраивает ли Вас в целом жизнь, которую Вы сейчас ведете?

	Количество	%
Полностью устраивает	201	40,2
Скорее устраивает	231	46,2
Скорее НЕ устраивает	52	10,4
Совершенно НЕ устраивает	14	2,8
<i>Затрудняюсь ответить</i>	2	0,4

Скажите, пожалуйста, имеете ли Вы собственное жилье?

	Количество	%
Да, я имею собственное жилье	114	22,8
Нет, я живу с родителями	240	48
Нет, я живу с родственниками, (друзьями и / или знакомыми)	30	6
Нет, я снимаю квартиру, комнату	108	21,6
Нет, я проживаю в студенческом общежитии	6	1,2
Другое	2	0,4

Удовлетворены ли Вы своими нынешними жилищными условиями?

	Количество	%
Да, я полностью ими удовлетворен(-а)	269	53,8
Да, удовлетворен(-а) частично	143	28,6
Нет, не удовлетворен(-а)	87	17,4
Другое	-	-
<i>Затрудняюсь ответить</i>	1	0,2

Скажите, пожалуйста, почему Вы недовольны своими условиями проживания?

	Количество	%
Неблагоустроенное жилье (отсутствие водопровода и канализации в доме)	15	6,4
Старое жилье (дом, квартира)	62	26,6
Непрестижный район (отдаленность от центра, плохая экологическая обстановка и т.д.)	43	18,5
Отсутствие развитой инфраструктуры в районе (отсутствие детских садов, школ, больниц, супермаркетов и т.д.)	19	8,2
Теснота из-за большого количества проживающих	65	27,9
Высокая стоимость коммунальных услуг	86	36,9
Высокая стоимость арендного жилья	86	36,9
Другое (Хочу свой частный дом, Недобросовестная КСК, Пробки на дорогах, Жить в другом городе, Запахи от кальяна, шум, Трудно взять ипотеку)	18	7,6
<i>Затрудняюсь ответить</i>	7	3

Учитесь ли Вы в данный момент?

	Количество	%
Да, я учусь в школе	46	9,2
Да, я учусь в колледже, училище и др.	34	6,8
Да, я учусь в университете, институте, академии и др.	108	21,6
Нет, в данный момент я не учусь	311	62,2
Другое (да, я учусь заочно)	1	0,2
<i>Затрудняюсь ответить</i>	-	-

Как Вы думаете, что дает высшее образование молодому человеку в современном Казахстане?

	Количество	%
Гарантию стабильной заработной платы	201	40,2
Высокий доход	153	30,6
Возможность карьерного роста	186	37,2
Высокий социальный статус	107	21,4
Конкурентоспособность на рынке труда	131	26,2
Возможность самореализации	117	23,4
Возможность устроиться на желаемую работу	119	23,8
Другое (<i>Высшее образование не дает никаких преимуществ, Возможность учиться за границей, Знания</i>)	2	0,4
Высшее образование не дает никаких преимуществ	60	12
<i>Затрудняюсь ответить</i>	8	1,6

Как Вы считаете, испытывает ли молодежь Вашего города трудности с поиском работы и трудоустройством?

	Количество	%
Да, молодежь постоянно сталкивается с проблемами трудоустройства	266	53,2
Молодые люди испытывают трудности с трудоустройством по специальности. Работу, не требующую специальных профессиональных навыков, найти не составляет труда	160	32
У молодых людей моего города нет проблем с трудоустройством	33	6,6
Другое	1	0,2
Я учусь, не ищу работу, у меня нет опыта поиска работы, трудоустройства	34	6,8
<i>Затрудняюсь ответить</i>	6	1,2

В случае, если Вы окажетесь без работы, как быстро, по Вашему мнению, Вы сможете найти подходящую для Вас работу?

	Количество	%
Я найду работу в самые короткие сроки	111	22,2
Поиск работы вызовет определенные сложности, но в течение трех месяцев я найду работу	227	45,4
Найти новую работу – это большая проблема для молодого человека, в лучшем случае работу найду в течение полугода	95	19
Другое (<i>Связи с возрастом найти работу становится сложно, Только через знакомых</i>)	2	0,4
Я учусь, не ищу работу, у меня нет опыта поиска работы, трудоустройства	57	11,4
<i>Затрудняюсь ответить</i>	8	1,6

По-Вашему мнению, что препятствует трудоустройству молодежи в Вашем городе?

	Количество	%
Низкая конкурентоспособность молодых специалистов на рынке труда	134	26,8
Несоответствие полученного образования и функциональных требований вакантного места	141	28,2
Отсутствие опыта работы	278	55,6
Взяточничество, коррумпированность работодателей	157	31,4
Дискриминация по этническому (национальному) признаку	42	8,4
Дискриминация по принадлежности к женскому или мужскому полу	26	5,2
Состояние здоровья	36	7,2

Низкая заработная плата	233	46,6
Наличие малолетнего ребенка	31	6,2
Высокие амбиции молодых специалистов	46	9,2
Отсутствие рабочих мест в районе проживания	89	17,8
Никаких препятствий нет	19	3,8
Другое (<i>Лень, Сами виноваты, ничего не предполагаю, Пенсионеры не освобождают свои места, чтобы молодежь трудоустроить, Много знакомых, Возраст</i>)	12	2,4
<i>Затрудняюсь ответить</i>	9	1,8

Как Вы считаете, есть ли в Алматы проблема с мигрантами?

	Количество	%
Да, в городе много мигрантов из дальнего зарубежья (Китай, Пакистан, Индия, др.)	70	14
Да, стало много мигрантов из стран СНГ (Россия, Молдова, Украина, Беларусь)	21	4,2
Да, в Алматы большое количество приезжих из государств Центральной Азии (Узбекистан, Кыргызстан, Таджикистан, др.)	109	21,8
Да, в городе много приезжих из других областей Казахстана	121	24,2
Да, в Алматы много мигрантов из Алматинской области	18	3,6
Нет, проблема миграции в Алматы не существует	132	26,4
Другое (<i>Мигранты отовсюду, Есть проблемы с иммигрантами</i>)	2	0,4
<i>Затрудняюсь ответить</i>	27	5,4

Какие проблемы, связанные с миграцией, возникают в Алматы?

	Количество	%
Мигранты занимают все рабочие места	65	17,7
Рост преступности	120	32,6
Рост цен на жилье	48	13
Возникновение беспорядков и митингов	20	5,4
Антисанитария в городе	39	10,6
Город становится менее привлекательным для инвесторов, для туристов	12	3,3
Мигранты не создают никаких проблем	39	10,6
Другое (<i>Сбивают цены, Слишком много автомобилей и людей, Попрошайничество</i>)	3	0,9
<i>Затрудняюсь ответить</i>	22	6

Если рассмотреть ситуацию с миграцией населения в Алматы, то отметьте, с каким из ниже перечисленных мнений Вы согласны?

	Количество	%
В город не нужно принимать мигрантов	60	12
Необходимо строго регулировать количество мигрантов, прибывающих в город	153	30,6
Алматы должен принимать только профессионалов	71	14,2
Любой гражданин страны имеет право приехать в Алматы, жить и работать здесь	170	34
Алматы должен привлекать мигрантов, так как нуждается в рабочих руках	34	6,8
Другое	-	-
<i>Затрудняюсь ответить</i>	12	2,4

Давно ли Вы живете в Алматы?

	Количество	%
Я и мои родители здесь родились	114	22,8
Я здесь родился / родилась	148	29,6
Я живу в Алматы более 20 лет	32	6,4
Я живу в Алматы более 10 лет	92	18,4

Я живу в Алматы более 5 лет	52	10,4
Живу в Алматы менее 5 лет	44	8,8
Приехал (-а) в Алматы временно (на учебу или работу)	18	3,6

Скажите, пожалуйста, как Вы относитесь к тому, что молодые казахстанцы уезжают из Казахстана в другие страны для получения образования?

	Количество	%
Положительно, за рубежом есть возможность получить хорошее образование	292	58,4
Скорее положительно, при условии, если после получения образования они возвращаются в Казахстан	108	21,6
Скорее отрицательно, потому что, отучившись, они остаются жить за рубежом, происходит «утечка мозгов»	42	8,4
Отрицательно, потому что это не патриотично	13	2,6
Нейтрально, мне все равно	44	8,8
Другое	-	-
<i>Затрудняюсь ответить</i>	1	0,2

Скажите, пожалуйста, Вы когда-нибудь хотели уехать в другую страну, чтобы получить образование, например, поступить в университет или колледж?

	Количество	%
Нет, не хотел (-а), я буду получать образование в Казахстане	81	16,2
Нет, я имею казахстанское образование и зарубежное получать не планирую	104	20,8
Да, я хотел (-а) бы уехать учиться в другую страну, но у меня нет возможности	152	30,4
Да, я хотел (-а) бы уехать учиться в другую страну, но мои родители (близкие родственники) против моего отъезда	40	8
Да, я планирую уехать в другую страну, чтобы получить высшее образование	91	18,2
Я уже получила (-а) зарубежное образование	26	5,2
Другое (<i>Из-за того, что живут мои родители здесь</i>)	1	0,2
<i>Затрудняюсь ответить</i>	5	1

Если бы у Вас была возможность, где бы вы предпочли получить высшее образование?

	Количество	%
В Европе	124	42,5
В США	84	28,8
В Китае	16	5,5
В Турции	21	7,2
В России	36	12,3
Другое (<i>в Корею, Канада, Дубай, Франция</i>)	10	3,4
<i>Затрудняюсь ответить</i>	1	0,3

Почему Вы хотели бы учиться в зарубежном вузе?

	Количество	%
Там качественное образование	192	65,5
Иметь зарубежное образование престижно	95	32,4
Хочу увидеть мир, расширить кругозор	168	57,3
Там комфортные условия проживания в общежитии	21	7,2
Предоставляют высокую стипендию	31	10,6
За рубежом лучшая техническая, компьютерная оснащенность корпусов, кабинетов и лабораторий	60	20,5
Легче трудоустроится и остаться жить за рубежом	52	17,7
Возможность изучать иностранные языки	91	31,1
Мой менталитет не соответствует местному населению	16	5,5
Легче поступить в вуз	14	4,8
Бесплатное образование	17	5,8

Другое (Я за казахстанское образование, не хочу учиться за рубежом, Хочу переехать из Казахстана, Больше квалифицированных преподавателей)	3	0,9
<i>Затрудняюсь ответить</i>	-	-

Скажите, пожалуйста, Вы соблюдаете правильный режим питания?

	Количество	%
Да	69	13,8
Чаще всего да, но иногда не получается	169	33,8
Редко	174	34,8
Нет, никогда не слежу за режимом питания	87	17,4
Другое	-	-
<i>Затрудняюсь ответить</i>	1	0,2

Как часто Вы посещаете спортивный зал, стадион, бассейн и др.?

	Количество	%
Два и более раз в неделю	90	18
Три-четыре раза в месяц	84	16,8
Один раз в месяц	67	13,4
Несколько раз в год	70	14
Другое (Занимаюсь сам, Все дорого, Очень редко)	3	0,6
Не посещаю спортивные учреждения	185	37
<i>Затрудняюсь ответить</i>	-	-

Скажите, пожалуйста, Вы курите?

	Количество	%
Да	124	24,8
Нет	374	74,9
<i>Нет ответа</i>	1	0,2

Если Вы курите, то как часто?

	Количество	%
Регулярно, каждый день	96	77,4
Несколько раз в неделю	23	18,5
Несколько раз в месяц	5	4
Реже одного раза в месяц	-	-
<i>Затрудняюсь ответить</i>	-	-

Как Вы думаете, насколько молодежь Алматы склонна к алкоголизму?

	Количество	%
Проблема алкоголизма очень актуальна для молодежи города	145	29
Да, молодежь Алматы умеренно употребляет алкоголь, но это не проблема	230	46
Алкоголь употребляет только та молодежь, которая ведет криминальный образ жизни	69	13,8
Данная проблема совершенно не актуальна для молодежи Алматы	42	8,4
<i>Затрудняюсь ответить</i>	14	2,8

Были ли Вы когда-нибудь свидетелем употребления наркотиков?

	Количество	%
Да, я часто вижу такие случаи	19	3,8
Иногда я становлюсь свидетелем употребления наркотиков	56	11,2
Нет, я никогда не видел (-а) подобные случаи	414	82,8
Другое (В подъезде нахожу шприцы)	3	0,6
<i>Затрудняюсь ответить</i>	8	1,6

Есть ли у Вас знакомые, которые употребляют наркотики?

	Количество	%
Да	33	6,6
Нет	451	90,2
<i>Затрудняюсь ответить</i>	16	3,2

Как Вы считаете, если бы у молодежи Вашего города появилось желание попробовать наркотики, где они смогли бы приобрести их?

	Количество	%
В учреждении образования, где учатся	40	8
У друзей	78	15,6
На дискотеке	86	17,2
На рынке	38	7,6
На вокзале	29	5,8
Другое (<i>Через интернет, Наверное находят, кто продает наркотики, Дилеры, Торговые центры</i>)	8	1,6
Я не знаю, где молодежь приобретает наркотики	331	66,2

Как Вы думаете, почему некоторые молодые люди Вашего города начинают употреблять наркотики?

	Количество	%
Из любопытства при наличии свободных денег и времени	249	49,8
Не хватает силы воли отказать распространителю наркотиков	93	18,6
Желание уйти от трудностей жизни в мир грез	191	38,2
Стремление выглядеть «крутым», не отставать от моды	134	26,8
Безответственное отношение к здоровью и самой жизни	143	28,6
Другое (<i>Расслабиться, От тяжелой жизни, Стресс</i>)	4	0,8
<i>Затрудняюсь ответить</i>	20	4

Как часто Вы становились свидетелем физического или другого насилия по отношению к Вашим сверстникам за последние три месяца?

	Количество	%
Часто	16	3,2
Иногда	85	17
Никогда	381	76,2
Другое	-	-
<i>Затрудняюсь ответить</i>	18	3,6

Скажите, пожалуйста, а кем совершалось физическое или другое насилие по отношению к Вашим сверстникам?

	Количество	%
Родитель	11	10,4
Учитель	6	5,7
Одноклассник / одноклассница	14	13,2
Сверстник	53	50
Другое (<i>Постарше возрастом, Друзьями, Прохожий, Начальство по работе, На улице</i>)	14	13,1
<i>Затрудняюсь ответить</i>	8	7,5

Как Вы думаете, может ли низкий уровень дохода молодежи стать причиной совершения преступлений?

	Количество	%
Да, безусловно, низкое материальное положение тесно связано с уровнем преступности	201	40,2
Скорее да, поскольку преступниками становятся в основном из-за бедности, но есть и другие причины	198	39,6
Скорее нет, низкий уровень дохода не может стать причиной совершения преступлений	77	15,4
Категорически нет, материальное положение молодежи никак не связано со склонностью к преступлениям	20	4
<i>Затрудняюсь ответить</i>	4	0,8

По Вашему мнению, является ли проблема самоубийств актуальной для молодежи Алматы?

	Количество	%
Да, эта проблема крайне актуальна для молодежи нашего города	147	29,4
Эта проблема есть, но она не столь острая	253	50,6
Проблема суицида абсолютно не касается молодежи города	62	12,4
Другое	-	-
<i>Затрудняюсь ответить</i>	38	7,6

Есть ли среди Ваших родственников или знакомых молодые люди, совершавшие ранее попытки самоубийства?

	Количество	%
Да, я знаю такие случаи среди моих близких людей	40	8
Я слышал (-а) о таких случаях, но они касались чужих, незнакомых мне людей	152	30,4
Я никогда не слышал (-а) о таких случаях	295	59
Другое	1	0,2
<i>Затрудняюсь ответить</i>	12	2,4

Как Вы думаете, что может стать причиной совершения попыток самоубийства среди молодежи?

	Количество	%
Безработица, невозможность найти работу и прокормить себя и свою семью	122	24,4
Бедность, низкий уровень жизни	171	34,2
Отсутствие (или потеря) родителей, близких родственников	99	19,8
Неразделенная безответная любовь	155	31
Конфликты с родителями, членами семьи	167	33,4
Одиночество или страх перед ним	91	18,2
Наркотическая или алкогольная зависимость	129	25,8
Страх и неопределенность перед будущим	82	16,4
Депрессия	214	42,8
Конфликты с окружающими людьми	50	10
Другое (Проблемы на учебе, Страх перед ЕНТ, Демонстративность, привлечь внимание, Стресс)	4	0,8
<i>Затрудняюсь ответить</i>	24	4,8

Скажите, пожалуйста, как Вы обычно проводите свободное время?

	Количество	%
Дома в кругу семьи	271	54,2
Выезжаю с семьей, близкими на природу	173	34,6
Смотрю телевизор, видео	84	16,8
Слушаю музыку	111	22,2
Играю в компьютерные игры	47	9,4
Общаюсь в интернете, социальных сетях	156	31,2

Посещаю спортивную секцию, занимаюсь спортом	63	12,6
Читаю, рисую, занимаюсь музыкой	70	14
Встречаюсь с друзьями, знакомыми	236	47,2
Подрабатываю	32	6,4
Посещаю театр, оперу, концерты	15	3
Посещаю кинотеатр	40	8
Посещаю профессиональные курсы	3	0,6
Посещаю языковые курсы	21	4,2
Посещаю мечеть / церковь	9	1,8
Занимаюсь общественно-политической деятельностью	-	-
Другое (Занимаюсь домашними делами, Гуляю по городу)	3	0,6
Ничего не делаю, просто отдыхаю	17	3,4
Нет свободного времени	4	0,8
Затрудняюсь ответить	1	0,2

Много ли у Вас друзей?

	Количество	%
Да, у меня много друзей	242	48,4
У меня есть 1-2 близких друга / подруг, остальные – просто знакомые	212	42,4
Ближних друзей нет, знакомых много	36	7,2
У меня нет друзей	8	1,6
Другое	-	-
Затрудняюсь ответить	2	0,4

Являетесь ли Вы представителем какой-либо субкультуры в настоящее время?

	Количество	%
Эмо	2	0,4
Готы	2	0,4
Треш	-	-
Хипстеры	2	0,4
Аниме	20	4
Гламур	3	0,6
Хиппи	-	-
Панки	2	0,4
Рэперы	11	2,2
Рокеры	9	1,8
Футбольные фанаты	31	6,2
Геймеры	17	3,4
Паркур	7	1,4
Байкеры	4	0,8
Автогонщики	2	0,4
Брейк-данс	9	1,8
Граффити	4	0,8
Хип-хоп	17	3,4
Барды	1	0,2
Другое (Бэмеры, Воркаут, Ройлеры, К-попер, ЗОЖ)	8	1,6
Нет, не являюсь представителем какой-либо субкультуры	405	81
Затрудняюсь ответить	2	0,4

Насколько важно для Вас быть членом данного сообщества?

	Количество	%
Очень важно, весь смысл жизни в этом	12	12,8
Это хобби, способ интересно провести время	64	68,1
Это модно среди молодежи	8	8,5
Не важно, просто хочу «убить» время	7	7,4

Другое	-	-
<i>Затрудняюсь ответить</i>	3	3,2

Есть ли среди Ваших друзей и знакомых представители молодежных субкультур?

	Количество	%
Да	147	29,4
Нет	342	68,4
<i>Затрудняюсь ответить</i>	11	2,2

Как Вы считаете, почему молодежь вступает в молодежные субкультуры?

	Количество	%
Быть представителем молодежной субкультуры модно	117	23,4
Из любопытства и интереса	200	40
Для демонстрации своего протеста против стандартов в обществе	90	18
Чтобы реализовать себя как личность, раскрыть свои творческие таланты	173	34,6
Из-за трудностей в общении с близкими и друзьями, непонимания с их стороны	67	13,4
Чтобы выделиться в обществе, привлечь всеобщее внимание	94	18,8
Другое (<i>Равноценно занятиям спортом, хобби, Чтобы объединиться-найти друзей по интересу</i>)	5	1
<i>Затрудняюсь ответить</i>	35	7

Как Вы считаете, почему люди в обществе опасаются и стараются избегать общения с представителями неформальных молодежных субкультур?

	Количество	%
Все, что отличается от норм и стандартов в обществе, вызывает тревогу и опасения	122	24,4
Неформальные молодежные организации ассоциируются с наркоманией, алкоголизмом и преступностью	80	16
Отталкивает вызывающий внешний вид и нестандартная внешность	107	21,4
Наше общество тяжело воспринимает что-то новое	89	17,8
Другое (<i>Неформалы ведут себя неуравновешенно</i>)	2	0,4
Люди спокойно, с пониманием реагируют на представителей молодежных субкультур	80	16
<i>Затрудняюсь ответить</i>	20	4

По вашему мнению, в последние три-пять лет религиозность молодежи в Вашем городе снижается или растет?

	Количество	%
Снижается	100	20
Растет	319	63,8
Другое (<i>на том же уровне</i>)	9	1,8
<i>Затрудняюсь ответить</i>	72	14,4

Влияет ли религиозная молодежь на общественно-политическую ситуацию в Вашем городе?

	Количество	%
Да, это она создает общественную напряженность	73	14,6
Да, люди, придерживающиеся религии, пытаются навязать свою волю остальным, установить свои порядки	112	22,4
Да, люди, придерживающиеся религии, вносят гармонию в общество	69	13,8
Нет, религиозная молодежь никак не влияет на общественно-политическую ситуацию	205	41
Другое	1	0,2
<i>Затрудняюсь ответить</i>	40	8

По Вашему мнению, что молодой человек ищет в религии?

	Количество	%
Дисциплину и порядок	138	27,6
Возможность отличаться от других	61	12,2
Опору в сложный период жизни	130	26
Смысл и понимание жизни	189	37,8
Духовного наставника, который окажет поддержку	88	17,6
Сообщество единомышленников, их поддержку в различных сферах жизни	49	9,8
Надежду, веру в лучшее	152	30,4
Другое (<i>Это модно, Смыть грехи прошлой жизни</i>)	4	0,8
<i>Затрудняюсь ответить</i>	36	7,2

Какие эмоции вызывают у Вас глубоко религиозные люди?

	Количество	%
Восторг, я уважаю их и считаю нужным им подражать	89	17,8
Это люди с огромной силой воли, но я бы не хотел быть таким	124	24,8
Глубоко религиозные люди имеют проблемы в общении	52	10,4
Религиозная молодежь пугает меня, я стараюсь избегать общения с ней	52	10,4
Мне все равно, отношусь к таким безразлично	147	29,4
Другое (<i>Я уважаю, но каждый сам должен сделать свой выбор, Отношусь нейтрально, Скептицизм, Отвращение</i>)	6	1,2
<i>Затрудняюсь ответить</i>	28	5,6

В случае нарушения Ваших законных прав, что Вы предпримите?

	Количество	%
Выступлю в средствах массовой информации	144	28,8
Буду распространять листовки	29	5,8
Не выйду на работу	53	10,6
Обжалую в суде действия должностных лиц	203	40,6
Обращусь в местные и центральные органы власти	268	53,6
Обращусь в профсоюз	49	9,8
Обращусь за помощью к своим землякам	45	9
Обращусь к представляющему меня депутату	21	4,2
Объявлю голодовку	13	2,6
Перекрою железную дорогу, автотрассу	2	0,4
Приму участие в мирных демонстрациях, митингах протеста	20	4
Приму участие в забастовке	11	2,2
Приму участие в рабочих встречах для решения острых проблем	28	5,6
С оружием в руках буду защищать свои права	5	1
Другое (<i>Ничего, так как это бесполезно, Ответил бы тем же, Сообщу родителям, попрошу помощи, Буду предпринимать любые попытки, отстаивать свои права, Уеду в другую страну, Поговорю с человеком, который нарушил мои права, Сейчас никому не верю</i>)	26	5,2
<i>Затрудняюсь ответить</i>	34	6,8

Как Вы считаете, существует ли сейчас вероятность возникновения акций протеста в Вашем городе?

	Количество	%
Однозначно, да	43	8,6
Скорее да	136	27,2
Скорее нет	195	39

Однозначно, нет	73	14,6
<i>Затрудняюсь ответить</i>	53	10,6

Какая проблема может вынудить Вас пойти на публичную протестную акцию?

	Количество	%
Проблемы в школе / колледже / вузе	51	10,2
Сокращение / увольнение с работы	99	19,8
Необоснованное повышение тарифов на коммунальные услуги	70	14
Задержка по выплате заработной платы/стипендий/пособий	75	15
Халатность и непрофессионализм работников медицинских учреждений	71	14,2
Повышение выплат по кредитам или ипотеке	49	9,8
Необоснованные штрафы	65	13
Ухудшение экологической ситуации	41	8,2
Неудовлетворённость действиями властей	71	14,2
Несправедливые судебные решения	79	15,8
Несогласие с принимаемыми реформами	45	9
Нарушение прав на этнической почве	43	8,6
Проблемы с жильем	62	12,4
Рост цен на продукты питания, горюче-смазочных материалов (ГСМ), лекарства	70	14
Другое (<i>Все временно, все дают слово, но это временно, Власть не прислушивается к молодым</i>)	4	0,8
Ничто не может вынудить меня открыто протестовать	198	39,6
<i>Затрудняюсь ответить</i>	50	10

Интересуетесь ли Вы тем, как развиваются события в политической жизни нашей страны?

	Количество	%
Да, внимательно слежу за развитием событий и новостей	113	22,6
Слежу за развитием событий, но мне это не очень интересно	186	37,2
Нет, меня это не интересует	195	39
Другое (<i>Я не понимаю в политике</i>)	1	0,2
<i>Затрудняюсь ответить</i>	5	1

Членом какой общественной организации Вы являетесь?

	Количество	%
Молодежная организация	49	9,8
Политическое объединение, партия	7	1,4
Культурно-национальное объединение	8	1,6
Спортивная организация	27	5,4
Клуб по интересам (автолюбители, защита животных и др.)	14	2,8
Дворовой клуб	6	1,2
Научные, творческие объединения	11	2,2
Религиозные объединения	2	0,4
Другое (<i>Донор</i>)	1	0,2
Нет, не являюсь, потому что мне это не интересно	200	40
Нет, не являюсь, потому что у меня нет времени участвовать в общественной деятельности	196	39,2
<i>Затрудняюсь ответить</i>	5	1

Что служит для Вас мотивацией к участию в данных организациях?

	Количество	%
Желание быть полезным обществу, людям	62	60,2
Получить опыт работы и жизненный опыт в целом	38	36,9
Желание знакомиться с большим количеством людей	25	24,3
Стремление получить более высокий социальный статус	13	12,6
Стремление продвинуться по карьерной лестнице	12	11,7
Другое (<i>Заставляют вступить в школе, Повысить здоровье</i>)	2	2
<i>Затрудняюсь ответить</i>	1	1

Вы знаете или слышали о волонтерах?

	Количество	%
Да, был (-а) активным участником-волонтером / сейчас являюсь волонтером	71	14,2
Да, слышал (-а) об этом, но никогда не участвовал (-а)	357	71,4
Нет, впервые слышу	72	14,4
<i>Затрудняюсь ответить</i>	-	-

Скажите, пожалуйста, что побудило Вас стать волонтером?

	Количество	%
Желание помочь другим	46	63,9
Чувство ответственности за происходящее вокруг	11	15,3
Желание приобрести жизненный опыт	38	52,8
Желание немного подзаработать	7	9,7
Желание изменить мир	14	19,4
Другое	-	-
<i>Затрудняюсь ответить</i>	-	-

Хотели бы Вы заниматься волонтерской деятельностью?

	Количество	%
Да, но не знаю, куда обратиться	49	9,8
Да, но нет свободного времени	190	38
Да, если будет вознаграждение	51	10,2
Нет, потому что это пустое дело	37	7,4
Нет, потому что это не интересно	140	28
Другое (<i>Нет, нет времени, Нет, я инвалид и мне тяжело ходить, Являюсь волонтером, Спихнуть свои грехи</i>)	12	2,4
<i>Затрудняюсь ответить</i>	21	4,2

Принимаете ли Вы участие в выборах?

	Количество	%
Всегда, не пропускаю ни одни из них	86	17,2
Стараюсь принять участие, если позволяет время	195	39
Никогда, потому что считаю это бессмысленным, не верю в честность их результатов	67	13,4
Никогда, потому что мне это не интересно	63	12,6
Я не могу голосовать, мне еще не исполнилось 18-ти лет	76	15,2
<i>Затрудняюсь ответить</i>	13	2,6

Есть ли у Вас опыт участия в работе клубов по интересам (дебатный клуб, интеллектуальные игры, творческие коллективы, танцевальные группы и др.)?

	Количество	%
Да, я активно участвую в работе клуба на протяжении более полугода	35	7
Да, участвую время от времени в разных клубах	60	12
Принимал (-а) участие лишь однажды	71	14,2
Нет, участия не принимал (-а), но знаю людей, участвующих в клубе по интересам	119	23,8
Нет, я ничего не знаю о таких клубах	201	40,2
Другое (<i>Принимал участие в школьные годы</i>)	2	0,4
<i>Затрудняюсь ответить</i>	12	2,4

Для Вас участие в деятельности клубов – это, прежде всего, ...?

	Количество	%
Возможность общаться с людьми	41	24,8
Возможность самосовершенствоваться	59	35,8
Возможность изменить мир к лучшему	13	7,9
Возможность заработать деньги	6	3,6
Возможность получить жизненный опыт	15	9,1
Возможность с пользой потратить свое время	18	10,9
Возможность развить определенные навыки	9	5,5
Другое (<i>Просто нравится танцевать</i>)	1	0,6
<i>Затрудняюсь ответить</i>	3	1,8